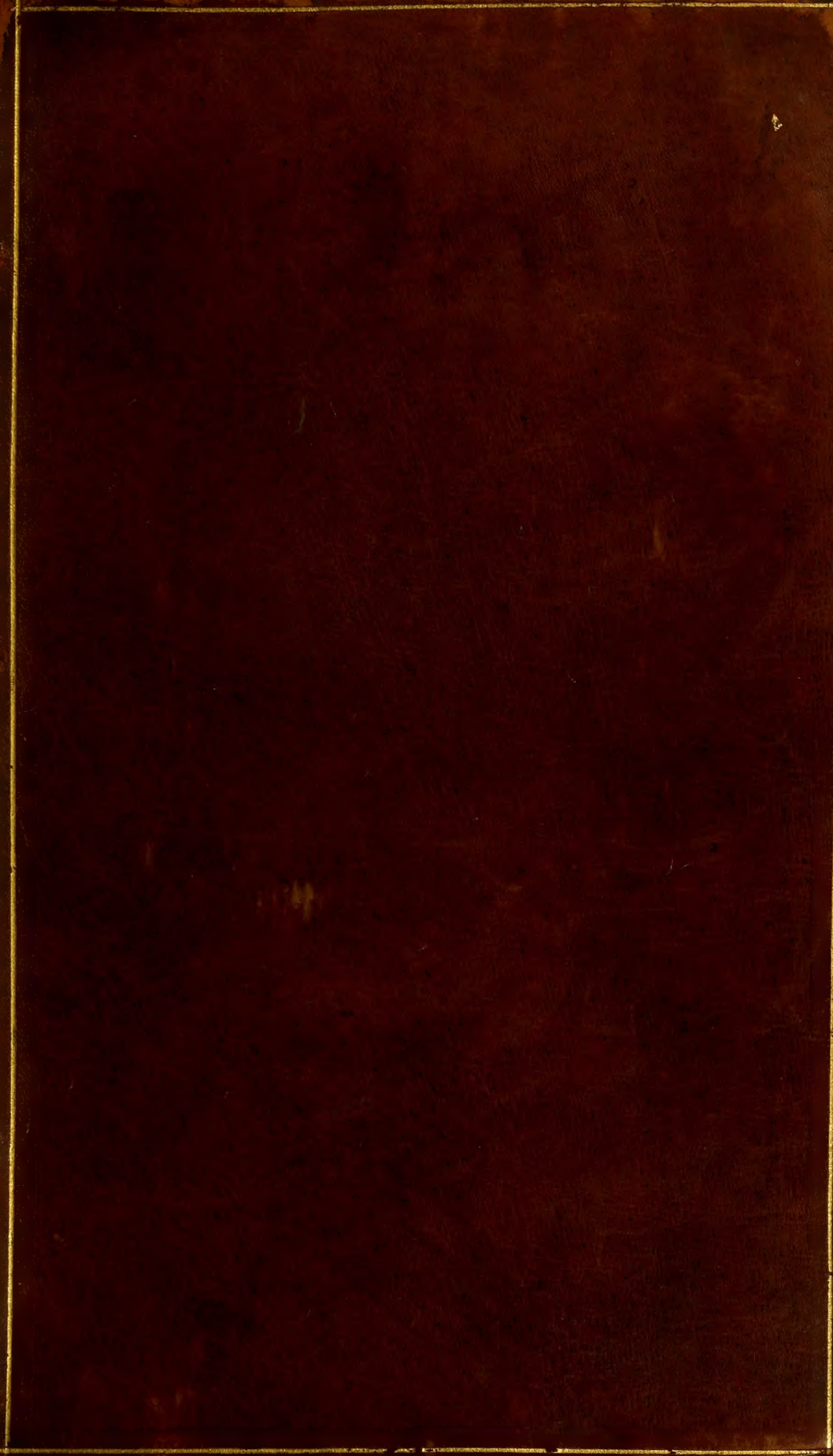
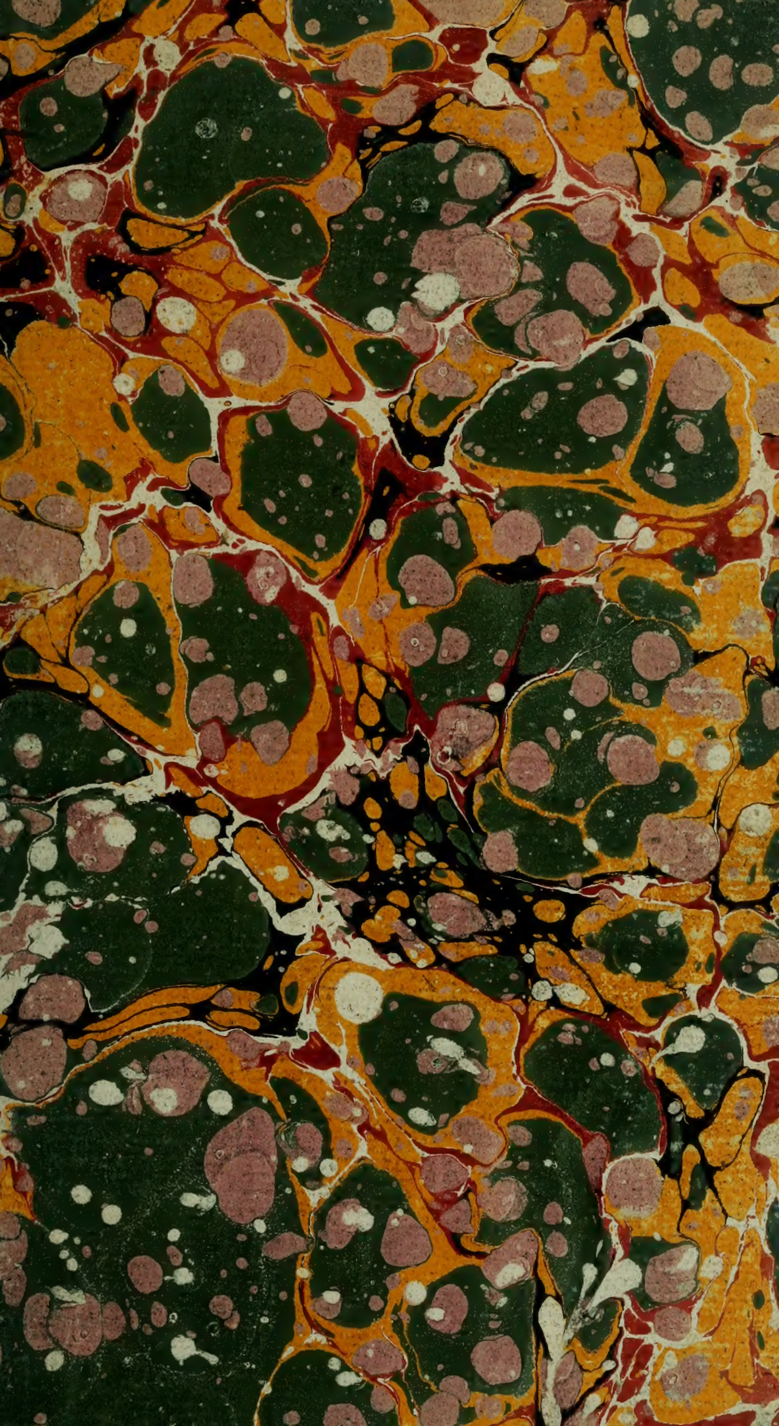

Duplicate

John Gordon

~~D2~~.
2.H

700 — rare & full of Portraits] L—

7 tom £9.9.0

DE
GROOTE SCHOUBURGH
DER
Nederlantsche
KONSTSCHILDERS
EN
SCHILDERESSEN.

OP DE

TITELPRINT.

DE KONSTGODES vervoert door yver
Verbeelt de Konſtzucht van den Schryver
Die zig geen moeite en vlyt ontzag;
Om naam en roem der Konſtenaren,
Die door den tyd verduiſtert waren,
Op nieus te ſtellen in den dag:
Noch dit de Leerjeugt konde weig'ren
Die op hun ſpoor ten Konſtberg ſteig'ren.

Men ziet haar driftvuur aangeſteken,
Den ſnellen TYD zyn ſeizſteng breken
En wederhouden in zyn loop,
En zynen vluggen gang beteug'len,
Door 't ſnuiken van zyn' ſnelle vleug'len.
De Beelteniſſen over hoop
Geworpen worden, voor het knagen
Der wormen, ruſtig weech gedragen;

Op dat de Kunſtjeugt die mocht ſieren,
Met palm, en groenende Laurieren,
Of voerenze op naar d'Eeuwigheit.
Dan mag de Nyd haar gal uitbraken.
De blinde onwetenheit dit wraken,
Haar is een vaſte glans bereit.
Daar zy voorheen gedaalt in 't duiſter,
Steets pralen met vernieuden luiſter,

HOUBRAKENS
Jak. Houbraken

DE
GROOTE
SCHOUBURGH
DER
KONSTSCHILDERS
EN
…ERESSEN

Door

ARN. HOUBRAKEN 1718.

Jakob Houbraken fecit.

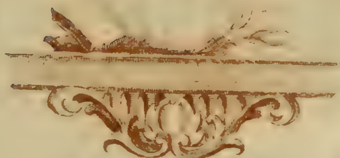
DE GROOTE SCHOUBURGH DER Nederlantſche KONSTSCHILDERS EN SCHILDERESSEN.

Waar van 'er vele met hunne Beelteniſſen ten Tooneel verſchynen, en hun levensgedrag en Konſtwerken beſchreven worden: zynde een vervolg op het Schilderboek van K. v. MANDER.

DOOR

ARN. HOUBRAKEN.

I. DEEL.

T'AMSTERDAM,

Gedrukt voor den Autheur, daar de zelve ook te bekomen zyn, 1718.

DEN

EDELEN GESTRENGEN HEERE

DEN HEER

JOHAN VAN SCHUILENBURCH,

RAADSHEER, SECRETARIS,

EN

GRIFFIER,

VAN DE NAGELATEN DOMEINEN
VAN WYLE ZYN KONINKLYKE
MAJESTEIT VAN GROOT BRITTANJE
HOOGLOFFELYKER GEDACHTENISSE;
ENZ. ENZ.

GROOT BEMINNAAR
VAN DE
SCHILDERKONST.

WORT DIT EERSTE DEEL
VAN DEN
GROOTEN SCHOUBURGH
DER
KONSTSCHILDERS
EN
SCHILDERESSEN,
MET EERBIED
OPGEDRAGEN,

Door

*Zyne Edelheits onder-
danigen dienaar:*

ARNOLD HOUBRAKEN.

Aan

Aan de

BEMINNAARS

Van de

SCHILDERKONST, KONST-OEFFENAARS en LEERLINGEN.

MECENATEN van de Kunſt,
Konſtaankwekers door wier gunſt
Kunſt en Konſtenaren leven:
Koeſteraars van dezen ſchat,
Die een dierbaar goet bevat
Dat die oeffening komt geven,
Daar zy levend in 't verſtant,
't Recht begryp der dingen plant:

Vond uw Konſtgenegen oog,
Als het wikte, of als het woog,
In een Konſtwerk naar de Reden
Vergenoegen; daar 't penceel
Met Natuur ſtryt op 't Tafreel,
En des Hemels wonderheden
In de Schepſelen verſpreit,
Ziet door 't Konſtpenceel verbreit;

Gy hebt meerder reden thans,
Nu dit werk des nyv'ren Mans
U een oegſt van Tafereelen,
Daar des makers geeſt in ſpeelt
Door zyn pen aan u verbeelt;
Om uw zucht hier door te ſtreelen,
Daar een yder voort gebracht
Staat te pronk in volle kracht.

KONSTENAARS die moeite en zweet
Daaglyks aan uw werk besteet
Om uw Konst in top te stieren;
Hier verschynen op een Ry
Konstenaren zy aan zy
In hun Beeltnis, met Laurieren
Van onwelkb'ren roem op 't hooft,
Die noch Tyd, noch Wangunst rooft.

Dit moet u een spoor zyn, om
In vrou Pallas Heyligdom
Daar nooit vadzige aterlingen
Maar het yv'rig echte kroost,
Door dat yvervuur geroost
Met gerekten hals indringen;
Daar de Weldaad van haar troon
Reikt aan elk verdienden loon.

Klimt den Konstberg rustig op,
In uw yver. Op den top
Staan de blinkende Laurieren;
Die door moeite en zweet geroost,
Na verloop van tydt het hooft
Van den overwinnaar sieren.
Vestigt hier op uwe hoop.
Kunst is maar voor zweet te koop.

En gy KONSTJEUGT die het zoet
Van de Konstvrucht smaakt, hou moet.
Valt die vrucht zomwyl wat bitter
In 't verkrygen zwicht maar niet;
Niemant kryg' hier aan verdriet,
Zoo hy worden wil bezitter
Van zyn oogwit en zyn wensch,
't Doelwit van den veegen mensch.

Sp

Span den boog van uw verſtant,
Val met onvermoeide hant,
Steeds aan 't werk met luſt en yver,
Op het ſpoor en voorbeelt van
Menig braaf en wakker man,
In de Konſt; die van den ſchryver
Wort op zyn Tooneel vertoont,
En met eer en roem bekroont.

D'een verſtrekt een baak in Zee:
D'ander wyſt een goede ree,
Daar zy volgen d'een na d'ander
Op den SCHOUBURG kleen en groot,
Yder by zyn Jaargenoot,
Op het voorbeelt van VAN MANDER:
Daar verhaalt word wie door kunſt
Drongen in der Vorſten gunſt.

Hebt gy zucht en wetensluſt?
Elk tooneel is toe geruſt
Tuſſchen 't ſpel, in ſtee van Reyen,
Met vertogen die 't verſtant
Zeker leiden met de hand,
En ten ſteylen konſtberg leien,
Op een gladde en effen baan,
Door den Leidsman eerſt begaan.

Zyt g'een onbedreveling
In des waerelts wiſſeling
In den SCHOUBURG zult gy leeren,
Hoe gy u op 's waerelts vloed
Dragen moet in tegenſpoed:
En uw driften zult beheeren.
Als u 't luk gelyk een bal
Toerolt, denk, 't is 't los geval.

Laat geen luiaardy of waan
Door gewoonte u kleven aan.
Laat uw leidſtar niet ontglippen
Uit het oog in volle zee
Daar gy dobbert naar de ree.
Myd dees twee gevreesde klippen
Daar gy ſchipbreuk lyden kont
En uw hoop zien gaan te gront.

Die zig in zyn eigen oog
Kleen verbeeld zig nooit bedroog:
Maar die te ydel zig vermeten
Konſt en leyding te verſtaan,
Zullen als 't 'er komt op aan
Schand'lyk toonen niets te weten.
Al wie zig op waan betrout
Op te zwakken grontſteun bout.

Gader als de nyvre By,
Uit deez' letterlekkerny
Voorraad voor de Wintertyden:
Of gelyk de Mieren doen,
In het prilſte van 't ſaizoen.
Wil geen moeite of arbeit myden,
Voor gy hebt de nuttigheit
Tot uw voordeel opgeleit.

AL DOENDE LEERT MEN.

Op

Op den

GROOTEN SCHOUBURGH

Der

SCHILDEREN

En

SCHILDERESSEN,

Gesticht door den Kunstryken Heer

ARNOLD HOUBRAKEN.

O Schilderleerling, dien de hant
Des meesters leit, om uw verstant
Te scherpen, en de kunst te leeren,
Die d'edele Natuur braveren
En wezens stellen kan in 't licht,
Tot lust en voedsel van 't gezicht:
ô Schilderleerling, lees de bladen,
Waar in gy ziet de brave daden
Der Kunstenaren, hier genaemt,
En al de werrelt door befaemt.
Hier staan voor u verbeelt naar 't leven,
En door de nyvre pen beschreven
De Schilderhelden, welker naam
Heeft stof gegeven aan de Faam.
Hier ziet men RUBBENS *en* VAN DYKEN
Met hunne tafereelen pryken,
In Vorstenhoven hoog ge-eert,
Daar hun geen haat of wangunst deert,

Hoe

Hoe wrokkende, hoe zeer verbolgen.
Men ziet, hoe later geesten volgen
Op dien doorluchten heldendraf.
Hun naam verydelt doot en graf,
En leeft in weerwil van de tyen.
Hier maken ernst en boerteryen
Een mengeling van zuur en zoet,
Tot een verpozing voor 't gemoedt,
Dat zich vermeit in 't een en 't ander.
Dus hout HOUBRAKEN *'t spoor van* MANDER,
En van SANDRART, *en van* DE BY,
En schaft ons keur van lekkerny.
Ook geeft hy lessen waart te hooren,
Voor dien de Kunst heeft uitgekoren
Tot haren lieven voesterling,
Die voedsel van haar hant ontfing.
Maar hoe zyn veder is te loven,
Nogh gaat haar zyn penceel te boven.

D. VAN HOOGSTRATEN.

DE

DE GROOTE SCHOUBURGH Der NEDERLANTSCHE KONSTSCHILDERS En SCHILDERESSEN.

IS al van oudts af in gebruik geweest, dat men de Beeltenissen van Mannen, die in Wetenschappen en Konsten boven het gemeene Volk uitstaken, in marmer of metaal heeft opgerecht, om der lver gedachtenisse onuitwisselyk te maken: hun- namen, en bedryven op duurzaam Perkament, gens den verslindenden tyd geboekt: en hunne beeltzels op Tafereelen gemaalt, opgehangen; dat die den Nakomelingen, tot verwonderin-, en spoor tot navolginge verstrekken zouden. De waarheit van dit gezeide is zoo zonneklaar, : niemant daar bewys toe vorderen zal: noch k der Edele Schilderkonst, vergeleken met de elthouwery en Schryfkonst, daar omtrent den orrang betwisten; wyl zy boven dien Beelte- en en andere dingen der zichtbare natuur, t zulk een levendigen zwier, natuurlyke koleur, gevolglyk met onvergelykelyk meerder vol-

 maakt-

maaktheit, en daar al het andere maar als dootverf by te gelyken is, weet na te bootzen.

Overzulks is het niet om te verwonderen, dat de Schilderkonſt in zoo groote achting is geweeſt, in die tyden en plaatzen daar de Wetenſchappen en Konſten het hoofd opſtaken, en het vernuft en de vlyt der deftige Mannen, door eere, en belooninge (de ware Voedſters van de zelve) wierden geſpoort, en opgewakkert. En van hoe groot eene waardy de Schilderkonſt oulings by de Grieken geſchat is geweeſt, blykt uit deze voorbeelden. Attalus, anderen zeggen, Ptolomeus, boodt den Konſtſchilder NICIAS voor een zyner Taferelen, daar Ulyſſes op afgebeelt ſtont, 60 Talenten, dat is zesendertig duizent goude Kroonen, doch dees weigerde 't zelve te verkoopen; maar gaf het Athenen, zyne geboorteſtadt, ten geſchenk. Dezelve Attalus gaf voor een ſtuk Schildery van ARISTIDES (volgens getuigenis van Plinius) 100 Talenten Ook ſchilderde ASCLEPIODORUS. twaalf beelden van Goden, en Mnaſon gaf hem 300 *Minen* voor yder der zelve. *

Zelf in later tyd getuigt gemelde Plinius, *Dat Julius Cæſar van* TIMOMACHUS den Byzantiner *heeft laten ſchilderen de beelden van Ajax en Medea, om in den Tempel van Venus de Teelſter opgehangen te worden, en hem daar voor betaalt 80 Talenten.* Eyndelyk, wat hoogagting men oulings voor de Schilderkonſt had, zal uit Demetrius blyken. Deze geſtoort op die van Rhodus om dat zy een verbond hadden aangegaan met zyn vyand Ptolomeus: dat zy ge-

doc

* 3600 Mienen zilver voor de 12 Geſchilderde Godebeelden maaken naar de uitreekening van zommigen 63000 gulden.

dood hadden Alcinus den Epiroter, een wakker Krygshelt: dat zy een schip hadden aangehouden met een ryke lading, hem van zyn Huisvrouw Phila toegezonden, en het zelve aan Ptolomeus verzonden; kwam met zyn krygsmacht voor die vesting, met voornemen om de zelve door vuur en zwaard te verwoesten. Wat gebeurt 'er? de belegerden zenden gezanten, om hem te smeeken, dat hy niet hen, die misdaan en sulks verdient hadden, wilde verschoonen, maar alleen een Konststuk van JALCHUS: om welk op te maken, PROTOGENES van Caunus bezig was. Demetrius belust, gaat dit Konststuk bezien, en wort zoodanig door het verwonderlyk Tafereel bewogen, dat hy zyn voornemen staakt. Zie *Plutarchus in 't leven van Demetrius* Hierom zietmen ook dat de beruchtste Schryvers onder de Grieken, en Latynen de Schilderkonst hoog verheven, en daar van met grooten roem geschreven hebben.

Maar wat hunne Konstwerken, als ook de Boeken die men zeit dat ANTIGONUS, PROTOGENES, THEOPHANES, EUPHRANOR, XENOCRATES en APELLES, over de Schilderkonst (deze droeg zyn boek op aan zynen leerling Perseus) geschreven hebben aanbelangt, daar mede is 't als met vele hunner Filosofen gelegen, daar men alleen van weet, dat zy boeken van hunne geleertheit en wetenschappen geschreven hebben, maar dat zy zamen door den alles verslindenden tyd vernielt zyn: zynde niet als de roem hunner Konstwerken, en Geleerde schriften de vergetenheit ontvlugt.

Gelukkiger zyn de Italianen dan de Grieken, om dat hunne boeken, die zy over de Schilderkonst, en 't leven der Schilderen geschreven hebben,

't bederf des tyts ontworstelt, noch in wezen zyn; als daar zyn de schriften van den Ridder *Georgio Vasari*, deze heeft geschreven tot het jaar 1567, en zig daar in van de aanteekeningen van *Laurens Giberti*, *Dominico Girlandai*, en van den grooten URBYN bedient. Als mede van *Giov. Baglione*, welke schryft tot den Jare 1642, zynde een vervolg op *Vasari*. *Carlo Rudolf* heeft mede een Boek geschreven van de Konstschilders, maar deze handeld alleen van de Venetianen. *Leonard da Vinci*, van de Schilderkonst in 't Italiaans, met een lange Voorrede van *Rafael du Fresno*, *Giov. Paolo Lomazzo* van de *Proportie* of Lichaamsmeting. Maar dit kan tot ons oogmerk niet dienen, noch ook *Franciscus Junius*, hoewel ik 't zyner roem zeggen moet, dat een wonderbare zucht, en geneigtheit tot de Konst zyn boezem bezeten heeft, terwyl hy zig die onnavolgelyke moeite om alles dat tot lof, en bevorderinge van de Konst noodig is te weten, uit d'akelige outheit op te delven niet heeft ontzien, maar loffelyk uitgevoert, en de Konst een Kroon op 't hooft gestelt, welker luister de nyd, tyd en onwetenheit niet zullen verduisteren; en dus zyn oogwit bereikt.

Na hem heeft KAREL VAN MANDER de pen opgevat, en de leerlessen der Konst niet alleen in Vaarzen beschreven, maar is ook d'eerste geweest, die de gedagtenisse der Nederlandsche Konstschilderen (op dat die niet in 't graf der vergetenheid gesmoord wierden) ten voorbeelde der nakomelingen geboekt heeft.

Een geruimen tyd daar na heeft KORNELIS DE BIE, van Lier, het zwaart op gevat, maar wel meest voor de glory zyner Landslieden geschermt, en zig weinig aan de Hollandsche Konstschilders

laten

laten gelegen leggen. Ook zyn 'er na dien tyd Fransche Schryvers geweest, als *Andre Felebien*, *Florent. le Comte*, en *Du Pile*, die het levensbedryf van sommige der voornaamste Nederlandsche Konstschilders beschreven, en my noch al in dingen die duister waren licht gegeven hebben.

Maar meerder dienst heb ik uit dat kostelyke werk De Teutsche Academie van Joachim van Sandrart/ auf Stockau/ Hoch-Furstl. Pfalz-Neuburgischen Rahßt; konnen trekken. Dit werk beschryft de Konst en Konstoeffenaars van hun eersten aanvang af, even als *van Mander*, en vertoont daar nevens in 180 Tafereelen, de beroemste Griekse, Roomse, Franse, Hoog- en Nederduitse Konstschilders, door de voornaamste Plaatsnyders in koper gebragt. Waarlyk een werk waar door de Schryver een onverwelkelyken roem behaalt heeft, en ook in 't byzonder moet geprezen worden om, dat hy zonder veel eenzydigheit de Nederlantsche Konstschilders zoo wel als de Hoogduitsche, naar mate van hnnne verdiensten pryst. En al schoon hy mee, als anderen *van Mander* (in opzicht der genen, die door hem beschreven zyn) volgt en naschryft, gelyk ook de gansche schikking van 't werk op de selve leest geschoeid is; zoo heeft hy 'er meer op zyn lyst; door dien hy vervolgt tot het Jaar 1675. Egter is 't 'er zoo mee gelegen, dat wy met Seneca konnen zeggen: *De genen die voor ons geweest hebben, hebben veel gedaan; doch voor ons is noch wat overgebleven om te doen. Laat ons dan deze dingen, die wy ontfangen hebben, trachten te vermeerderen, en dit erfgoed grooter aan onze nakomelingen overgeven.*

Dat nu de volgende Eeuwen, ook deze in welke wy leven, roemwaarde Konstenaars konden opleveren: dat de zucht der Konstkweken-

de Muzen aan geen lucht of waereldsoort bepaalt is, en dat die buiten Griekenland, en Romen wonen van de ſelve voor geen aterlingen gehouden worden: als mede dat het geweſt daar men de Nederduitſche taal ſpreekt, hoe kleen in opzicht van Italien en andere Landen en Koningryken, in zyn begryp en omtrek, geenszins onvruchtbaar is geweeſt, in 't voortbrengen en aankweken van brave vernuften, noch misdeelt van Roemwaardige Konſtenaars: maar dat de Schiltgodes zelf binnen den Hollantſchen Leeuwentuin, zoo outyts als in later tyd, en noch, doorluchtige Konſtoeffenarars heeft doen ontſpruiten, zulks lyt geen tegenſpraak.

Het eerſt gezeide heeft KAREL VAN MANDER, wiens yver elk pryzen moet, door menigte van voorbeelden betoogt: en het laatſte zullen wy die zyn Boek van het Levensbedryf der Schilderen, voornamentlyk in opzicht der Nederlantſche Konſtenaren, voornemens zyn te vervolgen, doen blyken.

Egter hebben wy het zelve zoo eng niet konnen bepalen, of wy moeſten ſomwyl een buitenſprong doen tot nabuurige landen; om dat vele van onze voorname, zoo oude, als nieutydze Konſtſchilders uit Duitslant, Zwitzerlant, Gulikerlant, Keulslant, en zoo voort, zig in Gelderlant, Brabant, en andere omleggende Provincien, als ook in Hollant met 'er woon begeven, hunne Konſt daar geoeffent, en hunne levensdagen daar als inboorlingen geſleten hebben. Als GASPAR NETSCHER, geboren te Praag, in Bohemen. JOH. LINGELBAG, en ABR. MINJON te Frankfoort. JAN LIS, te Oldenburgh. PETER PAULUS RUBBENS, te Keulen. GER. LAIRES, te Luik. GOV. FLINK,

te

te Kleef. NICOLAAS DE HELT STOKADE, te Nimwegen. LUD. BAKHUIZEN, en FRED. DE MOUCHERON, te Emden. ERNST STUVE, te Hamburgh. DIDERIK FRERES 't Enkhuizen. GER. TERBURGH, te Deventer. LAMB. JAKOBSE te Lewaarden, en een groot gedeelte in Brabant.

In tegendeel weer Nederlanders die door reisluſt geprikkelt, hun gantſchen levenstyd, buiten hun Vaderlant, hebben geſleten, en hun konſt ten dienſte van vremde Hoven geoeffent. Om deze hebben wy dikwerf over woeſte zeen, en ſteyle Alpiſe Gebergten, om beſcheiden moeten uitzien; 't welk egter niet belet dat dit Boek alleen den naam van HET LEVENSBEDRYF DER NEDERLANTSCHE KONSTSCHILDERS op 't voorhooft draagt.

KAREL VAN MANDER, om ter zake tekomen, ſluit (na dat hy een Lyſt van de toenmaals levenden heeft opgeſtelt) zyn Boek met het Jaar 1604. en dus is 'er van dien tyd, tot nu, een groote hondert Jaar verloopen, zonder dat iemant het zelve in dusdaniger voegen vervolgt heeft in de Nederduitſche taal. Overzulks was het wel hoogtyd (daar niemant de ſchade van zoo groot verlies ter harte gaat) dat de pen wierd opgevat, eer dat de verſlindende tyd de gedachteniſſen van velen geheel had uitgewiſcht.

Gezegent Negental, aankweekſters van eerlyke Konſten en Wetenſchappen op Parnas, die door de tintelende vuurſtralen van Apolloos Hoofdſierſelen in gloet gezet, uwe Gunſtelingen, als zy daarom ſmeeken, door dat zelve vuur den boezem ontſteekt, hunne geeſten opwakkert, en een duidelyk begryp der zaken doet hebben, begunſtigt

gunstigt myn voornemen, en helpt my de dingen door de vergetenheit met duisterheid omzwachtelt, ontwindelen; op dat ik een verklaart gezicht kryge van het duistere: de Konst naar hare waarde, en elk der Konstoeffenaren ten Tooneel brenge, eyndelyk na mynen afgesloofden yver zeggen mag met Horatius:

'K heb een gedachtenis den Volken
Voltooit, die 't staal verduuren kan.

Maar my dunkt, dat ik van ter zyden hoor zeggen: Waar steekt gy u in? Wat beweegt u ongevergt zulken last op uw schouders te torschen, te waken, terwyl anderen hun rust nemen? en in uwe uitspanningen altyd overkropt met overdenken, onderzoeken en nasporen van dingen, die lang verleden zyn, eyndelyk, u te bekommeren met iets, waar van gy u kond ontslaan; inzonderheit in zulk een eeuw als waar in wy leven, *Daar yder voor zig zelven, byna niemant voor een's anders nut, of voordeel is*? en men in dezen bedorven tydt van velen niet alleen weynig danks heeft te wachten voor die moeiten: maar in tegendeel Bedilzuchtigen (daar de spreuk: *De beste stuurluy staan aan lant*, op toegepast kan worden) op den schryfstyl, op schikking en woordenvoeging (schoon zy van hunne bekwaamheit nooit proef gegeven hebben) zullen vitten en hairklooven.

Wat nu gedaan? zal ik dit prysselyke voornemen, dat tot roem der Konstenaren, en tot opbouw der Eedle konst strekt, om het bedillen van Momus nachtbroedzel, dat het heldere licht van wetenschap in zyn Uylegezicht niet verdragen kan, staken: en het den genen die daar

naar

naar verlangen en reikhalzen onthouden? Neen! De Rede leert my, *dat, behulpzaam te wezen tot eens anders nut (waar in het ook wezen mach) zo wel als tot zyn eygen, de keten is, die de menschelyke zamenlevinge schakelt.*

Hoe lief zou het wezen als alle menschen naar hun vermogen toeleyden tot elks byzonder en algemeen nut : de Konstenaars onderling als een lichaam, en elk der zelve als byzondere deelen, gereed waren om elkander dienst te doen, behulpzaamheit te bewyzen, en dus de Konst op te bouwen! Die *alleen voor zig zelfs is* (zeit de spreuk) *toont dat hy een vrek is.* Maar het is te beklagen, dat de waerelt thans hoe langer hoe meer bedorven wort, en door die kwade geaartheit oorzaak is, dat velen die tot nut voor 't algemeen, en den weetlustigen in 't byzonder iets zouden konnen voor den dach brengen, hun pen te ruch houden; om dat zoo ras 'er iets aan 't licht komt, 't zelve straks door spot- en lasterschriften wort gehekelt : een misdryf, dat den grondt leid om alle fraaije wetenschappen te dempen, en voor altyt te smoren.

Dus begreep het ook de doorluchtige Ystroomdichter, daar hy zeit :

Heeft Scaliger niet Flakkus lier,
Zoo goddelyk van klank en zwier,
Beschuldigt van vervalschte snaren?
En word niet Nasoos eed'le geest
Gebrandmerkt, of hy onervaren,
Te los, en welig was geweest?
Wie zoekt zich dan in 't licht te geven,
Word dit die Helden aangewreven?

'T was een vremd begryp van myn meester

 Samuel

Samuel van Hoogſtraten, dat hy zyn *Treurſpel* van DIERYK en DOROTHE, *of de verloſſing van Dordrecht* aan d'Afgonſt opdroeg met deze woorden: *Maar indien ik om de gemeene ſleur te volgen, gehouden ſchyn eenig patroon te kiezen, wel aan, ik offer dan deze verzen aan de verwoede en felle tanden van de verhongerde Nydt.* Waarlyk een ſtout beſtaan, de Nydt te tergen, en uit te dagen. Wy willen liever zyne onverbeterlyke konſtleſſen, dan diergelyke ſtoutheit ten voorbeeld van naarvolging nemen; want de Nyd ſlaat tyts genoeg, en ongetergt, de klauwen in yders Schriften, als ook de Bedilzuchtigen, zonder dat hun oordeel wort gevergt. Maar wyl ik door dit myn ſchryven niemant in den wech loop, of ſchade aanbrenge, maar de gedachteniſſen der Konſtenaren, tot luiſter van de Konſt, en eer hunner nakomelingen, alleen tracht levendig te houden, wil ik een gewenſter lot hopen. En beurt het echter dat de laſter my hier over aanklampt, ik zal hem met een taay gedult afkeeren, terwyl ik aan den anderen kant my trooſt met de hoop, dat de beſcheydenen deze myne nutte verhandelingen zullen pryzen, en myn yver dank wyten, als die

Myn tydgenooten ten geval,
Den vrekken tyd den tyd ontſtal.

Doch dit alles overgeſlagen, wil ik my tot het begin ſchikken, en den beſcheiden Lezer voorſtellen : of niet wel voeglyk wezen zal, yders Konſtenaars Levensbedryf, daar het *van Mander* heeft gelaten, op te nemen? Zy zullen met my ja oordeelen; want daar zyn veele Kontſtſchilders, als HENDRIK GOLTZIUS, MA-

THEUS en PAULUS BRIL, OCTAVIO van VEEN, HANS ROTTENHAIMER, ABRAHAM BLOEMAART enz. die, wanneer hy zyn Boek eindigde, in 't jaar 1604 noch in leven waren, zoo dat hy hunne geheele levensbedryf, tot het einde van hun leven, niet heeft konnen beschryven. Gelyk ook veele welker naamen hy alleen noemt, als: ADAM VAN OORT, HENDRIK VAN BALEN, SEBASTIAAN FRANKS, FRANSOIS STELLART, ADAM VAN FRANKFOORT, PIETER KORNELISZ. VAN RYK, ROELANT SAVERY, PAULUS MOREELSZ., FRANS HALS, HANS SNELLING, TOBIAS VERHAAGT, PIETER LASTMAN, AART JANSZ. DRUIVESTEIN, en meer andere. De laatste achten wy maar als met kryt geschetst, d'eerste maar ten halven af gedaan, of (om naar de wyze der Schilders te spreken) gedoodverft. Waarom wy ons bevlytigen zullen om elks levens vervolg, zoo na 't ons doenlyk is, daar aan te voegen, en alwaar aan hunne Levensbeschryvinge iets komt t'ontbreken, dat te vullen. Inzonderheid zullen wy ook die, welke geheel verzuimt, en door *van Mander* over 't hooft gezien zyn, tot meerder volkomenheid met hunne Afbeeldzels (gevolgt naar de beste Schilderyen, Tekeningen en Printen die te bekomen waren) daar toe voegen; Als met name, DESIDERIUS ERASMUS, BERNARD van ORLEY, KORN. ANTONISSE, DAVID JORISZ., JOAN DACK, JAN de HOEY, DIRK en WOUTER CRABETH, van welke men tweezints kan zeggen: dat zy doorluchtige werken gemaakt hebben; Mr. ISAK NICOLAI, JAN van KUIK WOUTERS enz.

Daar

Daar en boven hebben wy deze Konstwebbe doorgaans met leerzame Zinspreuken, en nutte leeringen voor de Schilderjeugt, als ook met verscheiden Redenvoeringen over voorname grontregelen en wezentlyke zaken van de konst, doorweeven: vele duistere Historien, benamingen, en spreekwyzen opgeheldert: der Heydenen Oudtydze gewoonten, en gebruik, omtrent hunne Feesten, wyze der Veeslachtingen, Offerdiensten, en toerustinge der Offerdieren aangeweezen. Als ook mede de gedaanten der Altaaren met hunne versierselen, en Offergereedschappen, uit de oude marmere overgebleven gedenkteekenen, en Roomsche Muntstukken opgedragen, in printverbeeldingen, tot zonderlingen dienst der Leerbegerige Schilderjeugt vertoont, nevens onze Aanmerkingen, en Redenvoeringen over de zelve. Ook de wyze van Strafoeffening, Lykbegravingen, en Zinteekeningen op Standaarden en Leegervaandedelen der Hebreeuse, Griekſche en Romeinsche Volken, welke oulings in gebruik waren. Wy vertoonen ook in print verscheide Beeltenissen van d'aloude Waereltvorsten, als *Antiochus Epifanes*, *Filippus van Macedonien*, *Alexander den Grooten*, &c. ook Filosofen, inzonderheid welker bedryven het penceel en de teekenpen stoffe geven tot verbeeldingen; om de ware beeltenissen, in stee van verdichte in het tafereelwerk te konnen gebruiken, die wy alle gevolgt hebben naar hunne Medalien, en marmere Kopstukken, welke voor egte bestempelingen in de Konstkabinetten opgesloten en bewaart worden. Al het welke wy tusschen de bedryven zullen invoegen; om den Lezer door die veranderinge (even als de aanschouwers der Tooneelen, by tusschenpoozen, door het snarenspel vermaakt worden) te verlustigen.

Van

Van de Konst der overledenen zullen wy vryborstig ons oordeel geven, en 't een tegen 't andere in vergelyking brengen: doch van de penceelkonst der levenden alleen zeggen, waar in hunne Konstwerken bestaan, en aanwyzen waar, en in wier Konstkabinetten eenige van hunne voornaamste Konststukken te zien geweest of noch te zien zyn; dienende met een tot wegwyzer voor alle vremdelingen, die geneigtheid hebben om de konst der voornaamste Nederlantsche Konstschilders te zien.

Ook zullen wy, op 't einde van ons werk de Tooneelwetten, anders *'t Gebruik* en *Misbruik des Tooneels* van den braven Dichter Andries Pels, op de Schilderkonst toepassen, en uit der zelver grontwetten voorbeelden tot Bespiegelinge afleiden. Waar uit blyken zal dat de Dicht- en Schilderkonst eene en zelve Grondregelen tot haar Basis, of voetstuk hebben: en dat de meesters der Toneelen, gelyk de Historyschilders, die noodig hebben te weten; dienende niet alleen tot de Schilderjeugt die zich tot de oeffening der Historien wil begeeven: maar ook met een tot de Konstminnaars; op dat zy met een konstkundig oordeel, eene onfeilbaare keure zouden konnen doen.

Zoo 't ymant verwaantheid mochte denken te wezen dat wy van zoo veele wigtige zaken, en 't edelste van de Konst bestaan te oordeelen: dien antwoord ik in dit opzicht als de genoemde Pels in zyne vertaling van Horatius, in opzicht van de Dichtkonst, met een weinig verandering:

'K zal, als de slypsteen doen, die 't yzer wel kan scherpen,
Al blyft zy zelve bot; 'k zal onderwyzen, hoe
Men wel moet schild'ren, alhoewel ik 't zelf niet doe;

'K

'K zal toonen, waar de ſchat der Maalkonſt is verſteken,
Wat brave Schilders maakt en voort weet aan te kweeken;
Wat wel en kwalyk voegt; hoe hoog de kundigheid
Van Schilders legt, hoe ver de dwaaling hen verleidt.

Ten minſten zal ik de brugh leggen, daar anderen konnen over ſtappen tot meerder volmaaktheit.

Wy hebben ook aangewezen de veranderingen die de Konſtoeffenaars, zedert dat de Keizer *Maximiliaan* de zelve geadelt heeft, zyn onderhevig geweeſt: Hoe dezelve naderhand door de Stedebedienders onder Ambagtsgilden betrokken, en hoe daar weer uit ontworſtelt zyn, met de verzoekſchiften, en *Acten* van ſcheydinge enz.

Hier benevens heb ik my van een klaaren en verſtaanbaren Schryfſtyl bedient, het ſlepende onrym ſomwylen met een vaarsje doormengelt, dat de tong by beurten op maat doet huppelen, een verandering die de verdrietelykheit in 't lezen beneemt; dewyl ik niet alleen den genen die in de letren geoeffent, de boeken met een gefronſt voorhoofd doorbladeren, maar elk tragt te behagen en dienſt te doen. Een ſchakel van agtereenvolgende zaken van gelyken aart te lezen maakt den Lezer verdrietig: en voordachtelyk duiſter te willen wezen, is wel een vond om den lezer vol verwondering te brengen over het verſtant van den ſchryver: maar 't is te gelyk ook waarheit dat een inhoudende of raadzelagtige ſtyl, onbekende, en t'zaamgewronge woorden den zin verworgen, waar door de lezer, die zig daar niet aangewent heeft, niet verſtaat wat hy leeſt. een laſt, die mynen Konſt ge-

genooten, voor wien dit werk ten meerendeelen is opgestelt, niet is te vergen.

Wy hadden met den aanvang van dit werk geen gedachten, of toeleg, om Konstenaressen ten tooneel te voeren, of Glasschilders in myn Boek nevens andere in te voegen; maar verscheide redenen hebben ons daar toe doen besluiten.

1. Om dat wy zagen dat *van Mander* ons daar in was voorgegaan, die een gansche Lyst van vernuftige Vrouwen opgemaakt heeft, en de Glasschilders, als ook de Schilders met Ey, Lym en Waterverf, mede Schilders noemt, en zulke die hun werk daar van maken mede onder de Konstschilders telt: gelyk ook *Samuel van Hoogstraten*; aangezien het zelve meede door behulp, of 't gebruik van 't penceel geschied.

2. Dat veele van de oude, en jongertydsche Olyverfschilders ook het Glasschilderen hebben gehanteert, als oulings *Luc. v. Leyden*, *Lange Pier*, *Marten Heemskerk*, *Hendrik Goltzius*, *Jan van Bronkhorst*, *Pieter Holstein*, *Abraham Diepenbeek* enz. en jongst geleeden *Jakob van der Ulst*, Borgermeester van Gorkum.

3. Om dat de Glasschilders, zoo wel als de Olyverfschilders voor opbouwers en voortplanters van de Konst in dien vroegen tyd moeten geacht worden, als uit welke weêr andere zyn ontsproten, en uit hunne Konstlessen en Voorbeelden voortgeteelt; als onder veele de Vader van den beruchten ANTONY VAN DYK, die mede in zyn tyd een Glasschilder was in 's Hartogenbosch. Gelyk ook die twee gebroeders DIRK en WOUTER CRABET, daar Gouda nu noch trots op is, welke een zoon en verscheide brave Meesters hebben

voort-

voortgeteelt en naargelaten enz. Als ook om dat de Glasſchilders thans maar weinig in getal en die konſt met hare bewerkers genoegzaam ten grave gedaalt zynde, over zulks ons weinig werk, en by gevolge dit boek niet veel meer dikte konden geeven, of toebrengen. Deze zelve Rede deed my ook beſluit nemen van zulken die uit een enkele drift en zucht tot de Konſt, (zonder toeleg om voordeel daar van te genieten) het penceel hebben geoeffent (ſchoon in die volkomentheit niet als andere die het met een tot hun koſtwinning dient) om hun yver te gedenken.

Daar en boven hebben wy ons een ſchikking in dit werk voorgeſtelt, waar door elk Konſtſchilder volgens zynen ſtipten geboortentyd te voorſchyn zal komen en veele met hunne Beelteniſſen, die een groot honderd zullen uitmaken, behalven verſcheide andere platen, elkander in rang zullen volgen, en men daar by ook op het Jaartal zal konnen zien, wie'er in tegendeel (zoo veel ons doenlyk is geweeſt) geſtorven zyn. Daar *van Mander* niet heeft opgelet: want hy plaatſt MICHIEL MIEREVELT geboren 1568. voor HENDRIK GOLTZIUS die geboren is 1558. gelyk ook KORNELIS VAN HAARLEM geboren 1562 voor OCTAVIO van VEEN Geboren 1558. Noch ook heeft KORN. DE BIE daar zoo naauw acht op gegeeven, maar zomwylen den eenen voor den anderen geſtelt. Uit dien hoofde of in gevolge van onze voorgeſtelde leyding komt na 't openen van onzen GROOTEN SCHOUBURG der KONSTSCHILDERS, d'eerſte te voorſchyn, met zyne Beeltenis,

DE

A. P.16.

DESIDERIUS ERASMUS.

Wy hadden niet gedacht dat dit groote licht der geleertheit onzen SCHOUBURG zou beschenen hebben; (want wy al ter halver wegen van ons pennewerk gekomen waren, eer wy hadden ontdekt, dat hy ook 't penceel uit konstliefdigheid gehanteerd had) en noch minder dat wy met dit zelve het Tooneel openen zouden. Maar *Dirk van Bleiswyk* gaf ons in zyne *Beschryving van Delf*, de gelegenheit daar toe aan de hand, op de 321 en 360. bladzyden.

Hy is geboren binnen de Stadt Rotterdam in 't Jaar 1466, op den 28 van Wynmaand. Anderen willen dat hy tot Gouda geboren is, en tot Rotterdam aan de Maas opgevoed. Wy laten het die Stedelingen betwisten. Zyn Vader was *Gerard*, en zyn Moeder *Margriete* genaamt, afkomstig van een eerlyk geslacht te Zevenbergen. Deze, ontydig door de pest uit deze waerelt wechgerukt zynde, quam onze *Gerard Gerardzen* (welke benaminge hy naderhand in DESIDERIUS ERASMUS verwisselde) onder het bestier van drie opzigters of voogden: die hem, (na dat hy al vorens tot Deventer de beginselen der taalgeleertheid aangevangen had) in s'Hartogenbosch in 't *Fraterhuis* bestelden, met voornemen om hem tot de Kap op te brengen. Maar alzoo de pest aldaar hand over hand toenam, wendde hy zig weder tot zyne voogden, die nergens meer op toeleiden dan om hem het Kloosterleven smakelyk te maken; gelyk hy dan hunne geneigtheid ten gevalle, zig begaf in het vermaarde Klooster, dicht by Delf gelegen, *Sion* genaamt. Dit was ontrent den jare 1486.

De proefjaren uit, en hem gevraagt zynde wat

hy nu van zin was, gaf hy den Overſten van 't Klooſter tot antwoort: *Dat hy noch de waereld, noch het kloosterleven, noch ook zig zelven recht kende, en gevolgelyk tot geen Verband koſt beſluiten, maar voornemens was, gelegenheit te zoeken van zig vorder in de geleertheit te oeffenen.* Doch dit ging zo vlot niet, ten zy de Biiſſchop van Uitrecht hem een voorſpraak waar geweeſt, die hem ook een byzondere gunſt bewees, met hem voor te dragen by den Biſſchop van Kamerik, die voorgenomen had een reis door Duitſchland en Vrankryk, naar Italien te doen, en iemant zocht, die bedreven was in veele talen: 't geen onzen DESIDERIUS beter geleek, dan binnen den ringmuur van een Klooſter beſloten te zitten.

Die reis volbracht, en hy weder in Holland gekomen zynde, lelden zyne twee Voogden, (een was onderwyl geſtorven) hem op nieuw, als voren aan 't oor, zelf met bedreiginge, dat hy zig tot het klooſterleven ſchikken zoude. Daar echter 't niet toe zoude gekomen hebben, ten ware een zyner goede kenniſſen, daar hy in zyne jeugt te Deventer mee ter ſchool gelegen, en op een kamer geſlapen had, hem door ſchoone woorden had weten te bekoren. Gelyk hy gevolgelyk zig dan in het klooſter Emaus, of *ten Steene* genoemt, by Gouda, op den Yſſel gelegen, begaf. Of het nu is geweeſt de geneigtheid tot zyn ouden Vriend, de overvloed van deftige Boeken, daar men doen ter tyd zoo gereed niet als thans aan konde geraken, of dat de wetten van dat *Convent*, hunne klooſterlingen zoo eng in hunne doeningen niet bepaalden, dat hy dit voor andere verkoos, weet ik niet; hoewel ik rede vind om het laatſte te gelooven; aangezien hy, aldaar in zyne uitſpanningen,

de

de Schilderkonst geleert , en geoeffent heeft; ja zoo hoog daar in door byzonderen vlyt, en vernuft is opgeklommen geweest , dat de Gedenkschriften melden, dat de Prioor *Kornelis Musius*, eertyds een Tafereel, verbeeldende de kruissing van Christus, gehad heeft, dat ERASMUS geschilderd had; 't geen van alle Konstkenners geprezen, en van gemelden * *Musius* voor wat byzonders in zyn Konstkabinet bewaard is geweest.

Een groot vernuft vind de toegangen, die tot de wetenschappen leiden, gebaant. Zoo dat *Gratiaan* te regt zeid: *Daar zyn lieden die ras volmaakt worden, in alles wat het ook wezen mag; andere ook die traag of zelden daar toe geraken; de rede is, om dat de een zyne vleugelen, de ander zyn beenen gebruikt.*

Meerder aanwyzinge van zyne Konstwerken ben ik niet magtig geworden; en geen wonder. de tyd heeft van 't Klooster, waar in hy de konst geoeffent heeft , den eenen steen op den anderen niet gelaten; alleen is de naam, ten bewys dat het'er geweest is, door de loffelyke Schryf- en Drukkonst, in weerwil van den verslindenden tyd , uit het puin, ter onsterflykheid, geborgen.

Hy is te Bazel gestorven op den 11 van Hooimaand 1546. oud 70 Jaren, en heeft een onverwelkelyke roem van wegen zyn geleertheid nagelaten.

Zyne gevolmachtigden over de uitdeelinge van zyne naarlatenschap , hebben hem te Bazel, in de Groote Kerk, een aanzienlyke Grafstede laten oprechten.

* Dit was *Kornelis Musius* , Prooft van St. Aachten Klooster, binnen Delf, die naderhand door een meer als Barbarische wreedheid mishandeld , en eindelyk door bevel van *Lumey* , Grave *vander Mark* , deerlyk verworgt werd. Zie de Beschryving van Delf p. 444.

rechten. Gelyk ook de Rotterdammenaren tot luiſter hunner Stad, hem eerſt een ſteenen, naderhand een metalen beeld hebben opgerecht; daar de Prins der Nederduitſche Dichters, dus van ſpreekt:

Wat wysheit Latium en Grieken hield beſloten,
Begreep ganſch Kriſtenryk zoo haaſt ERASMUS *kwam,*
En gaf met zynen naam aan Hollands Rotterdam,
Een naam, vermids hy was uit haren ſchoot geſproten.
Zy, als de dood het licht voor hem had afgeſchoten,
Noch 't rottende gebeent', noch ſtuivende aſſche nam:
*Maar rechtte een ſteenen * Beeld. De Nyd ſpoog vuur en vlam,*
En zocht geweldig hem van 't Outer af te ſtooten.
Dan laas! Geleertheits pronk zig keerd aan nyd noch ſpyt.
Geen graf zyn Faam beſtulpt. Hy helderd met den tyt.
Zyn krans groent onverwelkt, en bloeid in afgunſt veylig:
Die onlangs was van Steen, nu glinſtert van Metaal.
En zoo de Nyd zig ſteurt aan deze pracht of praal,
Zoo giet men licht van Goud den Rotterdamſchen HEYLIG.

* In den Jare 1572.

Op den voet des beelts heeft men dit van *J. Oudaan*:

Hier rees die groote Zon, en ging in Bazel onder:
De Ryksſtad eer' en vier' dien Heilig in zyn Graf;
Dit tweede leven geeft, die 't eerſte leven gaf;
Maar 't licht der talen, 't zout der zeden, 't heerlyk Wonder,
Waar met de Liefde, en Vrede, en Godgeleertheit praalt,

Word

Word met geen Graf geeert, noch met geen beeld betaalt:
Dies moet hier 't luchtgewelf Erasmus *overdekken,*
Nadien geen mind're plaats zyn Tempel kan verstrekken.

Hier aan volgt de Konstige Glasschilder
DAVID JORISZ.

Hy was geboren te Delf: maar in wat jaar is my tot nu toe onbekend; alleenlyk word besloten, dat hy een Delvenaar was, uit de predikinge der zesentwintig Apostelen, die van den Koning der Wederdooperen waren uitgezonden, welke onder andere nieuwe verzinzelen den Volken verkondigden, dat 'er zederd Kristus, vier Propheten waren opgestaan: twee valsche, te weten de *Paus van Romen*, en *Martyn Luther*. en twee waarachtige, namelyk *Jan van Leyden*, en *David van Delf*. Deze was (voor den tyd dat hy door *Obbe Philips* tot Bisschop over de Doopsgezinden tot Delf gesteld wierd) een konstig Glasschilder van zyn beroep; waar van noch zommige overblyfzelen te Delf, in 't jaar 1667. te zien waren.

Hy was een Speelmans zoon, onbedreven in taalkunde, doch volgens getuigenis van alle die van hem hebben geschreven, eigen wys, en niettemin byzonder loos, enz. schoon van aangezicht, en wel gemaakt van leden, in zeeden gemaniert, en wel bespraakt. Hy had een langen gekrulden geelen baard, waar aan hy ook, als men hem, begraven zynde, naderhand weder ontgraafde, om te verbranden, kenbaar was.

In den jare 1538 den 2 van Loumaand kwam het eerste Placcaat tegen hem uit; waar uit men by gissinge eenigzins zyn levenstyd kan afmeten: en het tweede Placcaat den 2den van Sprokkelmaand daar

 aan

aan volgende, binnen welken tusschentyd zyn moeder (die in het doodvonnis genoemt word *Marytje, Jan de Gorters Dochter, Weduw van Joris de Coman en Moeder van David Jorisz*) om dat zy herdoopt was, binnen 't Klooster van de Cellebroers te Delf wierd onthooft, en ook daar begraven.

Wanneer hy zich dan langer, uit vreeze van aangegrepen te worden, en in banden te geraken, in de Nederlanden niet dorst vertrouwen, is hy in 't Jaar 1544 met zyn Huisgezin naar Bazel vertrokken, en na dat hy daar elf jaren gewoont had, op den 26 van Oegstmaand 1556 gestorven, en in de *Parochie-* of Hooftkerk, (zyn naam verandert hebbende in *Jan van Broek* om niet agterhaald te worden) begraven. *

Heden worden noch van zyne Teekeningen by de Liefhebbers t'zyner gedachtenisse bewaard. De Konstliefdige *Jakob Moelaart* te Dordrecht heeft 'er vier stuks die van zyn eigen hand geteekend zyn, te weten: de Vinding van Mozes. De verbeelding van 't Lant van belofte: Daar Petrus de sleutels ontfangt. En de verbeelding van den Hoofdman over Honderd. Deze met de pen omgetrokken en met het penceel geschaduwt, zwemen naar de handeling van Lucas van Leyden.

Zyn beeltenis kan men zien in de PLAAT A. nevens die van Erasmus, waar onder aan de byvoegzelen der Konstgereetschappen zich een masker omwoelt van een slang ('t geen ten Zinnebeeld van zyn levenswyze strekt) doet zien.

Volgt in order van tyd

KORNELIS ANTONISZE geboren tot Amsterdam. Van zyn penceelwerk ziet men op

* Zie hier van breeder in de Beschryving van Del. pag. 763.

op de *Thesaurie Ordinaris* de afbeelding van Amsterdam, in dien stant als het zich vertoonden in zyne eerste bemuuring, die in 't jaar 1482 begonnen werd. Dit stuk is door dezen KORNELIS ANTONISZE in 't jaer 1536, toen ter tyd Schutter der Voetboogs Doelen, en in 't jaar 1547, Raad dier Stad geworden, naar 't leeven gemaalt, en de Dichter Jan Vos maakte daar op deze regelen:

Hier beurt zich Amsterdam; vol hoop, uit brakke veen.
Zoo wort een Visschers buurt de haven aller zeên.
Op zulk een grontvest weet het Land zyn Staat te zetten.
Men bloeit door Koopmanschap, men leeft door wyze Wetten.

Deze heeft ook naderhand het zelve oud Amsterdam met deszelfs Kloosters, Kerken, en andere gestichten, in 12 plaaten Houtsnee gebracht, doen drukken, en aan Keizer Karel den V. toen Graaf van Holland, opgedragen, die het zelve met *Octroi* bestempelde voor 't namaken. Waar van afdrukken onder de Minnaars van Oudheden berusten.

En nevens hem verscheind:

JAN DE HOEY geboren te Leyden in 't Jaar 1545. By wien dees de Konst geleert, of wat hy geschildert heeft, weet ik niet. De roest des tyds heeft de gedachtenis van 't zelve uitgewist, en ons alleen flaauwe merkteekenen overgelaten tot bewys, dat 'er zulk een Konstenaar in die vroege eeuwe geweest is; wiens penceelwerken met de goedkeuring van Hendrik

den IV Koning van Vrankryk vereert zyn geweeſt. Die hem ook tot zyn Kamerdienaar, en opzichter zyner Schilderyen of Konſtbewaarderſchap verheven heeft. En *Fl. le Comte* in zyn *Kabinet der Konſten* getuigt: *dat hy in al zyn bedieningen tot zyn zevenſtigſte jaar toe, wanneer hy ſtierf* 1615, *een geruſt leven* (dat zeldzaam is) *gehad heeft*; aangezien de Nyd voornamentlyk in de Hoven zich ontdekt: 't geen ons doet beſluiten dat hy zich op de Staatkundige levenswyze grondig verſtaan heeft, welke Gratiaan *een byzondere hoedanigheyt noemt die niet in boeken, noch in de Scholen wort geleert, maar op de Toneelen van het vernuft, en in den Schouburg der beſcheidentheid.* En beſluit: *Dat de kundigheid van met alle menſchen te konnen omgaan, zommigen meer dienſt en nut gedaan heeft dan de zeven vrye konſten t'zamen.*

Onder de heldere Konſtſtarren die van Rome de Waerelt omſcheenen hebben, was RAFAEL VAN URBYN inzonderheid in dezen tyd berucht: Des velen al vroeg die Leidſtar in haar Stantplaats hebben opgeſpeurt; om door behulp van dat hemelſche Konſtlicht de diepe verborgentheden der Konſt t'ontdekken.

Onder deze (waar aan *van Mander* maar met wynig woorden gedenkt) was BERNARD VAN ORLEY, gebooren in Brabant, maar in wat Stad of jaar weet ik niet; aangezien een lange reeks van verloopen jaren de gedachteniſſe daar van begraven heeft: maar het is klaar af te meten, dat hy een goeden ouderdom bereikt heeft, wyl hy is geweeſt een Leerling van dien grooten *Rafael van Urbyn*, die in 't jaar 1520 tot groot verlies van de Konſt, pas 37 jaren oud geſtorven, van onzen ORLEY in den jare 1550 op dat ſpoor gevolgt is.

Flo-

Florent le Compte zeit: *dat hy by Rafaëls leven zoo ver in de Konst gevordert was, dat hy hem aan zyn groote werken heeft helpen schilderen.* Naderhand heeft hy zich ook tot het Schilderen van Beesten, Beestejachten en Lantschappen begeeven: zonder nochtans het Historie- en Beeldenschilderen af te laten, als onder blyken zal. *Groote Geesten* (zeit Gratiaaan) *hebben altyd getracht een nieuwen weg in te slaan, om roem te bejagen; dog op zoodanige wyze dat de voorzichtigheid hun altyd tot Leidsman gedient heeft. Of zy hebben liever getracht d'eerste te wezen in de tweede, als de tweede in d'eerste Bende.* Of dit laatste, reden tot verandering in zyn verkiezinge, ontrent de voorwerpen zyner penceelkonst gegeven heeft, kan ik niet zeggen: maar wel dat hy roem in 't een en 't ander behaalt heeft.

In Brabant wedergekeert, geraakte hy berucht voor den beste in 't Schilderen van Jachteryen in dienst van Keizer Karel den V. voor wien hy heeft geschildert het Bosch van *Soigne*, met al de aangename gezichten, om en by dezelve. Diergelyke ook voor de Hertogin van Parma om de Tapitzeryen na te bootsen, voor welke hy (als ook voor de afbeelding van den Keizer, en voornaamste van 't Hof) rykelyk beloont werd.

t'Antwerpen heeft hy voor de Kanonniken, om een hunner Kloosterkapellen te sieren, de verbeeldinge van 't laatste Oordeel geschildert, op een vergulden gront. En voor de Gebroederschap te Mechelen een groot stuk, waar in St. Lucas zit, de beeltenis van de waardige Moedermaagt Maria af te malen.

MICHIEL COIXI heeft naderhand de deuren die dit Konststuk voor het te sterke dag-

licht, en ſtof dekten, van buiten beſchildert. Gelyk *van Mander* daar ook aan gedenkt in 't leven van *Michiel Coixi* leerling van onzen ORLEY, met deze woorden: *Daar waren ook te Mechelen van hem twee deuren aan d'altaartafel van St. Lucas, waar van het binnenſte Tafereel door Bernard van Bruſſel* (dus noemt hy onzen ORLEY) *beſchildert was.* Doch deze deuren zyn door de Kloosterlingen tot een hoogen prys, aan den Hartog Mathias van wegen de konſtige beſchildering verkocht, en buitens land vervoert.

Zes *Cartons* zyn 'er na de dood van BERNARD ORLEY onvoltooit gebleven, welke door *J. Jordaans* naderhand zyn opgemaakt. En dit is 't al wat ik 'er van weet te ſchryven.

Deze hebben hun rol uitgeſpeelt, en maken ruimbaan voor de twee gebroeders, Konſtſchilders daar Gouda niet al buiten reeden op roemt, namentlyk

DIRK EN WOUTER CRABET.

Men is verwondert, dat *Karel van Mander* in zyn Schildersboek geen een woord van dezelve meld.

Doch des te meer (zeit de Stads geſchiedenisſchryver) *dient hunne heugeniſſe vernieuwt.* Eenigen hebben gemeent dat zy van afkomſt Duitſchers waren; anderen dat zy uit Vrankryk waren geſproten; doch hunne nazaten getuigen dat zy uit Holland afkomſtig zyn.

Van Mander melt op pag. 148, a, van eenen Adriaan Pieterſz. Crabeth, wiens Vader door de wandeling *Krepel Pieter* wierd genoemt. Deeze was een Leerling van *Zwart Jan*, of *Jan Zwart*, Schilder van Groeningen, welke hy door vlyt te boven geleert hebbende naar Vrankryk vertrok, daar hy ook geſtorven is.

De

B. P. 27.

De Heer *Almeloveen* is van gedachte dat Claudius, anders Krepel Pieter, niet alleen Vader van gemelden *Adriaan*, maar ook van DIRK, en WOUTER geweest is, en gevolgelyk ADRIAAN, DIRK, en WOUTER broeders. Hy styft zyn gevoelen daar mee, dat de twee laatste zoo wel *Pieterszoonen* als de eerste genoemt worden; behalven dat ook de tydrekeninge van alle drie te gelyk uitkomt.

Willem Tomberg, zoon van *Daniël Tomberg*, Glasschilder van Gouda, is van gedachten dat zy by eenige Kloosterlingen hunne eerste grondbeginzelen geleert hebben.

Van WOUTER word verhaald, dat hy Vrankryk en Italien heeft bezocht, en voor gewoonte had, op alle plaatzen, daar hy doorreisde, een glas alleen ten staal van zyn Konst agter te laten. Deze is by alle Konstkenneren geoordeelt boven zyn broeder uit te steken, voornamentlyk in het welteekenen, ook stak zyn werk uit in helderheid, en dat van DIRK in tegendeel was krachtiger in zyn koleuren, zoo dat men van ouds zeide; *'t geen Dirk doet door zyn diepzels, werkt Wouter uit door zyn hoogzels.* Beide waren zy brave meesters, zoo wel in groot als klein werk, en dat met zulke vaardigheid dat het byna niet te gelooven is; 't geen egter uit de Jaarmerken blykt. WOUTER zyn eerste Glas, waar de Koninginne van Sába in afgebeelt staat in 't Jaar 1561, afgemaakt hebbende, leverde 's jaars daar aan het groote glas, dat Hertogin Margariet bekostigt had, en aan de Kerk schonk. In't jaar 1564, dat van Christus geboorte, en 1566 dat, daar de Tempelroof van Heliodorus in vertoont word, alles binnen den tyd van zes jaren: en noch was DIRK vaardiger in 't werken,

ken: want hy maakte zes glazen in drie jaaren af, die immers zoo groot waren. Want in 't jaar 1555, maakte hy 't glas daar Christus gedoopt word. 's Jaars daar aan de twee volgende, en in 't jaar 1557 maakte hy drie glazen af, dat van den Koning van Spanje, Johannes den Boeteprediker, en den Doop van den Moorman, zynde die alle zes van de grootste maat.

In den jare 1567 maakte DIRK het Glas daar Christus de Wisselaars uit den Tempel dryft. En 1571 daar Judith Holofernes het hoofd afslaat, 't welk zyn laatste werk is geweest, dat hy in de Kerk van Gouda gemaakt heeft.

Zy waren, schoon broeders, zoo konstnayverende, en hielden zich ontrent de Konst zoo bedekt voor elkander, dat wanneer de een diesaangaande iets vraagde, den ander hem tot antwoort gaf: *Ik heb het door vlyt gezocht*, *doe ook zoo*. Dit ging zoo ver, dat wanneer zy by geval eens op elkanders winkel kwaamen (dat niet veel gebeurde) het werk dat zy onder handen hadden, voor dien tyd overdekt wierd, overzulks wanneer zy elkanderen iets te zeggen hadden; lieten zy het over en weêr schriftelyk weeten. Ook word getuigt dat zy voor hun Kerkwerk geen grooten loon bedongen hebben, waarom zy ook daar benevens het Glazemaken aan de hand hielden, zoo lang zy leefden.

DIRK bleef ongetrout en woonde op de westzyde van de Gouwe, over de turfbrugge, daar nu het Amsterdamse Veer is, en leefde noch in 't Jaar 1600.

WOUTER woonde agter de Vismarkt, op de Noortzyde, en troude een vrouw uit het oud geslacht van Proyen, en liet een zoon na, *Pieter* genoemt,

noemt, die naderhand Borgermeester wierd. Hy werd in zyn ouderdom beroert, maar het jaar, waar in hy gestorven is, weet ik niet. De Plaatsnyder *Reynier van Parzyn*, met *Wouters* zoons Dochter getrouwt, liet hunne afbeeldzels in print uitgaan, die wy nagevolgt vertoonen in de PLAAT B.: daar de vermaarde Dichter, Jooft van den Vondel, dit volgende gedicht onder schreef:

Offert WOUTER *met Elias,*
Doove verf schynt hemels vier.
Eet hy 't Paaslam met Messias,
Zyn penceel vol aart en zwier,
Draaft te moediger en stouter.
Stel het beeld op 't Schilders outer.

DIEDRIKS *uurglas is verloopen,*
Noch volhard hy met Sint Jan,
'T volk te leeren en te doopen,
Daar het grimmeld om dien man,
Zoo vol yver als boetvaardig.
Is die helt geen konstkroon waardig?

Deze twee groote meesters in die konst zyn gestorven, en ook de konst met hun, zegt *W. Tomberg*. Hoewel de Heer *Almeloveen* wil, dat in de Boekzaal van den Heere *Joachim Feller*, een of twee boeken gevonden wierden, daar deze konst in te leeren was. Hoe het daar mee is, weet ik niet, maar wel, dat men van de uitwerkzelen van dat geschrift niet meer gehoort heeft. Gemelde *Willem Tomberg*, geeft wel eenig beduid ontrent de stoffe, die zy daar toe gebruikt hebben, maar belyd zyne onkunde in de wyze Hoe, zy die stoffe

ſtoffe tot zulken gebruik gebracht hebben, en begromt de zulken, die zeggen, dat men thans zulke ſchoone verwe niet heeft, als ouling in de glazen gebruikt is, even als of het glas toen met zulke ſchoone koleuren beſchildert wierd, daar in tegendeel de koleuren aan 't glas gegeven worden door zilver, yzer, koper, bloedſteen, Menie, enz. daar over te ſtryken en in glasovens te gloejen. Waar naderhand de diepzels door het penceel, op 't reeds gekleurde glas bewerkt wierden, en andermaal gegloeit, enz. Deze *W. Tomberg* was de zoon van *Daniel*, zoons zoon van den Predikant *Herboldus Tombergius*; die eerſt zeven jaren die konſt had geoeffent, by *Weſterhoud* van Uitrecht, die doenmaals tot Gouda woonde, en naderhand dezelve voort leerde by meergemelden Vader van *Ant. van Dyk*, waar door hy zo ver in die konſt kwam, dat hy voor den beſten gehouden wierd; gelyk hy ook naderhand, over het onderhouden van de Kerkglazen tot Gouda geſtelt is geweeſt, van welke hy 'er ook verſcheide, voor een groot gedeelte vernieut heeft, wanneer die door het ſchrikkelyk onweer in den jare 1674 waren ingeſlagen. Dog hebben de koleuren zoo in kracht, als helderheid, by de vorige niet konnen halen. Ook word gezegt, dat naderhand nooit de ſtof gevonden is van 't ſwart, waar mede 't kleed van d'Abdiſſe van Rynsborg, in 't glas van Koning Salomon geſchilderd is. Hy ſtierf in 't jaar 1678. oud 75 jaren.

In en na den tyd van DIRK en WOUTER CRABET, waren ook in bloei *Willem Tybout*, en *Kornelis Ysbrantſe Kuffeus*. Van deze maakt, behalve den Goudze *Chronyk*, ook *Samuel Ampſing*, in zyne beſchryving van Haarlem gewach, en pryſt hun

hun konstwerk aldus in vaarzen:

Hoe dapper meesterlyk kon TYBOUT *glazen schryven,*
En wat heeft KUFFEUS *hand in deze konst gedaan?*

W. Tybout stierf den 24 van Wiedemand in 't jaar 1699. oud 73 jaren. en *Kornelis Ysbrantse Kuffeus* den 24 van Bloeimaand, in 't jaar 1618.

D. van Bleiswyk in zyne *Beschryving van Delf*, gedenkt op 't Jaar 1563. van gemelden *Willem Tybout*, en zeid : *Dat hy, in 't Noordkruiswerk van de Nieuwe, of St. Ursels Kerk te Delf, een uitnemend konstig glas geschilderd heeft : waar in het afbeeldzel van Philips den Tweeden, Koning van Spanjen, nevens dat van zyn derde vrouw Elizabeth de Valois, oudste Dochter van Hendrik den Tweeden, Koning van Vrankryk, beide knielende voor een tafel daar twee boeken op lagen, vertoond wierden. Zy waren in hun pragtig Koninklyk gewaad afgebeeld, ieder met een beschermheilig achter zich, en de geslachtwapenen boven hun hoofd. In de bovenhelft van 't glasraam stond afgebeeld de Oosterschе Koningen, eerbied bewyzende aan Jesus, die op den schoot van Maria zat, met een groot gewoel van Beelden rondom haar heen : braaf geteekent en geschildert. Zulks de konstkenners daar groote agtinge voor hadden. Gelyk ook voor 't konstig geschildert glas in de Kapel van de Hooge Heemraden van Delfland, die alle levensgroot ten voeten uit, in 't harnas natuurlyk geleeken, afgemaald waren, door den Konstigen* LAURENS VAN KOOL.

Van WILLEM TYBOUT, zietmen nu noch, ten staal van zyn Konst, op de glazen van het groot vertrek van de voorste Doelen, binnen Leiden, alle de Hollandsche Graven, ten voeten uit geschildert,

dert, welke hy gevolgt heeft (ſchryft *Michael Vosmerus*, in zyn Boek, dat hy noemt *Principes Hollandiæ.)* naar de afteekeningen die hy gemaakt hadde, naar de oude muurſchilderyen in 't Klooſter van de Karmeliter Monniken, of de Lieve Vrouwe Broeders, geſticht in den jare 1249 binnen Haarlem, na dat de beſchilderde paneelen, met de zelve Beelteniſſen der Graven beſchildert waren. Doch *Kornelis van Alkemade (in zyn Voorbericht op de Hollandſche Rymkronyk van Melis Stoke)* ſpreekt gemelden Schryver dies aangaande op pag. 8. tegen, en wil dat deze alleen voor egte namaakzels, gehouden moeten worden, welke de Kloosterlingen (wanneer de eerſte en egte afbeeldzels met waterverw op den muur geſchilderd, door afbryzelinge des muurs en onduurzaamheid der waterverwe verdonkert waren) op houte paneelen lieten ſchilderen, en die van de Magiſtraten van Haarlem, in 't laatſt van de 15 Eeuw, uit de klaauwen der Beeldſtormers gered, en geplaatſt zyn op de voorzaal van hun Stadhuis, daar zy noch te zien zyn. Waarom gemelde *Alkemade*, de zelve ook heeft uitgekeurt, om 'er den laatſten druk van *Melis Stokes Rymkronyk*, mee op te ſieren.

Ik laat deze tegenrede in hare volle waarde, maar moet omtrent de printverbeeldingen zeggen: dat, zoo de zelve in allen deelen naaukeurig gevolgt zyn, naar de oude afbeeldzels op de Klooſter paneelen, ik my niet verbeelden kan de ware Beelteniſſen der Hollandſche Graven te zien: Aangezien verſcheide beelden noch gaan noch ſtaan konnen, noch eenige maatſchikkelykheid van deelen tot het geheel, daar in is waargenomen, 't geen my doet agterdenkende worden, dat de Teekenaar even zoo min achtgevingen, in 't navolgen der onder-

onderscheiden wezenstrekken gebruikt hebben.

Deze zoo overheerlyke oude pronkstukken (*gelyk Alkemade verder voortgaat*) *met veel arbeid geschildert en zorge bewaart, by de liefhebbers der oudheden in zoo groote agting, dat ze die Stadt niet doorreizen, ten zy ze deze eerwaarde oudheit begroet, en met veel genoegen beschout hebben, enz.* mogen wezen wat zy willen, ik wilde liever hebben die konsttafereelen van *Kornelis Korneliszen* daar 't Prinsen Hof te Haarlem mee pronkt: en die in zoo groote waarde gehouden werden, dat voortyts voor een geschilderde Voet (zoo die uit een der Tafereelen gesneeden mocht worden) 600 guldens geboden wierden; waar op de Dichter Jan Vos spreekt, en als met den vinger daar op wyzende, zegt:

Dit is de Voet *daar* Luit *tot honderd pont voor biet:*
Maar Utrecht heeft een Voet, *dien gaf het graag voor niet.*
Zyn hondert pond, daar niet, wat heeft het Sticht voor reden?
Haar Voet *wil uit de Kerk, tot in het Raadhuis treden.*

De meenigte Glasschilders die Gouda voortgebracht heeft, schynen my toe, genoeg geweest te hebben, om alle de Kerken van Holland, met hunne konstwerken te vullen: want behalven die door anderen zyn voortgeteelt, zoo zyn uit de School van de Broeders CREBETTEN voortgesprooten *Jakob Caan*, *Jan Dirksz Lonk*, *Govert Hendriksz*, *Jan Damesz*, *Aart Verhaast*, *Gysbert vander Kuil*, *Dirk de Vrye*, *Adriaan vander Spelt*.

AART VERHAAST, en GYSBERT VANDER KUIL, waren yverige Konstgezellen, en getrouwe reisbroeders, door Vrankryk tot Romen toe. *Verhaast*, op bedreiging dat hy, indien hy niet weder in

Vaderland keerde, versteken zou wezen van zyn erfgoederen, nam naa 't verloop van elf Jaren de te rugreis aan; dog *vander Kuil* bleef volle twintig Jaren uitlandig, waar naar hy wedergekeert tot Gouda stierf, in 't Jaar 1673. wanneer *Verhaast* al in 't Jaar 1666. overleden was; en zig scheen verhaast te hebben, om eer zyn reisgenoot weder kwam, voor uit te wezen, op de reis naar de eeuwigheit.

DIRK DE VRYE verwisselde (na dat hy verscheiden maalen op zyn konst door Vrankryk gereist had) 't penceel voor de Vroedschappelyke en Borgermeesterlyke waardigheit tot Gouda, en stierf 1681.

ADRIAAN VANDER SPELT was by toeval te Leyden gebooren, maar zyn afkomst aan Gouda verschuldigt. Hy was een uitstekend Bloemschilder, en had zig lang aan 't Hof van Brandenborg onthouden. Eindelyk keerde hy weder tot Gouda, daar hy voor zyn derde Vrouw, een Groenings kwaadaardig wyf troude, die hem niet alleen den lust, maar ook zyn levenslamp, eer hy noch den middeltrap zyns ouderdoms bereikt hadde, in 't Jaar 1673 uitblies.

JAN FRANSE VERSYL, JAN DAME DE VET, JAN en PIETER DONKERS, zullen op hun beurt op het Tooneel komen; dog van de rest weet ik niet veel te zeggen.

Maar eer dat wy daar aan beginnen, diend by de voorige (waar aan *van Mander* niet gedenkt) noch gevoegt te worden, JOAN DAC. Deze was een Keulenaar, en leerde de Konst by *Bartholomeus Spranger*, in den jaare 1556. die hy naderhand voortzette in Italien; daar na ook in Duitsland; waar door 't gebeurde dat Rudolf de Tweede, de zoon van

van Maximiliaan daar een welgevallen in kreeg, hem in zyn dienst nam, en naar Italien zond, om de geagtste *Antique* voor hem af te teekenen. Wedergekeert maakte hy veele roemwaardige werken voor den Keizer. Hy stierf aan 't Hof, en had eer en goed vergaderd.

De geenen welker levensbedryf *Karel van Mander* maar ten deele heeft beschreven, hebben wy als maar gedoodverfd aangemerkt, en zullen nu, na voorgaande overleg, de hand daar aan leggen, om zyn tafereel daar 't gebrekkig is, op te maken. Onze pen zal tot penceel verstrekken, om 't geen ingeschoten, en duister is, door een vernis op te helderen, op dat elk in het byzonder, duidelyk en klaar gezien magh worden. De eerste die na orde van Jaren in de hand komt, is

JOHANNES SNELLINKS. *Karel van Mander* noemt hem *Hans Snellink*, en spreekt, in 't leven van *Octavio van Veen*, aldus van hem: *Daar is te Antwerpen een uitnement Schilder, gebooren (zoo ik 't wel heb) te Mechelen, wonder fraai in 't verbeelden van Historien, en Bataljes. Hy is van Princen en Heeren dikwils gebruikt geweest, om Nederlandsche veldslagen te schilderen, en wist heel eigentlyk het krygsvolk, hier en daar door den damp van 't buskruid bewolkt, te verbeelden. Hy mach nu* 1604. *een man van* 55 *jaren wezen.* By gevolg geboren 1549. Meer weet ik ook niet van hem, als dat de groote VAN DYK, hem van wege zyne Konst heeft waardig geacht, onder de beste Konstschilders te stellen, en zyn beeltenis door eigen hand af te malen. Gelyk het zelve ook onder die, welke in print uitgaan, getelt wort. Ik heb hem in de PLAAT A boven aan plaatsingeruimt. My is nooit van zyne werken, maar wel de roem van de

zelve voorgekomen. Het had *de Bie*, die zoo veel korter op *van Mander* gevolgt is, doenlyker geweest, van hem wat te melden, dan my, nu 'er zoo veele jaren verloopen zyn. Maar wat raad? wy moeten 't ons getroosten, dat wy van sommige Konstschilders, die in onzen tyd noch geleeft hebben, maar weinig weten te zeggen; ja naaulyks agter sommiger geboortentyd hebben kunnen komen; zoo om dat 'er van de zelve geen nageslacht meer overig was, en zy die hen in hun leven gekend hadden, dood waren, als ook om dat sommigen, die noch al veel bericht daar omtrent zouden hebben konnen geven, zig daar aan niet lieten gelegen zyn; 't geen my dikwils verdrietig gemaakt heeft, ziende dat myn yver zoo traag geholpen wierd. Ja ik kan den Lezer wel verzekeren met waarheit, dat, indien ik een yder, waar van ik onderrigtinge, in dingen die duister voor my waren, verzocht hebbe, in dien zelven yver en geneigtheit gevonden had, als daar ik in was, veele zaken meer in 't licht zouden gekomen hebben, die nu wel voor altoos in 't duister zullen begraven blyven.

Om dezen tyd, of wel wat vroeger werd tot Leyden geboren Mr. ISAAK NICOLAI. Den netten tyd van zyne geboorte heb ik niet konnen naspeuren. Ook verwonder ik my dat Karel van Mander niet een woort van hem melt, te meer dewyl hy een Man van aanzien, en verscheidenmalen Borgermeester der Stad Leiden geweest is; daar en boven lang genoeg voor zyn tyd geleeft heeft om het gerucht van zyn naam en konst te konnen hooren; want men vint zyn naam al in den Jare 1596 op de Rol der Borgermeesteren getelt. * Daar en boven waren toen al van zyne Konst-

* Zie de Beschryving van Leiden p 618

Konstwerken te zien, inzonderheid in de Vierschaar, op de groote Looyhal, en verscheiden groote huizen te Leiden, die naar dien tyd pryslyk gehandelt zyn. Wat zucht deze Heer voor de Konst gehad heeft, blykt hier aan, dat hy alle drie zyne Zoonen daar toe heeft aangekweekt. Den oudsten JAKOB ISAAKS is langen tyd te Napels geweest, alwaar hy ook een vrou troude en met de zelve in den Jare 1617 in zyne Vaderstad Leiden kwam, en de Konst tot genoegen der liefhebberen aldaar, en op andere plaatsen oeffende, tot dat hem door de Dood de draad des levens afgesneden wierd binnen Uitrecht in 't jaar 1639, daar hy ook begraven is. KLAAS ISAAKSZ. zyn tweede Zoon, onthielt zig in den Haag, en zyne Konst was gewilt. WILLEM ISAAKZ. was in zyn leven Hopman van de schuttery te Delft, en een geacht Plaatsnyder, maar hem is in 't bloeijenste van zyne Lentejeucht op 't jaar 1612, het leven door de Doodzeis afgemaait.

Thans verschynt ADAM VAN OORT.

Hoe dat dikwerf de gedachtenissen van wakkere mannen, en hunne roemwaardige werken outyds door den tyd en woede van Mars, in de vergetenheit begraven zyn, blykt hier uit, dat ik, na onderzoek gedaan te hebben, niets van hem weet te zeggen, als dat *Karel van Mander*, in 't leven van *Octavio van Veen*, zyn naam melt: en dat *Kornelis de Bie* zyne Konst pryst, zeggende:

Dees Konst die heeft van OORT, *zoo wel en fraai gedaan,*
Dat vele geesten zelfs daar af verwonderd staan.
Die niet en is by 't goud van Cresus te gelyken.
Die ryke schat moet voor dees hemelgaven wyken.

Onder zyn Afbeeldzel door Hendrik Snyers gesneden, leestmen dat hy is een leerling van * Lambert, zynen Vader geweest: dat hy is geboren te Antwerpen, in 't jaar 1557. en gestorven 1641. zyne Beeltenis na het zelve gevolgt, zietmen nevens A. Elshaimer in de Plaat C.

OCTAVIO VAN VEEN, geboren uit een aanzienlyk en vermaard geslacht, tot Leyden, in 't jaar 1558. Verloor zyn ouders vroeg Zyn Voogden of Opzichters lieten hem de Taalkunde, en teffens de Tekenkonst leren, by ISAAK NICOLAI, die in den jare 1596 Borgermeester tot Leiden was. Met zyn vyftiende jaar bestelden zy hem te Luik, om zig in de taalgeleertheit voort te oeffenen. Hy gaf al vroeg blyken van zyn groot vernuft, zoo in de tale, als in de teekenkunde, daar hy wel inzonderheit toe geneigt was; des zocht hy onder voorwending van de taaloeffening voort te zetten, gelegentheit om daar in te konnen voort gaan, 't geen hem gelukte. Hy had byzondere kennis aan den Kardinaal *Groosbek* (zeit *du Pile*) die hem brieven van voorschryvens gaf aan den Kardinaal *Maducio* te Rome, daar hy wel ontfangen werd. Hy oeffende zig voorts in de talen, in de Natuurkunde, Dichtkunde; Wiskunstige Wetenschappen, en Schilderkonst, onder opzicht van *Fred: Zuchero*, zoo dat hy in Italien wierd aangezien voor een Man op alle wetenschappen afgerecht en gevolgelyk voor een van de grootste verstanden van dien tyd.

Na dat hy nu eenige roemwaardige werken gemaakt had, vertrok hy naar Duitschlant en wierd ten

* Deze Lambert van Oort, van Amisfoort, groot Schilder en Bouwmeester, kwam te Antwerpen in St. Lucas Gilt, in 't Jaar 1547.

ten eersten in des Keizers dienst ontfangen. Naderhand ook by de Keurvorsten van Beyeren en Keulen. Doch alle de voordeelen die zy hem aan de Hoven aanboden, waren niet machtig om hem lang te houden, maar hy vertrok, en ging vervolgens zyn dienst den Prins van Parma (die toen het bestier over de Nederlanden had) aanbieden, en schilderden des Prinssen Pourtret levens grootte ten voeten uit in 't harnas.

Na de dood van dezen Prins vertrok hy naar Antwerpen daar hy veele Konstwerken maakte, die daar noch in de Kerken zyn te zien.

Als Aartshertog Albert van Oostenryk het bestier in de plaats van Parma had, ontbood hy hem tot Brussel te komen, en maakte hem opziener van de Geldtmunt; doch niettegenstaande hem dit ampt veel belemmeringe gaf, liet hy niet na te Schilderen. Hy schilderde gemelden Aardshertog nevens de *Infante* Clara Eugenia Isabella, Dochter van Philips den II Koning van Spanje, geboren in den jare 1566. en getroud met den Aardshartog Albertus 1599. die een Zoon was van Keizer Ferdinand den II. Welke stukken tot een vereeringe gezonden werden aan Jakob Koning van Engelant

Om nu te toonen dat zyn geest tot alles bekwaam was, maakte hy een lange reeks van *Emblemataa*, of zinnebeelden, een werk alleen voor vernuftelingen.

Dus zag men van hem zinnebeelden van Horatius.'t Leven van St. Thomas van Aquina, en zinnebeelden van de ydele liefde; die hy opdroeg aan gemelde *Infante*, die hem daar voor zoo veel gunst bewees dat zy hem verplichtte ook iet diergelyks te maken van de Goddelyke Liefde.

Lodewyk de XIII Koning van Vrankryk deed

 hem

hem verscheiden malen zyn Hof aanbieden, maar te vergeefs; want hy had voorgenomen in de Nederlanden zyn leven in de Konst te slyten. Gelyk hy ook te Brussel gestorven en begraven is in 't Jaar 1629, den 6 van Bloeimaand.

Octavio, komt my voor uit alle omstandigheden d'eerste of voornaamste geweest te zyn, die uit het Oorlogspuin 't hooft boven gesteken, en den opbouw van de Konst in Nederland (daar door de schult des Oorlogs, Konst en Konstenaars ontbraken) voortgezet en aangekweekt heeft, waarom men dan met recht van hem heeft mogen zeggen:

Dum quondam ingentis &.....

Dat op dezen zin uitkomt, waar in hy sprekende word ingevoert,

Veel stoffen dat hun pen de Helden tot de wolken
Heeft opgebeurt om 't slaan van onverwonnen Volken,
En hunnen roem door heel de Waerelt getrompet.
Maar my lust onze Konst dus lang door Mars verplet,
En in een oorlogsnacht gedompelt en begraven,
Weêr op te beuren, en heur luister te doen draven
Door al het werreltront. Door myne nyvre hand
Is weêr de Kunst gebragt in haren hoogen stant,
Waar op ik moedig ben ten trots der lasteraren.

om welke rede wy zyne Beeltenis op de Tytel geplaatst hebben.

Dat de alverwoestende Oorlog het Graf der Konsten en het bederf der Konstenaren is, geeft de Y-stroom

ſtroomdichter niet onſierlyk in den voorzang van zyn Zege der Schilderkonſt dus te kennen:

O Konſten buigt voortaan uw hooft,
Als gy de Krygstrompet hoort ſteken:
Dat ſchel geluit vermoeit uw ſpreken.
De blakende Oorlogsvlam verdooft
Den luiſter, die u pleeg te ſieren;
Mars eigent zelf dan uw laurieren.
Wat baat het, of gy geeſtig weidt,
En trots braveert met uwe waarde,
Wanneer een krygsſtorm werpt ter aarde
Uw ingebeelde onſterflykheit?
Voor al ziet elk hoe d'eêlſte verven
Der Schilderkonſt om 't hooft beſterven.

Dat dezelve noch al zoo arg gedrukt worden door inlantſche Kerkberoerten, en borgertwiſten, waar door elk genoeg om die rampen, min om de Konſt te denken heeft, is door de bevindinge ontdekt; inzonderheit in zulken tyd toen de Konſt meer tot pronk der Kerken, als tot huiscierſel gebruikt wierd. Nu leefde hy in dusdanig een tyt waarin de Klooſterlingen bedeeſt ſtonden te kyken, als beducht voor een algemeen verval van den Roomſchen ſtoel door de predikinge van Johan Kalvyn, Martyn Luther en anderen meer, waar door de gemoederen van 't gemeen tegens elkander in bitterheit en twiſt aangroeyden.

In zulk een ſtand zomtyds arger, zomtyds beter voor de Konſt, bleef het nog al eenige agtereenvolgende jaren. Want Willem Goeree teekent in *zyn waereltlyke veranderingen* aan, op het jaar 1566 uit *van Mander*, dat de Brugſe Schilder, *Markus*

kus Geeraards, die veel zig beholp met teekeningen voor de Glasſchilders te maken, geheel buiten eenig werk was, wegens de nieuwe predikatien, die de Konſt geheel in ſtilſtant bracht. En hy voegt 'er by: *Want de Papery raakte in Nederland zoo zeer aan 't ſlapbakken, dat zelfs de Schilders en Beelthouwers begonnen van ſlegte neringe te klagen; waarom ook gemelde Geeraards het etzen van eenige Ezopiſche Fabelen in* 125 *kopere platen ter hand nam: welke Fabelprinten naderhand in 't Boek gebracht zyn, dat by ons noch met de naam van Vorſtelyke Warande der Dieren bekent, en door den Dichter Jooſt van den Vondel, met leerzame uitleggingen in Vaarzen opgehelderd is.* Dus ver breed genoeg, aangezien de tyd ons gebied, dat wy zynen jaargenoot ten tooneel voeren, welke zoo 't my toeſchynt, al vroeg de donkere wolken van twiſt, die de Konſt drukten is ontvlugt, om ze elders adem te doen ſcheppen.

In wat deel van de Konſt JAN DE WAAL zig heeft geoeffent, weet ik niet. Maar wel dat hy de Konſt, by den ouden *Francois Franken* van *Herentals*, gemelt by *van Mander* bladz. 161. geleert heeft, en zig met eenen *Jan de Mayer*, die een goed Schilder was, naar Parys begeven, alwaar hy zyn Konſt met yver heeft voortgezet, en de fortuin hem is gunſtig geweeſt. Hy was een Antwerpenaar van geboorte, en ſtierf in 't jaar 1633 oud 75 jaren.

Nevens hem verſchynt zyn tytgenoot ADRIAAN NIEULANT, gebooren tot Antwerpen. Deze heeft de grondbeginſelen van de Konſt geleert by *Pieter Franſz*, die te *Helzevor* in de Sond, in het jaar 1569 geboren is, dog een Haarlemmer van afkomſt was, en tot Amſterdam

woon-

woonden. Hy begaf zig daar na tot het onderwys van *Francois Badens*, die wel een Antwerper van geboorte was, maar 't zedert zyn vyf jaren met zyne ouders, die om den Spaansen moordlust t'ontwyken, in den jare 1576. tot Amsterdam was komen woonen. Hy was een goet Schilder van kleene Beeltjes en Landschappen, en stierf op den 5 van Bloeimaand 1601.

De Bloemen, welke met hare menigerhande schoone gestalten, aangenaame koleuren, en verkwikkende geuren, de hooven sieren, en het oog der aanschouwers verlustigen, ontspruiten in 't prilste van den Zomertyd; maar onze ABRAHAM BLOEMAART, een der schoonste en welriekenste bloemen in den bloemhof der Konst, ontlook in den guuren wintertyd, ontrent Kersdag in 't jaar 1564. binnen Gorkom. *Hy was een konstig Bouw- en Vestingbouwmeester en zyn Vader een Beeltsnyder*, zeit K. de Bie by vergissing. Dog *van Mander* zeit: *zyn Vader Kornelis Bloemaart genoemt verstont zig op de Bouw*, *en Vestingbouwkunde*, *daar beneevens was hy een Konstig Beeldsnyder*. 't Is klaar dat *de Bie* (die 't levens bedryf uit *van Mander* ontleent heeft) in 't naschryven geen genoegzame acht heeft gegeeven. *Van Mander* geeft reden waarom zyn Vader uit zyne geboortestad Dordrecht met 'er woon naar Gorkom vertrok, van daar naar 's Hartogenbosch, van daar weer naar Uitrecht, hoe dat onze A. BLOEMAART van Parys 't huis gekomen, van Uitrecht te Amsterdam kwam wonen met zyn Vader die aldaar voor Stadts Bouwmeester is aangenomen geworden. Na des Vaders overlyden keerde BLOEMAARD weder naar Uitrecht. *En hy is* (zeit de Bie) *over*

over drie of vier Jaren eerst gestorven. Alsmen 4 Jaren aftrekt van 1662 (wanneer zyn Boek gedrukt is) zoo komt het uit op 1658. Dog het is niet te denken, dat hy dus oud zouw geworden zyn. Dus moet men het zeggen over 3 of 4 Jaren, nemen op den tyd als hy dit boek schreef, dat veel Jaren kan geweest zyn eer het ter drukpers kwam, en over zulks deze rekening onzeker is. Doch dat hy een oud man geworden is, blykt uit het Rym, waar in men aldus leest: *De Dood had hem gespaart omtrent de hondert Jaren.*

Wat Meester hy tot onderwyzer in de Konst gehad, en wat voorname stukken hy gemaakt heeft, en welke noch van hem te zien zyn, kan in *van Mander* nagelezen worden op p: 209. die daar in met *de Bie* verscheelt dat hy verscheiden Meesters met namen optelt, waar by Bloemaart geleert zou hebben, d'andre daar en tegen zeit:

Meest heeft hy uit den geest dees Konst alleen bekomen
En zonder onderwys .....

Zyn Beeltenis zietmen in de Plaat C boven de beeltenissen van *Elshaimers* en *Ad. van Oort.*

Hy heeft drie Zonen naargelaten die mede de Konst hanteerden.

HENDRIK, d'oudste, had de Schilderkonst by zyn Vader geleert, doch weinig van zyn geest en aart overgeerft, ook geene bekwaamheit om met de Waerelt te konnen omgaan, waarom *Sandrart* geestig van hem zeit: *Hy heeft zyn gelukskogel niet vernuftig genoeg weten voort te schieten, en dus is het afzetzel van die schoone Bloem verstikt.* In de tweeden, ADRIAAN ge-

P. 45. C

genoemt, was meer geeſt en yver. Hy werd een goed Schilder, en trok naar Italien om zyn Konſt voort te zetten, daar in hy dapper toenam. Daar na raakte hy in dienſt te Salsburg by eenen Benedictus groot beminnaar van Konſt, en maakte daar vele fraje ſtukken. Maar geraakt in woorden met een Student, werd hy door geſteken.

KORNELIS de Jongſte had zig ook tot het ſchilderen begeven, maar verwiſſelde 't penceel voor 't graafyzer, naardien zyn natuur daar toe meer geneigt was. Hy leerde de behandelinge van 't graafyzer by *Krispyn van de Pas* : en kwam in korten tyd zoo veer dat hy verſcheiden platen, zoo naar teekeningen van zyn Vader, als van anderen in koper ſneed, waar van de drukken noch onder de lief hebbers van Printkonſt in agting zyn. Hy vertrok om gelegentheit tot het maken van grooter werken te hebben eerſt naar Parys en van daar naar Romen, daar hy veel heerlyke Printen na Schilderyen van de geachte Italiaanſche Konſtſchilders gemaakt heeft. Zyn Vader die groote geneigtheit had om hem voor zyn dood noch eens te zien, ontbood hem; maar het overkomen werd van hem zoo lang van den eenen tot den anderen tyd verſchoven tot dat zyn Vader ſtierf, en hy toen voornemens wierd daar te blyven. En ſtierf 'er in grooten ouderdom.

Hoe verſchillig de Konſtoeffenaars zyn, in opzigt van de verkiezinge hunner voorwerpen, en hoe deze tot dit, en wederom andere tot dat deel van de Konſt door een natuurlyke zucht worden aangedreven, zalmen doorgaans in ons werk konnen beſpeuren.

TOBIAS VERHAEGT was gezet op 't ſchilderen van Geboomte, Gebergten, Ruinen,

nen, Gebouwen &c. K. de Bie melt tot zynen roem,

Hoe fraay dat yder ſtuk verzacht is in't verſchiet:
De Boomen ſchoon getroſt en levendig geſchildert,
De gronden los en mals, de takken dicht verwildert.

Hy is om zyn Konſt heel bemint by den Hartog van Florenſen en ſedert te Romen beroemt geweeſt,

Daar hy ook heeft gemaakt den Babilonſen *toren,*
Die daar meer werd geacht als eenig werk te voren:
Gelyk hy naarmaals noch gemaakt heeft drie of vier,
Waar van m'er eenen vint geſchildert binnen Lier;
Die Frank *heeft geſtoffeert met aardige Figuren,*
Waar door dat zynen roem zal eeuwig blyven duuren.

In 't Leven van *Octavio van Veen* vind ik zynen naam onder de Aankomelingen geboekt. Hy kon roemen dat hy een grootmeeſter tot onderwyzer gehad heeft, en door dat zelve Konſtzog ook een groot meeſter (te weten Petr. Paul. Rubbens) opgekweekt heeft. Hy is geboren te Antwerpen in den jare 1566. en aldaar ook geſtorven in 't Jaar 1631.

Nu volgt de Konſtige Portraitſchilder MICHIEL MIEREVELT, geboren te Delf 1567. wien wy moge vergelyken met de Aardvruchten, die hunnen beſtemden tydt hebbende om te volgroeien, echter menigmaal, wanneer de Natuur de zelve door bekwamen reegen en zonneſchyn gunſtig is, eerder tot rypheit komen, dan de Landman gewacht had, 't geen hem dan hoop geeft van zyn oegſt en winſt zeker te hebben. Dus is het

het gebeurd met onzen MIEREVELT, van wien getuigt word, dat de vruchten van zyn vernuft vroeger als naar gewoonte tot rypheit gekomen, groote hoop van eenen gelukkigen uitslag aan zyne ouders gaven; want met zyn agtste jaar kon hy trots den besten Schoolmeester van Delf schryven; waarom hy al van zyn twaalfde jaar af, by den vermaarden Konstschilder *Anthony Blokland* besteld werd, om de Konst te leeren, welkers penceelhandeling hy in weinige jaren wist na te bootsen.

Ons lust het levensbedryf, van dien puikschilder zyner Eeuw in Pourtraiten, te vervolgen tot aan zyn grafstee, daar wy uit 's vaders lykas een jongen Fenix, den Vader niet ongelyk in schoonheit, zullen zien voortspruiten.

Van Mander breekt de schakel van zyn levens bedryven af, met tot zynen roem te zeggen, op pag. 196. *Dat hem de Hertog Albertus, om zyn verheven Konst, met grooten ernst heeft aangezogt.* En Sandrart zegt: *dat hy zo ver in de gonst des Hertogs door zyne Konst was ingedrongen, dat hy hem vergunde en vryheit gaf, om zyn Mennonisten Godsdienst die toenmaals naau vervolgt werd, onverhindert te mogen beleven.* En als wy de oude gedenkschriften der Stad Delf doorsnuffelden, vonden wy ook t' zyner eere geboekt, dat, als Koning Karel de eerste troude met Henriette de Bourbon, Dochter van Henrik den IV. Koning van Vrankryk, in den jaare 1625, hy verzocht werd om te Londen by zyne Majesteit te komen, het welke hy ook gedaan zoude hebben, ten ware in dien zomertyd het pestvuur zig te Londen zodanig verspreid hadde, dat de Koning en Koninginne zelf geraden vonden, de stad te ruimen, waar door zyn voornemen gestuit zynde hy besluit nam het overige

van

van zyn levenstyd in zyn eigen Vaderland te eindigen. Gelyk hy ook, na dat hy vele Vorsten en Heeren geschilderd heeft, tot Delf gestorven is, op den 27 van Hooimaand 1641. en een goeden naklank nagelaten heeft. De vermaarde Dichter Joachim Oudaan maakte 't zyner gedachtenis dit tydtellend Grafschrift:

DAT AAN DEN GROOTEN MIEREVELT
STERFLIK VVAS,
ALS 'T TOT ASCH
EN STOF HEEN VIEL, IS HIER GESTELT,
HET ANDER LAAT GEDACHTENIS
AAN DEES KREITS;
OF REE WEITS
NAAR 'T RIIK DAAR GEENE NACHT EN IS.
M. IↃC. XLI.

Ik vind ook een ander op zyne afbeelding door hem zelf geschildert, aldus:

Dit 's d'uiterlyke schyn van MICHIEL MIEREVELDT,
Die door zyn groote geest hem zelfs onsterflyk steldt.

Onder zyne leerlingen worden geteld inzonderheit *Paulus Moreelze*, *Pieter Gerritze Monfoort* en *Klaudius Kornelisze.* Hy was een wel bespraakt en vrindelyk man, waar door hy over al aangenaam was: men gelooft dat hy in zyn leven wel 5000 Portraitten gemaakt heeft, waar onder zyn geweest daar hy 150 gulden voor gehad heeft.

Een groot getal van zyn Pourtraitten ziet men in koper gesneden van zyn zwager Willem Delff, in druk uitkomen, deze is gestorven voor zyn schoonvader,

vader, welke overleden is te Delf den 27 van Hooimaand 1641. en heeft naargelaten twee zoonen, den eersten PIETER MIEREVELT, geboren 1595. den 5 October, die een uitmuntend Pourtretschilder geweest is, gelyk men zien kan aan een stuk op de Snykamer tot Delf, zynde van den zelven aart als van zyn Vader.

PAULUS MOREELSE is geboren tot Uitrecht, in 't jaar 1571. Karel van Mander gedenkt aan hem in zyn Boek op pag. 212. B. en zegt: *Ook is t'Uitrecht een Schilder geheeten Paulus Moreelze. Deze is byzonder in het Konterfeiten zoo groot als 't leven: heeft 'er tegenwoordig verscheide onder handen, welke meesterlyk behandelt zyn, als van den Graaf en Gravinne van Kuilenborg ten voeten uit, zoo groot als 't leven; de Huisvrouw van Sr. Knotter, welke trooni konstig gehandelt is, en andere meer. Deze is een leerling van Michiel Mierevelt, en noch redelyk jong.* Wy voegen hier by, dat hy toen al in Italien geweest had, en daar door in zyn Konst merkelyk was toegenoomen. Hy had zig te Romen zynde geoeffent in 't schilderen van Historien, maar vond daar toe geen tyd om eenige Historistukken te maken, om dat hy door de menigvuldigheit der Portretten, die hem van alle kanten toevloeiden, belemmert of belet werd. Hy was niet alleen een konstig Schilder in diervoegen, dat hy grooten roem behaalt heeft, maar daar nevens ook Bouwmeester, waarom ook de Katrynepoort, te Uitrecht, naar zyn bestek gebout is. Hy is gestorven Raad en Schepen der Stad Uitrecht, in het jaar 1638. en zyn lyk werd met een statig gevolg ter aarde bestelt. Dit mogt den vroomen JAN VAN KUIK WOUTERSZOON, konstig Paneel- en Glasschilder niet gebeu-

ren, hebbende zyn noodlot gewilt, dat zyn lichaam levendig door de vlamme verteerd wierd.

Het is byna niet om te geloven, dat menschen waar in de rede, liefde, verdraagzaamheit, medelydzaamheit en alle Kristelyke deugden en hoedanigheden, volgens het voorbeeld en de leere van hunnen patroon Jesus, onder welkers Baniere zy zig hebben laten inschryven, behoorden plaats te hebben, zig tot zulken vervloekten drift, haat, en dwingelandy hebben konnen uitlaten, zoo niet menige voorbeelden ons hadden doen zien, dat de drift der zulken veel ongetoomder, hun haat vinniger, en hunne meesterschap met dwingelady verzelt gaat. Trouwens ieder byna weet wat de Latynsche spreuk, *Odium Diabolicum*, en *Odium Theologicum*, beduiden wil.

Maar wat zullen wy zeggen? wy zien dat het egter dus gebeurt, tegens het recht der natuur aan, die yder in opzicht van zyn Godsdienst vrye keur laat, zoo dat, wie het zy, niemant bevoegt is over eens anders gemoet te heerschen, en desselfs begrippen, naar zyn oordeel of begrip te dwingen: dewyl yder mensch in dat opzigt op zich zelven staat, en van niemant afhangt dan van zyn Schepper, aan wien hy daar van rekenschap zal moeten geven ten laatsten dagen. Egter, gelyk wy even noch eens zeiden, gebeurt het; en zal het voorbeeld van dezen man hier toe ten bewys konnen dienen.

JAN VAN KUIK WOUTERSZE werd om zyn geloofsgevoelen, 't geen van dat der Monniken verschilde, aangeklaagt, en gevolgelyk te Dordrecht op de Vuilpoort, toenmaals de Gevangenpoort, gezet, met Adriaantje Jans van

Molenaars-

Molenaarsgraaf. Daar hy eenen langen tyd gevangen zat, om rede (gelyk my klaar toeſchynt, dat de Hoofdſchout, Jan van Drenkwaert Boudewynsze, hem wel liefſt had willen verſchoonen: en dus, gelyk men gemeenlyk in zulk geval doet, het uitvoeren van het vonnis van tyd tot tyd uitſtelde, en ſleurende hield. De gemelte Hooftſchout was noch jong en ongebaardt, waarom zyn Pourtret ook konde dienen voor Salomon, in de Hiſtoriſche vertooning van zyn eerſte Recht, waar van hy een groot tafereel in de gevangenis had beſchilderd voor den Opperſchout. Doch dit doen veroorzaakte niet alleen agterdenken by de Monniken, maar zy hadden de ſtoutheit van in hunne openbare Predikatien te zeggen: dat de Schout hem dus lang in de gevangenis hield, om dat hy voor hem zoude ſchilderen; en laſterden zyne ſlaphertigheit.* Waarom de Schout zig gedrongen vond, hem ten ſlagtoffer hunner woede over te geven; gelyk geſchiedde, zoo dat hy, op het nieuwe werk te Dordrecht op den 28 van Lentemaand 1572. in weerzin van de meeſte aanſchouwers, te gelyk, met de voorgemelde Adriaantje Jans, levendig om de getuigeniſſen van Jeſus Chriſtus, is verbrand. Hy liet na een bedroefde Vrouw, een Dochtertje van 7 jaren, en een goet gerugte.

Hem volgt SEBASTIAAN FRANKS, van wien *van Mander*, op pag. 208, aldus meld: *Hy heeft geleert by Adam van Oort, en is nu* 1604 *oud omtrent* 31 *Jaren; is geeſtig in 't maken van Landſchappen, Peerdekens en Beeldekens.*

K. de Bie meld daar benevens van *Gabriel*, en de

* Zie Matt. Balens beſchryvinge van Dordregt p. 841. en 't Bloedig Tooneel der Doopsgezinden, pag. 590 en 628.

den *Jonge Franks*, dien ik gis dat hy naderhand in zyn rym *Jan Baptist* noemt, op pag. 100. en onder de Pourtretten van *Van Dyk*, zietmen *Sebastiaan*, *Fransois*, en *Fransois Franks* den jongen.

SEBASTIAAN komt my voor als de grondwel, waar uit de andere Konstbeken afvloeijen, of hunne afkomst hebben. Immers hy schynt my toe de eerste van dien Konststam te wezen, aangezien *van Mander* van geene anderen meld. En hier in komt de *Bie*, met *van Mander* over een, dat SEBASTIAAN, een braaf Schilder van Landschappen en Figuurtjes was. Myn schoonvader Jakob Sasbout Souburg had in zyn tyd twee Landschappen, met fraaije Figuurtjes van hem, op koper geschildert, die my altyd wonder wel bevielen. In 't eene stond afgebeeld, hoe de kinderen van Bethel, die den Propheet, Kaalkop na riepen, door de Beeren verscheurd wierden. In het ander was een Historie uit het Nieuwe Testament, en de beeldjes waren vast geteekent, en los gekleed.

Van den jongen FRANKS zegt *de Bie*, dat zyn Konst bestond in het verbeelden, zoo van Historien van 't Nieuwe Testament, als van het oude Roomsche Volk, het gewoel is zonder ent, het geen zyn eel penceel daar in weet af te beelden, en met een lossen aart daar kragtig uit te haalen.

Wie nu van deze de Konstvertrekken, behangen met veelerhande Konststukjes, in 't kleen, en zoo, dat men daar in de behandeling klaar ziet, van elken meester, geschildert heeft, weet ik niet. Wy zien dat de beruchte van Dyk hunne Beeltenissen heeft waardig geacht, om onder de grootste Konstschilders van dien tyd gestelt te worden.

Nu komt in orde van tyd ten Tooneel de Konstschilder ADAM ELSHAIMER, geboren te Frank-

Frankfoort, in 't jaar 1574. Zyn Vader was een Pottebakker, anderen zeggen een Kleermaker, die in hem van jongs af aan een groot vernuft, en drift tot de Schilderkonst bespeurende, hem besteedde te Frankfoort, by *Philip Offenbach*, * een goed teekenaar, en Schilder: dien hy nadethand veer in konst heeft overtroffen. Hy was wars van alle gesel schap, doorgaans droefgeestig, en geneigt tot eenzaamheit. Tot zyne uitspanningen verkoos hy de afgelegenste plaatzen, waarom hy dikwerf in Kerken en oude vervalle Ruinen, by zig zelven gevonden werd, en van die geneigtheit niet was af te trekken tot gezelschappen van zyne Konstgenooten of anderen, zeggende:

Toen ik my wende met de menschen te verkeeren,
Vond ik dat by hen niet, als kwaatdoen, was te leeren.

Door welk doen hy wel een tweede Democriet scheen te wezen, *die* (volgens het schryven van T. Stanley uit Lucianus en Agellius) *in eenzame plaatsen, en in de Graven, die door hunne eenzaamheit en duisterheit tot overdenkingen best dienden, gelyk ook tot het oeffenen van de kracht zyner verbeelding, zig verbergde, om buiten het gewoel der menschen te wezen.*

Hy heeft weinig stukken, maar kragtig, uitvoerig en met veel moeite bewerkt, in zyn leven geschildert. Doch heeft echter aan dat kleen getal genoeg doen blyken, dat hy een groot meester in de Konst was. Had hy in zyn leven voor zyn

* Van dezen *Offenbach* of *Uffenbach*, Leermeester van *A. Elshaimer*, is een groot Altaarstuk, te Frankfoort, in de Kerk van de Predikheeren, verbeeldende de Hemelvaart van Christus, te zien. Hy had zig in de Borgerlyke oproeren gemengt, en stierf in 't Jaer 1640.

Konſtwerk zoo veel gekregen, als 'er nu voor betaald word, hy waar licht niet arm geſtorven; want dat ſtukje 't geen Ceres verbeeld, daar zy een jongen, om dat die haar beſpotte, in een Hagedis herſchept, daar Ovid. in't 5. B. af vermeld, en dat door *H. Goud* geſneden, in print uitgaat, is verkogt voor de ſomme van 800 gulden. Maar wat zal ik zeggen? de minſte van de Konſtenaars zien de waarde van hun Konſt betalen by hun leven, en moeten zig overzulks met onzen Elshaimer getrooſt houden; die niets naargelaten heeft, voor al zyn vlyt, dan een beroemden naam, die met zyn doorblokte penceelwerken, eeuw in eeuw uit ſtand houden zal. In welk opzicht men zegt: *'t geen op een ſprong gemaakt wort, is met een weder gebroken. 't Geen een eeuw duuren moet, moet in een eeuw gemaakt worden. Het koſtelykſte van alle Metalen groeit allertraagſt.* Michiel Angelo, die zeer lang aan zyne werken bezig was, zeide: *Dat de verhaaſting niet docht in de Konſten: en dat gelyk de Natuur langen tyd bezig is om de dieren te vormen, die lang moeten leven; van gelyken ook de Konſt, die zig voorſtelt de Natuur te volgen*, enz. *De vroege lentevruchten kan men niet lang bewaren.* Waarom ook Apelles eenen Schilder, die hem een zyner penceelwerken vertoonde, en daar nevens zeide, dat hy 't zelve in zoo korten tyd gemaakt had, tot antwoord gaf: *Men heeft geen moeite om dat te gelooven, want men ziet het aan 't werk.* Maar het was licht aan het penceelwerk van onzen Konſtenaar te zien, dat hy 't met het koſtelyke zweet van zyn vernuft, en door een weergadeloos gedult bearbeid had.

Sandrart zegt: *Hy had een Roomſche Vrouw getrout, en had veel Kinderen: waar door hy in*

ſchulden

schulde verviel, arm werd, en eindelyk in de gevankenis raakte. in den jare 1632 *leefde zyn vrouw noch, en verscheide zoonen, maar toen was hy al lang dood.* *David Tenier* de Oude, heeft in Italien by hem geleert. Maar inzonderheit word zyn leerling *Jakob Ernst Thoman* van *Landau*, geroemt, die zyn handeling zoo net wist na te bootzen, dat 'er weinig onderscheid in te vinden was.

Van een geheel anderen aart en begrip was zyn Jaargenoot LUCAS FRANSOOIS, de oude. De Voorste beminde de stille eenzaamheit, deze het Hofgewoel: de eerste veragtte het geld, of behield niets, de laatste had het lief en bediende zig daar van. Hunne begrippen verscheelden ook zoo veel, als hunne geboorteplaatsen van den anderen lagen; want hy begreep: *dat de Hoven de fortuin van de Konst zyn, en dat men die by de hairen moet houden zoo lang zy hare gunst aanbied.* Zes jaren heeft hy in Spanjen en Vrankryk zyn Konst, zoo wel in Historien als Pourtretten met lof geoeffent. Men ziet noch van zyn Konstwerken te Mechelen, daar hy geboren is, in het jaar 1574 op den 25 van Louwmaand, en is gestorven op den 16 van Herfstmaant 1643. naarlatende twee zonen *Pieter* en *Lucas*, die brave Konstschilders geweest zyn, en dien wy op 't jaar van hunne geboorten zullen gedenken.

In den tyd dat *Adam Elshaimer*, daar wy even te vooren van gesproken hebben, te Romen was, was HENDRIK GAUD, geboren te Uitrecht, uit een doorluchtig geslacht, ook daar. Deze hield groote gemeenschap met Elshaimer, 't zedert hy kennis met hem gemaakt had, wanneer hy in Holland was, en had groote achting voor zyn konst, waarom hy niet alleen kocht, 't geen hy maak-

te, maar gaf hem ook gelt voor af, om voor hem te ſchilderen. Hy zelf ſchilderde ook op die wyze, waarom hy die ten Model hield, maar inzonderheit ſtak hy uit in 't plaatſnyden, gelyk hy ook de opgegaarde konſt van *Elshaimer*, wedergekeert tot Uitrecht in koper bracht, 't geen zyn eerſte en laatſte werk geweeſt is. Want een Juffrouw die graag met hem wilde trouwen, gaf hem iets in, dat in ſtee van hem verlieft te maken, hem 't verſtand deed verliezen (dit was in 't jaar 1624) zoo dat hy geen weet van iets had, ten zy men hem over de Konſt aanſprak, daar van hy tot zyn dood toe wiſt te oordeelen.

ROELANT SAVRY *Jakobszoon* is geboren te Kortryk in Vlaanderen, in 't jaar 1576.

Gelyk de neiginge der menſchen zo wel als hunne wezens onder malkander verſchillen: zo is de een ook van een vergenoegder aart als de ander. Vele hebben zich vergenoegt met ſlegts een gering deel van de Konſt te bezitten, en waren met hun lot te vreden. M. HONDEKOETER Schilderde Vogelen: P. SNAYERS viervoetige Dieren: OTTO MARCELIS Slangen, Hagediſſen, &c. EEMONT Watervogels, Kruiden &c. Deze beelden, geene Landſchappen. Maar R. SAVRY verſtond dit alles, zoo dat men niet kan zeggen, in wat deel hy beſt was.

Zyn Vader JAKOB SAVRY, die mede een goed Schilder was, leidde hem tot het Schilderen van Viſſen, Vogelen, en andere dieren, maar deze bepaling ſcheen hem veel te eng; dus oeffende hy zich daar benevens in Landſchappen, inzonderheid Noortſche gezigten, als Klippen en Watervallen. Ondertuſſchen geviel het tot zyn geluk,

luk, dat de Keizer Rudolph van zyne werken quam te zien, zyn werkzamen aart prees, hem in zyn dienst nam en gelegentheid gaf om met een Heer na *Tyrol* te reizen, om alle fraje gezichten van Landschappen en Watervallen na 't leven af te tekenen, en zich den aart en natuur der dingen door gestadige beschouwinge in te drukken, het geen hy ook wonder vlytig in agt nam: teekenende alles wat hem schilderachtig voorkwam in een boek, 't voorste werk met de pen, de verschieten met potloot, en voorts met kleurige sapjes, of met flaauwe waterverf overwassen: waar van hy zich naderhand bediende als hy te Praag de Gallery met Landschappen beschilderde, waar van de meeste door Egid Sadelaar, en zyn leerling Izak Major, in koper gesneden in print uitkomen.

Na de dood van Rudolf, die voorviel in 't jaar 1612. begaf hy zich naar Holland daar hy veele zoo groote als kleene Konststukken voor de liefhebbers geschildert heeft. Hy was een man van middelbare gestalte, maar diklyvig, 't geen aan zyn kopstuk of borstbeeld, dat op verscheide wyzen in kooper gesneden uitgaat, wel te zien is.

Wy hebben ons bedient van dat gene welk van *P. Moereels* geschildert, en door Geertruyd Rogman in koper gesneden is, waar van wy een proefdruk vonden by den Konstliefdigen *E. Feytama*, waar onder *Hend. Lamb. Rogman* 1640, met zyn eigen hand geschreeven had: ROELOF SAVRY *Schilder van Rudolphus en Mathias Roomse Keizeren &c.* met eenige Rymregelen die op dezen zin uitkomen:

'T schynt dat SAVRY *Natuur te booven heeft gestreeft;*
Wanneer hy Bosch en Rots, en grazige Valeyen,
Waar in 't viervoetig vee gaat lustig spelemeien,
Door konst verbeeldde. Zy hem daarom nydig heeft
Den Dood geport zyn zeis, tot zyn bederf, te wetten.
De Konstgodes betreurt dit droef en deerlyk lot
Van haren Lieveling, schoon oud, te vroeg geknot.
Maar Veerman Charon kon zyn ziel naau overzetten;
Om 't Elizeesdom, 't geen zyn boot aan allen kant
Omringde, en vreugdig aan den nieuling bood de hant.

Ik heb eens een groot stuk van hem gezien, verwonderlyk konstig geschildert, waar in Orpheus een Tracisch harpspeelder, zoon van Apol en Kalliope, een der negen Zanggodinnen, verbeeld was, daar hy als Nazo in zyn II boek der Herschepping, zeit: *'t Geboomte, 't grimmig wiltgedierte en steenen door zyn snarenspel verrukt, lieflyk streelt en naar zich lokt.* Dit is de Fabel. maar zy wil te kennen geeven, dat hy wilde en woeste menschen heeft weten te temmen en van aart verwisselen, hen afleidende van de ongeregelde wyze van leven, door wetten te geven en Godendienst in te stellen, waar door hy dezelve tot deugt, beleeftheid, vriendschap en Gastvryheit geleit heeft. Justinus zegt: *dat Midas, die ryke Koning van Frygie, zoon van den Ossenhoeder Gordius, van Orfeus onderwezen in Frygien, de Godendienst instelden.* Horatius heeft deze Fabel insgelyks zoo verklaart. Hoor zyn Vertaler A. Pels op pag. 34.

......want Orpheus, zo in zynen tyd geacht,
Die tolk der Goden, heeft het menschelyk geslacht
Door

Door vaarzen afgeschrikt van moord, en beestig leeven;
Waarom die brave naam den held is nagebleven,
Dat hy de Leeuwen, en de Tygers temmen kon.

En vervolgt:

Ja Vorst Amphion, die oud Thebe zelfs begon
Te bouwen, kreeg dien naam, dat hy de harde steenen
Kon leiden door zyn luit, en vleyend dicht, waar heenen
Hy wilde.

Dusdanige uitlegging hebben wy ook elders in 't breed aangetoont.

Gelyk door de warmte der Zomerzon de vrugten tot hare volkomene rypheid worden gebragt: zoo word ook het verstand van een Konstschilder door de kundigheid van de bedoeling der Fabelen tot volkomen begryp gebragt, om alle verbeeldingen, van wat aart zy ook zyn mogen, door dit behulp, uit de byvoegselen spraak by te zetten, doende dus de stomme Schilderyen spreken. By 't eerste voorkomende voorwerp zullen wy de proef van ons gezegde opmaken, en aantoonen wat nut zulks te weten, een Konstschilder geeft. Immers zoo ons de lust daar toe byblyft, en de draad van ons leven zich zo ver uitstrekt, dat wy ten einde van dit werk, eens tot rust zullen gekoomen wezen, zullen wy den uitleg der Fabelen van Ovidius ter hand neemen, op dien voet als het PALEPHATUS begonnen heeft, in zyn boekje *van de Ongelooflyke Historien.*

Hy had zich gewent des morgens naarstig te schilderen, en 's namiddags in gezelschappen te gaan, en bleef ongetrouwd; en zoo hem iemand naar den

den waarom vraagden dien zette hy af met de ſpreuk van Horatius:

.... *Melius nil cælibe vita:* dat is:

Niet beter als een ongetrout leven. Of ook wel met het vaarsje dat uit den Dichter Menander, dus vertaalt is:

Wie trouwen wil mag trouwen;
Maar wie de ruſt bemint,
Die wagte zich van vrouwen.

Hy leefde wel vernoegt, en woonde t'Uitrecht daar hy ook geſtorven is, in 't jaar 1639.

Dit jaar 1577 ruim zoo vrugtbaar als de voorgaande in 't voortbrengen van Konſtenaaren, brengt uit Antwerpen, de wieg van zoo menig vermaard Konſtenaar,

ADAM WILLAARTS te voorſchyn. Deze had zich gezet tot het Schilderen van Rivieren, met Barken, Schuitjes, en Galeyen vol gewoel van kleyne Beeltjes, gelyk ook Zee, en Stedehavens, woelig door 't dryven van Koophandel, en laden of ontladen van vragten, 't geen hy alles heel uitvoerig, natuurlyk en konſtig door zyn Konſtpenceel heeft afgemaalt, zoodanig dat hy door het zelve is geroemt geweeſt. Inzonderheid ('t geen ik by na overgeſlagen had) muntte hy uit in 't verbeelden van Brand. Hy is t'Uitrecht, daar hy woonden, overleden.

AART JANZE DRUIVESTEIN, dien van *Mander* in 't laatſte van zyn Boek onder de aankomelingen gedenkt, werd een fraay Landſchap en Beeſteſchilder; doch oeffende die konſt uit

uit enkele liefde tot de zelve, en niet uit noodwendigheid. Hy word onder de Borgermeesteren van Haarlem getelt, en was ook voor dien tyd Ouderling van de Gereformeerde Kerk. Hy overleed op den 5 van Oegstmaand 1617 oud 50 Jaren.

Nu volgt zyn brave tydgenoot

JAKOB WILLEMSZ. DELFF. Deze was een goet pourtretschilder, als kan gezien worden op de Stads Doele te Delf, aan het rot Schutters dat hy in den jare 1592 heeft geschildert, 't welk met het opspringen van 's Lands Buskruidmagazyn in 't jaar 1654 nevens meer andere Konststukken gekneust en aan flarden raakte, maar om de agting, welke zyn zoons zoon de Heer Jakob Delff daar voor had, weder gekalfatert en herstelt wert.

Hoe groot een zucht en liefde JAKOB voor de Konst had, blykt daar uit dat hy alle drie zyn zonen daar in heeft opgekweekt.

KORNELIS DELFF, de oudste, had eerst zyn Vader, daar na *Korn. Kornelisze* van Haarlem tot Leermeester in de Konst, en was een goed Stillevenschilder.

ROCHUS DELFF, de tweede, een goet pourtretschilder.

WILLEM DELFF, de jongste, een konstig plaatsnyder. Deeze was getrouwt met een Dochter van den beruchten *M. Mierevelt*, wiens voornaamste pourtretten hy in Koper gesneeden heeft. Hy is overleden op den 11 van Grasmaand 1638.

In dit zelve jaar 1577. den 28 van Wiedemaand is dat grote zonnelicht, aan den Nederlandsen konsthemel

hemel, namentlyk, PETRUS PAULUS RUBBENS, tot Keulen, aan den Ryn, tot grooten luister dier stadt, opgegaan. Want heeft de Duitsche Maro, Joost vanden Vondel, door zyn geboorte de Agrippyner stedekroon een paerel bygezet: zoo heeft zy geen minder luister ontfangen, door het te voorschyn brengen van dezen nieuwen Apelles, aan wiens helder konstvuur veelen hun lamp hebben aangestoken.

Zyn Vader *Jan Rubbens*, van edle afkomst, en Raadsheer in den Raad van Braband, vond zich gedrongen door een inlandse beroerte, Antwerpen te ruimen, en zyn wyk te nemen, met zyn Vrouw tot Keulen, om dat haar zwanger zynde door schrikken, geen ongeval mocht overkomen, by welke gelegentheit dan onze PETRUS PAULUS RUBBENS aldaar geboren is. Dus verhaalt *du Pilé*, het welk bevestigt wort door *Florent. le Comte*, dien ik doorgaans veel netter en opmerkender bevind als Kornelis de Bie, die Antwerpen tracht door RUBBENS geboorte te vereeren. Doch het zy daar mee zoo 't wil: de konst vind reden van zig te verheugen over de geboorte van dat konstlicht, dat over de geheele waerelt schynt.

De onlusten gestilt, trokken zyne ouders van Keulen weder naar Antwerpen. Zyn Vader na verloop van weinig jaren gestorven, werd hy door zyn Moeder en Voogden ter school bestelt om talen te leeren; met voornemen om hem in de Rechtsgeleertheit op te kweken, ten einde hy daar na het aanzienlyk ampt van zyn Vader mocht bekleden. Daar benevens verzorgden zy hem van bekwaame meesters; om hem in zyn buitentyd andere eerlyke Wetenschappen en Konsten te laten leeren, aangezien zyn geest tot alles bekwaam

scheen

:heen; en ziende hem ook zonderling geneigt tot
e teekenkonst, bezorgden zy hem een goed mee-
ter, om eenige van zyne buitenuuren in die oef-
eninge te besteden. Maar 't was niet lang daarna
of zyn drift en geneigtheit groeide tot die Konst
.oo sterk aan, dat zyn Moeder en Opzigters ge-
aden vonden, zyn geneigtheit op te volgen, en
geheel tot het leeren van die Konst over te geven,
en bestelden hem dus by OCTAVIO VAN VEEN,
Schilder van den Hertog van Parma, en den Aarts-
hertog Albertus: of wel eerst by TOBIAS VER-
HAACHT, wiens Beeltenis met die eer, *il este
premier maistre du fameux P. P. Rubbens*, pronkt.
Anderen willen dat ADAM VAN OORT zyn eerste
onderwyzer in de Konst geweest zy.

Het lust ons niet eene pennetwist, om zyn geboor-
teplaats, of wie in hem de eerste gronden der konst
gelegt heeft, aan te rechten: maar ik zeg als Basi-
lius Kennet, *in de levensbeschryving van den Griek-
sen Dichter Homerus*, by gelegentheit van den
twist der * Steden, over zyne geboorte: *Onder-
tusschen hebben de beminnaars van de Dicht-
konst zig van die onzekerheit bediend, en gewilt,
dat zoo wel hun groote meester, als hun konst, van
een Goddelyken oorsprong behoort te worden geoordeelt.*
Dit is uit opzicht dat het menschelyke vernuft, waar
uit de konsten geteelt worden, en voortspruiten,
van

* Lang hebben de Steden *Rhodus*, *Colophon*, *Salamis*, *Cheo*, *Argos*, *Athenen* en *Smyrna*, over het geboorterecht van Homeer getwist. Herodoot schynt die eer aan de laastgemelde toe te wyzen, aangezien zyn Moeder *Critheis* wel tot Cuma in Æolien, woonde, en van hem zwanger was voor zy van daar vertrok, dog egter by hare vrienden te Smyrna zynde, op een feestviering, nevens andere Vrouwen by de Rivier Meles, onverwacht van hem verloste, en het kind naar de plaats van zyn geboorte *Melesigenes* noemde,

van een Hemelſche afkomſt is, volgens de Bybelſpraak in het Boek des *Uittogts*, daar *Mozes* wel uitdrukkelyk in den naam van JEHOVA, van *Bezaleél* den Zoone *Ury*, en *Ahaliab* zeit: *Dat hy haar heeft vervult met den geeſt van wysheid, verſtand en kenniſſe, om allerley konſtige werken te maken enz.*

Doch dit alles overgeſlagen, RUBBENS, na dat hy zich van 't onderwys van gemelde Leermeeſters bediend had, verkoor eindelyk weer OTTO VENIUS, niet om dat hy een grooter Konſtſchilder was als de vorige; maar om zyn groot verſtant en vernuftige beſpiegelingen, tot dat hy eindelyk door zyn uitſtekenden vlyt, goed onderricht, en hulp van zyn vernuft zoo ver in de konſt gevordert was, dat zyn werk met dat van zyne onderwyzers om den prys dong.

Kort hier op bekroop hem de reisluſt, waar op hy zich begaf door Vrankryk naar Italien; alwaar hy eenige jaren zyn verblyf hield; zomtyds ſchilderde, en voorts zyn tyd doorbragt; om alles dat te Roomen, zoo van Beeldhouwery, als Schilderwerk, uitſteekt in ſchoonheid van omtrek, en behandeling naauwkeurig, en met opmerkinge te bezien.

Hy begaf zich in den zelven tyd na Venetien, tot de School van *Titiaan*, (toenmaals den voornaamſten hoogvlieger in de Konſt) en maakte kennis met een Edelman van den Hertog van Mantua, die hem uit des Hertogs naam verzocht, als Edelman, en Schilder in des zelfs dienſt over te gaan: welk verzoek hy inwilligde en aannam, om dat 'er te Mantua uitſtekende Schilderyen van de geachtſte Konſtſchilders waren. Hier onthield hy zich een tyd lang, maakte zich by den Hertog by-

byzonder bemint, en arbeidde met grooten vlyt aan de Konstſtukken van *Julio Romano.*

Van daar vertrok hy weer naar Romen daar hy zig voorts oeffende in alles wat dienſtig was tot opbouw van zyn Konſt, en kreeg gelegenheit, om in de H. Kruiskerk, als ook in de nieuwe Kerk van St. Pieter, eenige Altaarſtukken te ſchilderen. Gelyk ook voor Albertus, Aardtshartog van Ooſtenryk.

Thans was het in 't zevende jaar, als hy de tyding kreeg, dat zyn moeder gevaarlyk ziek was, dat hem zonder eenig uitſtel van Rome deed vertrekken. Maar zy was al overleden, eer hy te Antwerpen kwam.

Opmerkelyk is, 't geen verhaalt wort, namentlyk, dat hy weinig afteekeningen of modellen van Romen met zig bracht, en als 'er hem, (nu t'huis gekomen) naar gevraagt wierdt, om ze te zien, tot antwoort gaf: *dat die in 't Kabinet van zyn geheugen waren opgeſloten.* Het bleek ook wel aan de kragtige wyze van ſchilderen, die hy zig had gewent, dat hy de beruchte Konſtwerken van *Titiaan*, *Paulo Veronees*, en *Tintoret* gezien had. Doch dit moet ik tuſſchen beide zeggen: dat de Faam den roem dien hy te Rome, en Venetien door zyn ſchilderen behaald hadde, reeds voor zyne overkomſt al had over gekraaid, waar door de een voor den ander na, begeerte hadden, om van zyn penceelkonſt wat te hebben: en hy overzulks gelegentheit vond om veel gelts daar voor te konnen bedingen: 't geen oorzaak is geweeſt, dat veelen hem ook met een ſcheef gezicht aanzagen. Onder deze was Abraham Janszen, die hem tot een ſchilderſtryd om den prys uitdaagde, willende 't zelve aan 't oordeel van alle Konſtkenners

ners ſtellen, 't geen hy geeſtig affloeg, met dit antwoord: *Dat hy zulks al lang gedaan hadde, en het zelve aan 't oordeel van heel de waerelt had geſtelt, en dat hy het op gelyke wyze ook konde doen.*

Het verſtand dat hy bezat, en de bedrevenheit in de wyze van de waerelt te behandelen, vond middel om zyn benyders tot zyn vrinden te maken. Hy volgde namelyk de les van *Cleobulus: doe uwe vrinden wel, op dat zy nog meer uwe vrinden worden, en uwe vyanden, op dat gy hen tot vrienden maakt.* Daar benevens was hy beſcheiden, beleeſt en minzaam, tegen ieder een; een hoedanigheit, die hem by grooten en kleenen bemind maakte, inzonderheit ook tegen Konſtenaren, waar van wy een opmerkenswaardig ſtaal zullen aanwyzen.

Zyn Moeder, als gezegt is, was geſtorven, 't geen hem beweegde te trouwen, dat eerlang geſchiedde met *Catarina Brintes*, met welke hy vier jaren in der minne leefde, tot dat zy ſtierf, 't geen hem zoo aan 't harte ging, dat hy om de droefheit wat te verzetten, goed vond een reis naar Hollant te doen, om in alle de ſteden de Konſtſcholen, Konſtgenootſchappen, en Konſtoeffenaars te bezoeken, waar aan de Beſchryving van Gouda ook gedenkt, gelyk ze ook in 't byzonder verhaalt, dat hy Jakob Reugers Blok aan zyn huis ging bezoeken, om zyn Konſt te zien; waar van wy breeder in des zelfs levensbeſchryving gemelt hebben. Sandrart, die hem in die tyd heeft leeren kennen, en zederd de vrindſchap met hem onderhouden heeft, getuigt: *Dat hy t'Uitrecht gekomen, 't eerſt by* G. Honthorst *kwam, des zelfs Konſtwerk zag, en ook met een een ſtuk van hem, dat noch maar begonnen was, verbeeldende Diogenes, daar hy met een Lantaren op helderen dag, te Athenen*

of

p de markt naar menschen zoekt, kocht, en den aan-
ng van het stuk byzonder prees. Dat gemelde San-
rart zyn dienst aan Rubbens *aanbood, om terwyl*
yn meester Honthorst onpasselyk was, hem vorders
e geleiden, eerst by A. BLOEMAART, *daar na by*
CORNELIS POELENBURG, *voor wiens konst hy veel*
gting betoonde, en verscheide stukjes aanbesteedde,
elyk hy zoo by ieder Konstschilder in't byzonder deed.
Van daar vertrok hy naar Amsterdam, daar *San-*
rart hem verzelde, alwaar hy veertien dagen door-
ragt, om alles te bezien.

Hier benevens had hy ook een zonderlinge zucht
ot alle soorten van wetenschappen en konsten, zelfs
ot de taalgeleertheit. Hy zelf was geoeffent in
erscheyden talen: daar by uyt eigen aart welspre-
ent, en zyne uiterlyke wezenstrekken vertoonden
e inwendige gaven van zyne eedle ziel, overzulks
y van wegen zyne bekwaamheden, van Philips
en IV, Koning van Spanjen, voor wien hy veele
oemwaardige werken gemaakt heeft, om eenige
yzondere verrigtingen wierdt gezonden aan het
rittannische Hof: en *du Pilé* voegt 'er by, *dat*
it door de Infante, die hem gunst bewyzen wilde,
oo by Philips bekuipt was; dat hy, in de waardig-
eit als Ambassadeur naar 't Engelsche Hof gezon-
en wierd. Hy verhaald vorder *hoe Karel de eerste*
Koning van Engeland, hem beleeft ontfing, en hem
n tegenwoordigheit van 't Parlement een present dee
an een Degen en Cordon, bezet met diamanten,
waardig twaalf duizent Ryksdaalders. Waar op
y weder naar Spanjen vertrok, om rekenschap te
ven van zyne verrigtinge aan zyn meester, van wien
y groote geschenken kreeg. Dog anderen gelooven
at dit wel ten meerendeele geschiedde, om RUB-
ENS daar door gelegenheit te geven van den

 Koning

Koning te ſpreeken, met wien hy belangen had, van wegen het beſchilderen van de zaal te Withal, 't geen wel bedongen was, maar niet betaalt welke ſtukken hem, wyl hy tot Londen was, van Antwerpen, daar hy dezelve geſchilderd had, werden toegezonden.

Karel Stuart, die men gelooft dat dien toeleg begreep, bewees hem ongemeene beleeftheit, en vrintſchap.

My, in den jaare 1714 daar zynde, dreef een zucht, zoo om het Konſtwerk, als de Zaal, waar uit Koning Karel de ſlachtbyl te gemoet trad, te zien: welke zedert den tyd van die Marteldood, niet meer tot een gerechtsbank, maar om 'er vreemde Potentaten en Ambaſſadeurs op te onthalen, waarom nu als noch *Bankethous* genoemt wordt, gebruikt werd. Thans worden 'er om de ſchaarsheit van Kerken, die men te Londen heeft, alle naarmiddagen de *Common preers*, de gemeene gebeden, in voorgeleezen, en des Zondags in gepredikt.

By dit, mochten wy ook wel gedachtig wezen, als een zyner voornaamſte werken, de galery van Luxemburg, een werk dat hem zoo veel roem heeft bygebracht, en nu noch, vermits het in zyn geheel door de beſte Graveerders, als *G. Edelink*, *G. Duchange*, *Kornelis Vermeulen*, *B. Picard*, *A Loir*, en *B.* en *J. Audran*, in koper geſneden is, de drukken daar van door alle Landen en Koninkryken verſpreit, de waerelt doen zien, wat hy door de Konſt vermocht. Overzulks zoude het tevergeefs zyn dat wy breedwydig zynen lof melden. Al die Konſttafereelen, tot Altaarſtukken of ergens anders toe gebruikt; ook een menigte Pourtretten, voor Vorſten en Princen geſchildert, melden zelf den lof van hunnen maker.

My

Myn pen had byna zeker voorval, dat RUBBENS
n Spanjen is ontmoet, voorby gestapt, en dus
len lezer dit volgende verhaal ontrooft, 't geen
voeglyk diend gemeld, eer wy hem weder in zyn
Vaderland aanschouwen. *Jan Duc de Bragance*,
lie naderhand Koning van *Portugal* werdt, een
beminnaar van de schilderkonst, schreef naar *Madrid*
lan een zyner vrinden, ten einde hy aan RUBBENS
wilde verzoeken, den Hertog te komen be-
zoeken, in zyn woonplaats *Villa-Vizoza*. RUB-
BENS bewilligde dit verzoek, en begaf zig, ver-
zelt met een groote sleep, op weg. De Hartog
verwittigt, dat RUBBENS, die hy misschien maar
alleen verwagtte, met zulken grootzen toestel, en
sleep verzelt, *Vizosa* reeds naderde, zond hem
n aller yl een Edelman te paard tegen, om hem te
zeggen, *dat den Hartog om gewigtige reden elders
vertrokken was, en hem niet had konnen afwag-
en; maar tot vergoeding van zyne kosten en verlet,
liet aanbieden 50 pistolen.* Maar RUBBENS weiger-
le de zelve aan te nemen, en zeide: *dat het veel te
gering was, dewyl hy voorgenomen hadde* 14 *da-
gen zyn verblyf te Vizosa te nemen, en duizent
pistolen daar te verteeren.*

Na dat RUBBENS nu noch een wyl in Spanjen
geweest had, vertrok hy naar Antwerpen, daar
hy zoo veele heerelyke konstwerken gemaakt heeft,
lat men'er zig over moet verwonderen: ja men zoude
het geen menschen konnen doen geloven, ten zy men
dezelve daarby met een bericht geeft, dat hy veele
Leerlingen in zyn tyd heeft aangekweekt, die hy
tot schilderen van kleederen, gronden, verschieten,
gebouwen en andere sieraden, ook wel tot het
aanleggen der naakten, gebruikte, waar door hy
zig, en inzonderheit zynen leerlingen grooten dienst

 dede,

dede, gelyk 'er door het middel van hem veele brave meesters in de konst zyn voortgesproten, die zyne grootsheit van ordineren en de kracht van zyn schilderen van hem afgezien, en zig daarvan in hunne eigen werken bedient hebben; daar zy by het leven van hunnen meester niet te veel gelegentheit toe hadden, immers tot groote en voordeelige werken niet, dewyl hy de vermogenste luiden aan zyn snoer had, en het dus meest al in zyne handen viel, of ongezocht toevloeide. Dit is aan verscheiden stalen van brave meesters, die zyne Leerlingen geweest waren, inzonderheit ANTONY VAN DYK, gebleeken; die als hy al wat voor de Kloosterbroeders gemaakt hadde, van hun dusdanig beknevelt wierd, dat het schildervuur daardoor meer gedooft, als aangestookt wierdt. 't Gebeurde, om dit met een voorbeeld te bevestigen, dat ANT. VAN DYK eens een Kerkstuk schilderde, 't geen tot een Altaartafereel zoude dienen, in die tyd, dat hy al van zyn Meester afgescheiden was, daar de gekapte Broeders zoo veel op wisten te vitten, dat het te duchten stond, of hy aan het bedongen geld de vingers wel blaau zou tellen; want zy hielden zig, als of zy 't hem aan de hand wilden laten houden, 't geen hem smartte, inzonderheit wyl hy in dien tyd, als het spreekwoord zeyt, *overladen was met geld, als de Kikvorschen met veeren.* Overzulks hy over 't onrecht hem aangedaan als mymerende, zig begaf buiten de stad, en daar in eenzaamheit by zig zelf alleen overleide, wat middelen best diende by de hand genomen, om in dat geval zig best te redden. 'T gebeurde ter dezer tyd dat RUBBENS zig met zyn Koets, tot uitspanninge zyner geesten, liet door de Velden omryden, daar hy VAN DYK ontmoette

te, aan wiens wezen hy met den eerften opflag wel zien konde, dat 'er iets aan fcheelden. Dus vraagde hy hem naar de reden van zyn eenzaam wandelen, en droefgeeftigheit, 't geen hy zuiver aan zyn gewezen meefter opbiegtte, die hem zyn zwaarmoedigheit verlichtte, met tegens hem te zeggen: *dat hy des anderendaags aan zyn huis zoude komen, om het werk te zien, en middel bedenken, om hem daar in dienft te doen.* Dit gefchiedde; want hy kwam des anderendaags by VAN DYK, zag het werk, betaalde hem in gereed geld de fom, welke hy daar voor bedongen hadde, en liet het naar zyn huis dragen. De Klooftervoogden daar niet weinig in verlegen, wyl zy nu wel begrypen konden, dat RUBBENS, hunne vrekagtige behandelinge ontdekt had, fchaamden zig voor hem, die in groot aanzien en agting was; en waren bly dat zy 't uit zyne handen voor den zelven prys weder kregen.

't Zoude een groote ondankbaarheit fchynen te wezen, zoo ik zeyde dat VAN DYK met RUBBENS naderhand in geen min en vrindfchap leefde en omging, zoo ik de geheime reden daar van niet ontdekte, 't geen ik op zyn regte plaats doen zal.

RUBBENS dan, gelyk ik meermalen gezegt heb, was, zoo ten aanzien van zyn geboorte, gedrag, eerentytelen en konft, by alle de grooten geacht en gezien. Hier kwam noch by, dat hy tot zyn tweede vrouw getroud had *Helena Forman*, die een Helena in fchoonheit was. Een fchoon voordeel voor een fchilder om de kofte van 't model te fparen. Zy bezat daar by veel verftand en veel geld, hoedanigheden daar men'er drie in't byzonder mee zoude konnen uitruften, en had daar by vermogende vrinden, die hem

 dienft

dienſt konden doen. Overzulks vloeiden alle de voordeelen van 't penceel voor 't grootſte deel hem gemakkelyk en van zelf toe. Daar en boven had hy een zonderlinge bekwaamheit om alle grooten te vleyen, en dus tot zyn voordeel in hun gunſt te dringen. Zulks dat men de ſpreuk van J. de Bruin, in zyn *Banket werk*, op hem wel mag toepaſſen: *Dat gaauwe verſtanden van alle hout weten pylen te maken, om hun oogwit te beſchieten.*

Hy boude voor zig een huis binnen Antwerpen, dat hem wel zeſtig duizent gulden koſtte, en daar in een zaal op de wyze van de *Rotonde* te Romen, daar het licht door eene opening in 't dak, van boven in neerſtraalde. Deze zaal behong hy met zyne opgegaarde Italiaanſe, Franſche en Nederlandſche Konſtſtukken, en daar onder ook ſommige van zyn eigen hand, welke Konſtzaal alom berucht was, zoo dat de Hartog van *Bukkingham* die zyn paleis teffens met konſt wilde opſieren, order gaf, aan den Heer *Michiel le Blon*, liefhebber en goed kenner van Konſt, om voor 60000 gulden aan konſt daar uit voor hem te koopen, 't welk ook geſchiedde. Daar RUBBENS zekerlyk goed gevoelen van zal gehad hebben, *daar nu zyn mes*, als het ſpreekwoord zeyt, *aan weerzyde ſnee*, en hy den weg om geld te winnen op alle wyzen heeft geweten. Dus ſtapelde hy eenen onnoemelyken ſchat op; en 't moeſt heel de waerelt kenlyk worden.

Het was niet lang na dien uitkoop, of een doorſlepen knaap maakte aanſlag op dien vetten buit, doch vond zig in zyn voornemen ſchandig bedrogen. Het was de berugte *Alchemiſt Mr. Brendel* van Londen. Deze klampte RUBBENS met veel hoopgevende redenvoeringen, en verzekeringen van

da

de wisse gevolgen van zyn Goudmakerykonst aan boord; biedende hem zyn dienst tot de bewerkinge van 't zelve, voor de halve winst, zoo *Rubbens* een *Laboratorium* wilde doen opslaan, en de noodwendigheden, die daar toe vereist werden, bezorgen. Maar RUBBENS, naar dat hy hem met veel gedult had hooren uitspreken, antwoorden hem beleeft, verstandig en geestig aldus: *Myn Heer ik bedank u voor die aanbieding. Gy komt juist 20 jaren te laat; want zedert dien tyd, heb ik door 't penceel den regten Lapis Philosophorum gevonden.* En wees hem dus van de hand af.

Nu is 'er byna niets van zekerder gevolg, als dat, wanneer yemant door zyne byzondere bekwaamheden, die hy boven anderen in konst en wetenschappen heeft, en wanneer hy daar door tot den top van eere opklimt, zoodanig dat de Faam het gerucht daar van alom verspreid; zulks straks veroorzaakt in anderen eene aanritzelinge tot een drift, welke na de geaartheit des gemoeds, tweederhande uitwerkingen heeft, een ten kwade, dat men afgonst noemt; om dat zy eens anders welwezen benyd, en zynen luister niet dulden kan, en een ten goede, dat wy nayver noemen, om dat die niet misgunt eens anders welwezen, maar zich zelven ook wenst in dien staat te mogen zien; 't geen niet te laken is; en des noch te min, als dit hun diend tot een prikkel en spoor, om dien zelen weg in te slaan, waar door men tot die eer en dat geluk wort verheven, dat men boven anderen uitsteekt.

Waarlyk de bevinding heeft ons doen zien, dat de konst in geen eeuwen zoo gebloeit heeft, als in dien tyd van PET. PAUL. RUBBENS, aan wiens fakkellicht veelen hun kaars hebben aangestoken.

en wie weet wat dienst hy al meer aan de konst zoude gedaan hebben, zoo zyne levenszon in volle luister niet waar benevelt geworden, door een onvermydelyke duistere wolk van 't nootloot; het welk ons leert, dat

Al wat geboren is, eens moet het leven derven.

Een jaar twee of drie voor zyn dood, kreeg hy een beving, op de wyze van een beroertheyt, in zyn handen, waarom hy het groot werk moest aflaten. Doch hy schilderde egter kleine stukjes, meest Landschappen, op den Ezel, daar hy de maalstok meer tot zyn gebruik konde nemen.

Hy is overleden te Antwerpen, op den 30 van Bloeimaand, in het jaar 1640. en begraven met een aanzienlyke en pragtige Lykstatie; want voor het Lyk ging 'er een, dragende een swart Fluwele kussen, en daar op een vergulde kroon, en agter het Lyk volgde een grooten sleep van de aanzienelykste, zoo Geestelyke, als Waereldlyke Heeren, en Konstenaren. Het lyk werd geleid in St. Jans Kerk, daar zyn Grafstee noch te zien is.

Hy liet een Dochter na, en een zoon, sommige zeggen twee zoonen uit zyn laatste huwelyk, de oudste ALBERTUS genaamt, is Secretaris, of Geheimschryver der Staten van Vlaanderen geweest.

Wy hebben zyn waare beeltenis gevolgt naar de beste affchetzing boven aangeplaatst, in de PLAAT D, op dat de Konstschilders zyn pryssélyk gedrag, omtrent de jonge konstoeffenaars, en yver tot den opbouw van de Konst, daar by gedenken zouden, en zoo veel heuglyker zig ten spiegel voorstellen.

Beleeft zyn, en geneigt tot elks dienst, doet een man geacht wezen, en zet zyn konst luister by.

'tKan

't Kan niet wel wezen dat alle Konstoeffenaars elkander te gelyk minnen: doch nooit moet verschil tusschen persoonen oorzaak wezen, tot veragting van wederzydte konstwerken. Rafael d'Urbyn, en Michael Angelo de Bonarote, waren wel de beste vrinden niet, dog prezen altyd elkanders werk. Rafael was gemeenzaam in zyn omgang, beleeft, vrindhouwende, en geneigt om elk dienst te doen, en die welke van een leerzamen aart waren, openhartig van de konst te onderrichten: waarom hy meest altyd, wanneer hy om een wandeling ging, met een hoop Schilders en Leerlingen verzelt was. 't Gebeurde dat Michael Angelo hem dus op straat ontmoetende, in 't voorby gaan zeide: *ecco il Barigello con tutta la sua sbirreria*, dat is: Zie den Schout verzelt met zyn bende of dienaars. Daar op Rafael hem toeschoot: *e' tu caminate solo come la Boja*, dat is, en gy wandelt alleen gelyk de Beul.

Michael Angelo was van een stuurzer aart, en had voor gewoonte te zeggen wat hy dacht, waar om hy weinig vrinden had, en meest alleen ging, zoo dat zyne konst alleen de oorzaak was, dat hy geagt wierdt; want het gebeurde eens, dat de Paus hem zyn konst- en kabinetschatten (een eer die zelden ymand gebeurt) liet zien. De Paus, om dat Michael Angelo zich niet eens, als wel anderen t'elkens, daar over verwonderde, zeide *Wy konnen niet zeggen, als wel eer Petrus deed: Goud nog Zilver hebben wy niet. Dat 's waar*, antwoordde Michael Angelo; *Dog daarom kan uw Heiligheit ook niet zeggen: staat op en wandeld.*

Vryborstig spreken heeft zyn tyd. Waarheit word geprezen, zegt *Juvenaal*, *maar moet kouw lyden. Altyd de waarheit te spreken*, *is altyd vyanden maken:*

ken : en daar is geen gevaarlyker woestyn, als zonder vrinden te leven. Te leven zonder vrinden, zeit het Spaansche spreekwoord, *is sterven zonder getuigen.*

Onder een groote meenigte konstschilders, die Rubbens door zyne Leerlessen aangeteelt heeft, wort ook getelt PIETER SOUTMAN. Dezen alzoo wy noch zyn geboorte of sterftyd hebben konnen ontdekken, hebben wy niet voeglyker konnen plaatsen, dan achter zyn meester.

Pieter Klaasze Soutman noemt hem *Samuel Ampzing*, en gedenkt hem ook in de *beschryving van Haarlem*, daar hy gebooren en gestorven is, met dit Vaarsje.

Hoe zou hier ook de naam van Soutman *zyn verswegen,*
Die door zyn kloek penceel, zig heeft dien staat verkregen,
Zig heeft door zyne konst die eer en roem bereit,
Dat hy de Schilder is der Pruische Majesteit.

Hy wordt geoordeelt mee van de beste geweest te zyn, die uit die school voortgesprooten is. Hy was toen hy aan de konst kwam, een borst van een grooten geest, en doordringend vernuft, 't geen meer en meer door goed onderwys geslepen, hem heeft doen klimmen tot den roem van een groot meester.

De stalen, die hy ook van zyne Konst naargelaten heeft, toonen dat hy niet door gonst, maar door zyne verdiensten, aan 't Poolsche Hof bemint en geeerd is geweest. Hy schilderde Pourtretten, en groote ordonantien. Kor-

KORNELIS SCHUT, uit de zelve School voortgesprooten, was te Antwerpen geboren. De zangberg had zyn geest begunstigt, met Poëtische vindingen, het geen in zyn Ordonnantien doorstak, en zyne Konst te meer bemind dede zyn. Hy zette zig tot kloeke en woelige voorwerpen te vertoonen: en heeft beneffens het schilderen ook den Etsnaald gehanteert, als te zien is aan de menigte Printen, die van zyne hand uitkomen, die schoon zy niet in allen deelen even beschaaft en vast van omtrek zyn, nochtans zyn vlugge geest te kennen geven. Kornelis de Bie zinspeelt mede op zyne Etskonst, daar hy zegt:

Het werk betoont de daat, wat hoeft 'er meer gezeit?
De Drukpers wyst ook aan zyn konst vol aardigheit.

De groote VAN DYK heeft zyne Beeltenis ter liefde van zyn Konst, nevens zyn Konstgenooten ten dienst des Plaatsnyders, mee in 't klein geschildert, en wy om dezelve reden zyn borstbeeld geplaatst in de PLAAT E, by *Fr. Snyders* en *Joan Breugel*, onder aan. Nu volgt

SAMUEL HOFMAN, van *Zurich*. Deze kwam, na dat de Faam den roem van *Rubbens* werken, op hare wieken, in dat waereldoort omgevoerd hadde, afzakken naar de Nederlanden, en begaf zich in de School van RUBBENS, daar hy door desselfs leerlessen, en het afzien van zyne behandelingen, tot een goed meester in de Konst opwiesch. Hy zette zich naderhand te Amsterdam neer, daar hy veele brave Konststukken, ook Portretten gemaakt heeft, en troude in den jare 1628. en trok daar na met zyn vrouw naar Zurich, daar hy door zyn Konst grooten roem behaalde,

en

en gelegentheit kreeg, om voor den Hertog van Milanen eenige Konstwerken te maken: van daar te Frankfort aan de *Main*, daar hy een groot stuk op 't Raadhuis geschildert heeft. Eindelyk zyn levensrol afgeloopen, stierf hy aan het Podegra, in den jare 1640. Zyn Vrouw en Kinderen, onder deze een dochter die een schilderesse was, trokken na zyn overlyden weder naar Amsterdam.

JAN VAN HOEK, Antwerpenaar, heeft het geluk gehad, dat hy, om zyn grootze schikkingen, kragtige wyze van schilderen, en vleyend penceel, niet minder als zyn meester RUBBENS, by Koningen en Vorsten is bemint geweest. Hy heeft te Romen zynde, voor verscheiden Kardinalen geschildert, die zyn penceelkonst in groote waarde hielden. Ook nam de Aartshertog Leopoldus, hem voor Edelman mee, naar de Nederlanden, daar hy gestorven is in 't jaar 1650.

Eer ik vorder gaa, moet ik gedachtig wezen, zyn braven Stadgenoot MARTEN PEPYN, die gelyk de Arent alle vogelen braveert, ook alzoo in Italien zynde, zyne tyd- en landgenoten te boven streefde, zulks hy door Italien en Romen voor een hoogvlieger berucht was, en grooten roem behaalde.

Ik was verlegen waar ik hem plaatzen zoude, tot dat my uit zeker verhaal, 't geen volgen zal, bleek, dat hy by 't leven van PET. PAUL. RUBBENS, al overleden was.

Men hout het voor een spreuk, toepasselyk op de geleerden, *Dat zy niet graag zien, dat hun licht door anderen betimmert wordt.* RUBBENS, die zyne snelle vlucht in de Konst kende, en hoorde dat

dat hy van Rome naar Brabant ſtond te komen, was daar over verzet. Maar wanneer kort daar aan het tegendeel door 't gerucht verſpreid wierd, te weten dat hy van voornemen verandert, een Roomſche vrouw getrout had, liet hy zig ontvallen: *Nu* PEPYN *getrout is, heb ik geen vrees dat my alhier ymant zal overtreffen, of boven 't hooft komen.* Het geen beveſtigt, dat hy een groot konſtenaar is geweeſt. Op hem volgt

ABRAHAM JANSZEN. Deze, alzoo noch by *Sandrart*, noch by *de Bie*, eenig merk van zyn geboorte of ſterftyd word gevonden, dagten wy voeglyk te wezen, dat agter *Rubbens* geplaatſt wierde; niet alleen om dat hy een tydgenoot van hem geweeſt is, maar ook om dat hy een rol in zyn levensbedryf heeft. Hy is te Antwerpen geboren, en was een der voornaamſte Schilders in dien tyd. Dog heeft niet veel ſtukken gemaakt, maar die 'er van hem zyn, zyn voortreffelyk konſtig geteekent, en naar 't leven uitgevoert. Zyne geneigtheit viel op 't ſchilderen van groote Hiſtorien, met levensgroote Beelden, waarom alle Vorſten en Potentaten begerig waren naer zyn Konſt, om in Vorſtelyke Galeryen, Konſtzalen en Kerken op te hangen, en naar alle bedenken, (dus wort 'er getuigt,) had niemant zyns gelyk geweeſt, indien hy met yver op dien voet was voortgegaan. De verheffing van *Rubbens* was naar allen ſchyn, de eerſte oorzaak van zyn val. 't Is waar dit behoorde hem een ſpoor geweeſt te hebben, om met des te meerder yver naar de volmaaktheit der Konſt te ſtreven, en *Rubbens* die hem in 't bejagen van voordeelen, door dien hy zoo veele vrinden had, voor uit was, door een onvermoeiden vlyt, met het penceel te volgen, in plaats van de moet verloren

loren te geven, en hulp te zoeken in zyn bederf. *Maar wie*, zegt de fpreuk van Amphilogus, *is t'aller uuren even wys? en als de kloot aan 't gaan is*, zegt het fpreekwoord, *rolt hy voort*. Dus ging het ook met onzen ABRAHAM JANSZEN; hy verkoos zyn verderf, te weten de liefde, tot zyn vertrooftinge, en ftiet al zyn welvaren aan den fteen van zyne ontydige min te mortel. Hy ging met zyn nieuwe vrouw dagelyks om een wandeling, en koefterde de ledigheit, die hem als de motten verteerde, waar door zyn huisgezin in flegten ftaat, eindelyk tot armoede verviel, terwyl hy met een berooit hooft omzwervende, trooft zocht in de herbergen, en de fwarigheit met den drank af fpoelde.

Zulke voorbeelden konnen de fchilderjeugt ten baak verftrekken, om zig voorzigtig te vermyden voor die klip. Gelyk dat van *Rubbens*, om gerufstelyk aan te zeilen, tot de haven van 't geluk, die door onvermoeiden vlyt, in ftadige oeffeningen en fpaarzaamheit alleen bekomen wort.

Op zyn beurt komt nu te voorfchyn

HORATIUS GENTILESCO. Deze was een Florentyner van geboorte, doch wort onder de Italianen niet geteld, om dat hy den meeften tyd van zyn leven in Spanjen, Engeland, Brabant en Holland heeft gefleten, waarom wy hem ook een kleine plaats onder de Konftfchilders hebben ingefchikt. Zyne geneigtheit liep meeft tot het fchilderen van groote Hiftoryftukken. *Sandrart* verhaalt: *dat hy twee ftukken tot Amfterdam van hem heeft gezien, die hy voor Koning Karel den eerften gefchilderd had. 'T eene verbeeldde een om hare zonden treurende Maria; 't ander Lot met zyne twee dochters, die puik goed, en zoo ten opzigt van teekening, als koleur,*

oleur, *wel gehandelt waren.* Hy werd naderhand van den Koning naar Engeland geroepen, om voor hem te schllderen, daar hy ook gestorven is; maar in wat jaar heb ik niet konnen te weten komen. De Brabanders noemden hem *Genziel.* Hy was een goede bekende van *Sandrart*, die ook, als hy te *Napels* kwam, zyn dogter *Arthemisia*, die een Schilderesse was, ging zien, en de groete van haar vader bracht. Zy ontfing hem beleeft, en vertoonde aan hem 't geen zy toenmaals gemaakt had, zynde een David, vertoonende het hooft van Goliat levensgroot, 't welk uitvoerig en stout geschildert was. Zy schilderde ook portretten, en was wel gezien by de gemalin des Onderkonings van *Napels.* Zy teekende ook op de *Academie.*

In dezen tyd moeten wy ook gedagtig wezen, aan den beroemden Brabantsen Konstschilder

HENRIK VAN BALEN. Deze is, volgens het getuigen van Karel van Mander, een leerling geweest van *Adam van Oort.* Wat zyne Schilderkonst aanbelangt, die is zoo in opzicht van ordinantie, teekening en wyze van schilderen deugzaam goet, zoo dat zyn werk wel by de Konst van geagte Meesters hangen mag. In 't byzonder moet ik ook zeggen, dat hy zyne naakten zoo schoon van omtrek, en zoo rond en kragtig heeft uitgevoert, dat byna alle andere Konst daar by afvalt.

Onder vele van zyne groote Konstwerken, steekt uit de verbeeldinge der zondige waerelt, ten tyde van den Boetprediker Noach: Het dorstige Israël, drinkende van 't water uit den Steenrots: Ook een stuk daar de Egyptische Koning Pharao verdrinkt in 't Roode Meer, en Israël dus de vervolger ontkomt. Van 't zelve voorwerp heb ik noch korts geleden

een kleiner ſtuk gezien, heel woelig, wel gekoppelt en vol veranderingen van kleederen. De grootſte troep der vlugtelingen was op den tweeden grond, in den klaren dag geſtelt, en de Figuren opden voorgront beſchaduwt,'t geen een goeden welſtant gaf aan dat koppelende gewoel op den tweeden grond, dat zig weder tegens den benevelden bergagtigen agtergrond, en 't blaauw verſchiet redde. Gelyk ook mede een klein ſtukje op koper geſchildert, verbeeldende het oordeel van Paris; en waren de drie Godinnen, inzonderheit Venus, die zig van agteren liet zien, zoo rond, kragtig en uitvoerlyk geſchildert, dat ze ſchenen buiten 't Tafereel uit te ſteken. Daar benevens was de grond, waar op zy ſtonden, met gras, kruitjes, en voorts het geheele landſchap, uitvoerig en konſtig door den *Fluweelen Breugel* geſchildert.

Behalven vele hiſtoriſche vertooningen, die hy konſtig door zyn penceel verbeelt heeft, vintmen ook Zinnebeelden vernuftig en leerzam door hem toegepaſt. De Hr. en Meeſter J. van Schuilenburg, Raad en Griffier over de Prinſſelyke Domeinen, enz. heeft diergelyke in zyn berucht Konſtkabinet, in 's Gravenhage, verbeeldende een deugtzaam man, zittende onder een pragtig behangſel, met eene kroon van eere op zyn hooft. Minerva, Godes der Wysheit, ſtaat ter linker zyde nevens zyn zetel; ter rechter hand de Gerechtigheit, met een weegſchal in de hand, waar in zig in de eene de hoofden van een zwyn, vos, wolf en paauw, zinteekeningen van Gulzigheit, Liſt, Roofluſt en Hovaardy, doen zien, welke tegens den Winkelhaak, Liniaal, Oyevaar en Breydel, zinteekenen die op een deugdzaam gedrag toegepaſt worden, in de benedenſte ſchaal verbeelt, te licht worden bevonden.

len. Daar nevens aan zietmen Liefde de Nyd van zig stooten, en de Kupidoos, Slangen en andere gedrochten, weg zweepen. Zyn Beeltenis staat nevens dat van R. Savry in de Plaat D.

Hy heeft een zoon naargelaten JOHANNES genaamt, die hem 1611 te Antwerpen geboren wierdt, waarvan K. de Bie, op p. 120 zegt: *hy heeft de Konst by zyn beruchte vader* HENRIK VAN BALEN *geleert.* Hy heeft de zelve naderhand in Italien voortgezet, en by zyns vaders leven grooten roem verkregen, waar op dit vaers ziet:

Pythagoras, * *Tyran van* † *Lemnos, heeft geschreven:*
Als 't Lichaam sterft, de ziel tot slechte of beter stant
Verhuist. Wie twyfelt aan dit oude leerstuk, want
De Geest van HENRIK *leeft in* JAN, *by 's vaders*
leven.

* 't Is klaar dat de oude Latynen door dit woort hebben verstaan, een die heerschappy voert met gezach en opperwaardigheit. Een voorbeeld hebben wy by Virgilius, daar Latinus aldus van Eneas zegt:

Pax mihi pacis erit dextrum tetigisse Tyranni:
door J. Oudaan dus vertaalt:
Ik acht het van den Vreede een goet gedeelte althans,
De dapp're regterhand te raken des Tyrans.

En Atheneus noemt de Liefde, Τύραννος θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων: Een Tyran, dat is een heerscher, van Goden en Menschen. Ook is den Taalgeleerden bekent, dat dit woort een Koning, Vorst, en groot Meester in Konst of Wetenschappen beteekent. Zie P. Rabus *Vermaaklydheden der Taalkunde.* p. 123. daar hy zulks uit een Grieks vaars van Anakreon bevestigt. Naderhand heeft men die door slinkse wegen, list, geweld, enz. dwingelandy oeffenden, met den gehaten naam van Tyrannen gebrandmerkt. Zie breeder in myn Kantschrift, op het *Leven van den Apostel Paulus*, by *P. Boeteman* gedrukt. p. 125.

† Anderen zeggen Samos, alzoo zyn vader hem, noch jong zynde, van Tyrrhenen naar Samos had overgebracht. Zie Thom. Stanley, *Filosof. en Poetische Oudheden.* p. 125.

Hy was in den jare 1662. noch in leven, en woonde te Antwerpen, maar zyn vader was toen al overleden, als uit het Rym van Kornelis de Bie te bespeuren is.

Hier nevens verschynt ten Toneel de Konstschilder FRANCOIS SNYERS, geboren te Antwerpenin, 't jaar 1579. Hy heeft de beginzelen van zyn Konst geleert heeft by HENRIK VAN BALEN. Doch zyne geneigtheyt is gevallen, eerst op 't schilderen van Fruit, daar na op alle soort van viervoetige gedierten, die hy wonderlyk, elk in zyn soort, zoo natuurlyk schilderde, dat men in zyn tyd, niemant vont die hem daar in gelyk was. Inzonderheit maakte hy zyn naam berucht door het zamenschikken der Dieren tot de Jaght; een verkiezing, welke inzonderheit diende om de wanden der Vorstelyke zalen, en Galeryen op te pronken. Gelyk ook de Koning van Spanjen, en de Aartshartog Leopoldus Wilhelmus, zig in hunne Paleizen daar van bedient hebben. Hy leende dikwerf de hand aan RUBBENS, en die weder aan hem,en 't zyn wel de geagtste stukken, daarmen 't penceel van die twee groote meesters in ziet. Want gelyk de een op het vertonen van kragtige werkingen en driften in beelden was afgericht,zo scheen des anderens penceel als gemaakt om Dieren in hun grootste vuur en drift af te malen; ja 't is verwonderlyk, hoe hy in zoo menigvuldige veranderingen, drajingen en buitelingen, de vaste deelen, rekking en buiging der spieren in de dieren heeft waargenomen. Zietmen de Jagthonden draven naar 't Wildt, zy schynen 't oog voorby te gieren. grypen zy 't met hun gespitste tanden aan, 't vuur straalt hun ten ogen uit: en die verminkt of gebeten vertoont worden, drukken de pynlykheit

van

E. P. 85.

van hun ontfangene wonden, door een gekromden rug, gewronge buiging en wyt opgesparde muilen, zoo natuurlyk uit, dat m' er deernis mee hebben zoude. Wat hoeft 'er meer gezeit, daar het Konstwerk zelf spreekt? zyn Beeltenis staat boven aan in de Plaat E.

Wy mochten ook niet langer verschuiven zynen braven land- tydt- en Konstgenoot

JOAN BREUGEL, bygenaamt den *Fluweelen.* Hy was de zoon van PIETER BREUGEL, anders *Peer den Drol*, dus genoemt om zyne geestigekoddigheden en boerteryen, die hy doorgaans maakte; in welk opzicht ook *van Mander* getuigt: *dat hy in een zyner laatste stukken een Galg, waar op een snaterende Exter zat, verbeeld had, daar hy de verdienste van een klappige tong mee wilde aanduiden, en 't zelve zyn vrouw tot een testament naliet.* Plautus zegt: *Dat hy nooit een zwygende Vrouw heeft gevonden, en het gesnater een Vrouwlyk huisraat is.* En Socrates beklaagde zig van drie lastige dingen, de Letterkonst, de Dichtkonst en een klapagtig wyf, en zeide: *dat hy de twee voorste zig had kwyt gemaakt, maar dat hy het klapagtig Wyf moest houden.* Dit overgeslagen, 't is bedenkelyk dat onze JAN BREUGEL, de grondbeginselen van de Konst, onder opzicht van zyn vader geleit heeft; doch heeft zig tot eenen geheel verschilligen aart van schilderen gestelt. *Men kan*, zegt het spreekwoort, *zyn kinderen wel minnen, maar niet zinnen.* Want hy verkoos den bloemhof van Flora, ten voorwerp van zyn penceel. Maar gelyk de mensch by verandering leeft; zoo zag men ook na verloop van eenige jaren, zyn penceel, in sierlyke Land- en Watergezichten, op menigerhande wyzen, en zoo als 't hem in 't le-

ven voor kwam, ſpeelemeyen. Egter verliet hy het ſchilderen van Bloem en Fruit, en wat tot Veld- en Tuingewaſſen behoort, niet zo, of hy heeft zig naderhand in zyne Landſchappen daar noch van bedient.

In den jare 1713. heb ik een ſtuk 3 voet hoog, en 4 breet, van hem gezien, daar ik en alle konſtminnaars uuren lang, zonder ons te konnen verzadigen, met verwonderinge op ſtonden te kyken; waar in 700 menigerhande ſoort van Bloemen, Struik- en Boomgewaſſen, op den voorgront geſchildert waren, dat het oog daar in als in eenen doolhof verwart bleef, en ſchoon 't zelve op het twintigſte deel in grootte, niet by 't leven konde halen, nochtans was yder in zyn ſoort, in dat klein beſtek, zoo uitvoerig, konſtig en natuurlyk geſchildert, als of het in de grootte van 't leven had geweeſt: inzonderheit ſtak 'er in uit een Vygenboom, die in een tuinpot ſtont: waar van de ſtam zoo natuurlyk gekleurt, de bladen zoo geeſtig en dun geſchildert, de groene uitſpt uitſelen, halfgekleurde, volwaſſchen, en van rypheit geplooide Vygen, zoodanig waren geſchildert, dat het geen penceelwerk, maar 't leven ſcheen te wezen. Dit ſtuk van 't Loo gebragt, werdt te Amſterdam in 't Heeren Logement 1713. den 26 van Hooimaant verkogt voor 2825 guld. De twee Figuren die in in 't zelve waren, verbeeldden * Pomona en † Vertumnus, door Rubbens geſchildert, gelyk ook

* Pomona heeft haaren naam van *Poma*, appelen, peren, enz. zy was een der Latynſche boommaagden, die in 't aankweken de kroon ſpanden; aangezien zy noch in 't jagen, noch baden, maar alleen in tuinoeffening haar vermaak nam. Zie P. Ovid. Nazo, 't 14 Boek, 't 11 Hoofdſt.

† Vertumnus, een Latynſche Godheit, wiens Feeſtdag op den 30 van October wierdt geviert. Zie de kantteek. van L. Smits, op de voorgemelde plaats.

ook de weerga, met een ſlapend Vroutje en Sater, voor 1875 gulden. Dog het alleruitmuntenſte in Konſt dat ik van hem gezien heb, is het zoo genaamde Paradys, by den Heer *Le Court van der Voort*, tot Leiden, waar in zig een menigte van allerhande Dieren op 't allerkonſtigſt, in een niet min konſtig geſchildert Landſchap doen zien: en de Adam en Eva op 't alleruitvoerigſt door *Rubbens* geſchildert. Dit ſtuk is gekomen uit het beruchte Kabinet van den Heer de *Bie*, den *Mecenas* van *G. Dou.*

Menigte van kleine ſtukjes, ten bewys van zyne naerſtigheit, is 'er van zyne konſtige hand in de Konſtkabinetten alzins te zien; waar onder vele, waar in een Meulenhoef aan den kant van een riviertje ſtaat afgebeelt: of ook wel een dorpje, of eenig ander gehugt aan den kant van 't water, 't welk hy dan vorders heeft opgeciert met kleine zeil- en waterroeituigen, gelyk op 't land met karren, wagens, paarden en allerhande ſoort van kleine beeltjes, die hy by uitnementheit konſtig en uitvoerig wiſt te maken: waarom hy ook van *Judocus Momper* en anderen zyne tydgenooten gebruikt werdt, om hunne Landſchappen met beeltjes, paartjes, enz. op te cieren. Immers hy heeft zoo aan 't een als ander, aan al de waerelt doen zien, dat hy een groot meeſter in de Konſt was. Zie zyn Beeltenis onder aan in de Plaat E.

Hier aan verſchynt de brave Konſtſchilder ADRIAAN STALBEMT, geboren te Antwerpen, in 't jaar 1580. op den 12 van Wiedemaant. Van hem wordt getuigt, dat hy van der jeugt af aan zoo vlytig en naarſtig is geweeſt in de oeffening van de Konſt, ja zoo geheel zig daar aan overgegeven heeft, dat het ſcheen

als of hy alleen voor de Konſt geboren was. Hy zette zig tot het ſchilderen van Landſchapjes, met kleine Figuurtjes, welke hy zoo natuurlyk, geeſtig, konſtig, en uitvoerig behandeld heeft, dat hy, om zyne uitſtekende Konſt geroepen is aan het Brittanniſche Hof, alwaar hy, door zyn penceel dingen heeft uitgewerkt, daar men veel van weet te zeggen.

Hy leefde, en woonde binnen Antwerpen, en oeffende de Konſt noch in zyn 80ſte jaar.

In dit jaar 1580 werdt te Stettyn, in Pomeren, DANIEL BLOK geboren. Zyn Vader *Marten Blok*, was geboren te Uitrecht. In Holland, zegt de Schryver, doch dit willen wy voor geen fout rekenen, wyl het de ſchryvers dus gewoon zyn, en zelden de onderſcheiden Provincien noemen. Immers om dat hy van 't Sticht van Uitrecht herkomſtig is, hebben wy reden gevonden van hem hier een enge plaats in te ruimen.

DANIEL, die dan al vroeg blyken gaf, dat hy tot de Konſt geneigt was, werdt te Dantzik beſtelt, by *Jakob Scherer*, een bekwaam meeſter om hem op te leiden tot de hooge Schole der Schilderkonſt. Hy zette zig inzonderheit tot het ſchilderen van Pourtretten, dat hem wel gelukte; want hy heeft voor Guſtavus Adolf van Zweden, de Genealogie, ſtam en geſlagtlinie der Hartogen van Mekelenburg geſchildert. Van Schilder wert hy Hoveling, en verloor op eenen ſtond alles wat hy bezat, door 't brandſtigten der woedende oorlogsbenden in den jare 1651, zoo dat hy die naauwlyks met behoudenis zyns lyfs ontvlugten konde. Hy ſtierf te Roſtok in zyn tachentigſte jaar.

Dat

Dat ik in de *Titelprint van 't Tweede Deel myner Zinnebeelden*, de Schilderkonst met een doek voor den mond vertoont heb, daar van gaf ik deze reden: *Dat de tong niet mogt pleiten voor 't penceel, maar het werkstuk zig zelf moet verantwoorden.* De slechtste soort van krukken en brekebeenen in de konst hebben meesten tyd voor gebruik, dat ze hunne werken door stoffen, en snorkeryen opvyzelen: maar groote meesters hebben in tegendeel hunne kunstwerken laten spreken, en het vernuft van hunnen maker melden.

Apelles en *Praxiteles* konden roemen, dat zy alleen voorrecht hadden, om 's waerelts Monarch af te beelden, daar dit volgende vaars op speelt:

Apelles werd uit veele alleen gestelt,
Te schilderen den grooten Alexander:
Praxiteles had oorlof, en geen ander,
Een marmer beeld te maken naar dien Helt.

Doch zy hebben zig daarom niet vermeten aangestelt, maar stil gehouden, en hun werk laten zeggen: *wie zy waren, en wat zy in de Konst vermochten.*

Van den eerstgemelden hebben wy een opmerkelyk voorbeeld: 't geen ons tot aanleiding van een nieuw Tooneelbeeld strekken zal. Deze, door begeerte aangespoort, om *Protogenes*, en zyn beruchte werken, te zien, scheepte naar Rhodus; maar als hy hem niet op zyn winkel vond, nam hy een penceel met verf, maakte daar mee, op den opgespanne doek, dien hy daar vond staan, een fynen trek, zeggende tegens de Dienstmaagt, die hem vraagde wie zy zeggen zoude dat naar haar meester gevraagt had, dat zy tegens *Protogenes*, wanneer hy t'huis kwam, zeggen zoude, *Die dezen trek met*

het penceel gemaakt heeft, *heeft naar u gevraagt*: en ging weg. *Protogenes* t'huis gekomen, en bericht ontfangen hebbende van 't geen 'er gebeurt was, en ziende dit werk met verwondering, zeide: *Dit heeft Apelles gedaan*, *want niemant anders kan zulks doen.* Daar op nam hy een penceel, en maakte eenen anderen trek, op den zelven doek, zeggende tot zyn dienstmeit, *Zoo Apelles andermaal komt*, *toon hem dien trek*, *en zeg*, *Dit heeft gemaakt daar gy naar vraagt*. *Apelles* kwam, en ziende dat die trek konstiger was, dan de zyne, nam een penceel met andere verf, en maakte eenen **Trek* door de andere trekken heen, zoo konstig, dat als *Protogenes* dien zag, zig verwonnen gaf, in aller yl naar de zeepoort liep, en *Apelles*, dien hy daar vond, minnelyk bejegende.

Een diergelyk geval ontmoet ons in 't leven van FRANS HALS, wiens Beeltenis zig aan den overkant met een hoet op 't hooft doet zien. *Anthony van Dyk*, de Fenix van zyn tyd, als hy in dienst van Karel den eersten, naar Engeland zoude overschepen, was verlangende om hem voor af te zien, kwam te Haarlem, en ging aan zyn Huis. Maar 't had zyn werk

* *Samuel van Hoogstraten*, in zyn negende Boek van de *Schilderkonst* p. 332, is met *van Mander* hier omtrent van eene gedachten. Zy meenen niet dat dit slegts regte uitgetrokke linien of streepen zullen zyn geweest, die een Schryfmeester dikwils beter uit de hand zou konnen trekken dan de beste Schilder, maar eenige omtrekken van armen, beenen of iet diergelyks. Hoogstraten sterkt zyn gevoelen met de getuigenis van Plinius, die zegt: *dat 'er de genen die de Schilderkonst verstonden*, *grootelyks zig over verwenderden*, *en verbaast stonden*; waar uit wel te denken is, dat de Konsttrekken geen regte lynen zyn geweest, en 'er de oude Schryvers 't regte beduid niet van hebben gegeven, 't Beurt meer, als onbedrevelingen van zaken schryven, die zy niet verstaan, *dat zy daar van oordeelen als de blinden van de koleuren.*

F. P. 91.

werk in hem in de bierkroegen op te zoeken, aar hy niet eer uit kwam, voor hy zyn pintje geegd had. Inmiddels ftont *van Dyk* met veel edult te wagten, die zig voor hem bedekt hield, eggende alleen tegen hem, dat hy een vremdeng was, die geen anderen tyd had, als den tegenvoordigen, en egter begeerte had van zyn Pourret door hem te laten fchilderen, 't geen F. Hals onder verder navragen hem inwilligde. Hy nam een oek, zoo goed en zoo kwaad, als hy toen maar an de hand had, en begon aan 't werk te vallen. *Van Dyk* maakte weinig tuffchenfpraak met hem, nder 't zitten, om niet bekent of ontdekt te woren. 't Was in korten tyd gedaan, en Frans erzocht hem op te ftaan, om te zien of het dus an zyn behagen was. *Van Dyk* prees het, en naakte toen met hem eenige zamenfpraak, dog oo, dat hy niets merken konde. Onder andere relen zeide hy: *gaat het fchilderen zoo in zyn werk? Zou ik het ook niet konnen doen?* vatte voort een edigen doek, dien hy daar zag ftaan, zette dien op den Ezel, en verzocht hem neer te zitten. Frans zag haaft aan 't aanvatten van 't palet, en penceen, dat dit de eerftemaal niet was, en dat de vernomde Ulyffes zig van zelf wel ontdekken zou, log had geen bedenken op *van Dyk*, maar befloot lat het de een of de ander potzige Schilder moeft wezen, die zig door een ftaal van zyn konft te toonen, wilde doen kennen. 't Leed niet lang of *van Dyk* belaftte hem op te ftaan, om 't werk te zien. Zoo haaft als hy 't bezag, zeide hy: *Gy zyt van Dyk, want geen menfch anders kan zulks doen, viel hem om den hals, en kufte hem.*

Van Dyk nam zyn Pourtret nat voor zich mee, bedankte hem, en ftopte zyn kinderen daar rykelyk

lyk wat voor in de hand, daar zy niet lang kassiers van bleven; want FRANS die buitekans voort op de lippen nam.

Men zegt dat *van Dyk* veel moeite deed, om hem mee te troonen naar Engeland, maar hy wilde daar niet naar luisteren, door dien hy zoodanig op die slegte wyze van leven verslingert was. Egter behield hy groote achting voor des zelfs Konst, gelyk hy ook naderhand dikmaals gezegt heeft: Dat, indien hy in zyne vermenginge wat meer van het teere, of dunne gehad had, hy een der grootste meesters zoude hebben geweest; want dat hy zyn weerga niet kende, die 't penceel zoo tot zyn wil had, dat hy, na hy een Pourtret had aangeleid, de vaste wezenstrekken, hoogsels, en diepsels met een penceelzet, zonder verzagtinge of verandering zoo hun behoorlyke plaats wist te geven.

Men zegt, dat hy voor een gewoonte had, zyn Pourtretten vet, en zachtsmeltende aan te leggen, en naderhand de penceeltoetsen daar in te brengen, zeggende: *Nu moet 'er het kennelyke van den meester noch in.*

Hoe krachtig en levendig hy, door zyn penceel den natuurlyken zweem des menschelyken wezens heeft weten na te bootzen, getuigen de menigvuldige Pourtretten, die men nu noch van hem ziet. Te Delf in de oude of Kolveniers Doelen is een groot stuk van hem, waar in eenige Hoofden of Bevelhebbers der Schuttery, levens groot in staan afgebeelt, en zoo kragtig en natuurlyk geschildert zyn, dat zy de aanschouwers schynen te willen aanspreken.

Hy had ook een Broeder, DIRK genaamt, die een fraay Schilder was, en zig oeffende in Gezelschapjes, en kleine Beeltjes. Samuel Ampzing gedenkt

gedenkt aan hun beide in de beschryving van Haarlem, met dit volgende rym:

Hoe wakker schildert FRANS *de luiden naar het leven?*
Wat zuiv're beeldekens weet DIRK *ons niet te geven?*

Zyn brave Konst en stoute wyze van penceelbehandelinge, maar niet zyne levenswyze moet de schilderjeugt zig ten voorbeeld, en tot naarvolging stellen, aangezien hy geen goed bestierder van zyn levenskar was, als die niet zelden van 't middelspoor afholde, wyl hy zyne driften te ruimen toom vierde.

FRANS was gemeenlyk allen avond tot de keel toe vol met drank. Echter hadden zyne leerlingen groote achtinge voor hem, en de oudtste verstonden malkander daar in, dat zy by beurten agt op hem gaven, en hem des avonds, inzonderheit wanneer het duister of laat wierdt, uit de kroeg haalden, op dat hy niet in 't water zoude loopen, of op een andere wys eenig ongeluk ontmoeten; die hem dan gevoegelyk t'huis bragten, kousen en schoenen uittrokken, en te bed hielpen.

Deze, die dan de een voor en de ander na, agt gegeven hadden, dat hy, hoe beschonken, egter eenig avondgebed, uit gewoonte, uitstamerde, en altyt besloot met dezen wensch: *Lieve Heer, haal my vroeg in uwen hoogen hemel*, waren agterdenkende onder malkander, of dit wenschen van hunnen meester wel ernst was. Des bedachten zy te zamen een middel, om daar proef af te nemen. Een *Adriaan Brouwer*, die een leerling van hem was, van de jeugt af aan op potzeryen af-

afgericht, en *Dirk van Delen*, waar van wy op
't jaar 1650 zullen ſpreken, hadden hier deel in. Dit ſtuk ging onder belofte van elkander niet te bekrajen, onder hun vieren aan. Zy boorden vier gaten in den zolder, boven zyn bedſtee, waar door zy ſterke koorden neerlieten, die zy aan de hoekeinden van 't bed vaſt knoopten. Wanneer zy hem dan den volgenden avond vol en zoet, als men gemeenlyk van de zulke zegt, te bed geholpen hadden, en het licht uit de kamer gedragen, gingen zy op hunne kouſſen de trappen op naar boven, om hunne rol uit te ſpelen, zonder dat hy daar af iets gewaar werdt, en luiſterden ſcherp toe naar het prevelen van zyn Avondgebed, dat hy dan naar gewoonte weer met dezelve wenſchinge: *Lieve Heer haal my vroeg in uwen hoogen hemel*, beſloot; waar op zy hem gelykerhand met het bed naar boven trokken. Hy die in den dommel van zyn dronkenſchap dit egter gewaar werdt, en vaſt beſloot dat de Hemel zyn gebed verhoort hadde, terwyl hy zig voelde om hoog heffen, veranderde van toon, roepende veel luider als gewoonlyk: *Zoo haaſtig niet, lieve Heer, zoo haaſtig niet, zoo haaſtig niet*, enz. waar op zy hem weder zacht lieten dalen naar beneden, zonder dat hy bemerkte dat hem dit uit potzery geſpeelt werdt. Wanneer hy nu vaſt in ſlaap lag te ronken, maakten zy behendig de touwen weder los, en zy noch hy ontdekten niet dan na verloop van jaren wat 'er geſchied was, maar FRANS gebruikte na dien tyd die wyze van bidden niet meer. 't Welk onder hen dikwils ſtoffe tot lachen gaf, wanneer zy hem niet meer om den Hemel hoorden wenſchen.

Ik was met de beſchryving van myn Boek al heel naar 't eind gevordert, wanneer onder de papieren

pieren van een oud Haarlemmer Konstschilder een begraafnisbriefje van hem gevonden werdt, waar agter op aangeschreven stond : FRANS is gestorven te Haarlem, in den ouderdom van 5 of 86 jaren, in 't jaar 1666, en is op den 29 van Oogstmaand, in 't Koor van de Groote Kerk begraven, naar dat zyn Broeder DIRK hem in 't jaar 1656 was voorgegaan. Zy waren Mechelaars van geboorte. En op de Lyst van St. Lucas Gildeboek te Haarlem staan verscheiden zonen, en zoonszonen van FRANS HALS geboekt, die alle de konst gehanteert hebben, als FRANS HALS FRANSZOON, HERMAN HALS FRANSZ. JAN HALS FRANSZ. en KLAAS en JAN HALS JANSZONEN, van welke 'er noch een leeft in Oostindien, die daar getrout is aan een Mestys, of halve Zwartinne. Zekerlyk om haar gelt. Deze heeft daar een huis gebout, en 't zelve met Schilderyen behangen, op de Hollandse wyze, en is een groot beminnaar en konstig oeffenaar van de Speelkonst, door het welke hy zig meer als door zyn penceelkonst by de braafste luiden bemint heeft weten te maken. Het een en 't ander schynt hun aangeboren te wezen. J. Wieland, een oud Liefhebber, en die de meeste der zelve gekent heeft, getuigt: dat al de kinderen van F. HALS luchtig van geest, en beminnaars van Zang en Speelkonst geweest hebben.

Het spreekwoort zegt : *Armoede is de vindster der wetenschappen en konsten*; doch dit gaat niet altyd zeker, want zoo dit een algemeene regel was, zoo zoude moeten volgen, en voor een waarheit doorgaan, dat de braafste Konstenaars, en veelweters, uit behoeftigheit zyn voortgedreven, of door armoede zyn voortgekomen; daar menigte van voorbeelden ons het tegendeel heeft doen zien, hoe bui-

buiten noodwendigheit van zig daar door te ge-
neren, veele door geldmiddelen gezegent, en
van groote geboorten, echter door een aangeboren
zucht tot wetenſchappen en konſten, zoodanig
wierden gedreven, dat zy die oeffeningen boven
alle andere waereltſche vermaken verkozen, en zig
daar geheel aan over gaven.

DEODATUS DEL MONT zal een voor-
beeld tot bewys van myn zeggen opleveren. Deze
was geboren te St. Truyen, in 't jaar 1581, uit
een geacht geſlagt, daar en boven om zyn groot
verſtand in de Meetkunde, Starkunde, Schilder-
konſt en meer andere pryswaardige wetenſchappen
en konſten, geadelt van den Hartog van Nieuborg
aan welks hof hy lang verkeert heeft; was ook van
den Koning van Spanjen, dien hy als Veſtingbou-
meeſter in zyn jeugt gedient hadde, met veele voor-
deelen en vrydommen begunſtigt: en wanneer die
hem naderhand betwiſt werden, heeft de Koning
in eigen perſoon, daar over aan zyn Broeder Fer-
dinand, den Prins Kardinaal geſchreven, ten ein-
de hy hem zyne vrydommen en voorreehten wil-
de verdadigen en herſtellen. Hy is niet alleen
een leerling van *Petrus Paulus Rubbens*, maar ook
zyn liefſte boezemvrient geweeſt; die hem ook
in zyne reis door alle de Steden van Italien
heeft verzelt. Behalven zynen Konſtſtukken, die
in buitengeweſten zynen roem ſchragen, ziet
men ook te Antwerpen, in 't Klooſter genaaamt
de *Facons*, een Altaarſtuk, dat kloek gehandelt
wel geordineert en vloeijende geſchildert is, ver-
beeldende de Offerhande der drie Koningen. En
noch een ander in de Lieve Vrouwe Kerk, ver-
toonende de *Transfiguratie*, de Verheerlykinge van
Chriſtu

Kristus op den berg. Als ook by de Paters Jesuiten, een Kruisdraging enz. genoegzaam stalen van zyn vermogen in de Schilderkonst.

Frustra fit per plura quod per pauciora fieri potest.

'T is te vergeefs veel woorden te gebruiken, als men 't door weinige beduiden kan.

Hy is gestorven op den 25 van Slachtmaand in't Jaar 1634. binnen Antwerpen. En wort van hem gezeit, dat hy door zyne bedrevenheit in de Sterreloopkunde veele zaken wist te voorspellen; als onder andere ook

Het Jaar van zyne Dood ook waarlyk te voorzeggen.
En zoo hy had gezeit, is 't waarlyk ook geschiet.

Die dit getuigt is Kornelis de Bie. Dog die 't niet gelooven wil zal 'er niet om gebrant worden.

Thans zal het tyd wezen dat ik den beruchten PIETER LASTMAN ten tooneel voer, aangezien hy op, of omtrent dezen tyd is geboren. Hy was een leerling van *Kornelis Korneliz van Haerlem* geboren 1562, in welkers levensbeschryving van *Mander* van hem op pag: 207 B. melt, met deze woorden: *Lastman is een Jongman van goede hoop, en thans in Italien.* Dit was in 't Jaar 1604. Als ik nu stel dat hy toen ter tyd 23 Jaar oud was; (want dat hy Jonger de reys naar Romen zoude ondernomen hebben is niet denkelyk) en als men dan die 23 Jaren te ruch telt, van 1604, komt het uit op 1581.

'K heb dikwils met grooten roem van zyne Konstwerken hooren spreken, doch geen gelegenheit

G ge-

gehad om 'er veel van te zien nog ook zyn Beeltenis, door Thomas de Keizer geschildert, daar Vondel dus op zeit:

De geest van PETER *voer in 't ordineeren speelen.*
En volgde vrou Natuur op doeken en pannelen,
Zyn Kunstgetuigen. Toen, wie 't oordeel stryken kan.
Of LASTMAN *Fenix was, of* RUBENS *zyn genan*
De Keizer heeft hem dus zyn ommetrek gegeven:
Maar anders tekent hy zich in zyn Kunst naar 't leven

Gemelde Vondel, die door stadig met de braafst Konstenaren te verkeeren goed oordeel van Konst had, zeit: *Dat zyne ordonantien woelig waren en zig welvoeglyk koppelden: zyn naakte wel geteekent, zyne Kleederen natuurlyk en vlak geplooit, en de Koleuren vloeyende en kragtig geschildert.* Meer konnen wy 'er niet van zeggen, als dat gemelde Nederduitsche Maro den inhoud van een zyner voornaamste Konststukken in Vaarzen tot zyne gedachtenis en roem naargelaten heeft, welk hoofdschrift is; LASTMANS OFFERSTAETSI te LISTREN aan den Heere JOAN SIX. D is 'er 't begint af:

Wat dunkt u, Konstgeleerde SIX?
Wie had de schikkunst oit zoo fix
Als LASTMAN, *waard de teekenkroon*
't Ontfangen van Sint Paulus troon,
Toen hy zyn wonderwerk van Listren
Zoo versch vertoonde, als beurde 't gistren?
Dit tuight uw hemelsch Tafereel,
Daar onze Apelles zyn Tooneel
En grond met volle kennis bouwt,
En zoo deze Offerstaatsi houdt,

D

Dat zelf de geest van Rome en Grieken
Noit hooger zweefde op zyne wieken.
Met welk een' zwaay en staatigheit
En priesterlyke Majesteit
Verschynt al 't Heidensch Priesterdom
Voor d'oude Stadt, vol yvers om
Te wierooken voor Kristus Boden,
Hier aangezien voor Grieksche Goden!
Men acht dat hier in menschen schyn
* *Merkuur, en Dondergodt Jupyn*
Verschynen, om den Jongeling,
Die flus op krukken ging, en hing',
Te heelen, zonder kunst van kruiden.
Dat stuk verbaast veel duizent luiden.
Een rykdom, en verscheidenheit
Van toestel nadert, en geleit
† *Bekranste en* § *witte Stieren vast*

 Naar

* De bygeloovigheit had den oude Heidenen ingeboezemt te gelooven, dat de Hemelgoden zomtyts in menschelyke gedaante op de waerelt verschenen, en omgang met de volken hielden, 't welk de oude Fabeldichters hielpen onderschragen; onder welke Naso, als een der voornaamste, wel mag gestelt worden, die by 't leven van Keizer Augustus een geheel boek van die herschepping geschreven heeft; in het welke hy onder meer andere vertellingen (want hooger staan zy by ons niet te boek) verhaalt, hoe Jupiter en Merkuur, in menschelyke gedaanten omwandelende, de ondankbaren verdelgden, en de herbergzame Philemon en Baucis in boomen veranderden; om dat d'een des anders sterfuur (dat hun beede was) niet met smarte zoude zien, waar op de puntdichter L. *Rotgans*, aldus zeit:

Zoo treurt Filemon nooit by 't Lykvier van zyn vrou;
Noch Baucis scheurt om hem 't gerimpelt vel uit rou.

† *Bekranste*] Dat de slachtdieren als zy naar 't outaar geleid wierden, met groene kranssen om hals en lendenen omhangen

Naar d'Offerplaats op 's Priesters last,
Op veêl, tamboer, en lier, en fluiten,
Langs 't ryk bestrooide padt naar buiten.
Hier blaken fakkels, licht en klaar.
Hier riekt de wierookkandelaar.
Hier glinstren wierookvat, lampet,
En goude schotel, op dien tredt.
De Byl, en Bloetpan op het slaghten
Van vee en Offerhande wachten.
Een kenner ziet hier, heel vernoeght,
Hoe d'eene persoonadie voeght
By d'ander; en hoe elks gelaat
En ampt, gelyk een zangers maat,
Zyn plicht bewaart: hoe kleene en grooten

Hier

gen waren, daar van hebben wy verscheyden voorbeelden in d'oudheit: gelyk ook anders, de lenden met een offerkleed, beslikt met goude en zyde Loopwerken, overdekt, en het hoofd met een pragtige offerhuif opgesiert, die tusschen de hoornen uitgespannen met zyde koorden aan de topeinden der hoornen gebonden wederzyds met kwasten afhingen, waar van wy de gedaante, afgeteekent uit een marmere fries, den woedende tyd ontrukt, om de gedachtenis daar van te behouden, hier nevens in print aanwyzen. Tot meerder opsiersel hebben de Heydenen ook zomwylen de hoornen van het offerdier verguld. Ovidius zegt in zyn 10 Boek der Herscheppinge.

Indutaque cornibus auro victima,
Dat is;
'T slachtofferdier hebbende de hoorenen verguld.

§ *Witte stieren*] Het offerbeest zullende dienen ter eeren van eenig oppergod moest niet alleen uitgelezen uit andere geenig mangel hebben, maar ook hagel wit wezen. En in tegendeel pikzwart als het dienen zoude tot een offer voor de Geesten en onderaardsche Godheden; gelyk *L. Smids* heeft wel heeft aangemerkt in het kantschrift op Nazoos werken gelyk wy ook breeder zullen aanwyzen, wanneer wy van deze dingen in het byzonder zullen handelen.

Hier treên, als op een' galm van noten.
Hoe schoon verschiet die lange ry,
Van verre flaau, en dichter by
Al sterker, voor 's aanschouwers oogh?
Hoe deist de Poort, en Kerk, zoo hoogh
En ront gebouwt, Jupyn ter eere,
Op datze ons noch de Bouwkonst leere.
Zoo sluit ten leste d'Ommegang,
Daar 't Outer wacht, en al te lang
Verlangde naar den Offerwyn.
Nu wil d'Aertspriester van Jupyn
In 't wit, bekranst met eike blaren,
D'Apostels eeren op d'altaren.
Maar zie om hoogh, hoe 't heilig paar
Met woorden, handen en gebaar,
Van 't Heidensch gruweloffer yst,
En Offermans, en scharen wyst
Naar Godt, wiens eere altaren passen.
Zy roepen: wy zyn stof en asschen.
Gy zultze straks van boven neêr
Zien springen, Godts en Jesus eer
Beschutten, en van harteleet
*En rouw * verscheuren elk zyn Kleet,*

 Op

* Het scheuren der kleederen was gemeen by de Hebreeuwen, wanneer iemant godslasterlyke woorden hoorden spreken. In later tyd is hier omtrent zekere bepaling gemaakt: want wy lezen by R. Maimonides, *indien iemants een Israliet zynde, een Israliet Gods naam hoort lasteren, die moet zyn kleederen scheuren, maar indien hy het hoort van een Heiden zoo is het niet nootzakelyk.* En dus zouden d'Apostelen zig hier in hebben vergrepen, of hun drift te ver vervolgt hebben. Wy hebben deze tegenwerping beantwoort in het kantschrift op het leven van DEN KRUISHELT, PAULUS p. 55. Hier komt alleen te pas, dat wy (om de Leerbegerige jeucht in 't rechte spoor te leyden) aantoonen de wyze van het Kleederscheuren.

De

Op datmen bloet noch wynkelk storte,
Eu daetelyk d'Offerstaatsche schorte.
Hoe stemt de straal van ons gezicht
Met elks hoegrootheit, en met licht
En schaduw van een ieder zaak?
Hielt vrou Natuur om heur vermaak
Voorheen de hand aan eenig Schilder,
Zoo doet zy 't hier, en nergens milder.

'T heeft geen tegenspraak, dat, wanneer wy een oulingze Hebreeusche, Griekſche, of Romeinsche gebeurde zaak, of Historie willen vertoonen, wy ons dan in opzicht van de bekleedingen der Beelden naar 's landts gebruik, wyze van plechtigheden, met hun gansche aankleeven, toestel, en gereedschappen, moeten bedienen van die Schryvers welke het naast aan die tyden geleeft hebben: of van de verbeeldingen of marmere gedenkstukken,

De Kleederen van den hals af benedewaarts met beide de handen van een te rukken, zulks datmen de naakte borst zag, was de gemeene wyze van Kleederscheuren. Dus leest men by Maimonides: *De kleederen moesten gescheurt worden van voren, en die de zelve scheurt op den rug, of in de zyde, of van onderen, wykt af van de gewoonte van scheuren*; en by *Joseph.* in het 2. b. dess. *De Overpriesters zelf kon men zien, op hun hoofden stof geworpen hebbende, en naakt aan de borst, hunne kleederen gescheurt zynde*, in tegenstellinge van die wyze van Kleederen scheuren, die alleen en enkel hoorde tot den Hoogenpriester, die zyn kleed niet anders vermocht als van beneden af naar boven op te scheuren; gelyk de Joodse meesters dit in hunne schriften naaukeurig onderscheiden. Dus lezen wy: *De Hoogepriester scheurt van onderen, maar een gemeen priester van boven. Misna tit, Horajoth. Hoofdstuk* 3.

Volgens deze leyding hebben zig onze braafste konstoeffenaars vergist, als zy den Hoogenpriester Kajaphas hebben verbeelt, zyne Kleederen van de borst nederwaarts scheurende.

ken, en muntstempels, die eentydig met het geen waar van zy het gedenken dragen, ook te zamen door den tyd grys geworden zyn; en niet doen als den Konstschilder Rembrant, die (gelyk Andries Pels in zyn *Gebruik* en *Misbruik des Tooneels* p: 36 zeit)

Op Nieuwe, en Noordermarkt zeer yv'rig op ging zoeken
Harnassen, Mariljons, Japonsche Ponjerts, bont,
En rafelkragen, die hy schilderagtig vond,
En vaak een Scipio aan 't Roomsche lichaam paste,
Of d'ed'le leden van een Cyrus meê vermaste.
En egter scheen hem, schoon hy tot zyn voordeel nam,
Wat ooit uit 's waerelts vier gedeelten herwaarts kwam,
Tot ongemeenheit van optooisel veel te ontbreken,
Als hy zyn beelden in de kleederen zou steken.

en veel min als die Schilderbaas, die, Kleopatra, daar zy de slang om haar te steken tergt, voor aan in een stuk, en op den agtergront de Kaart van Amsterdam met de nieuwe uitlegging vertoonde, en dus ons zelve bespottelyk maken by die, welke het wezentlyke in de Konst verstaan, en in de Outheitkunde bedreven zyn. Wy verzwygen den naam van dezen vernufteling die noch in leven is, agtervolgens de les van Horatius, door den zelven Dichter Andries Pels aldus vertaalt:

Wacht u, op 't leven van byzonderen te schimpen;
Met welk een schyn, wat slag van verwen, welke glimpen
Gy 't ook wilt mommen. Toon in 't algemeen het kwaad;
[illegible]straf, berisp het; maar verzwyg hem, die 't begaat.

Maar

Maar om dat het aller Schilders doen niet is, met de neus in de boeken te ſnuffelen; heb ik my de moeite getroost van nazoek te doen, aangaande de gereedſchappen die de oude Heidenen in hunne offerdienſten gebruikten; als ook der zelver gedaanten uit de afteekeningen der oude Marmere Friezen, als elders op te gaaren, in een plaat by een te ſtellen, de Leerbegeerige Schilderjeugt *de ſtukken* (als men gemeenlyk zeit :) *voorgeſneden*; zoo dat niemant (of hy wil) daar in onwetende behoeft te blyven, of zig in zyn werk te vergrypen.

Hier ziet gy dan verbeelt, des Opperprieſters muts, ook die van een minder prieſter; de Slachtbyl, Slachtmeſſen, koker met Vilmeſſen, Wierookkandelaar, Lamp, Kiekenkevie, Offerhuif, Offerſchaal, den offerpot, Wierookkoffertje, Watervat, Offerkruik, Kroezen, Kwiſpel, Wywatervat, Bloetpan, enz. in 't voorgaande vaers gemelt.

Met zulke Huif, of Hooftdekzelen dekte de prieſterſchap hare hoofden, en die de Godtsdienſtige plegtigheden bywoonden, gebruikten daar toe de ſlip van hun opperkleed of ſluyer. Dit beveſtigt Plutarchus daar hy zegt : *De Romeinen tot de Goden gaande, plachten met bedekten hoofde de zelve te eeren, om met dat teeken de neerſlagtigtigheit hunnes gemoets te betuigen.* En is niet buiten waarſchynlykhheit van Joachim Oudaan aangemerkt : dat de Apoſtel Paulus den mannen gebied *met ongedekten hoofde te profeteeren*; *om 't gebruik der Kriſtenen, tegen 't gebruik der Heidenen aan te kanten, en dus onderkennelyk te maken*, gelyk zulks ook de toeleg was van Moſes, het geen wy breedwydig uit Spencer hebben aangewezen in de Brieven van Philaléthes.

Dit Hooftdekzel of deze opperprieſterlyke muts,

I.

P.104
XIII
X
XIV
XVI
XV
XX
B
C
XIX
XXIII
IX
VI
XXI
IV
III
V
XIX
VIII
XVIII
XXIV
I
II
XXII
A

ſ. *Apex* genoemt, was van witte wolle gemaakt, met purpere banden verſiert, welke ook dienden om onder de kin toegebonden te worden. Het ſpits dat pynappelwys na boven toeliep, werd wel met een takje van een heilzamen boom beſteken. Doch om wat reden deze muts is van wol gemaakt geweeſt, daar het dragen van wolle kleederen door een wet aan de prieſters verboden was, weet ik niet, maar dit weet ik uit Plutarchus: *Dat de wolle kleederen volgens de leere van Orpheus en Pythagoras voor zulken onbetamelyk geacht wierden. om te dragen; als zynde de wolle van een dood lichaam, het geen onrein wierd gehouden.* Over zulks dienen de ſelve altyd in wit lywaat verbeeld te worden, als ook alle die eenige verrichtingen daar ontrent hadden, en de geene die in hunne proef jaren waren, en de prieſterſchap by de offerhande verzelden. Die ook daar en boven (volgens de getuigenis van Tzetzes) met mirtetakken, of andere groente met bloemen doorvlogten, waren gekranſt. Zodanig eene ſchynt Hippolitus geweeſt te hebben als Fedra op hem verliefde; want dus lezen wy in Naſoos IV. Heldinnebrief volgens de nieuwe vertaling van Vondel, den Nederlanderen geſchonken door den Heere David van Hoogſtraten: *Ik wenſchte dat ik in Krete geſtaan hadde, toen ik te Eleuſis op het Feeſt van Ceres ging. Toen viel myn zin (hoewel ook te voren byzonder op u, en de liefde zette zig in 't merg van myn gebeente. Gy waart in 't wit gekleet, en met bloemen bekranſt: en uw blank aanſchyn bloosde van bloode ſchaamte.*

II. Verbeelt de muts of het hooftdekſel van een *Flamen*, prieſter van Jupiter, 't welk de blikſem, op de zelve geſtikt, duidelyk aanwyſt. En om dat in velerlei gevallen te laſtig viel voor de Opper-

 prieſters

priesters het hooft met een hoed of huif bedekt te houden, is naderhand een draad of snoer *Filum* genaamt, in plaats gekomen, en de priesters zyn zedert *Flamines* genoemt, zie A. Bogaert Roomſ. Mog. p. 84. ook dekten zy zomwyl hun hoofd met een krans van Laurier- of Eykenloof.

III. De *Slagtbyl*, overeenkomende met de gedaante die men van dezelve ziet op een penning van Lepidus, gemeen in de Muntkabinetten, IV. V. en *Slachtmeſſen* uit d'oude overgebleve marmere friezen binnen Romen gevolgt. Feſtus, zegt: *dat het is geweeſt een lang yzer mes, met een rond yvoren handvatzel, dat met goud of zilver, of met ſpykers van Cypriſch koper beſlagen was, 't geen de prieſters tot de offerhande gebruikten.* En het tweede heeft zyne overeenkomſt met de afbeelding, die men daar van vind op de Keizerlyke munt, zie Oudaans Roomſche Mogendheit pag. 545. Tab. 113. 9. en 558. Tab: CXIV. 4. waar nevens wy niet t' onpas verbeelden VI. den *Koker* met vilmeſſchen, die de ſlachters aan hun gordel hangende droegen; uit de outheit opgeſpeurt door den oudheid kundigen W. *du Choul*, Raadsheer des Koninks van Vrankryk, en *Baillu* over de gebergten van *Dauphiné*.

Van dezen hebben wy ook ontleent den *Kandelaar*, waar boven aan een ſchaalswyze holligheid te beſpeuren is, bekwaam om wierrook op 't ontſteken, waar op J. van den Vondel naar alle bedenken op gezien heeft in dit even voorgaande vaars, daar hy van een *wierrook-kandelaar* ſpreekt. Welke dan van een ſelve gebruik zal geweeſt zyn, als de wierrook-vaten, en ſchalen; Of konden tot een Lamp hebben geſtrekt om licht te geven; aangezien deszelfs ſchulpſchaal, of

of lepelswyze holligheit op de top deszelfs eenige gelykheit heeft met de lepelswyze ſchalen op den zevenarmigen Joodſchen Tempelkandelaar, waar van wy alleen een topſtuk, in de print by de prieſterlyke muts (gevolgt naar de afteekening die W. Goeree in het 4 Deel der Moſaïze Hiſtorien der Hebreeuze kerke p. 88. doet zien) vertoont hebben.

Diergelyk een gedaante van Kandelaar zietmen op een penning van Auguſtus, nevens een krans van Oſſenbekkeneelen en offerſchalen en bloemen aan één gevlochten.

Het zy daar mede zoo 't wil, dit gaat vaſt, dat d'oude Romeinen hun Tempeldienſt en offerhanden met ontſtoken lichten vierden. Op een penning van Antonia (na datze van Klandius tot prieſterinne van den vergoden Auguſtus gemaakt was) ziet men twee ontſteken toortſen nevens een feſtoen van loofwerk, met het byſchrift SACERDOS DIVI AUGUSTI. *Prieſterinne van de vergode Auguſtus.* Zie Oudaans Room: Mog: Tab: CXIII. 11. 12.

En aangezien d'oude Romeinen ook Lamplichten in hunne Tempelen huizen of haardſteden gebruikt hebben, hebben wy ook deze *Lamp.* VIII. om hare vremde vorm en gedaante mede na geſchetſt, om te konnen dienen voor de Konſtoeffenaars, wanneer zy zomwyl eenige Godenbeelden, in Tempelen, of overdekte poortalen vertoonen, wyl het de gewoonte was dat voor de zelve zoo wel by dag, als by nacht brandende lampen hingen. Van welk lamplicht zig ook de prieſters die by beurte de nachtwacht hielden hun gebruik hadden. 't Is ook dienſtig voor die Huisgoden op hunne altaren vertoonen willen, by welke

welke altyd een brandende lamp hing. Aan dez Lamp (uit den grond opgedolven in den jare 1525. hing een kopere plaat waar in met Latynſche let teren geſchreven ſtond LARIBUS. SACRUM. PUBLI CÆ. FELICITATI. ROMANORUM. dat is: *Aan d Huisgoden toegewyd tot algemeen heil der Romeynen* En alzoo wy zagen dat wy den omtrek van onz plaat ruim genoeg genomen hadden, hebben wy ook dien brok ſteen IX (waar op de Kiekenkevie van de prieſters en wichelaars allerwegen met hun omgevoert, om uit de wyze van het eeten der Kiekens voorſpellingen te doen) noch te Rome in zyn geheel bewaard, en te zien, plaats ingeſchikt Uit deze ſchatkamer van oudtheden hebben wy ook ontleent dezen beeltvertoonenden marmerſteen, X waar op zig vertoont het Bekkeneel of ontvleesde ſtierkop met zyn Offerhuif. Deze *inful*, of Huif, was van gebreide wol, geſpannen boven het hooft des offerſtiers, geſtrikt aan de topenden der hoornen, van waar de geknoopte offerbanden (van de Grieken ταινίαι, en van de Latynen *Vitta* genaamt) neerwaarts hingen. Met dit optooiſel ſtont het Offerdier eenen tyd lang voor het * altaar te pronken; daarna dienden de Bekkeneelen der geſlachte offerdieren, om de Godvruchtigheit en den Godsdienſt te vertoonen, en wierden geplaatſt tegen den Altaar § XI. Deze altaren waren rond of

* Dus op het ruggeſtuk eenes pennings van Ceſar, vertoont Tab. CXIV. Fig. 4. in Oudaans, Roomſche Mogendheit.

§ *Altaar*] De Heidenſche ſchriften melden van een altaar van uitſtekende hoogte, die Apol van enkele bekkeneelen, of hoornen der geſlachte offerdieren had opgeſtapelt. 't welk Dan. Heinſius in zyn Lofzang van Bachus, dus te pas brengt.

Met

of vierkant, hoog of laag, naar 't geen de priesters daar op te verrichten hadden. Op het buitenrond, of zoo zy vierkant waren, op de plint beellen hebbende van Festoenen van bloemen, vruchten, offerschalen, bekkeneelen enz. Ook wel omvlochten of behangen met Festoenen van levend groen, doormengelt met bloemen, of vruchten; welke af hingen of geschikt werden, naar vereisch van het geofferde, of naar de onderscheyden Godenbeelden voor welke het offer geschiedde. Daar benevens is het ook niet even veel (dit behoord een konstenaar die zig in de oude Historien oeffent te weten) wat soort van slachtvee men op 't outer brengt, aangezien een zelve offer, d'eene Godheid vermaak, en d'andere een afkeer verwekt.

Verkens wierden geslacht in velerhande voorvallen en opgeoffert aan verscheiden Godheden. Als aan Jupiter nevens een stier en schaap, alle vyf Jaren te Romen door den Tuchtmeester op het velt van Mars: aan Venus op de Bruiloften, om hare

Men zeit dat Febus heeft gemaakt in oude tyden
Een groot en hoog altaar, bestuwt aan alle zyden
Met horens die hem bracht zyn zuster uit het velt,
Die menig horenbeest by Delos had gevelt.

Een potsig Dichter heeft deze volgende rymregelen daar op toegepast,

Zoo eens de mannen in 't gemeen,
De Hoornen zamelden by een,
Die dikwils de geliefde vrouwen,
Voor pluimen, zetten op hun hooft:
Men zou daar mee op 't minst, geloofte
My, wel een altaar konnen bouwen,
Zoo hoog als in Egiptenland,
Ooit spitze grafnaald is beplant.

hare gunſt tot de voortteling. Aan Ceres, om dat zy de bezaayde akkers met hunne ſnuiten niet omvroeten zouden.

Den Grens-God *Terminus* werd in de eerſte tyden geen bloed geoffert; om dat hy een twiſtſcheider is tuſſchen de landbewoonders en de Lantheeren, en de Dorpelingen waren jaarlyks op den 20 van Februarius gewoon zyn beeld te bekranſſen, en met offerkoeken te beſchenken. Naderhand werd hem een zuigende bigge opgeoffert. Zie *Ovid*. 23. *van zyn Alm: het* 15 *Hoofdſtuk.*

De Lampſaceners ſlachtten jaarlyks een Ezel voor den Tuingod Priapus, en zy offerden het ingewant aan Veſta, op welker vierdach een Ezel wort bepronkt met halsſieraad. De overige krygen heilig avond en worden uit den rosmeulen ontſpannen, tot dankbare gedachteniſſe, dat de Ezel van Sileen, wanneer de Tuin-God haar in den ſlaap ſtil meende te bekruipen, door zyn gebulk haar had gewekt, op datze dien ſnoepluſtigen mogt ontvluchten. Zie *Ovid*. 2. *Boek aan zyn Alm. het* 5 *Hoofdſtuk.* Op den Feeſtdag van Saturnus werd een menſch geſlacht. Welk onmenſchelyk bedryf ſproot uit misduyding van het Orakel. Dusdanig een dwaling (zeit H. korn. Agrippa, in zyn boek van *de ydelheit der wetenſchappen* p. 20.) *is den Grieken en Italianen over gekomen uit de Dubbelzinnigheit van het woort* Φῶς, *'t geen en een menſch, en een licht beteekent, waar uit eertyds de bezorgers der Feeſten van Saturnus, door des woords tweezinnigheit misleid, alle jaar aan Saturnus een menſch geoffert hebben, daarze hem met ontſteken waſſe kaarſſen of ander licht even eens hadden konnen te vrede ſtellen; welke misvattinge des volks ten laaſten door onderrechting van Hercules begrepen zynde, zyn zy naderhand wyzer gewor-*

den

len. Hoewel nochtans de Karthaginensers deze Jaarlykze onmenschelyke menschen slachtinge (volgens getuigenisse van Curtius) *noch lange jaren hebben onderhouden.*

De Wyngaardeniers hadden voor gewoonte, alle jaar een Ram of Bok aan Bachus te offeren, op dat hy 't beschadigen van den wynstok zou voorkomen. Daar en tegen had Juno afkeer van een Geit. Hoewel die van Sparta, zedert dat Herkules hun was voor gegaan, jaarlyks een geit op haaren feestdag offerden. Dusdanige byzonderheden, thans van ter zyden ingevloeit, zullen wy elders verhandelen, en ons tot de verdere opening der Printvertooningen begeven.

By het sieren der altaren daar wy even van spraken moeten wy ook zeggen dat de Heidenen gewoon waren met dusdanige vercierselen de *plinten* tusschen de bovenlyst, die het tempeldak schooren, en de *kapiteelen* op te pronken (daar deze marmere brok, of plaat XII. het bewys van aantoont) en dus inwendig in hunne gewyde Tempelen deden stellen; om den aandacht door die godvruchtige bespiegelingen op te wekken. Gelyk dan deze steen om de gedachtenis daar van te behouden, gemetselt in den muur boven de poort van St. *Just* ontrent Lions noch te zien is. Waar in zig boven de Festoen met offerbanden aan twee gehoornde Bekkeneelen gestrikt zig ook doet zien een [1] *Patera* zoo genaamt, dat is, Offerschaal: hoewel dit woort ook van Virgilius gebruikt wort tot die schaal, of het bekken daar men gewoon was het bloed der slachtdieren in te vangen. Zie *Oudaans Ro. Mog*: p. 557. Deze schaal diende om by de offerhande uit te drinken; *want* (gelyk de Heer L. Smids in zyn kantschrift op Nasoos werken aanmerkt) *Zelden waren*

'er

'er offerbanden zonder Gastmalen, waar in voornamentlyk de exta *of ingewanden der geslachte dieren werden opgesmult, gekookt of gebraden van de Koks, die daar altyt tegenwoordig waren.* De gedaante van den pot of ketel, genaamt *olla* ziet men XIII. vertoont. Daar nevens aan XIV. het wierrookkoffertje *Acerra* genaamt, waar uit de priester, zoo haast het offervlees aan 't smeulen was, een deel nam en wierp het in 't vuur om den stank van 't gezengde vlees te verdooven. XV. Vertoont een draagbaar watervat, dienende om het offer te reinigen. Ook XVI. het vel van een slachtdier. Dit diende by wylen voor de priesters die den nacht over in de Tempelen bleven, om de Goddelyke antwoorden af te wachten van de Goden, over 't gene zy verzochten, om op te rusten. Daar Virgyl op ziet in het VII. boek, als hy zeit:

Op vellen neergespreit heeft hy den slaap gezocht. Want de Goden (zeit Cicero) *spreken met de genen die slapen.*

Hier nevens aan XVII. vertoont zig 't *hooft eenes Rams*, dat tot gelyke beduiding gestelt wert, als wy van 't hoofd des stiers gezegt hebben. XVIII. Vertoont de gedaante van een *Offerkruik*, daar de offerdienaars den wyn mee naar de Tempels, of daar de Offerdienst geschiedde, droegen, en XIX. twee onderscheiden *Kroezen*, om den offerwyn, (na dat de zelve al vorens gevult waren uit de Offerkruik *Præfericulum* of *Sympulum* genaamt) op 't altaar te plengen, of de drinkschalen te vullen.

XX. Een wit aarde kruikje met een engen hals *Urceus*, *Urceolus*, of *Guttus* genaamt (*Druppelvat* noemt het Oudaan) om dat'er het nat als by drup-

pelen

pelen uit liep, en gebruikt wert om water uit te schenken tot reiniging en wassinge der handen, of om oly op de offerhande te gieten. In den jare 1520 is dusdanig een kruikje gevonden op den gront, of binnen de gesloopte muuren van het huis te Britten, bedenkelyk door Keizer Kaligula gesticht; thans met het zeewater bedolven. Van dit kruikje (by den Heere van Wassenaar nevens andere oudheden in bewaring) geven wy een afteekening, heel gelyk naar de gedaante die men daar van op verscheiden penningen van Keizer Antoninus en andere ziet; nevens den Wichelstaf. XXI. waar van Oudaan zeit: *De Wichelaar zullende eenige voorteekenen nemen, hielt dezen staf in de hand, en teekende of streepte daar eenige streken des hemels mede af, om tusschen de zelve de voorteekenen van 't geen'er voorkwam waar te nemen, zonder zyn oogen wyder te laten weyden.* Die ook van gedachten is: *Dat* (nadien de zelve hol was) *de Wichelaar daar op heeft konnen blazen, en daar mee geluit maken, als met een krygsklaroen.* XXII. De Kwispel, of de Besprengkwast. Deze diende nevens een Laurier of anderen groenen tak, om de offeraars of 't geofferde, gedoopt in 't water daar d'offertoorts in uitgebluft was, te besprengen: voor welk besprenkelen d'oude Heidenen groote achtinge hadden, verbeeldende zig daar door van misdryf-smetten gezuivert te worden. *Virgilius*, beschryvende de uitvaart van Misenus, zegt, *dat Coryneus de beenderen in een koper vat gezet hebbende, de geenen, die daar rondom waren, drywerf met schoon water besprengde, gebruikende tot een Kwispel een Olyftak.*

Hier by vertoonen wy XXIII. het Wywatervat. Dit werd geplaatst aan, of in den ingang

der Tempelen, om de genen die tot de zelve ingingen te besprengen. Gelyk wy'er dan een van geen onsierlyken stal, uit een oud overblyfzel nagebootst doen zien. Eindelyk XXIV. het Afbeeltzel van de holle schotel of Bloetpan *Discus* genaamt. Oudaan noemt de zelve een Platteyl, en wierd gebruikt om het bloed der Offerdieren welke geslacht wierden in te vangen, of om de ingewanden daar in te reynigen. De Konstschilders moeten ook niet verzuimen eenige *Fluitenisten* of pypers by de Offerhande te plaatzen; aangezien de zelve daar, en in de Lykstatien, en blyde Feesten alzins in 't spel komen: spelende zy op enkele Fluiten *Tibæ* genaamt, en dubbele Fluiten, die regs en links behandelt, d'eene een hoogen of scherpen, d'ander een lagen of doffen toon speelden. Waar van wy verscheiden soorten A. B. C. uit oude marmere gedenksteenen vertoonen, in de even voorgaande print.

Van meer andere byzonderheden zullen wy op een andere plaats spreken, als wy van de Feesten die onder de Heidenen in gebruik waren zullen handelen, en inzonderheit van zulke, die met woeste dertelheit, dronkenschap, en geilheid verzelt gingen. Dus willen wy onze tusschenrede hier afbreken.

Met het openen van dit nieuw Toneel, verschyn DAVID TENIERS en HENR. VANDER BORGHT, gevolgt van hun tydgenooten.

Een onbedreven stuurman mag na veel dobberens op de woeste baren eindelyk zyn haven bezeilen, maar die by tyts een ervaren loots inneemt gaat veel zekerder.

DAVID TENIERS de oude nam in zyn begin tot leyding den bedreven Loots in de konst P. P.

RUB

[R]UBBENS, onder wien hy zoo veer gevordert is, [d]at hy zich naar Romen begaf om zyn konst voort [t]e oeffenen. Hy heeft tien Jaren in Italien gewoont [b]y den beruchten ADAM VAN FRANKFOORT, by[g]enaamt *Elshaimer*. D'een en d'andere verschelige [b]ehandeling van schilderen mengelde hy onder [e]en, en hield zich aan die wyze zoo in 't groot als [kl]ein. Hy was een Antwerpenaar, geboren in 't [J]aar 1582. en is gestorven 1694.

HENRIK VANDER BORGT de oude, is gebo[re]n te Brussel in 't Jaar 1583, maar met zyne ouderen [in] den Jaare 1586, om de beroerten waar door [B]rabant inzonderheid in dien tyd geschokt wert, [v]ervoert naar Duitschland, daar hy opgevoed is. [T]ot zyn jaren van begrip gekomen viel zyn genegen[h]eit op de Schilderkonst, waarom zyn ouders hem [b]estelden by den Konstschilder GILLIS VALKEN[B]ORG, van wien affcheidende hy zyn konst voort[g]ezet heeft in Italien. Van daar wedergekeert [h]eeft hy zich tot Frankendaal neergeslagen, en [d]aar gewoont tot den jare 1627, wanneer hy met [z]'r woon te Frankfoort is gekomen.

Hy was ook een groot kenner van allerhande [R]ariteyten en *Antique Medaljes*, dat hem inzonder[h]eit by den Graaf van Arondel bemint maakte. [H]y is in een goeden ouderdom gestorven: maar [w]aar, en wanneer, is my tot noch toe onbekent [ge]bleven.

Onder het getal der Schilderen, die wy by Korn. [d]e Bie geboekt vinden zonder eenig merk van [z]ynne Geboorte plaats of Sterftyd, noch ook by wien [z]y de konst geleert hebben, wort gemelt.

WENCELAUS KOEBERGER. Hy was *Præ[fe]ctus Generalis Montium Pietatis Bruxellis, Alberti [A]rchiducis quondam Pector humenarum Figurarum.*

Dat is Schilder van den Aartshertog Albertus, en algemeen Bewintsman van de Bergen der Barmhertigheit te Brussel; het geen de Lombart betekent. *Florent le Comte*, *Schulpteur & peintre te Paris*, schryft in zyn *Kabinet der konsten*, dat hy is geweest een leerling van *Marten de Vos* die gestorven is in 't Jaar 1604. oud 70 jaar: waar by hy doet dit volgende verhaal: Dat KOBERGER door de min getroffen verliefde op de *Dochter* van *Marten de Vos*, en dat hy om die Minnedrift te verzetten voornam een Reys naar Romen te doen, *denkende* (als het spreekwoord zeit) *Uit het oog, uit het hart*; gelyk 't ook gebeurde.

Als hy dan een'wyl tyds te Romen geweest had vertrok hy naar Napels, daar hy kennis maakte met een Brabander *Franco* genaamt, een van de eerste en berugste Schilders in dien tyd. Hy was hier niet lang by geweest, of hy verliefde (want Kupido vervolgde hem met zyn minneschicht) op de *Dochter* van *Franco*, zoodanig dat hy haar ten huwelyk verzocht, het geen hem, om dat hy een jongman was van goede hoop, en een groote geest bezat, toegestaan werd. Hy bleef dan noch eenigen tyd in Italien naarstig en yverig de konst voortzetten naar de beste voorbeelden, maar vertrok eindelyk naar Brabant. Te Antwerpen heeft hy in de kapel van de *Arbalêtriers* in de Lieve vrouwe Kerk geschildert een St. Sebastiaan groot als 't Leven; en eenige vrouwtjes in 't verschiet weenende om de marteldood van dien zant, in welks wezen hy de doodelyke trekken zoo natuurlyk had vertoont, dat'er alle konstkenners van verwondert en verbaast moesten staan, als zy het zagen. Maar dit was zyn ongeluk, dat het stu-

nt

niet lang in de kerk hing of het hoofd van den Sant was'er met een mes (zonder te weten wie het gedaan hadde) uitgesneden, en weg gestolen. Hy vulde het gat weder met een stuk geplumierd doek en schilderde daar weder een ander hooft op, maar dit lukte zoo wel niet als het eerste. Daar na trok hy van Antwerpen naar Brussel om den Hartog Albert, die hem voor zyn Schilder hield; en inzonderheit beminde, om dat hy zoo Medaljekundig was. *Glaude Fabri de Peyresc* kwam uit Vrankryk om zyn Kabinet te zien. Hy vertoonde het hem en wees hem veele dingen tot berigt daar ontrent dienende. KOEBERGER verstont zich ook op de Boukunde, zoo zeer, dat hy is Boumeester geweest van de Kerk der Lieve vrouw van *Montaigu*, die hy maakte naar 't model van St. Pieters kerk te Romen; ook de Augustine kerk te Brussel. Hy heeft ook veel Fonteinen en sieraaden in des Hartogen Paleys te *Fornure*, anders *Veurné* gelegen tusschen Nieupoort, Duinkerken, en Dixmuyden, de vermakelykste Lantstreek van Vlaanderen gemaakt. Uit welke omstandigheit men (al is men geen Edipus) wel ramen kan in wat tyd hy geleeft heeft, om hem een plaats onder de braafste Konstoeffenaars in te schikken. Want de Aartshartog Albertus, zoon van Keizer Ferdinand den tweeden is geboren 1560. getrout in 't jaar 1599, en gestorven 1621. Des zullen wy (vermits ons niets nader daar ontrent gebleken is) hem plaatsen op 't Jaar 1583.

Men ziet zyn Beeltenis, gevolgt naar de afschildering van *A. van Dyk* in de PLAAT F. boven aan nevens dat van L. VAN UDEN.

Leyden vruchtbaar in 't voorteelen van Konstenaren bracht voort in 't jaar 1584

JABOB WOUTERSZ. VOSMEER, afkomstig van het oud geflacht der Vosmeeren. Deze is eerst geweest een Lantschap-schilder, maar begaf zich naderhand geheel tot het schilderen van Bloemen waar in hy zeer gelukkig is geweest. In zynen lente tyd heeft hy Italien bezocht, en keerde van daar in 't jaar 1608, (toenmaals 24 jaren oud) weder in zyne geboorte Stadt Delf, alwaar hy de konst (schoon hy *Majoor* van de Borgerwacht was) tot genoegen der konstliefdigen bleef oeffenen tot dat hy stierf in 't jaar 1641.

In dit zelve jaar is binnen de Stadt Leyden geboren DAVID BAILII, zoon van *Pieter Bailii* die in zyn tyd een konstig Schilder is geweest. Zyn Vader ziende in hem van der jeugt aan een natuurlyke drift tot de konst doorsteken, liet hem eenigen tyd by zich zelven zoo wat teekenen naar prenten. By toeval gekomen op den winkel van *Jaques de Geyn*, kreeg hy genegenheit om het graafyzer te leeren behandelen, 't geen hy oeffende een jaar lang, en daar in wel toenam. Doch hebbende meerder zucht tot de Schilderkonst, besteeder hem zyn Vader by *Adriaan Verburg* om in die konst onderwezen te worden, alhoewel hy zich in dien tyd geneerde met de geneeskonst te oeffenen en bleef daar eenigen tyd, tot hy in den jare 1601 naar Amsterdam vertrok om de konst voort te zetten onder 't onderwys van *Kornelis vander Voort*, toen geacht den besten Pourtret Schilder waar by hy omtrent zes jaren bleef. En alzoo dezelve veele konstige Schilderyen van andere meesters hadde, vond hy gelegenheit om'er nu en dan een na te schilderen, onder deeze was een Tempel van *Steenwyk*, dien hy zoo konstig naargebootst had, dat de gemelde Steenwyk bezwaarlyk

he

het een ſtuk van het andere konde onderkennen.

Van Amſterdam weder tot Leyden gekomen, maalde hem de reisluſt in 't hooft. Dus vertrok hy in den Wintertyd 1608, naar Hamborg; daar van daan naar Duitſchlant, tot Frankfoort, Noremborg, Augsborg, en verſcheide andere Steden; door Tirol naar Venetien, en van daar tot Romen, om de behandelinge der Italiaanſche konſtſchilders, waar 't mogelyk, af te zien, en een lange wyl verblyf te nemen; maar zeker toeval deed hem, als hy daar niet lang geweeſt was van voornemen veranderen en weder naar Venetien keeren; daar hy maar vyf maanden bleef, en van daar genoegzaam weder langs den zelven weg dien hy van te vooren gereiſt had, naar zyn Vaderlant keerde; dit was in 't jaar 1610. Door Duitſchlant naar beneden komende heeft hy verſcheiden hoven aangedaan, daar hy een ſtaal van zyn konſt tot gedachtenis liet, inzonderheit aan 't Hof van Brunswyk, daar hem de Hartog een Jaarlykſe wedde wilde toeleggen, zoo hy zich voor eenige jaren tot zyn dienſt wilde verbinden, 't welk hy afſloeg. Eindelyk wars van 't reyzen is hy in den jare 1613 weder tot Leyden gekomen, om, als hy uitgeruſt zoude hebben, zyn konſt in ſtilheit te oeffenen.

De menſchen (zeit het ſpreekwoort) *leven by veranderinge*: dit is aan onzen DAVID BAILII, ook gebleken, want in den jare 1623, verwiſſelde hy zyn kloek penceel, voor de fyn verſnede pen; en teekend veele Pourtretten uitvoerig, met inkt, (die hy dan met het penceel voort opmaakte) op parkement, daar de liefhebbers van de konſt groot genoegen in hadden.

Simon van Leuwen, melt (in zyn *Korte beſchryvinge*

van Leyden) om dezen tyd ook van eenen *Jan Arentsz.* die een goed Lantſchapſchilder was.

Frieſlant heeft in deezen vroegen tyd mee flikkeringen van een verborgen konſtvuur doen uitlichten in zyne ſteedelingen.

PIETER DE VALK geboren te Leeuwaarden 1584. was de zoon van een Zilverſmit en Borger van die Hoofdſtad van Frieſlant. By wien hy de konſt geleert heeft weet ik niet, *maar dat hy zig in zyn jeugt geoeffent heeft naar de Penceel konſt van A. Bloemaart* (zeit Joh. Hilarides van Bolswerd) *blykt aan een ſtuk Schildery dat noch te zien is by zyn Dochters Dochters Dochter Antje Ieppes te Sneek.* Waar van wy naderhant zullen ſpreken.

Valk reisde naderhand om zyn Konſt voort te oeffenen naar Italien, daar hy verſcheiden achter een volgende Jaren bleef. Weder 't huis gekomen zynde kwam hy te trouwen en won twee zonen, die in hun jeucht mee derwaarts trokken, d'een door luſt tot de konſt gedreven, d'ander op zyn handwerk, en tot gezelſchap van zyn broeder, op de lange reis. Doch deze misleid en bedrogen door een Genuwees, werden in Barbaryen voor ſlaven verkocht, zonder ooit weder op te dagen. De Vader ſchilderde onderwyl te Leeuwaarden op 's Princen Hof verſcheiden Beelteniſſen, Hiſtorien, Lantſchappen enz. die in waarde gehouden worden, en voor een gedeelte daar noch te zien zyn.

Zyn Borſtbeelt konſtig en uitvoerig door hem zelf geſchildert 1605, in zyn 21 Jaar, te Sneek by zyn Dochters dochters dochter te zien, doet ook 't effens zien, dat hy op dien voet voortgegaan naderhant een braaf meeſter moet geweeſt zyn.

Antje Ieppes bove gemelt heeft een afteekening na 't zelve gemaakt, en ons van Sneek toegezonden

en om de gedachtenis van haaren overgrootvader nder de Konstschilders levendig te houden. Men ie die beeltenis geplaatst in de Plaat G.

WILLEM VANDER VLIET, (wiens afomst is van een jonger Zoon, uit het oudadelyk eslacht van *Vander Woert*, is geboren te Delf n 't jaar 1584. had een vaardig, en vloeyend penleel, schilderde Historien, (zeit de Stads schryver) och begaf zich naderhant tot het schilderen van Pourtretten, tot dat hy overleed in Wintermaand 642 oud 58 jaren. Deze had ook een broeders-Zoon HENRIK VAN VLIET genoemt, die ook e Konst hanteerde, en lange jaren onder zyn Ooms opzicht zich oeffende in 't schilderen van Historien, Nachtlichten, Perspectiven; naderhant egaf hy zig by den beruchten *Mierevelt*, om zich ot het pourtretten schilderen te oeffenen. Doch yne kerkjes van binnen in te zien, en op de wyze an *Em. de Wit*, met geestige Vallichten en beeljes gestoffeert behagen my wel best.

GUILIAM NIEULANDT, geboren t'Antwerpen in het Jaar 1584. was een Leerling van *Roelant Savry* t'Amsterdam, by welken hy in 't aar 1594. kwam om de konst te leeren. Waar na hem de Reislust den Schilders inzonderheit als aangeboren, in 't hooft kwam; Hy vertrok naar Rome en woonde drie jaren by den beruchten *Paulus Bril.* Zyne genegenheit strekte byzonder tot het verbeelden van vervallen en door den tyd en woede gesloopte Roomsche gebouwen, Triomfbogen, Tempelen, Badstoven, Graven en dergelyke schuilhoeken van uilen en vledermuizen, of vervallen holle spelonken, daar men de Echo hoort nabaauwen, waar van hy'er ook een goed deel zelf met de naald in koper geetst heeft, Hy was ook

een goet dichter, naar dien tyd te ſchatten. Hy keerde in den Jare 1607. weder naar zyne geboorteſtadt Antwerpen, en van daar met'er woon t'Amſterdam, alwaar hy geſtorven is in het Jaar 1635.

CHRISTIAAN JANSZ. VAN BIEZELINGEN, zyn tydgenoot, was geboren te Delf, maar in wat Jaar, heb ik niet konnen naſpeuren; maar hy was in den jare 1584. al berucht voor een goed meeſter in de konſt, en over zulks heb ik hem geen voeglyker plaats konnen inſchikken. Van hem wort verhaalt, dat hy den * Prins van Oranje in dat zelve jaar te Delf doorſchoten zynde van Balth. Gerards, na dat door den Staat verboden was naar zyn wezen eenig portret af te malen, op dat het miſſchien in handen van 's prinſen Vyanden komende hun ſtof van ſpotten zoude geven, echter gelegenheit gevonden heeft om 't doode lichaam van den Prins te zien, en een ſchets van het wezen te maaken, ja de gelykenis zoo wel getroffen heeft, dat men het zelve naderhant boven alle andere afteekeningen heeft gekeurt: waarom ook § *Henrik Gerritsz. Pot*, als hy dat groote ſtuk in 't jaar 1620 maakte dat op het Raadhuis te Delf in Schepens Kamer hangt, zich van dat Model bediende. 'T geen vorder van hem verhaalt word, is dit, dat hy zommige zyner goede vrinden, die een reys naar Spanje zouden doen, aan boord van 't Schip ging bezoeken, om het laatſte vaar wel met

* David Flud van Giffen, Predikant te Dordrecht heeft het portret van *Balthaſar Gerards*, den Moorder van Willem den I. Prins van Oranje, onder zyne Rariteiten gehad, door dezen van Biezelingen naar 't leven afgeteekent, toen hy in banden was.

§ Beſchryving van Delft, pag. 845.

met hun te drinken: en in die vrolykheit, op het sterk aanhouden zyner vrinden (terwyl het Scheepsvolk vast zeyl maakte) met zyn vrouw en twee kinderen mee gevaren is. In Spanje gekoomen, raakte hy te Madrid aan 't Hof, en is daar gebleven tot dat zyn vrouw overleden was; waar na hy naar Holland scheepte, daar hy een andere heeft getrout, waar mede hy is te Middelborg in Zeelant gaan woonen, daar hy ook gestorven is in 't 72 jaar zyns Ouderdoms.

De Stadt Antwerpen die wel den grootsten naamrol (in vergelyking van andere Nederlantsche Steden) zou konnen uitleveren, heeft ook d'eer dat binnen haren wal in den Jare 1585, gebooren wierd.

GASPER DE KRAYER. Van wien Korn: de Bie, aldus tot zyn roem spreekt:

Want al het geen hy doet is lieffelyk gedommelt,
Heel zwierig zoet en mals, verdreven en geschommelt.

Hy heeft de konst geleert by *Raphael Coxi*, en zoodanig daar in van tyt tot tyt toegenomen datmen hem onder de berugte Konstenaars telt. Van zyne konst getuigen noch Brussel, Gent enz. ook Nazaret, by Lier gelegen; daar hy verscheide altaarstukken geschildert heeft, die het gemoet tot aandachtige beschouwingen kunnen opwekken.

Hier by verschynt de Konstschilder en Zededichter DIRK RAFELSZ. KAMPHUIZEN geboren te Gorkum in 't Jaar 1586.

Zyn Vader Rafel Kamphuizen, uit een adelyk geslagt gesproten was een Heelmeester, om zyn oordeel in de Geneeskunde en hups gedrag by elk be-

bemint: en zyn moeder (welkers Vader Hans van Mazeik, een koopman van Gorkum om de belydenis van zyn geloof onthalſt werd) was berugt om haar zonderling godvrugtig leven onder de Doopsgezinden. Deze ſturf als DIRK agt Jaren oud was, en zyn Vader volgde haar in kort na. Zyn Oudſte Broeder die getroud was, en den winkel van zyn Vader na des zelfs overlyden waar nam, ziende een groot vernuft in zyn jongſten broeder, en hem tot de Schilderkonſt geneigt, beſtelde hem by eenen *Diderik Govertze* om de konſt te leeren welken hy in eenige Jaren door naarſtige oeffeninge niet alleen naby kwam, maar ook in konſt te boven ging. Van zyne geſchilderde tafereelen zyn my noch eenige voorgekomen waar in verbeelt waren Boere ſtalletjes, en Lantſchappen met beeltjes, koetjes, paarden enz. ook verbeeldingen van Maneſchyn enz. Ook zommige van zyne Penteekeningen, waar in hy zonderling uitſtak, beruſten noch onder zyne vrinden. Hy oeffende de konſt tot zyn agtiende jaar, wanneer hy door aanradinge zig tot de taaloeffening begaf, waar in hy zoo bovenmaten vorderde, en zig zoo wel gedroeg, dat, als de Heer van Langerak en Nieupoort tot Leyden kwam om by de Profeſſoren te vernemen of zy geen bekwaam perſoon op de Academie kenden dien hy, 't opzicht zyner Kinderen mogt toebetrouwen) Armyn onzen KAMPHUIZEN inzonderheit hem daar toe aanprees, gelyk hy gevolgelyk ook tot dien dienſt overging, en zich daar ook zoo wel in kweet, dat hy daar na ook tot des zelfs *Sekretaris* of Geheimſchryver wierd aangeſtelt.

Onderwylen had hy zig in zyn buitentyd naarſtig in de Godgeleertheit geoeffent; en zynde welbeſpraakt

ſpraakt, en van deugtzaam leven, werd hem van zyne vrinden geraden zig van den dienſt te ontſlaan, en zyne oeffening alleen aan te leggen tot den Predikſtoel, 't geen wel gelukte. Want na dat hy eenige reyzen de Preekbeurt van Do. Taurinus in de Domkerk tot Uitregt tot groot genoegen van de gemeente had waargenomen, kreeg hy, door voorſpraak van de Heeren Ledenberg en Langerak, een vaſten dienſt te Vleuten.

Altyd voor wind en ſtroom te varen is maar zelden het lot der vromen. Wat gebeurt'er? Als hy op eenen morgen in zyn Boekvertrek zit, komt een verſchrikkelyke groote Uil met groot gedruis aanſcheren, en zig neer zetten voor het glasraam. Hy hervat zyn vlucht andermaal, dringt met groot gewelt door de glazen in zyn kamer en zet zich neder op zyn Schryfleſſenaar, ziende hem met vreeſſelyke opgeſpalkte oogen aan. Hy daar van niet weynig verzet, grypt egter dit dier en werpt het tegens den want dat het ſtierf, raapt het eindelyk op, en draagt het naar beneden om dit monſter aan zyn vrouw (want hy was toen al getrout) te vertoonen, die immer zo min als hy met dit voorval in haar ſchik was, vreezende dat dit niets goeds beduidde, maar een voorteeken was (zeit de Schryver) dat de Kerk-Uilen hem plagen zouden, gelyk na weynige dagen gebeurde dat'er een verbodſchrift wiert afgekondigt, waar in Kamphuizen en alle die van zyn gevoelen waren niet alleen den Predikſtoel, maar ook het leeraren in huizen, ſchuren ook in 't open Velt, op verbeurte van lyf en goed verboden werd; zedert welken tyd hy als een verbanneling hier te land en elders in bekommertheit heeft moeten omzwerven, en zig by deze en gene van zyne vrienden verſchuilen. Waarom ook

Lam-

Lambert Jakobze Konstschilder en Prediker te Leeuwaarden hem ried het Prediken voor een tyd te staken, en zig tot eenig ander burgerlyk beroep, of Winkelnering te begeven. Maar zyn yver was te vlammende om naar dien raad te luisteren, zig niet ontziende het gevaar dat hem met loode schoenen alzins naging te ondergaan. En hoe affschuwelyk de leer van Armyn, en wat op die leest schoeyde, in dien tyd uitgekraaid wierd, blykt aan dit eene staal; Dat zyner vrouwe moeder, welke te Dordrecht woonde, hem met schroom eenen nacht herbergde, vreezende voor oproer, aangezien het in dien tyd zoo gevaarlyk was een Remonstrant, als een gedrocht in huis te nemen. *Tantum potest præjudicata opinio.* Zoo veel vermagh het vooroordeel, zeit Cicero. Dus veer genoeg.

Hy heeft een zoon naargelaten, welke de Schilderkonst geoeffent heeft, maar daar kan niet breed van geroemt worden. En 't scheen ons vreemt dat een Vader, die getragt heeft elk van de kunst af te schrikken, in hem geen afkeer tot de konst verwekte: ja men had dien goeden man al beschuldigt van onverstant, tot ons *het levens bedryf van D. R. Kamphuizen*, gedrukt by *J. Rieuwertsz.* 1699. in handen kwam, en aanwees dat hy niet de Schryver, maar alleen de vertaler is geweest van het Straf-Rym, *Idolelenchus*, dat in zyn Rymwerken staat, en dus begint:

Beeldryke Schilderhand, naaapster van Gods hand,
U wil ik door gedicht, afschild'ren voor 't verstand;
Verleidster van 't gezicht, dat zig verstaat op 't sterf-
felyk.
Vw tooversche vergift is mee al ziel verderffelyk.

De

De Bouw van dit gansche hekelschrift is gegrond op het misbruik der konst. Als de Keyzer ulianus beval dat men onder de Beelden van Jupiter, Mars, Mercurius en meer andere Goden zyn Beelenis zoude plaatzen, en de zelve op zware bedreygingen belastte Goddelyke eere te bewyzen: wie had u de schult, of was oorzaak tot deze verfoeylyke afgodery? Niet de konstenaar, om dat hy maker van het elve was, en des Keizers beeltenis op de beelden ier Goden stelde; wyl de zelve geen meerder aging voor het zelve daar door konde hebben als oor eenig ander Beeld; gelyk verhaalt word van eker Beeldsnyder, die een Kristus Beeltje van Palmenhout gemaakt had, het welke hem ziek ynde, van den priester voorgehouden wierd. En ls hy geen de minste eerbewyzinge, of agtinge oor het zelve betoonde, vraagde de priester wel egelyk verwondert hem of hy zyn God niet meer ende, aangezien hy geen bewys daar van blyken eed: waar op hy antwoordde: *Zouw ik dat niet ennen, dat ik zelf gemaakt heb van Palmhout?* naar het was de Keizer (om weder tot ons vorige ezegde te komen) die door Schandelyke Eerzucht ervoert, zyn onderdanen met gewelt dwong voor e zelve te stuipen. Over zulks worden de genaakte beelden alleen door misbruik verheven; en us kon ook Gesteranus op dien voet ook wel den vyn, welke van een nuttig gebruik is, om dat de elve veeltyds misbruikt wort; mee wel hebben vercht. Die dit volgende rympje,

Die Beeltenissen maakt door verf, van hout, of steen,
Maakt die ook Goden? neen: maar die hun stort gebeên.

Ge-

Gemaakt heeft verſtont het vry beter, en dus ook *Jan de Brune*, daar hy in zyn *Wetſteen der Vernuften*) in opzicht van den wyn zeit:

De ſchult u zelve geef als gy iets doet beſchonken.
De Wyn en doet het niet, maar die hem heeft gedronken.

Utrecht, thans door het vertrek van den konſtſchilder *Gerard Hoed*, byna geheel ontbloot van konſtoeffening, kon in voorleden tyden nevens voorname Hollandſche ſteden roemen op vele vernuften. Onder deze is niet van de minſte geweeſt KORNELIS POELENBURG, geboren in 't Jaar 1586. 't ſchynt my toe of die Eeuw geen agtinge heeft gehad voor konſtenaren, ten zy de zelve Romen gezien hadden. Immers de meeſte van de konſtſchilders in dien tyd, die my in 't ſchryven voorkomen, hebben in hunne Jeugt al eens derwaards gereiſt.

POELENBURG heeft mee dat ſpoor gevolgt. Te Rome gekomen behaagde hem de behandeling van *Ad: Elshaimer*, zoo dat hy toeleide zyn voorbeelt te volgen: maar 't leed niet lang of hem bekoorde de zachte, en lieffelyke behandeling van *Rafaél*, inzonderheid omtrent zyne naakten. Eindelyk nam hy een eige wyze van Schilderen aan, en oeffende zig voorts naar 't leven, en quam zoo veer dat hy boven zyn tydgenooten heeft uitgemunt zoo in teederheit, poezelheit, en ſchoone omtrekken, als ook aangename verkiezinge, geeſtige byvoegſelen van oude ruinen, natuurlyk gekleurde lantſchappen, dunne en heldere luchten; 't geen zyne meenigvuldige Konſtwerken, in de geachtſte Kabinetten te vinden, getuigen konnen.

Hy heeft d'eer gehad dat verſcheide Kardinalen

o'

P. 125 — Jak. Houbraken Sculp.

ɩp zyn aanlokkelyk penceel verslingert, hem heb-
ɩen komen bezoeken, om hem te zien schilderen.
Gelyk hy ook in zyn vaderlant wedergekeert,
traks van Koning Karel in Engelant ontboden
werd, voor wien hy verscheide Kabinetstukjes
naakte, daar hy rykelyk voor betaalt werd. Waar
a hy weder tot Utrecht quam, daar hy zyne ove-
ge levensjaren sleet, en stierf in 't Jaar 1660.
weinige jaren na het overlyden van zyn eersten
eermeester *Abraham Bloemaart.* Zyn beeltenis
ietmen boven aan in de Plaat G. nevens eene nissing
net naakte vroutjes tot aanduiding dat hy in 't ver-
eelden der zelve, zyn meesten roem behaalt heeft.

Onder zyne voornaamste leerlingen, die hy in
e konst heeft opgekweekt, magmen tellen *Joan
ander Lis*, geboren tot Breda. Deze kwam hem
oo na in de eigen wyze van verkiezing, natuur-
ke vermenginge der verwen en penceelbehande-
ng dat zyn werk, dikwils voor POELENBURGS
erk is aangezien.

Daniel Vertangen, een Hagenaar, schilderde
eel bevallig Valkejachten, badende Vroutjes, en
anssende Bachanten, in sierlyke lantschappen.

Francois Verwilt van Rotterdam, heeft in zy-
e naakte beeltjes, mee de zelve wyze van schilde-
n gebruikt: doch zyn lantschappen en ruynen
hilderde hy (zeit Sandrard) op de wyze van *Kor-
lio van Bojo Leubourys.*

Zoo was ook *Warnard van Rysen* geboren te
ommel: die zich naar Italien begaf om zich voort
de konst te oeffenen. Wedergekeert tot zyn ge-
oorteplaats, werd hy de Leermeester van den
onstschilder *Gerard Hoet*; maar dit duurde maar
n jaar; want hy begaf zig tot den Juweelhandel,
ı vertrok naar Spanje daar hy gestorven is.

POELENBURG had ook een Neef *Willem van Steenree* genaamt, die by hem de konſt leerde.

Onder zyne tyd-en konſtgenooten komt ALEXANDER KIERINGS ten tooneel; deze was een fraay lantſchapſchilder, maar had geen handeling van beeldwerk, waarom *Poelenburg* wel de meeſte van zyne ſtukken met beeltjes heeft opgeſiert.

Dat de natuurdrift, een gebiedende meeſtereſſe is, heeft de bevindinge, en vele voorbeelden ons geleert, en zal nader beveſtigt worden met de levensbeſchryving van JORIS VAN SCHOTEN. Deze is geboren te Leiden in den jare 1587. en was van der jeugt af aan zoodanig van natuur geneigt tot de konſt, dat hy ter ſchoole gaande, in ſtee van letteren, zyn papier, met mannetjes, en dieren, als honden, katten en zoo voort bekladde, daar zyne ſchryfmeeſters veel tegen, en ook zyn ouders ongenoegen in hadden; en ook hoe dikwerf van hem gevergt, geen toeſtemming wilden geven tot het leeren van de teekenkonſt, ja 't zoude daar nooit toegekomen hebben, ten zy ymant van zyn'er ouderen kenniſſen (die een beminnaar van de konſt was) zyn voorſpraak daar in waare geweeſt. Dit doet my gedenken aan de jaren myner jongelingſchap, toen ik in den zelven ſtaat geſtelt, myne ouders niet konde bewegen dat zy my de teekenkonſt lieten leeren, maar getrooſt moſt wezen twee agter een volgende jaren den twyndraat te hanteren by eenen Johannes de Haan. Thans Vendumeeſter, en gezworen Makelaar te Dordrecht, doch dit werken was van een gunſtigen onvoorzienen uitſlag. want deze de Haan noch nieuling getrout zynde ging dikwils met zyn nieuwe vrouw vrienden bezoeken, en beval my het

toezigt

ezigt van den winkel. Hy, die leerling van *Ni-laas Maas* portretschilder te Dordrecht geweest dde, ziende myne drift tot de teekenkonst, gaf y nu een teekening, dan een print om na te ma-n, om dus te beter in huis te blyven en daar agt te geven; waar door ik zoo ver toe nam, dat r ik myn tyd noch ten vollen uitgedient had, door voorspraak van goede vrienden, al besteed s by *Willem van Drillenburg* Lantschapschilder u Utrecht. Dit was in den jare 1669. Om nu eder tot onzen VAN SCHOTEN te keeren; zyne ders lieten zich bewegen, en hy werd in 't jaar 04 ontrent 17 jaaren oud besteed by *Koenraad van-Maas* een goed pourtretschilder, daar hy in n tyd van drie jaren zoo toenam in de konst, dat konde op eigen wieken dryven. Toen bekroop n de Reislust maar zyne ouders weerhielden m in dat voornemen, en huwelikten hem uit: lert welken tyd hy tot Leiden gebleven is, oef-ende zig dagelyks in 't schilderen van historien, tschappen, en inzonderheit pourtretten, als'er den Doele te Delf noch van hem te zien n.

De geheugenissen der dingen zyn een groot be-lp om de gebeurde zaken aan haar tydsnoer te akelen; maar wanneer de zelve door den tyd n gesleten en uitgewist, en niemant van de zel-iets heeft geboekt, kan men in den tydkring, ar in men de dingen besluit, licht mistasten; gezien men in dat opzicht de waarschynlykste ingen alleen maar tot behulp heeft. Wy von-n geen reden tot de levensbeschryving van ER-ESTUS THOMAN (vermits hy nooit in Ne-d lant gewoont of verkeert heeft) als om dat wy r door het levensbegin van zommige Konstschil-

ders, (waar ontrent wy alleen op giſſingen hebben toegegaan) nader bepaalt vinden, gelyk wy op 't eind zullen aanwyzen.

JAKOB ERNESTUS THOMAN geboren te Hagelſtein in den jare 1588, reisde (na dat hy in de beginſelen van de konſt was onderwezen, en tamelyken voortgang had gemaakt) naar Italien ontrent den jare 1605. hy heeft 15 agter een volgende jaren te Napels, Genua en Romen in de oeffening der konſt doorgebragt. Hy verkoos in zonderheit tot zyn gezelſchap te Rome *Adam Elshaimer*, *Pieter Laſtman* en *Johannes Pinnaza* anders *Jan Pinas*, die dagelyks met veel vlyt wanneer de Zon boven de kimmen rees, de vermakelyke lantzigten na 't leven afteekende.

Elshaimer geſtorven zynde vertrok hy naar zyn Vaderland, om de ſmart van zulk verlies te eerder te verzetten. Hy had zig deszelfs penceelbehandeling zoo zeer aangewent, dat verſcheiden van zyn ſtukken voor *Elshaimers* werk zyn aangezien. Hy ſtierf in dienſt van den Keizer te Landouw, op den 2 van Wynmaand 1653.

Wy zien hier uit dat *Pieter Laſtman*, dien wy op 't jaar 1581 geſtelt hebben, met zyn vieren twintigſte jaar al te Romen was, zoo wy ſtellen dat onze THOMAN hem in 't jaar 1605, daar vond: dog dit kan niet zeker beſloten worden, aangezien dat'er ook wel ſommige jaren van die 15 jaren dat THOMAN in Italien is geweeſt, konnen verloopen zyn geweeſt, eer *Laſtman* en *Pinas* in Italie kwamen, of dat zy aan malkander kennis kregen. Het zy zoo 't wil, de waarſchynlykheit van hunnen geboorten tyt is ontrent den jare 158. Nu volgt

PIETER FEDDES van Harlingen. Of h

ce

een Glas- of Tafereelſchilder geweeſt is weet ik niet, noch ook iets van zyn levenswyze en konſt. Maar in de buitenſieraden van zyne in koper geſnedene Beeltenis, vertoonen zig Palet en Pencelen, en op den Boord van de Lyſt ſtaat PETRUS FEDDES PICTOR, 1615. dat ons hem doet onder de Konſtſchilders van de 15 Eeuw tellen. Van hem zietmen ook verſcheiden geëtſte Printen, gemerkt *P. Harlingenſis.*

Giſſen kan miſſen, zeit de oude Hollantſche ſpreuk. Dit zullen wy in het tegenwoordige voorwerp onzer beſpiegeling,

HENRIK TERBRUGGEN, bewaarheit vinden. Korn. de Bie, en Joach. Sandrart noemen hem by vergiſſing VERBRUGGEN, en ſchryven dat hy tot Uitrecht 1587 geboren is. Maar uit een gedrukte *Notificatie* of waarſchouwing aan alle Liefhebbers van de Schilderkonſt enz. is my gebleken dat gemelde Hen. ter Bruggen een *Tranſiſalanus*, of Overyſſelaar was, geboren 1588, maar tot Uitrecht troude, en woonde; want zyn vader kwam in den tyd der onluſten, oproeren en vervolgingen 1581 uit Overyſſel vluchten tot Uitrecht, en is hy, zyn Zoon, en deſſelfs nageſlacht daar zedert met 'er woon gebleven, uitgezondert dat thans zyn Zoonszoon Meeſter Hen. ter Bruggen in den Haag woont. Na dat hy de vaſte gronden der konſt by A. Bloemaart geleert had, bekroop hem de reisluſt, en begeerte om groote Meeſters op het loffelykſte ſpoor te volgen. Dus heeft hy vele buitengeweſten in zyn jeucht (behalve dat hy tien Jaren te Rome gewoont heeft) bezocht; daar hy proefſtukken van zyn uitnemende konſt, beſtaande in Hiſtorien gelaten heeft, inzonderheit, te Napels een groot ſtuk geplaatſt boven het hooge Al-

 taar

taar in de Groote Kerk. By dit ſtuk heeft hy geen naammerk geſtelt, gelyk hy ook niet gedaan heeft by vele van zyne Konſtwerken, alzoo zyne vloeijende penceelhandeling in dien tyd genoegzaam alom bekent was. Een uitmuntend Konſtſtuk hangt van hem tot Middelburgh by den Heere vander Streng, in zyn leven Ontfanger Generaal enz. verbeeldende een vrolyken Maaltyd, de Beelden leven groote. Hy heeft d'eer gehad dat *Rubbens*, wanneer hy tot Uitrecht kwam om de Schilderkonſtoeffenaars te bezoeken, in gezeltſchap van hun alle, zyne konſt by uitnementheit roemde. Waar van Sandrart, die deze reis van *Rubbens* melt, en zelf zyn Leidsman geweeſt is, niet een enkel woort zegt, 't geen agterdenken geeft dat zy geen goede vrienden geweeſt zyn. Immers hier op vat het de Schryver van meergemelde gedrukte *Notificatie*, als hy deze uitdrukkingen van Sandrart doet: *In Italien den tyd tot zyn nut wel beſteed hebbende is hy naar zyn vaderlant gekeert, en heeft naar eigen geneigtheit, door diepzinnige en zwaarmoedige gedachten, in zyne werken de Natuur wel, maar onaangenaam gevolgt.* Zoo euvel neemt hy dit zwygen dat hy de ſpreuk: *Dat voor een levenden Ezel licht is, een dooden leeuw met den voet te treden*, op hem toepaſt.

Doch dit overgeſlagen. De Dood, als nydig over zyn roem, knipte zyn levensdraad af, op het 42 Jaar, op Alderheiligen dach 1629. en 't zyner gedachteniſſe is dit volgende Graf-Schrift na gebleven:

Hier leit TER BRUGGEN, *door de Doodt*
Verraſt, en overrompelt:
Van 't dierbaar levenslicht ontbloot,

In

In 't duister graf gedompelt:
Daar 't vleesch vergaat tot stof.
Doch egter blyft de lof
Van 't geen hy heeft bedreven,
Ten spyt der Afgunst leven.

Welke woorden overeenkomen met de uitdrukking, welke de Ridder *A. vander Werf*, tot geruststelling van den Heere *Richart ter Bruggen*, in een brief aan hem uit Rotterdam den 18 van Grasmaand 1707, geschreven dus laat invloeijen: *Brave Schilders hebben dit tot hun voordeel dat hunne werken de geheele Werelt doorwandelen, en derhalven altyt voor hun spreken* &c.

Eyndelyk wert gemelde Richart zyn Zoon in den Jare 1707 van wil, om met eenige van zyns Vaders Konstwerken, (op het voorbeelt van den Atheniensер Konstschilder Nicias) desselfs geboorte Stadt Deventer een geschenk te doen, het welke ook geschiet is, gelyk my gebleken is uit een gedrukt Extract, uit het Boek van de *Rezolutien* der Stadt Deventer den 5 van Oegstmaand 1707.

Nu verschynt de Konstschilder PIETER BRONKHORST, geboren te Delf den 16 van Bloeymaand, 1588. Hoe verschelig de driften der menschen zyn, en hoe onderscheiden in verkiezingen blykt, als men ziet dat de een dit, en een ander weder dat deel van de Konst tot zyne bespiegelinge en bewerkinge uitkiest. BRONKHORST verkoos niet het lichtste, maar wel het zwaarste en werkelykste in de Konst, namelyk gezichten van Tempels en Kerken, gestoffeert met historien; egter heeft hy het met veel roem uitgevoert; als inzonderheit aan twee bekende stukken te zien is; waar van het eene geplaatst is in de Vier-

ſchaar op het Raathuis te Delf, zynde een rykelyk en groots gebouw, en word daar in verbeeld Salomons eerſte recht. Het tweede is te zien by de Weduwe van zyn Zoon, zynde een Tempel daar Kriſtus de koopers en verkoopers uitdryft. Hy ſtierf den 21 Juny 1661. Hem volgt

ADRIAAN VAN DER VENNE Schilder en Dichter. Deze is geboren te Delf Anno 1589. zyne ouders waren vermogende luiden herkomſtig uit Brabant. Naar my toeſchynt uit de beſchryving die *Korn: de Bie.* Van hem maakt, zoo is hy van zyne ouders te Leiden beſtelt geweeſt om de Latynſche taal te leeren. Maar hy leerde met een door 't lezen van d'oude Poeëten zulke fraje denkbeelden vormen, dat hy ook zucht heeft gekregen, om de zelven op 't papier, of met verwe af te malen, tot welken einde hy eenen *Simon de Valk*, meeſter Goudſmit en Schilder in den arm nam, die hem de grontbeginſelen der Konſt heeft onderwezen. Daar na van voornemen geworden om de Konſt met yver te vervolgen, begaf hy zich by *Jeronimus van Dieſt*, een fraay Schilder in 't graauw, waar by hy een geruimen tyd met yver de konſt heeft voortgezet, en naderhant het door zyn vernuft zoo veer gebracht, dat zyn Konſt in dien tyd den Prins van Oranje, den Koning van Denemarken en andere Vorſten heeft behaagt, Hy is daarenboven een zinryk Dichter geweeſt, gelyk hy ook zyn ryk vernuft en Poëtiſche vindingen in menigvuldige ordonantien, die hy ten dienſte van de Plaatſnyders gemaakt, of geteekent heeft, wel heeft laten blyken; inzonderheit aan het dikwils herdrukte rymwerk van den Heere *Jakob Kats*, en een groot getal *Emblemata*, of Zinnebeelden, die hunne waarde onder de

Boek-

Boekminnaars behouden. Onder de Boeken door hem zelf beschreven zyn my bekent : *Zinnevonk op den Hollantschen Turf &c. Zinnedroom op het nieuw Wys Mal van den ouden Italiaanschen Smit* enz. in 12. En 't *Tafereel der belachende Waerelt.* 1635. in 4.

Gelyk een gragt Dichter den luister van die Konst te kort doet, wanneer hy zyne pen tot dertele Gezangen, Hekeldichten, en vuile belasteringen van zyn evenmensch gewent, niettegenstaande die dingen den Boekverkoopers dikwils meer voordeel bybrengen, en beter aan den man willen als wat goeds : *zoo ontluistert een Konstschilder* (zegt *Plinius*) *de zede konst, zoo wanneer zyn penceel slegts kroegen, hoerewinkels, en andere verachtelyke, en schaamagtige dingen maalt :* gelyk gemelde *Plinius* al in dien vroegen tyd van eenen *Pyreicus*, die niet als ergerlyke voorwerpsels en slegte grollen maalde, gewaagt.

Op 't laatst van de vyftienhonderste eeu is'er geweest een JOHAN TORRENTIUS geboren tot Amsterdam in 't Jaar 1589. Deze schilderde konstige en uitvoerige kleine naakten ; maar de werkinge dier beeltjes, en 't geen dezelve verrichtten, was niet alleen schaamachtig om aan te zien, maar geil, onkuis, onbeschoft, of ergerlyk, verleidende, en aanlokkende tot vuile bedryven : zoo dat hem zulks te maken en te verkoopen striktelyk en met bedreigingen verboden wierd. Maar wanneer hy daar niet naar wilde luisteren of zulks gehoorzamen ; denkende met 't ontkennen het goet te maken, werd hy door last van 't gerecht tot Amsterdam in hegtenis gebracht : en daar over verhoort weigerde hy te bekennen,dat hy demaker was van'tgene waar mede hy

beſchuldigt wierd, ſchoon de bewyzen daa toe maar al te klaar waren. Des werd hy op d pynbank gebragt. Sandrart in den Latynſche druk p. 299. zeit: *Dat de Raad of het Gerecht va Haerlem hem tot de pynbank bracht.* Maar hy blee hardnekkig zonder het zelve te willen belyden Dat nu zyn kop beter gehardt was tegens de be ſchuldiging, dan zyn lichaam om de pynbank t wederſtaan, bleek; want hy ſtierf onder 't pyni gen. En het penceelwerk datmen van hem vond werd door Beuls handen verbrand, in 't Jaar 1640 De omſtandigheit van die zaak geeft duide lyk genoeg te kennen dat zyn tafereeler hebben geſtrekt tot aanritzelinge; niet zoo zee tot de Cypriſche, als wel de Sodomitiſche wan bedryven. Zyn beeltenis 1628, wanneer hy 35 Jaren oud was in koper gebragt, vertoonen wy in de Plaat G. achter *Daniel Segers.*

'T luſt ons hier (by gelegenheit van dit vuile voorwerp) de ſchoone les van *F. Junius* in zyn 3 Boek *van de Schilderkonſt*, in te laſſen, daar hy van zulke ſchandelyke tafereelen zeit: *Datze de wulpſe begeerlykheit van de onbezinde aanſchouwers, door de ontuchtige vertoonſelen gaande maken: Dus behoort een oprecht en eerlyk Konſtenaar acht te geven, dat hy zig niet om 't voordeel, of ydel lofgetuit van een lichtvaardigen hoop, tot het verbeelden van dusdanige dingen laat vervoeren; aangezien verſcheiden groote Meeſters d'aanzienlykheit van een eerlyken naam kwyt geraakt zyn, om dat zy den roem van ik en weet niet wat voor een kluchtzinnige geeſtigheit al te hittiglyk najaagden.*

Hier paſt het ſpreekwoord: *Men behoeft geen luizen in de pels te zetten, ze komen 'er genoeg van zelf in.*

Nu zyn'er voorbeelden by meenichten die aan-

too-

oonen hoe door geile vertoonselen de snoeplust vord ontsteken. *Petronius Arbiter* verhaalt van en Jongeling die ziende op een tafereel de schaking van *Ganimedes* door *Jupiter*, en de onbeschaamde *Nais*, die den schoonen *Hylas* tot oneer antokkelt, in deze woorden uitbrak. *Doen ook le Goden zulks?* en raakt daar op aan 't hollen.

By Torentius verschaft ons Chevea een even gelyk voorbeelt in een tafereel, waar in Jupiter onder schyn van eenen gouden regen Danoë verschalkt. Hierom zeide *Achilles Tatius :* Lib. 1. de Clitophontis en Leucippes Amoribus. *Al is 't dat zig en Mensch noch zoo ernstig d'onthoudinge voorstelt, nogtans wort hy door kwade voorbeelden lichtelyk tot navolginge verlokt; voornamentlyk als het voorbeelden zyn der gener, van welke hy een goet gevoelen heeft : Want de schaamte van de misdaat wort dan door d'aanzienlykheit van zulke voorgangers in een vrymoedige stoutheit verandert.* Dus zeide ook *Donatus* van zommige Dichters : hoe groote schade zy doen, *wanneer ze den genen ondeugende voorbeelden voorstellen, die van zich zelven genoegzaam tot allerley gebreken genegen zyn.* En wy hebben dit stekelig vaersje op onzen Schilder gepast:

De naam van Herostraat zal eeuwen overleven;
Om 't schendig stuk 't geen hy 't Ephezen heeft bedreven:
Als hy de Tempel van Diana stak in brandt.
JOAN TORRENTIUS, *stak door 't penceel de vonken*
Van ontucht, listelyk de jeugt in merg en schonken.
Zyn naam blyft na zyn dood wel levend; maar met schandt.

Dat de uitwerkingen van 's menschen vernuft buiten toeeigeninge niet anders als onverschillig zyn, en de toeeigeningen, en oogmerken derhal-

ven

van alleen goet of kwaat, pryslyk of veragtelyk zyn, is een waarheid, die niet te wederspreken is. Dienvolgens is de spreekwyze, *hoe grooter Schilder, hoe wilder*, en het geen men daar mede wil te kennen geven, te wraken. Ten minsten zal het een bewys geven dat het van geen nootzakelyk gevolg is, als brave mannen, zelfs zulke die in een Kerkelyk verband waren, niet hebben geschroomt de Schilderkonst te hanteren. Gelyk men dan oudtyts heeft gezien dat de Kardinaal *Franciscus van Verone*, die een heilig leven leidde, en een vyand van alle kwaad was, en daarom nooit eenige voorwerpen van lichtvaardigheit, (schoon hy daar toe dikwils van Prinsen en Waereltsche Heeren verzogt wierd, heeft willen verbeelden, het penceel hanteerde, en een goed Schilder was. Als ook de eerwaardige Heer *Don Bartholomeo*, *Abt van Sint Clemens van Aresso*. En in later tyd onze

DANIEL ZEGERS, een *Jesuit*, geboren te Antwerpen in 't jaar 1590. Deze wist allerhande Bloemen, zoo los, zoo levendig, zoo klaar zuiver en dun te behandelen, dat het verwonderlyk was. Ik heb in Brabant zynde in de Kerk der Paters Jesuiten een gansche Kapel behangen met zyn Schilderyen gezien, waar onder kransen of bloemfestoenen waren, zoo verstandig naar de Konst met troepen, naar vereys der koleuren by een geschikt, dat ik tegens het gezelschap dat ik by my had, zeide: *Niet te gelooven dat Glicera byzit van Pausanies by de Grieksche Schryvers zoo berucht wegens bloemen te schakeren, dezelve welstandiger heeft konnen by een schikken.* Daar was ook in zyn tyd een *Pater Johannes van der Borght* van d'orde der Minnebroeders, die 't Plaatsnyden han-

panteerde. Doch van de Graveerkonſt wil 'k niet handelen, om dat die Roomſche Juffrouw *Claudia Stella* den roem van alle (weinige in vergelykingen van 't groot getal uitgezondert) weg draagt. Want zoo men een lyſt van die alle opſtelde (dat een byna onnoemlyk getal uitmaken zoude) 'k maak my ſterk te konnen aantoonen dat'er van de hondert niet een tegens haar in konſtige behandelinge zoude konnen ophalen. Gelyk zulks ten proef van myn gezegde te zien is aan die print welke zy naar het beruchtte ſtuk van *Nicolaas Pouzyn*; verbeeldende Moſes, door zyn ſtafſlag 't water uit den Rotſteen doende voortkomen, om het byna van dorſt verſmagte volk te laven, heeft gegraveert.

ZEGERS was een leerling van *Jan Breugel* bygenaamt den *Fluweelen*, die in zyn vroegen tyd mede een Bloemſchilder geweeſt is. En gelyk de Bloemen, het ſierſel der Lente, om haare ſchoone geſtalte, en friſſen geur van elk begeert worden, zoo werden die van SEGERS, om dat men die in den Herfſt van de vyftiende Eeuw zoo ſchoon zag bloeyen van alle Bloemkonſt minnenden graag ontfangen, zoo by gemeenen als groten, inzonderheit den Aardshertog Leopoldus: en den prins van Oranje Hendrik Frederik, die hem voor twee van zyne ſtukken een groote vereering gaf. Zyn Beeltenis, door *Jan Lievens* geſchildert, zietmen in print, die wy gevolgt hebben in onze Plaat G.

De Groote Dichter J. v. Vondel, verlokt door 't zien van DAN. ZEGERS Bloemſtukken, maakte daar op dit volgende vaarsje.

De

De geest van Zegers *is een By,*
Waar op de Nederlanders roemen.
Zy zuigt haar honiglekkerny
En geur uit allerhande bloemen.
Een By kwam op zyn schildery
En geur, en kleuren aangevlogen,
En riep, Natuur vergeef het my:
Dat bloempaneel heeft my bedrogen.

Deze heeft zyn rol gespeelt, en is vertrokken. Wy willen, eer een ander opkomt, de Schoutoneelgordyn maar even laten vallen; om het geen in de voorgaande tusschenreden open bleef, te vullen.

Laatst werd onze Redenvoering, in haar vollen loop (even als het snarenspel door 't oplichten van de Tooneel gordyn) gestuit, thans zullen wy dien toen weer opvatten, en vervolgen.

Wy spraken van de Offergereedschappen die zig ontrent der Heidenen Godsdienst deden zien, waar aan rest te spreken van de konstig gewrochte Dryvoeten, of Dryvoetschragen, daar d'ouden zoo veel mee op hadden, de dryvoetschragen waren tot verscheiden gebruik geschikt, en niet alleen van koper en zilver gemaakt, maar ook met allerhande konstig beeld, en loofwerk gesiert, die zy aan byzondere goden als aangename geschenken toe eygenden.

Onder verscheide die Herodotus te Thebe in Beotie gezien heeft, gedenkt hy van een prachtigen dryvoet in den Ismenisen Tempel van Apollo; die met dit opschrift in Kardinische letteren pronkt:

De Vorst Laodames heeft dezen Dryvoet vol
Van Konstwerk toegewyd den grooten God Apol.

Ver-

Verscheiden afbeeldingen der oudtydze Dryvoeten of Dryvoetschragen, ziet men ter gedachtenis an der zelver gebruik op de Roomsche penningen, waar van wy de juiste afbeeldingen in plaat, hier tevens vertoonen, als 1 die van Vitellius met het yschrift: PONT. MAX. TR. POT. AUGUR. *Opperpriester vau Wykmeesterlyke macht, Wichelaar.*

Dus ook op een penning van Antoninus, die den ernaam van AUGUR of *Vogelwichelaar* onder zyne oorname Eertytelen aannam. Niet ongelyk aan ezen is de penning van M. Lepidus; met dit onerscheit nochtans dat zig boven uit den Dryvoettal een Slang vertoont, door welke (zeit Lucianus) Apollo gewoon was zyn antwoorden te geven aan 'Orakelvragers. Zie Fig. 3.

De groote agting die de Heidenen voor dusdanige Dryvoeten hadden, heeft geen andere reden: als, m dat dezelve een zweemsel hadden naar den Delfien Dryvoetstal, waar uit het blinde Volk geloofle dat Apollo aan de Orakelvragers antwoorden gaf. Het blinde Volk zeggen wy; want ons ontbreken geen stalen om te bewyzen, dat mannen an uitstekent vernuft, en naauwe opmerking onder le Heidenen dusdanige bedriegeryen bespot hebben.

Kato

Kato plag te zeggen: *Dat hy verwondert was dat een Wichelaar niet lachte, zoo dikwils hy een Wichelaar tegen kwam*; om dat zy onder schyn van Godsdienst het gemeene volk by de neus omleidden.

Velen hebben zig afgeslooft om den Godsdienst der Heidenen in zyn binnenste te beschouwen; om de ydelheit desselfs, en de bedrochplegingen der Wichelaren en Tempelpapen t'ontdekken en aan 't licht te brengen. Maar wy beschouwen het zelve maar alleen in den buitensten omtrek, en doelen op de zienlyke prachtige versierselen (welker glans het gemeen in d'oogen schitterende te meerder achting voor dien Godsdienst deed hebben) om onze Konstgenoten in 't gemeen, en de yverige Schilderjeugt in 't byzonder dienst te doen; wanneer wy hun den wegh wyzen tot de Outheitkunde, 't welk nootwendig is voor die zig tot het verbeelden der Historien begeven, en niet graag tegens het gewoon gebruik dier aeloude volken mistasten. En op dat de leergierige jeugt zig verzekert mocht houden dat de kundigheit dier dingen den Konstschilders dienstig zy, zoo heeft hy maar alleen op te merken, hoe G. Laires alzins daar 't te pas komt, zig van dergelyke sieraden (om zyn werken luister by te zetten) heeft weten te bedienen: en nog meer roem verdient zou hebben, zoo hy de outheit daar in nagebootst had.

Tot dus ver oordeelen wy in opzicht van den toestel der Heidensche Offerhanden met hun aankleven genoeg gezeit te hebben; schoon wy alleen de franje (om zoo te spreken) van dien voorhang alleen beschout hebben. Verder was onze toeleg niet: en men oordeelt een zaak volkomen te wezen, die aan het oogmerk voldoet. Wy

Wy brachten voorhenen verscheiden Konstschilders, mannen van onbesproken leven en wandel, en nu even te voren *Dan. Zegers*, die de Konst en het Kloosterleven te gelyk betrachtte, op het Tooneel. Thans sluipt'er weer één ruig schaap onder de geschoore kudde. Het schynt dat het zoo effen in de waerelt niet gaat. Trouwens de tooneelen vereischen zomwylen wel eens verandering van persoonen en zaken.

ADRIAAN VAN LINSCHOTEN (op de lyst der Regenten van St. Lucas Gilt, te Delf, staat zyn naam op 't jaar 1627 dus aangeschreven: KORNELIS ADRIAAN LINSCHOTEN) is geboren te Delf in 't Jaar 1590. By wien hy de Konst geleert heeft weet ik niet met waarheit te zeggen, maar sommigen meenen dat hy een leerling van *Spanjolet* is geweest. Immers de stalen die van hem na gebleven zyn, doen ons zien, dat hy zig beter op de Schilderkonst, dan op de wellevenskonst vertont. Want hy een los, onbesuist, en slordig leven leide, waar door hy tot armoede zou hebben geraakt, ten waar twee zusters die hy had, gestorven zynde, hem erfgenaam van het jaarlyks inkomen harer nalatenschap gemaakt hadden.

In 't Jaar 1634 trok hy naar Brabant, en trouwde daar met een jong en gering meisje, dat zig geneerde met Speldewerken, maar schoon was, en goet verstant had. Na verloop van eenige jaren kwam hy met zyn Vrouw en twee Dochtertjes in den Haag wonen. *Pieter van Rüiven*, Konstschilder te Delf, heeft my verhaalt, dat hy hem in den Jare 1677 of 78, heeft gekent, zynde toen een man van 87 of 88 jaren, met een langen ongeschoren baart. Van Linschotens konst sprekende wist

hy te zeggen dat hy het voorval 't geen den Apost Petrus met de dienstmeit des Hoogenprieste is ontmoet, zoo natuurlyk had afgemaalt, en d gestalte des gemoets in de wezenstrekken zoo ko stig verbeelt, dat zeker Predikant daar zulk ee welgevallen in had, dat hy hem verzocht, oo het berouw van Petrus, tot een weerga daar to op een ander doek te schilderen. Dit geschied en 't was niet min konstig en naar zyn zin uit g vallen. Als de Predikant dan kwam om 't ze ve te zien, en daar verwondert voor stond te k ken, zeide hy: *wat dunkje, Heer Predikant? h ik dien huilebalg niet wel getroffen?* De Predika hem over zy aanziende, zeide: *Wel hoe! wat dat voor zeggen?* waar op hy 't noch erger maal te, zeggende: *Wel ja: was 't niet eengroote z dat hy daarom ging huilen? ik heb zoo dikwils g logen en gezworen tegen myn beter weten, en heb' nooit over gehuilt.* De Predikant zich omkeere de, zeide: *Foei jou goddeloos mensch, nu ik dit hoo begeer ik van jou konst niet te hebben, en ging we zonder daar meer naar om te zien.*

By den Heere vander Heul, Buskruitmaker bu ten de Waterlootse Poort, hangt een konststu van hem verbeeldende een *Alchimist* in zyn werk huis, geestig gedacht en geschildert. Inzonderhe de borst en armen van het Mansbeelt, welke ni alleen vleezig en natuurlyk zyn geschildert, ma ook vast, en konstig geteekent. En dus zyn 'er me in de huizen der oudste geslachten te Delf te zie

Nu komen wy tot LUKAS DE WAA Jansz. geboren te Antwerpen in 't jaar 1591. *wat van katten komt wil muizen*, zeit het ou Hollantsche spreekwoort. Dus was het ook met d zen LUKAS, wiens Vader een Schilder was. Wa

ıy mede trek hebbende tot de konst maakte eenen ıanvang daar van by zyn Vader, en daarnaa by JAN 3REUGEL, wiens handelinge hy wonder wel heeft veten te volgen. Hy trok al vroeg, het reizen n 't hooft hebbende, eerst naar Vrankryk, en 'an daar naar Italien, daar hy veele fraije konstverken zoo in Fresco, als in Olyverf gemaakt ıeeft. Hy hadde doorgaans meer veranderingen, ıf meer verscheiden verschelige voorwerpen in zyıe werken, als wel zyn Meester. Want men zag omtyts vremde watervallen langs rotzige gronlen: ook zonneschynen, weerlichten en onweerouien in zyne werken te pas gebracht, die hy met en lossen aart natuurlyk vertoonde. Hy was ı het jaar 1660 noch in leven, oud zynde 69 jaen, en woonde te Antwerpen; daar hy met ıst en yver dagelyks de konst oeffende.

Onder de Konstvuuren, welke de Schildergodes ıutyts in Frieslant heeft ontstoken, is niet van de ıinste te reekenen

WYBRAND DE GEEST. Deze was en braaf History- en Beeltenisschilder, onder zyıe tydgenooten byzonder geroemt. Te Rome, ıaar hy verscheiden jaren heeft gewoont, om zig ıaar de beste voorwerpen voort te oeffenen, werd ıy genoemt de Friessche Adelaar, van wegen zyn ıooge vlucht in de konst.

Hoe naau acht hy op alles heeft gegeven, blykt an zyn *Kabinet der Statuen*, waar in de makers ıer zelve naagespoort, en de plaatsen waar zy taan, vertoont worden. Dit boek is in den jare 702 tot Amsterdam gedrukt.

Zyn Beeltenis kan men zien in de Plaat F nevens . *Hals.*

Onder de Lierdichten van *Vondel* vind ik deze waarſchuwing aan WYBRAND DE GEEST;

O Geeſt, die in het Vrieſche Hof,
Het leven geeft aan aſch, en ſtof,
En zweeft met geeſtige penceelen
En verf op doeken en paneelen;
'k Geloof gy terreght vrouw Natuur,
En durft de zon haar heilig vuur
Ontſteken, en de vingers zengen,
Om leven in uw beelt te brengen.
Zie toe, Prometheus, wien gy raakt,
Als gy den menſch onſterflyk maakt,
En, om op 't Aartryk 't licht te malen,
Den Hemel plondert van zyn ſtralen.
Men ketende eertyts zulk een gaſt
In 't Noorden aan een ſteenrots vaſt,
En kortte hem die ſloute vlogels,
Daar by verſtrekte een aes des Vogels.
't Zyn geeſten die de wolken treên,
't Is waar, doch zonder vleeſch en been.
Een yder kenn' zyn' ſtaat en waarde.
De zichtbre geeſten gaan op d'aarde.
Dus blyftge ons hier beneden by,
Daar NOYEN, *zittende aan uw zy.*
U weet aan zyne tong te lymen,
Met puik van heerelyke rymen.
Hy is gewoon zyn Poëzy
Te huwen aan uw Schildery,
Gy zuight zyn dichten met uw ooren,
Zyn oogen kuſſen uw Pandoren.

Zyns Zoons Zoon, mee WYBRAND genaamt oeffent zig nog in de Schilderkonſt. Deze heef tot Leermeeſter gehad *Antoni Coxie*, wanneer h t' Amſterdam woonde. Or

Onder zyne tyd en lantsgenoten worden getelt J. DE WILDE, een braaf beeltenisschilder, en JELLE REINIERS. Deze was een konstig glasschilder. Te Sneek is heden noch een konstig geschildert glas te zien, door het Timmermans Gilde aan de Kerk geschonken: waar in verbeelt staat de vlucht van Josef (hunnen Patroon, met Maria naar Egipten. Dit wort geoordeelt in Konst het werk van de beruchte *Crabetten*, die de glazen in de St. Jans Kerk tot Gouda geschildert hebben, te overtreffen. Na hem volgt

JAKOBUS POTMA geboren tot Workum in Frieslant. Wiens geboortetyd wy niet weten, konden wy niet voeglyker als agter zyn leermeester Wybr. de Geest plaatsen, door wiens onderwys en yver hy een braaf Beeltenis- en Historischilder werd. Hy was daar benevens een man (als men gemeenlyk zeit) die de Waerelt verstont; en werd in zyn tyd eerste Kamerling van den Keurvorst voor Weenen, daar hy ook gestorven is, in 't jaar 1684. bedenkelyk aan den Rooloop, waar door in dien tyd een groote menigte van 't leger sneuvelde.

GERARD HONTHORST, geboren binnen Uitrecht, in het Jaar 1592. Heeft de gronden van de Konst geleert by ABRAM. BLOEMAERT, daar naar voort te Roomen; daar hy in eenige jaren zoodanig was toegenomen, dat de keurigste kenners en beminnaars van de Schilderkonst groot bevallen in zyn werk, inzonderheit zyn nachtlichten, kregen; gelyk hy ook naderhant van verscheiden Kardinalen, den Koning van Engelant Karel den I. den Koning van Denemarken, en eindelyk van den Prins van Oranje in dien tyd, om zyne uitstekende konst, zoo in Portretten

als Ordinantien is aangezocht geweest.

Hy was byzonder minzaam, beleeft en van een geregelt leven; waarom hy ook vele Kinderen van de voornaamste luiden in de Konst heeft onderwezen, inzonderheit die van de Koningen van Bohemen, zuster van Koning Karel van Engelant, den Prins Palatin, Prins Robbert, en vier Dochters, waar van d'eene was Sophia, ook de *Abdisse* van *Maubuisson*, die veer in de Konst gekomen waren.

Hy heeft vele Beeltenissen van aanzienlyke luiden geschildert, en onder deze ook Maria de Medicis, Koningin van Vrankryk enz. daar Jan Vos dit op zeit:

Dus toont zig Medicis, een Moeder van drie Ryken,
De doren van de nydt verstikt haar leelybloem:
Al wat Fortuin aan veel der Grooten ooit deed blyken,
Heeft zy alleen gevoelt. Onzeeker is de roem.
Haar klimmen wort verpoost door zwaare balling-schappen.
De troonen zyn van goudt; maar glibberig van trappen.

Hy was in den Jare 1662 nog in leven, en schilderde op het Prinselyke Lusthuis in 't Bosch buiten den Haag.

PIETER SNAYERS, geboren te Antwerpen in den jare 1593. heeft in zyn leven geweest Schilder van de Aardshertogen Albertus, en Isabelle, als ook van zyn Hoogheit den Prins Kardinaal *Infant* van Spanje, en meer andere Prinsen. Zyn konst bestont in 't schilderen van lantschappen, maar inzonderheit lantbatalies, met hunnen bedroefden nasleep. En 't is te verwonderen, dat

Hy, die den Krygsgod Mars, die als een Salamander
In 't vuur van buskruit leeft, noch legers aan malkander,
Noch 't zwangere metaal, met koegels opgevult,
Dat als 't zyn vlam uitbraakt, vervaarlyk loeit, en brult,
Noch 't blanke zwaart, geschaart op blinkende kasketten
Zag rukken uit de schee, noch trommels, noch trompetten,
Den aantocht blazen: en veel min in 't bloedig velt
Dit was, daar lyk op lyk gestapelt, door 't gewelt
Verwonnen, legt ten prooi der plonderzieke handen;
Of daar men dorp aan dorp, ziet als een Etna branden;
Nochtans al dit bedryf des Oorlogs zoo vertoont,
Als of hy 't van de wieg af aan had bygewoont.
Men ziet hoe legers als verwoede Tygerinnen
Het bloedig schoutoneel, in rook, en vuur beginnen:
En hoe de dolle wrok weerzyds niet is gepaait,
Ten zy 'er is een oegst van lyken afgemaait
Door 't blinkent staal, gewet op moort en bloetvergieten;
Hoe een verdwaelde troep zich voelt den moedt ontschieten,
Daar yder vruchtloos kermt om 't leven in dien noodt.
Hoe ginder een die zig van helpers vint ontbloot:
Mee moet den bangen steek der punt van 't lemmer smaken,
En uit die open wond zyn veege ziel uitbraken.
Daar weder anderen verminkt aan arm en voet,
Vast worst'len met de dood, en zwemmen in hun bloedt.
Den ganschen handel en byzondere bedryven
Des Oorlogs, kon geen pen zoo ysselyk beschryven,
Noch ook de trekken van het wezen als de noodt
Den mensch zoo prangt, dat hy om hulp roept aan de Doodt,

Als hy (slegs op bericht) heeft door zyn Konstpenceelen
Gemaalt, op 't gladde veldt van zyne tafereelen.

Hy was 1662 noch in leven en woonde te Brussel.

ADRIAAN DE BIE, geboren uit een ongeboren Vader binnen Lier quam ter werrelt in 't jaar 1594. Te weten zyn Vader was niet volgens de gemeene wyzen, als de meeste menschen, in de weerelt gekomen, maar wierd door zeker toeval uit zyn moeders ligchaam gesneden, en mirakeleus by 't leven behouden. In zyne jeugt heeft hy de Konst geleert by *Wouter Abts*. Vorder getuigt H. de Poter, dat hy met zyne 18 jaren naar Parys trok, en by eenen *Rudolph Schoof*, schilder des Konings Lowys den XIII twee jaren woonde, welke heel vermaart was. Dezen tyd bragt hy met byzonderen vlyt, en yver door, waar van daan hy naar Romen reysde, daar hy zes agtereenvolgende jaren sleet, met zig te oeffenen naar de beste voorbeelden. Voorts heeft hy de meeste en voornaamste Italiaansche steden bezocht, zulks zyne reys negen jaren geduurt heeft. In welken tyt hy ook gelegentheit vondt om voor verscheiden Kardinalen zyne konst te oeffenen, die wel meest bestond in het beschilderen van goude en zilvere platen, Porfier, Jaspis, en andere kostbare steenen, waar in zy om de nette en zuivere behandelinge groot behagen vonden. In het jaar 1623 is hy weder naar Brabant gekeert, daar hy veel fraye pourtretten, en kloeke ordonantien, vol beelden, geschildert heeft, als onder vele tot Lier in St. Gommaars Kerk boven 't Altaar van St. Eloy. Deze ADRIAAN was de Vader van Kornelis de Bie, die *het gulde Kabinet der Schilders* geschreven heeft.

In 't zelve jaar 1594 ſtorf de Konſtſchilder CHRISTOFFEL SCHOVARTS, geboren in Ingolſtadt. Hy was tot zulk een hoogte in de Konſt geklommen, dat hem de Keurvorſt van Beyeren in zyn dienſt aannam, voor wien hy veel treffelyke Konſtwerken te Munchen zoo in *Freſco*, als Olyverf gemaakt heeft. Hy heeft eenige jaren in Nederlant gewoont (waarom wy hem ook onder de Nederlanders gedenken) maar van zyne Penceelwerken heb ik niet konnen te zien komen. Sandrart die zyn Konſt gekent heeft, ſpreekt 'er met roem van.

'T gaat in de Konſtſchool als in den Bloemhof van Flora, daar ter zelver tyd, wanneer d'een afvalt, d'ander weer te voorſchyn komt, en dus, zo de luiſter aan den eenen kant afneemt, neemt hy op een anderen kant weder aan. Ingolſtadt verlieſt een konſtbloem aan SCHOVARTS, Antwerpen wint ter zelver tyd een andere aan KORNELIS DE WAAL, broeder van LUKAS, en zoon van JAN DE WAAL. Hy heeft naar allen ſchyn de Konſt by zyn Vader geleert, 't welk een groot voordeel is, om dat de ſpreuk: *Men moet niet zoo leeren dat men uitgeleert is*, omtrent Vader en Kint niet gelt. Hy begaf zich naar Italien, of om in Konſt aan te winnen, of om dat hy de ſpreuk kende die zeit: *Het vaderlant is een ſtiefmoeder voor uitmuntende geeſten, de Nyd heerſt in hare geboorteplaats.* Vele voorname konſtwerken heeft hy voor Philips den III, ook voor den Hartog van Aarſchot die ter zelver tyd in Spanje was, gemaakt. hy was 1662 noch in leven en woonde te Romen, out zynde 68 jaren.

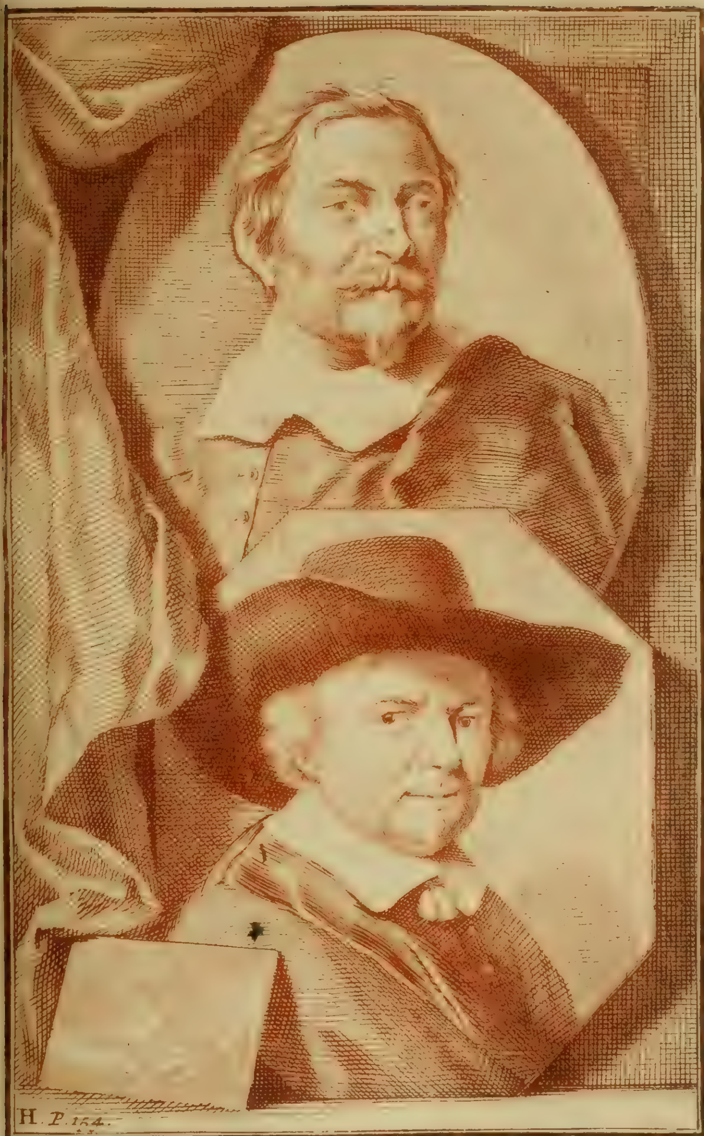
Zyn penceeloeffening beſtont in 't verbeelden

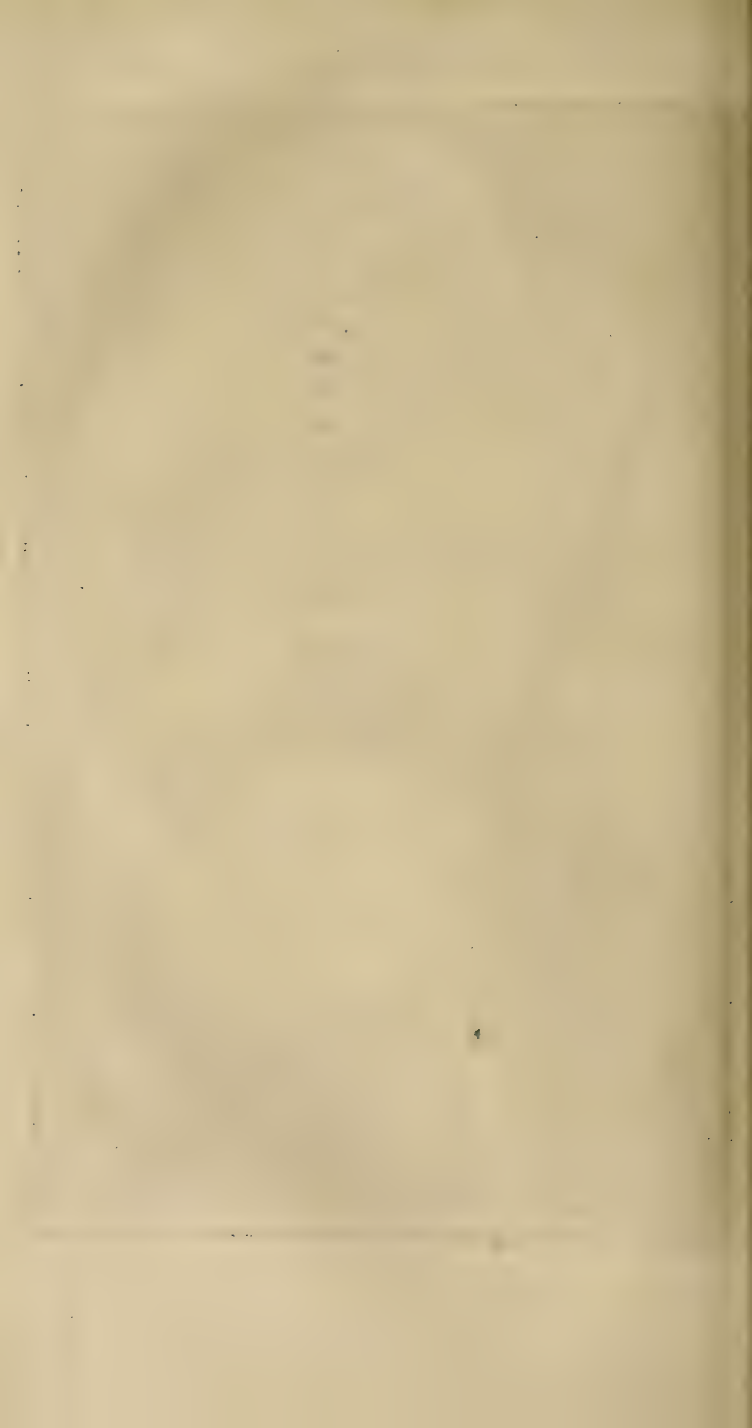
van allerhande Oorlogs gewoel, Zeeſlagen, Veldtſlagen, en attochten, met hun ganſchen naſleep in 't klein.

Ik heb in den jare 1715 een voornaam ſtuk van hem tot Amſterdam op een Boelhuis gezien, daar een veſting beſtormt word vol gewoel van beelden en konſtig geſchildert. Hier zagmen het Krygsvolk vol moed de ſtormladders beklimmen; ginder weer anderen verminkt naar beneden buitelen. De veſting ſcheen byna overweldicht. Men zag 'er 's Vyants Vaandel op geplant, en den Bevelhebber op den voorgront te Paard, de ſtormers aanvoeren.

Het Maasorakel * heeft ergens in zyne geſchriften gezeit; *Wanneer de driften tot d'een of d'ander Konſt of Wetenſchap niet kragtiger zyn, dan dat de zelve door belofte of door bedreyginge, of voorwendinge tot iets anders konnen geſtuit worden; is het een bewys, dat zulke niet bekwaam geweeſt zouden hebben, om met roem te volbrengen 't geen hun drift zig had voorgeſtelt. Maar wanneer de natuurlyke geneigtheit onſtuitbaar is, en met een onvernoegde nyverheit verzelt gaat, is de uitſlag der zaken die men onderneemt wis.* Dus is het met JAQUES JORDAENS vergaan; dees leyde het toe op de Schilderkonſt, en 't lukte hem; zoo dat hy door zyn onverzettelyke drift, en yver, den naam van een groot meeſter in de Konſt verkregen heeft. Den 19 van Bloeymaand 1594 werd hy binnen Antwerpen geboren. Hy heeft tot Leermeeſter gehad *Adam van Oort*, wiens Dochter hy ook naderhand heeft getrout. Hy maakte al vroeg zyn werk van Konſtſtukken zoo van *Carats*, *Titiaan*, en *Paulo*

* *Erasmus.*

H. P. 154.

aulo Veronees,als van *J. Bassan* met oplettentheit na
schilderen, en naderhant zig de stoute behande-
ige van *Rubbens* aan te wennen, en in zyn pen-
elwerk te laten doorsteken. Dus waren zyne
onststukken groots van gedachten woelig en gees-
g van vinding, zyn penceel kloek en zacht smel-
nde, en zyne naakten vast geteekent, en na-
uurlyk gekoleurt. Hy heeft verscheide groote
erken, die zoo hier als elders geplaatst zyn, ge-
hildert, als onder andere 12 stukken van Christus
den voor Karel Gustaaf Koning van Zweden.
Ook zyn geen van zyne minste op 't Huis in 't
os buiten den Haag, verbeeldende de roemrug-
ge daden van Frederik Henrik Prins van Oran-
. Emilia van Solms Douariere d'Oranje
eeft dit in een groote zaal (genoemt de
aal van Oranje) in 't rond doen schilderen,
och zyn alleen de voornaamste stukken van zyn
and, als daar de Prins zig op zyn Zegewagen
ertoont enz. Hy was 1678 noch in leven en had
eel roem en gelt verkregen, ging 's avons in ge-
elschap, en was vrolyk by den Wyn, maar stierf
ort daar aan.

Sandrart merkt aan, dat hy *Rubbens*, toen hy
n zyn lustigsten tyd was, in den weg liep, waar
m die hem ongevergt een groot werk opschom-
nelde, en te weeg brogt dat hy te Madrid ont-
oden wierd om ten dienst van 't Hof Patroonen
n Waterverf voor de Tapytwerkers te maken;
m dat hy veel licht zyne handeling daar door zouw
verzetten, ten minsten zoo lang van honk en hem
uit den weg zyn. Gemelde Sandrart geeft ook te
kennen: dat hy naderhant zoo kragtig mals, en
uitgevoert niet meer schilderde, door dien hem
die kleurige en harde wyze van schilderen bleef
aankleven.

'T schynt my toe dat *Sandrart* in zyne leven beschryving der Konstschilders meer zucht tot de eenen als den anderen gehadt heeft. Dat geval om trent *Rubbens*, en *Jordaans*, door hem geboekt (op de voorgaande bladtzyde aangetekent) doe geen flaauwe schemering daar van zien. Neem *Rubbens* heeft een byzonder doel daar in voor ge had, en hem die zaak zoo schoon voor gedaan dat hy zyn oogmerk daar door bereikt heeft, ken nende (door een staatkundig begryp 't geen hy be zat) de spreuk: *De waarheit heeft kragt, de rea gezag, en de geregtigheit vermogen: maar die zy zonder glans, indien de schoone wyze van voordoe daar aan ontbreekt. Zy vergult de misslagen, e bedekt de onvolmaaktheden. Eindelyk zy vermom alles, zoo veel geeft het die hoedanigheit te bezitten* en zig daar van bedient heeft. Nochtans is di maar een raadsel van *Sandrart*; want hy dit ge heim zich alleen zal hebben toebetrout. En laa het zoo zyn dat hy een dubbele bedoeling hier in gehad hebbe: nochtans is aan Jordaans groot dienst geschiet; *want men moet* (zeit de Italiaansche spreuk) *over een wyde streek van den tyd komen, om tot het middelpunt van de gelegentheit te geraken* Waarom ik ook rede zou vinden om Richard ter Brugge, in zyne beschuldiging tegens *Sandrart* in opzicht van de levensbeschryving, die hy van Vader Henr. ter Brugge geboekt heeft, te billiken, en op den schryver te passen de reden van Gratiaan, die zeit: *Daar zyn menschen die van alles misdaden maken, niet door zucht, maar door hunnen aart. Zy veroordeelen in den eenen 't geen zy zelfs gedaan hebben, en in den ander 't geen zy willen doen.* Waarom ook de spreuk zeit:

O schande, daar een meester slaat,
Dien zelf de schult aan 't voorhooft staat.

Hy was byzonder vaardig. Men verhaalt dat hy de Historie van * Pan en § Siringa, met het aankleven van dien, levensgrootte in zes dagen had afgemaakt.

Hy verstont zig niet alleen op het zeedige, maar ook op het boertige te verbeelden. Zoo d'ouden zongen, zoo pypen de jongen; en den drie Koningen avond heeft hy geestig weten te verbeelden. Men ziet daar een print van; ook van den Satyr † uit Ezopus, die verwondert toeziet dat de huiswaart kout en heet uit eenen mond blaast, door Lukas

* Pan was van het geslacht, dat de Grieken Satyrs noemen, zynde bewoonders van het wilde Woud, en Zaailanden. Hem word in 't byzonder het uitvinden van de Hardersfluit toegeschreven. Men ziet hem op oude Muntstukken verbeelt met korte hoornen, lange ruyge ooren. en een bolstaartje aan 't einde van de rugstreng als een Geit; om zyne bokkische geilheid, enz.

§ Sirinx of Siringa was de Dochter van den Arkadischen Riviergod Ladon, welke voor den Boxvoet Pan, op hare schoonheit verlift, nagejaagt tot gemelde rivier, in een Riethos herschept, zyn geweldenary ontging.

† De Fabeldichters verhalen van eenen Satyr, half geit half mensch, die in den kouden Winter, uit mededogen, door een huisman werd ingenomen. Wanneer dan een der huisgenooten van koude in de handen blies, vraagde de Satyr die zulks niet gewoon was te zien, wat zulks beduide; die tot antwoort gaf: *Om de koude handen te verwarmen.* Een weinig tyds daar na de Tafel gedekt, en het heete moes in een schotel opgedist zynde, schepte de Huiswaard een lepel vol moes, en blies voort daar in, om zig niet te branden. De Satyr dit ziende stont verwondert en vraagde, waarom hy zulks dede. De Huiswaard zeide: *Om het zelve doen koelen.* Straks stont de Satyr op, en zeide: *dat hy geen gemeenschap wilde hebben met zulken, die uit eenen mond koud heet blazen,* en ging terstont weg.

De Fabel schynt naar de letter eenvoudig, maar toegepast op dubbelhartige Menschen, dient zy tot waarschuwing, van geen ommegang met zulken te houden; om dat er geen staat op te maken is.

Lucas Vorsterman in koper gesneden. En welk een kragtige wyze van schilderen hy in zyn besten tyd had (schoon hy Italien niet had bereyst) bleek aan dat nachtlicht, verbeeldende de Historie daar Petrus in zynen yver Malchus 't oor afslaat. Wat hoeven wy meer te zeggen, daar wy de bewyzen van zyn brave konst dagelyks konnen zien? zyn Beeltenis zien men in de Plaat H boven aan.

Hy was een man van borgerlyken en beleefden ommegang, en die veel gedienstigheit en goede raadgevingen voor anderen over had; als nevens anderen is gebleken, aan HENRIK BERCKMAN uit de Klundert van geboorte. Deze was een schilder van klyne Batalitjes, maar konde daar mee niet wel door de waerelt geraken, des rad hy hem tot het groot schilderen zich te begeven 't geen wel gelukte. Hy zette zig in Zeelant neer daar hy ook gestorven is.

'T is ontegenzeggelyk dat Aurora de stralen van haar goude hulsel boven de benevelde kimmen pas doende zien, als de bladen der boomen nog druppen van den nachtdouw, en de velden nog van den nevel als met een blaauw floers overdekt leggen, en hier en daar de toppen van gehugten en torenspitsen beginnen in een goude tinteling zig te laten zien, wel de Schilderagtigste gezigten vertoont voor hun die hun werk maken om zulks ter gelegener tyd op paneel te vertoonen. Dit nam LUKAS VAN UDEN in acht; want men zegt van hem dat hy zig den vadzigen slaap ontrok, en met het morgenkrieken opstont en naar de Velden en Bosschen zig begaf,

Als 't gedierte vrolyk huppelt,
't Gras wort van den dau bedruppelt,
En de nieu verrezen Zon
Spiegelt zig in beek, of bron.

yne dommelagtige en zoete behandelinge, en e goede welstant, dien hy in 't geheel in zye stukken, en de byzondere losse zwier dien hy adde in zyne boomen, gronden, verschieten, en eranderingen van lochten, heeft hem eenen gegten naam gemaakt onder de beminnaars van de childerykonst. Hy is geboren te Antwerpen op en 18 van Wynmaand 1595. zyn Beeltenis ziet en in de Plaat F boven het borstbeelt van F. Hals, welk zig met een hoed boven 't hooft doet en.

In dit zelve Jaar 1596, is tot Antwerpen geboren IRK VAN HOOGSTRATEN. Zyn ader Hans van Hoogstraten geboren in 't Jaar 568, op St. Mathys avond, en gestorven in 't ar 1605 den 14 van Lentemaant kwam, om de ervolging t' ontgaan, in Hollant met zyn huisgein woonen. Hy deed zynen Zoon in zyne jeught het lver- en goudsmeden leeren, nevens de daar toe ereiste teekenkonst; ook het graveren of laatsnyden, waar in hy vry veer gevordert is geveest, als aan zeker bekent printje *Ecce Homo* genoemt ('t geen hy ook zelf geteekent heeft) te zien . Maar gelyk gemeenlyk deze of gene landaart iets byzonders omtrent gemeene wetenschappen n handwerken uitsteekt, zoo stak Germanien in ien tydt in 't vergulden van 't zilver boven de Nederlanders uit. Dus werd DIRK door leerucht aangespoort, om een reis derwaarts te doen,

en den Duitschers die behandelinge af te zien. Gelyk dit ook met goetvinden zyner Ouders geschiedde.

Maar daar zynde (wie kent het besluit van zyn nootlot voor af?) krygt hy kennis aan Nederlantsche Schilders. 't Zy hem nu de voordeelen der Schilderkonst meerder dan die van 't zilversmeden vleiden, het zy de geheime Schilderlust toen zig in hem eerst openbaarde; hy begaf zig tot het leeren van de Schilderkonst, en volhardde daar in met yver en naarstigheit verscheiden jaren agter een; zoo onder opzigt van zyn Meester, als op zig zelven. Maar eer myn pen hem uit Duitslant wederom in zyn vaderlant brengt, komt my te binnen zeker voorval dat hem in zyn uitzyn ontmoette. De plaats daar het voorviel is my uit het geheugen gegaan (wyl 'er sedert myn Meester *Samuel van Hoogstraten*, zyn Zoon, my dat verhaalde, al vele jaren verloopen zyn. 'T zal'er ook niet op aan komen. Hy viel in een krankheit zoodanig dat 'er niets te wagten scheen als de dood. Zyn huiswaardin, die hem met veel toezigt en zorge diende, en hem om zyn hups gedrag lief hadde willende haar gemoet kwyten, liep naar een Priester, die hem op haar bericht het gewyde brood toediende. De zieke hebbende even zoo veel bezef dat hy ontwaar wierd dat dit hem op de Roomsgezinde wyze wierd toegereikt, liet het zig uit zyn mont ontvallen, zoo dat het naderhant met het verschudden van 't bed agter 't ledekant op den gront viel, en daarna, wanneer hy nu wat beter geworden, om door een wandeling zig wat te verfrisschen, was uitgegaan, door de vrouw die dit waarnemende zyn kamer quam schoonmaken onder 't ledekant gevonden wiert. Zy verzweeg

di

tot dat hy volkomen van zyne quale herstelt was. Ondertusschen naderde het Feest van Paeschen en gevolgelyk de tyd van Biegten. Toen voerde de Biegtvader het hoogste woord uit. Over zulks zy hem zeide : *Ik moet u tot myn leedwezen zeggen dat gy moet vertrekken; om dat gy het Kerkelyke Heiligdom geschonden, en die waardige bedieninge van het Heilige Sacrament veragt hebt; want ik heb een hostie voor een gedeelte op den gront onder 't ledikant gevonden, en uit dien hoofde moet gy u by tyds van kant pakken zoo gy uw uit het ongeval dat er uit spruiten zoude wilde gered zien, want de ... is aanstaande, en ik mag zulks niet verzwygen.* 'T geen dan gevolglyk d'oorzaak was dat hy ... ouderen te eerder weder t'huis kwam. T'huis gekomen vraagde hem zyn Vader : *Wat hy van waare te doen; of hy nu winkel als meester Zilversmit wilde opzetten, of op een anderwys proef geven van zyne vordering in de kunst, die hy in zyne ... beoogst had.* Hy antwoordde zyn Vader, die ... r wel verwondert over stont te kyken ; *Dat hy den hamer voor 't penceel verwisselt had, en zig niet tot het Zilversmeden, maar tot het Schilderen zoude begeven* Hy deed het ook, en kwam door byzonderen vlyt en yver zoo veer dat hy den naam van een goed Schilder droeg Ik heb van zyne werken gezien die wel geteekent en ook natuurlyk geschildert waren. Ook, uit dat voorval dat myn meester SAM. VAN HOOGSTRATEN in zyne *Inleydinge tot de Hooge schole der Schilderkonst* op pag. 107. verhaalt, blykt dat hy de voorwerpen natuurlyk door zyn penceel heeft weten na te bootsen.

Het Jaar van zyn sterven is my gebleken uit het handschrift van een teekening die myn meester

Sam. van Hoogstraten na zyns overleden Vader wezen had afgeschetst. Welke teekening nu noc by den Heere David van Hoogstraten, door zyn poëzy genoeg bekent, tot een gedachtenis zyn Grootvaders in zyn konstboek, by de beelteni sen der oude en nieuwe vernuftryke mannen, b waart wort.

Hy is gestorven binnen Dordregt den 20 va Wintermaand in 't jaar 1640. Zyn beelter zietmen in de Plaat I. onder *Leon. Bramer*.

Nu volgt de Konstschilder en Boumeest JAQUES FRANCART geboren te Bruss maar het jaar zyner geboorte is my onbekent, aa gezien *Fl. le Comte*, en *Korn. de Bie*, daar ontre niets hebben geboekt. Dus voeren wy hem te tooneel tusschen den jare 1560, en 1621. zyn het geboorte- en sterfjaar van den Aartshertog Albertus, zoon van Keizer Ferdinand den twe den, die zyn *Mecenas* is geweest en hem ve gonst heeft bewezen om zyne byzondere bekwaar heden in verscheide konsten en wetenschappe Hy was Bouw- en Vestingboumeester van Bruss in welken tyt hy ook de Kerk der Jesuiten hee gebout. Hy verstond zig daar en boven op d Schilderkonst, Meetkonst, Doorzichtkonst, Dich konst, en Wellevenskonst, welke t'zamen g paart een man gelukkig konnen maken; *want h groot de talenten en het vernuft eenes mans mag weze het zyn slegs halve talenten* (zeit Gratiaan.) Ma als de Wellevenskonst daar by komt, heeft all meer aanzien. *Zy vervult alles, zelf het gebr van de rede. Zy vergult de misslagen. Zy bede de onvolmaaktheit, enz. Zo veel geeft het die ho danigheit te bezitten.*

FRANCART was ook inzonderheit bemint b

[d]e Infante Isabelle, voor welke hy geschildert heeft [d]e *Misterien*, of verborgentheden van den Roze-[kr]ans, die gezonden zyn aan Paus Paulus den vyf-[de]n, en naderhand in koper gesneden.

[D]e *Anna Fransoise de Bruns*, die hem in maag-[sch]ap bestondt, heeft hy de Schilderkonst geleert; [z]o dat zy alle Schilderessen van dien tydt over-[tr]of.

Naderhant ontsloeg hy zig van alle zyne oeffe-[ni]ngen, en gaf zig over aan de liefhebbery der [bl]oemen; die hem verstrekte tot een Zinnespiegel [va]n zyn vergankelyke leven, dat ook kort daar aan [ve]rging.

By het uiteinde van *Michiel Janze Mierevelt* [he]bben wy met een woort of twee gezegt, dat hy [tw]ee zonen had naargelaten, die zich beide in de [ko]nst oeffenden, en PIETER de oudste inzon-[der]heit den Vader in de konst van Pourtretschilde-[re]n niet ongelyk was; ook de plaats waar te Delf [ov]erblyfselen zyner Penceelkonst te zien waren aan-[ge]wezen. Op het jaar nu van zyn geboorte 1596, [mo]et ik 'er tot lof en roem van PIETER MIE-[RE]VELT dit byzeggen: Dat, eer ik eens wist [da]t *Mich. Mierevelt* zonen naargelaten had, of [va]n hunne konst iets gezien, my een Pourtret ver-[to]ont wierd by Gerardus Wigmana Konstschil-[de]r t'Amsterdam, dat hy voor een stuk van *M. Mierevelt* gekoght had, daar ik het ook voor aan-[za]g. Doch het merk (zynde een P en M door een [ge]vlogten met het jaartal 1620) dat op den agter-[gr]ond stont, deed my daar aan twyffelen, tot dat [ik] 't huis komende, de beschryvinge van Delf op-[sl]oeg, en daar op pag. 851 geboekt vond, dat [Mi]chiel een Zoon PIETER genoemt gehad heeft, [we]lke overleden is in het prilste van zyne lente-

 jeugt

jeugt den 11 van Wintermaand 1632 het 27 jaa
zyns levens.

Zyn tweede Zoon JAN had mede een goed be
gin gemaakt in de konst; maar een ongelukki
toeval belette den voortgang: hy werd krankzin
nig en stierf in 't jaar 1633.

Dit zelve jaar 1596 bracht voort LEONARD
BRAMER. Deze door reislust gespoort be
gaf zich al met zyn achttiende jaar op reis naa
Atrecht in *Artoys*, van daar naar *Amiens*, *Pary*
Marsellie, *Genua*, eindelyk naar *Roomen*, daa
hy zig eenige jaren heeft opgehouden, eerst me
yverig en naarstig zyn konst naar zoo veel heerly
ke voorwerpen voort te zetten, en daar na me
zyn talent te vertoonen aan de konstliefdige H
ven te *Romen*, *Venetien*, *Florence*, *Mantua*, *Na*
pels, *Padua* &c. Zyne Konstwerken die hem voo
namentlyk berucht maakten, waren, eene Op
wekking van Lazarus, heel woelig van ordona
tie wel geteekent, en geestig van dag en schadu
we. Een verloochening van Petrus en meer ander
en wyl hy meer op roem dan op gelt gezet wa
vergenoegde hy zig daar mee, dat zyn naam doo
geheel Italien berugt was; en trok weder naar zy
Vaderlant, om daar ook zyne konst te vertoo
nen. Thans pronkt het Princelyk Huis te Ry
wyk noch met een voornaam staal van zyn loff
lyken geest. Zyn beeltenis gevolgt na 't ge
Ant. vander Does gesneden heeft, staat in de Plaat
boven aan.

Men ziet dikwils onder de beminnaars van kon
noch van zyn kleine historities op koper gesch
dert, die geestig van vinding en konstig gedagt zy

Op een zyner voorname op koper geschilder
tafereelen, verbeeldende Thisbe, met Pyram
h

I. P. 164.

ren minnaar, heeft Lud. Smids dit volgende
ars gemaakt:

Eerwaarde grysheit! wat zoekt gy, by naaren nacht,
et toortslicht, aan dit graf van Ninus? *'t is de Vader*
Van Pyramus, *en het is THISBES Moeder. zacht!*
e zullen deze twee zig houden, treênze nader?

Hier leght de minnares, in 's minnaars bleeken arm.
t'ongelukkige, en te deerelyke lyken!
Elk wort zyn kint gewaar. Zie beider droef gekerm.
Moeder knikkebeent. Hy ftut haar in 't bezwyken:

Doch onder 't ftutten, zeeg hy met de Vrouw haaft neer,
id BRAMER *hem niet, met de kragt van kloeke verven,*
Gefterkt; 't bloed met een nacht gedekt, en 't moordgeweer
rborgen in het gras; hy poogd haar zelf van fterven

Te vryen, met metaal geharnaft, op dat zy
Dus eeuwig treuren in een koop're Schildery.

Men vind onder d'oude Konftfchilders ftalen van
ke die met hunne werken traag of langzaam
ortgingen, en wederom anderen welker werken
lyk het fpreekwoort zeit) *als van de hand vlogen,*
getekent.

Protogenes nam veel tyds tot het maken zyner
nftwerken, fchilderde dezelve viermaal over,
dat zy het marmer zouden konnen verduuren.
nard da Vinfi zegtmen, dat over fyn fchoone
na Lifa, vier jaren bezig was, en 't ftuk noch

 on-

onvoldaan liet. En *Zeuxis* roemde dat hy lang ove
zyne werken bezig was, zeggende: *De rasheit gee*
geen bestendige schoonheit, daar de gestadig
en langzame arbeid, een bestandige kracht, het wer
een duurzame luister geeft en doet behouden. Wa
op het spreekwoort past,

Haast gedaan, haast vergaan.

Anderen daar en tegen hebben hunne konstwe
ken met een ongelooffelyke vaardigheit weten af
maken, als *Rosso*, *Pordenenes*, *Peeryn del Vag*
Polidoor, en oulings onder de Nederlanders *Fra*
Floris, die, wanneer hy eens boven zyne gewo
raffigheit wilde toonen wat het penceel vermog
wanneer het door yver aangezweept word, sch
derde zeven beelden levens groot, in den tyd va
zeven uuren, welke dienen moesten tot de pra
tige inhaling van Keizer Karel tot Antwerpen.

Deze voorbereitzelen hebben wy gemaakt o
die drie bekende penceelkampers, namentlyk Kni-
bergen, van Gojen, (waar van wy daadl
breeder zullen spreken) en Parselles daar by
gedenken. *Deze* (dus verhaalt het Hoogstrate,
in zyn vi Boek van *de Hooge schoole der Schild-*
konst) *hadden t'zamen een wedding aangegaan, o*
elk binnen zonneschyn een stuk te maken.

Knipbergen *stelde een tamelyk grooten doek o*
den Ezel, en het penceel tot zyn wil hebbende, b-
gon op zodanig een aangewende wyze te schilderen,
dat al wat hy ter neer zette gedaan was; wa
lucht, verschiet, geboomte, gebergte, en stuyve-
de watervallen, vloeyden uit zyn penceel, als e
de letteren uit de pen van een vaardig Schryver. H
sloeg zyn bladerwerk en spartelende groente, op in
ae-

aangewende lugtige wyze; de dunne wolken dreven hem als van de hand, en de klipagtige rotzen, en brokkelige gronden werden als ſpelende uit zyne verwen geboren. *Nevens dezen zat* Jan van Goojen *die op een ganſch andere wyze te werk ging. Want zyn geheel paneel overzwadderende hier licht, daar donker, min of meer als een veelverwige Agaat, beſtont hy allerlei aardige koddigheden daar in te zoeken, die hy met weinig moeite, door penceeltoetſen kenlyk maakte, zoo dat ginder een geeſtig verſchiet, verſiert met boere gehugten zig op deed. Hier zagmen een oude ſteeveſt, met poort en waterhooft voor den dach komen, en zich in 't aankabbelende water ſpiegelen, ook verſcheiden ſlag van Schepen, en Schuiten met vragt of reyzigers beladen. In 't kort zyn oog, als op het uitzien van gedaantens, die in een Chaos van vermengde verwen verborgen lagen, afgerecht, ſtierde zyn hand en verſtand op een vaardige wys, zoo datmen een volmaakte ſchildery zag, eer men recht merken kon, wat hy voorhad. De derde was* Parselles, *die grote Fenix in 't Zeeſchilderen. Maar de aanſchouwers gaven den moed byna verloren, als zy zagen hoe traag hy zyn penceelen handelde, ja het ſcheen in 't eerſt, of hy moedwillens den tyd verkwiſtte, of niet wiſt, hoe te beginnen. Maar dit kwam om dat hy eerſt een vaſt denkbeeld vormde van zyn ganſche werk, eer hy verf op 't paneel bracht.* Maar *de uitſlag toonde wel dat dit de regte wyze van doen is; want ſchoon hy in langzaamheit volhardde, hy nam alles zeker en wis, en was des avonds zoo wel klaar met zyn ſtuk, als zyn tegenſtryders; en hoewel* Knipbergens *ſtuk grooter, en* van Goojens *volder van werk was,* Parselles *had in het zyne meerder natuurlykheid waargenomen, en 't werd ook by de kenners waardiger geſchat, ſchoon yder in*

't zyne niet en was te verwerpen.

Ik houde deze laatste wyze ook wel voor de zekerste, ook de tweede wel voor de vremdste; en lust het u Lezer, te luisteren, ik zal u diergelyk verhaal doen van den Franschen *la Fage*, door zyne Teekeningen en Printkonst genoeg bekent.

JOAN VANDER BRUGGE, die te Parys omgang met hem hadde, had zyne Landsluiden, Brabanders, wonderen van dezen *Raimond la Fage* weten te vertellen, en hun belofte gedaan, dat hy hem eens van Parys mee zouw brengen, gelyk hy dan eyndelyk deed. Hy kwam met hem in de gewone schilderskroeg, en plaatste hem nevens den schoorsteen aan den haart, zonder dat ymant daar eenig agt op gegeven had, veel min eenig vermoeden dat dit *la Fage* was, die met hem was ingekomen. Behalven dit had hy geen glansig goud, of zilver om zig, dat straks het oog trekt en dikwils gelegentheit veroorzaakt in de nieusgierigen om te weten wie zoo een is.

'T leed niet lang of 't gezelschap maande VANDER BRUGGE tot het voldoen van zyne belofte, waar op hy met een lachenden mont antwoordde: *Of ik hem nu eens mee gebrocht had?* Hier door stak elk d'ooren op, en begon d'een voor en d'ander na te vragen: waar is hy? Daar op (na hy hen een lange wyl in de maling gehouden had,) zeide hy: *la Fage is onder ons gezelschap, en wees hem aan:* doch zy namen dit op voor spotterny, waarom ook sommigen zig niet ontzagen te zeggen (wyzende met den vinger op hem) *is dit la Fagie? hy lykt 'er wel na.* Dit lokte *la Fage* uit den hoek; die zyn hals als een paau opstak, en met een bytende stem zeide: *Ik ben 't zelf, en wilt gy 'er 't be-*

bewys van zien, zoo doen papier en inkt geven. Dit werd hem straks bezorgt, en hy aan de tafel gezeten, daar zy alle rond om henen schoren, en voorts op stoelen en banken klommen, om over de voorste heen te konnen zien, vraagde hy: *wat zy wilden dat hy zoude maken?* waar op een uit den hoop hem toeriep: *Pharao daar hy in 't Rode meer verdrinkt*, 't welk van alle tegengesproken wierd; wyl onbehoorlyk was, hem, die hun d'eer aandeed van in 't gezelschap te komen, een werk te vergen daar de gansche avond mee zouw deurloopen, en over zulks geen tyd overig zyn om hem eenig vermaak aan te doen. 't Woord was egter gesproken, en *la Fage* begon aan 't werk, maar op een wyze waar van zy alle verbaast stonden te kyken. Hier schetste hy een arm, ginder een been, hier een hooft, daar een voed; dan eens eenige beginselen van 't zaam gekoppelde beelden in 't verschiet, straks weer op den voorgrond; zulks dat in 't kort het gansche blad papier alom bezaaid stond met stukken en brokken, van paarden en menschelyke figuuren. Eyndelyk kwam die *Chaos* van onder een vermengde leedematen, tot een konstige welgeschikte teekening aangegroeit, binnen den tyd van twee uuren tot aller verwonderinge voltooit, waar in hy verbeelt had hoe Pharao met zyn krygsheir, en paarden en wagenen, waar mede hy Moses vervolgde, in 't Rode Meir verdrinkt, die met Aaron en gans Israel op het drooge over hunne verlossinge juichten. En dat alles vast naar de konst geteekent met een menigte van sierlyke byvoegselen, soo vasen als kruiken, en menigerhande veranderinge van dragten, sluyers en hoofdhulsels, te lang om te verhalen. Dit is my dus van goederhand bericht, en ik geef

het, zonder daar op te woekeren, voor den eigen prys, als ik het ontfangen heb weêr over. Zyn leerling *Bauttard* thans in Engelant, heb ik 't ook op gelyke wys, doch ontrent een werk van geringer beslag in een vol gezelschap, daar ik tegenwoordig was, zien doen.

In 't Jaar 1596, op St Pontiaans avont, die toen kwam op den 13 van Loumaand, is geboren JAN JOSEPHSZOON VAN GOIJEN, binnen Leyden. Zyn Vader Joseph Jansz. van Goijen, was een beminnaar van de Teeken- en Schilderkonst; en ziende in zyn Zoons geneigtheit en drift tot de konst, heeft gereed bewilligt in hem daar toe op te brengen, gelyk hy hem ook, om in de beginselen der konst onderwezen te worden bestelde by *Koenraad Schilperoort* lantschapschilder. En naa het verloop van drie maanden by Mr. *Isak Nicolai*, geestig schilder en Borgermeester: doch hy bleef daar mede niet lang, nog ook by *Jan Adriaansz. de Man.* Waar na (zyn Vader in den zin hebbende hem een glasschilder te maken) hy bestelt werd by *Henrik Klok.* Maar VAN GOIJEN verklaarde voor dat beroep geen geneigtheit te hebben, maar tot het olyverfschilderen alleen: waarom zyn Vader hem om de konstdrift in hem niet te blussen, te Hoorn in Noordhollant bestelde by *Willem Gerretzen*, by wien hy ontrent den tyd van twee jaren de konst met yver en naarstigheit behartigde. Naa welken tyd hy zig weder naar Leyden begaf, en oeffende de zelve voort by zich zelven. Ontrent negentien jaren oud zynde bekroop hem een reysluim, hy vertrok naar Vrankryk, maar kwam, na dat hy de voornaamste Steden doorzien hadde, weder te rug. Zyn Vader ziende dat hy reeds veer in de konst gevordert was, wil-

de

de hem graag tot een groot meester zien aangroeijen, en zig geen kosten ontziende, trok met hem naar Haarlem en besteedde hem by den vermaarden Lantschapschilder *Esaias van den Velde*, by wien hy een jaar bleef, en zodanig in de konst toenam, dat elk zig daar over verwonderde. Hy kwam te trouwen en bleef van toen af te Leyden de konst oeffenen tot den jare 1631. Wanneer hy om eenige reden met 'er woon naar 's Gravenhagen vertrok, daar hy ook gestorven is in 't laatst van Grasmaand 1656.

Hy schilderde meest stille watergezigten, met binnenlantse Marktschepen, en Vissers schuitjes, en een Kerkje, of eenig bekent Dorpje in 't verschiet. Gelyk hy ook de meeste van die naar 't leven geteekent heeft; welke teekeningetjes, met zwart kryt geestig aangetoetst, nu noch onder de liefhebbers bewaart worden.

Doorgaans zietmen dat zyne stukjes wat eenkleurig of graau zyn: maar dus zynze van eersten af aan niet geschildert; maar in dien tyd was 'er een verf die men Haarlems blaau noemde, nu buiten gebruik, om dat zy geen stant hout, dat daar d'oorzaak van geweest is.

Zyn Beeltenis zietmen in de Plaat H, onder *Jordaans.*

Onder zyne Stadt en tytgenoten worden opgetelt,

Kornelis Liefring,

Arnoudt Elzevier, *en*

Egmont Kornelisz. Stooter, die hunne konst dagelyks met vlyt en yver oeffenden, tot den jare 1640.

De geltmiddelen (een groot behulp om tot wetenschappen te komen) zietmen ongelyk in de werelt gedeelt: en zoo het zeggen van een oud Fi-

losoof zeker gaat, *zoo geven de Goden zelden Rykdommen en verstant te gelyk.*

Schamen moeten zich zoo veel luye leeggangers, over het verwaarloozen van den kostelyker tyd. Doch het gaat in de werelt als het spreekwoort zeit: *Die wel zouden willen, en konnen niet.* Veel menschen hier toe genoegzaam van den Hemel gezegent, verzuymen die schoone gelegentheit; en eenigen die graag tot wetenschappen zouden willen komen, word door behoeftigheit, of iets anders, de tyd tot d'oeffeningen onmedogent ontrukt. Doch een onophoudelyke drift komt die klip wel eens te boven, en maakt dat zy heur doel bereykt. De spreuk van Juvenaal:

'T beurt zelden dat een Geest den hoek te boven raakt:
Die in zyn armoe naar de wetenschappen haakt;

Zeit niet, *'t beurt nooit, maar zelden.* Dit zal de volgende levensbeschryving bevestigen.

In 't jaar 1597, op den 16 van Wintermaand is tot Leyden geboren PIETER PIETERSZ. DENEYN, of *van Neyn.* Twaalf jaren oud zynde heeft zyn Vader hem besteed by een Steenhouwer, daar hy eenige jaren by bleef; maar zyn geest bekwaam tot grooter bezigheden, dreef hem aan tot het leeren der *Mathematize* wetenschap, en vorder tot de *Bou- en Doorzigtkunde.* Maar zyn ouders niet groot van vermogen, konden het hem niet volkomen doen leeren. Egter was zyn drift tot diergelyke wetenschappen zoo groot, dat, (niet tegenstaande hy dagelyks met zyne handen den kost met Steenhouwen winnen moest) hy, daar in zoo veer gevordert en toegenomen was, dat hy zelf in staat was om het aan anderen volkomentlyk te

te leeren. En wyl hy uit dien hoofde kennis en omgang met veelweters, en ook ſchilders had; ook aan *Eſaias van den Velde* Lantſchap- en Batalje Schilder; zoo liet hem die eerſt eenige zyner teekeningen en daar naar ook van zyne ſchilderyen, (op voorgaande bericht aangaande de mengelinge der verwe, om dat hy een byzondere drift in hem zag) na maken. Waar door hy zodanig in korten tyd gevordert was, dat hy zig in ſtaat bevond van zyn huisgezin daar door t'onderhouden. In den jare 1632, wierd hy Stadts Steenhouwer, welke bediening hy nevens het ſchilderen waar nam, en onderhouden heeft, tot den jare 1639, wanneer hy al eenige jaren met een benaauwde borſt gekwelt, (een gebrek dat den Steenhouders eigen is) eindelyk, ſtierf op den 16 van Lentemaand.

Nu volgt ROELANT ROGMAN geboren tot Amſterdam in 't jaar 1597. Deze was een braaf lantſchapſchilder, bracht een goede houding in zyn werk, maar ſchilderde ruuw, en wat te veel gebraden, of getaant: of dit nu hier by kwam dat het hem aan zyn gezicht ſcheelde, (want hy had maar een oogh) weet ik niet.

Hy was inzonderheid yverig in het teekenen naar 't leven, en men ziet heden noch veele vervalle Kloofters en Borghten in print, welke naar zyne teekeningen uitgegaan zyn. My gedenkt een geheel boek met teekeningen gezien te hebben, waar in de meeſte Hollantſche ſtamhuizen, en bemuurde, of omwaterde ſloten afgeſchetſt ſtonden. De geneigtheit tot de konſt bleef hem tot zyn ouderdom by; maar hy plag gemeenlyk te zeggen: *Als men de dingen komt te weten, is men verſleten.* Hy was in den jare 1686 noch in 't leven en woonde t'Amſterdam in 't Oude-Manhuis,

huis, oud zynde 88 Jaren; en ſtierf zonder getrout geweeſt te hebben; het geen men gemeenlyk, zegt Micio by Terentius, voor een geluk rekent. Hy was in zyn tyd, met *Gerbrant van der Eekhout*, een groot vrind van *Rembrant van Ryn*.

Hem volgt THEODOOR ROMBOUTS, die door uitſtekenden vlyt en leeryver zoodanig in de konſt gevordert is geweeſt, dat hy den eernaam van een groot meeſter gehad heeft, hy had Italien en meer andere landen bereiſt, en is geſtorven te Antwerpen in 't jaar 1637. waar hy ook geboren was op den jare 1597.

De Konſtgodes laat zig niet in heur neiging dwingen
Men pleit vergeefs by haar, op 't oude voorrecht, dat
Eerſt Griekenlant, daar na Oud Rome heeft gehadt;
Haar Konſtvuur broed, en teelt, wel eens uit dorpelingen
Verheven geeſten, die uit zuiv're zucht tot loon,
De Konſt verſieren met een blinkende eerekroon.

Dit paſſen wy toe op PIETER ZAENREDAM geboren in 't jaar 1597 den 9 dach van Wiedemaant binnen het Dorp Aſſendelft.

Deze al vroeg zyn Vader verloren hebbende, kwam met zyn Moeder in 't jaar 1608 binnen Haerlem wonen, en zig vindende van natuur tot de konſt genegen, kreeg gelegentheit van by den Konſtſchilder *Frans Pieterz. de Grebber* te komen, daar hy eerſt de teekenkonſt, naderhant ook de ſchilderkonſt leerde en zig daar yvrig by bleef oeffenen tot het jaar 1622. naa welken tyd hy de konſt by zig zelven vlytig voortzette en kwam tot Haarlem als meeſter in 't St. *Lukas Convent*, den 24 van Grasmaand 1628. Toen zette hy zig tot het

het schilderen van *Perspectiven*, *Kerken*, *Zalen*, *Galeryen*, en *Gebouwen* zoo van binnen als van buiten te zien: en had een pryslyke behandeling omtrent zyn werk.

Een staal van zyn loffelyke penceelkonst ('t geen alleen genoeg is om zyn konstroem eeuw in eeuw uit levendig te houden) is de afbeeldinge van het oude Stadthuis van Amsterdam konstig in 't klein geschildert, thans noch voor een waardig Kabinetstuk gehouden; aan het welke de Dichter P. van Rixtel ook gedenkt in zyn *Mengelrymen* p. 52. daar hy het tegenwoordige Raathuis zig verheftende op zyn oude glorie, dus doet spreken.

Dat oudt gebouw, gesloopt aan vonken,
Lag lang in assche, en puin verzonken,
En wierd niet meer genoemt, indien
Het zig niet op 't paneel liet zien,
Door ZAENREDAMS *penceel en verven.*
Die * Spaar-geest, *heeft het voor zyn sterven,*
Herbaart, en eer het lagh gebukt,
De doodt, die 't al vernielt, ontrukt;
En leert in Schilderkonst aanschouwen,
De nietigheden der gebouwen,
Terwyl myn Borgermeesterzaal,
Noch glans trekt uit die oude praal.

Thans verschynt ook ten tooneel SALOMON DE BRAY geboren te Haerlem in 't jaar 1597. Deze wert onder de brave konstschilders van zyn tyd getelt, en geprezen om het voortplanten dier konst in zyne Zoonen: welke hy eene lange reeks van jaren door zyn konstkundig oordeel, in hunne oeffeningen heeft onderschraagt; aangezien hy noch

* 't Spaar vloeit door Haerlem.

noch eenige weken na zynen jongſten zoon he[t] geleeft. Deze was JAKOB DE BRAY, een d[er] uitgelezenſte paerlen aan Haarlems Stedekroo[n], dewyl hy een groot meeſter in de ſchilder- en te[e]kenkonſt is geweeſt.

De konſtbeminnende *Arn. van Halen* tot Am[]ſterdam heeft een ſtuk met levens groote beeld[en] van hem, verbeeldende Koning David, daar hy [] koorgewaat ſpelende op zyn harp voor de Bon[ds]kiſt ſtaat, verzelt met zingende en ſpelende Levyte[n] 't welk konſtig geteekent vleyend zuiver en krach[]tig is geſchildert, en 'er zoo wel uit ziet, of [] eerſt uit het penceel kwam. Dit ſtuk is gejaa[r]merkt 1697 ten bewys dat hy eenen goeden ou[]derdom bereikt heeft. Tuſſchen beide moet i[k] ook zeggen; dat aan zyn penceelwerken licht [] zien is, dat hy zig het naakt wel verſtaan heef[t]. En wat zyne teekeningen op papier en perkamen[t] konſtig en ten uiterſten uitvoerig, met zwart e[n] rood kryt door malkander gebruikt, aanbelangt [] daar van bezit de konſtlievende Heer *Iſaak d[e] Court* wel de meeſte en beſte.

In *P. van Rixtel Mengelrymen*, vind ik d[e] volgende op de afbeelding van den Haarlemme[r] dichter *Fr. Snellinx* door *J. de Bray* geſchil[]dert.

De BRAY *vertoont zyn konſt aan* Snellinx *op '[t]*
paneel;
Maar Snellinx *toont zyn Geeſt, doorluchtig in zy[n]*
blaren;
Zyn inkt verſtrekt hem verf, de veder zyn penceel.
Licht Vondel *aan het* Y, *hy licht noch meer aan '[t]*
Sparen.

Maa[r]

Maar onze dichtgeesten zouden hier niet alle ja toe zeggen. Hy stierf tot Haarlem in 't jaar 1664 in Grasmaand, en zyn Vader SALOMON volgde hem naar 't Graf op den 11 van Bloeymaant. De wormen mogen zyn lichaam verknagen, maar zyn naam blyft eeuwen duuren; door dien zyn zoon DIRK (die een fraay Bloemschilder, naderhant Monnik werd) zyn borstbeelt konstig in hout gesneden heeft. Het welk wy geplaatst hebben in de Plaat I onder de Beeltenis van *L. Bramer* op de slinkerhandt van *Dirk van Hoogstraten.*

Hadden de menschen eenen zin (zeit het spreekwoort) *zy zouden eenen weg loopen*, maar wy zien dat yder al van een byzondere drift aangevoert en gedreven wort. De Schilderkonst heeft hare byzondere deelen, en by gevolge keurs genoeg tot voldoening van yders lust, en verschillige geneigtheit.

ADRIAAN VAN UITRECHT verkoos het Schilderen van vruchten, dieren, inzonderheit Indiaansche vogels, en alle soort van pluimgedierte. 't Geen hy zoodanig natuurlyk schilderde dat zyn kunst in verscheide waereltsoorden getrokken is geweest. En waarlyk dusdanig een stil leven zouw my ook meer behagen, als geschilderde Boeken, Brieven, Zandloopers, Dootshoofden en diergelyke vertoonsels, daar een vreesagtig of bygeloovig mensch by schemerend lamplicht wel voor schrikken zouw. Zyn penceel was zoo vleyende dat hy (om geen andere grooten te noemen) ook de gonst en geneigtheit van den Koning van Spanjen daar door tot zig getrokken heeft; daar hy een gunstigen *Mecenas* aan had.

Sandrart zeit: *Zyn eerste doen* (dat hem veel

licht aanleyding tot de konst zal gegeven hebben *was het opzetten van alle zoort van pluimgedierte 't geen hy zoo konstig wist te doen, dat de dieren schenen te leven, en veel gekogt wierden om op Kabinetten te zetten.*

Hy was geboren te Antwerpen, in 't jaar 159 en is gestorven in 't jaar 1651. Zyn Jaargenoot

HUBERTUS GRIMANI, anders gezeit HU BRECHT JAKOBSZ. geboren te Delf, was, zyne Jeught tot het reizen geneigt, hebbende w negen of tien jaren te Venetien aan 't Hof doo gebragt by den Hartoog, van wien hy den l naam van GRIMANI aangenomen heeft, die zyne nakomelingen hebben aangehouden. Hy w een goed pourtretschilder, maar wanneer hy n derhand gelegentheid had om voor Engelsch Heeren (welke niet veel gedult hadden om zo lang voor hem te zitten, als vereischt wert om werk te door schilderen) te werken, *heeft hy 't wat licht* (gelyk men voor een spreekwoort zei *overgeloopen*, waar om zyne laatste werken niet zo goed als zyn eerste geschat worden. Hy stierf den Briel, ontrent den jare 1628 of 29.

In den tyd van HUBR. JAKOBSZ. leefde oo WOUTER CRABETH kleinzoon van den be rugten *Wouter Pietersz. Crabeth*. Deze was een de voorname leerlingen van *Korn. Ketel.* Hy bezog Vrankryk, Italien, en de vermaarde schilderschoo te Roomen. Van waar hy na een dertien jarig reys weder kwam in zyn geboortestadt Gouda en daar in 't jaar 1628 troude met Adriana Vrie sen. Onder zyn beste werken wort getelt ee Maria's Hemelvaart, het altaarstuk in de bidplaat van J. W. Zyn laatste groot stuk dat hy geschi dert heeft was de toenmaals regerende krygsraa

te

tot Gouda, 't geen op de zaal van St. Joris doele hangt.

Dit zelve jaar 1599. op den 22 van Lentemaand is ANTONI VAN DYK geboren, en te Antwerpen in de wiegh geleit, om tot zynen volkomen wasdom aangegroeit in de zestienhonderste eeuw onder de konstenaren, als een Fenix onder de vogelen, in schoonheit uit te blinken.

Zyn Ouders hebben voortyts te s'Hartogenbosch gewoont, daar zyn Vader de konst van 't Glasschilderen oeffende, als uit de beschryvinge van Gouda door J. Walvis te zien is, daar men dus leest: *Daniel* (te weten de zoon van den Predikant Herboldus Tombergius) *oeffende zeven jaren deze konst onder Westerhoud; en naderhant by den Vader van Antoni van Dyk die een goed glasschryver was, in den Bosch. &c.* 'T lust ons (om een aanvank van VAN DYKS levensbedryf te maken) den Vader uit zyn verbrande lykas te doen opzien, op dat zyn geest zig verheuge over den schoonen en heerlyken luister van zynen zoon, in een poeetische beschryving, of zinspelend vertoog van den vogel Fenix; waar toe wy ons bedienen van 't rym van Joach. Oudaan.

Maar als ze merkt eer lang hoe d'as, in een gedrongen,
Opwellende uit dien klomp, en Lykbus, eenen jongen
Te voorschyn brengt, een vrugt die na den Vader sweemt,
Die 't blinkende gewaad den voor'ge pennen neemt,
('Daar d'Eed'le mengeling der goude en purp're veeren
Zig tot een halsjuweel, en borstcieraad schakeren)
En met dien glans hervormd, komt dryven door de lugt;
Dan juichtze: dan verschynt een ongemeene vlugt

Van Voog'len, van alom, die vrolik in 't ontmoeten
Met grunz'len en gezang dien Zonnezoon begroeten.

En waarlyk veelen hebben uit een konstminnende drift, anderen uit leerzucht gedreven, altyt zyne werken met verwonderinge beschout. Ja de bevindinge heeft ons doen zien hoe als eenige van zyne voorname werken in 't licht gestelt worden, en gelegentheit gegeven is omze te konnen zien (gelyk toen die stukken in 't jaar 1713 van 't Loo gebragt op 't Heere Logement te zien waren) de menschen om de zelve als de muggen om het licht zworven En zoo men konst agting moet toedragen, zoo verdientze die van VAN DYK waar in niet alleen een naar de konst geregelde teekening met het leven over een komende bespeurd wordt; maar die met het schoonste leven zoude twisten, als ook een kragt en helderheit in de mengeling der verwen, daar men de natuur, zoo ze zich nevens de zelve wilde ter monsteringe stellen, van schaamte zoude zien blozen. De konstminnaars hebben ook op den verkoopdag den 26 van Hooymaand van 't jaar voor gemelt, aan de waerelt doen zien wat agting zy voor van Dyks konst hadden. Want een stuk (waar in verbeeld stont Maria, Josef, Jezus nevens eenige danzende kintjes) hoog 7 voet en breed 10 voet, werd verkogt voor 1205o gulden.

Ik die de gelegentheit gehad heb om een groot deel van zyn konstige pourtretten in Engeland van naby te konnen beschouwen, heb menigmaal moeten verwondert staan over de enkele behandelinge, die zeer welstandig en egter op een lichte vaardige wyze aangetast is.

Om dan tot VAN DYKS levensbeschryving voort te varen, zegge ik vast te gelooven dat de

Schry-

Schryver der ſtadt Gouda boven gemelt, dit van zyn Vader naar trouw en waarheid heeft geboekt; en geen toeleg heeft konnen hebben om de nakomelingen hier door te miſleiden, wyl hy geen vooruitgezicht heeft konnen hebben, dat dit ooit tot bewys van, of voor deszelfs eer zoude konnen dienen, of te pas gebracht worden, gelyk het nu doet. Want hier door valt nu die ganſche vertelling die men gemaakt heeft; (als of VAN DYK door *Rubbens* als van de ſtraat was opgeraapt, en opgevoed, zonder te weten van wien hy voortgeſproten was) van zelfs om veer.

Eene zaak brengt my wat belemmering aan: dat is, dat ik verſchil onder de ſchryvers, in opzicht van het jaar zyner geboorte vind. Wie zal regter wezen? en nochtans wilden wy wel zeker wezen in onze aantekeningen. *Korn. de Bie* ſtelt het jaar zyner geboorte als boven in zyn Boek ook onder zyn pourtret. Maar *Moreri* in zyn algemeen Woordboek: *dat hy is geboren in 't jaar* 1598. nu kan ik dit als geen drukfout aanmerken dewyl hy ook het jaar van zyn ſterven vervroegt: doch *Moreri* ſtaat hier in alleen tegen alle getuigeniſſen: en wy zullen den meeſten hoop volgen, maar ik vind by gemelden ſchryver zaken in zyn leven voorgevallen die van anderen meede beſchreven zyn, dog by hem veel naaukeuriger, en met meerder oplettentheit geboekt. Gelyk onder anderen wie zyn eerſte meeſter in de konſt is geweeſt; dat hy een vrouw gehad heeft met wie hy getrout was, ook van wat geſlacht, daar andere zoo maar wat in 't wilt (als men gemeenlyk zeit) over geſchermt hebben, en in twyffel getrokken of hy ook wel een egte vrouw gehad heeft; als ook byzondere berigting aangaande zyne naarlatenſchap, en meer

byzonderheden, die wy op haar plaats zullen
pas brengen. Welk alles my geruſtheit geeft v
hem daar in te mogen volgen. Maar dat hy ſtel
dat, *Henrik van Balen* zyn eerſte onderwyzer
de konſt zoude geweeſt zyn; zoude hy, indi
hy geweten had dat zyn vader een konſtoeffena
geweeſt waar, niet gezegt, maar die eer aan z
vader gelaten hebben; wyl het bedenkelyk is
hy zyn zoon van der jeugt aan naar mate zyn
bevattinge in de gronden der konſt zal hebben o
derwezen.

En niet alleen was de vader van VAN DY
een konſtoeffenaar, maar ook zyne moeder e
beruchte konſtenareſſe met de Borduurnaald. O
der hare geſtikte werken wort geprezen een ſchoo
ſteenkleed, waar in zy door allerhande kole
van zyde de Hiſtorie van Suſanna afgebeeld ha
de Beelden van een vaſten omtrek, en de verme
ginge der kleuren naar den aart van elk ding,
ook den boord van 't kleed met loſſe ranken z
konſtig door malkander gevlogten, dat dit ee
ſtikwerk alleen genoeg was om haar vernuft
roemen. Daar by word ook verhaalt dat zy
zonderheit met yver daar aan gewrogt heeft,
dien tyd als zy van ANT. VAN DYK (wie
beeltenis hier over ſtaat) zwanger ging.

Of VAN DYK nu het onderwys van *van Ba*
gehad heeft voor hy by *Rubbens* kwam, daar v
is geen zekerheid; maar dat hy een leerling v
Rubbens geweeſt is, is by allen bekend, gelyk ook
hy zoodaanig in de konſt onder zyn leiding is to
genomen, dat hy hem ſtelde aan zyne beſte we
ken te ſchilderen. Hy heeft noch by zyn meeſt
zynde, deszelfs pourtret, dat van zyn vrouw
verſcheide anderen gemaakt, als mede zommi
ſtu-

Jak. Houbraken sculp.

ſtukken met verſcheiden Beelden van welke alle hy meerder roem als geld opley, uit oorzaak dat *Rubbens* by alle grooten aangezien (gelyk ik meer gezegt heb) hem in alle voordeelen te veer voor uit was, om het tegens hem op te halen.

De twee eerſte ſtukken waar aan hy zyn vermogen in de konſt dede zien, wanneer hy van zyn meeſter was, waren, de Gevangenneming van Kriſtus in den Hof; en daar hem door de Roomſche Krygsknechten de Doornekroon wort op 't hooft geplant.

In dezen tyd was Italien in vollen bloey; en ſcheen yder uit te lokken tot een renloop in de konſt om een onſterfelyke eerekroon; ja men ſprak van Romen niet anders als de Grieken van Athenen, even als of de konſtgodes daar haar zetel geveſt had; waar door men dagelyks zag uit alle oorden konſtenaars daar na toe vloeyen; waar door onze VAN DYK mee den reisluſt in 't hooft kreeg, daar hem zyn meeſter mede toe aanzette, en voortſtuwde; om inzonderheit de konſt van *Titiaan* tot Romen en Venetien te gaan zien: Dog men verhaalt dat hy dezen raad van *Rubbens* verdacht hield; even als of hy 't maar deed om hem van honk te helpen, op dat de ſtralen van zyn ryzende zon, zyn licht niet zouden benevelen. Het zy daar mee zoo 't wil: verſcheiden ſtalen hebben ons egter doen zien dat *Rubbens* VAN DYK oprecht bemint heeft.

De reis ging egter aan, en de Heer *Nani* was een der genen die hem op den wegh naar Rome verzelde. Doch de uitreis duurde zo lang niet als zy zig wel hadden voorgeſtelt, vermits de peſt in verſcheiden Italiaanſche ſteden in dien tyd merkelyk toenam. Echter was hy daar zoo lang dat, toen

hy weder te rug kwam, men aan de behandeling van zyn naakt wel zien konde dat hy de penceel konſt van den grooten *Titiaan* wel doortuurt had. Want men zag van dien tyd aan, meer een peerlmoeragtige tederheit in zyn naakt doorſpelen als wel voorhenen.

Naar dat hy zig in Vrankryk dan een lange wyl had opgehouden, zonder nochtans veel voordeel te doen, is hy weder te rug naar Antwerpen gekomen, daar hy welkom was, inzonderheit by zyn Meeſter *Rubbens*, die (zoo de vertelling anders waar is) hem onder genoegzame verſtaanbare omſtandigheden zyn Dochter aanbood, 't geen hy op een beleefde wyze van de hand wees, *onder voorwending dat hy van voornemen was de Roomſche reys noch eens weder te hervatten.* Maar dit was (gelyk men gemeenlyk in zulken geval zeit) *de Bootſchap niet*, maar dit; *Dat hy een algemeene liefde voor het moederlyke beeld hadde, en zyne geneigtheit tot geen een of enkel voorwerp bepalen konde*: hoewel hy naderhand noch in Engeland getrout is geweeſt.

Het eerſte groot ſtuk dat hy maakte, na dat hy was van zyn reis wedergekomen, was het hoog Altaarſtuk in 't Klooſter van d'Auguſtinen t'Antwerpen, waar door zyn naam ruchtbaar werd. Doch het Goud dat hy daar voor in zyn beurs ſtak, kon hy gemakkelyk dragen, doordien de Broederſchap, die meer van 't hebben en houden, als van geven hielden, daar vry veel op wiſt te vitten, en wel op 't voornaamſte van 't werk, te weten 't beeld van St. Auguſtyn; voorgevende dat het ſcheen als of hy dronken zynde, agter over viel: daar VAN DYK de verwonderinge, op 't beſchouwen van 't Hemelſche gezicht, door die geſtalte verbeelt had.

Wei-

Weinig tyd hier naar werd hy ontboden van 'rederik Hendrik Prince van Oranje, om zyn ourtret en dat van de Princes, en Zoon te schil-eren; het geen hy tot hun groot genoegen uit-oerde. Wedergekeert tot Antwerpen, maakte y een altaarstuk voor de Capucynen te Dender-ıonde, dat zoo wel uitviel dat het voor een van yne beste werken geschat wierd.

Daar aan volgde het stuk voor de Cordeliers, erbeeldende een dooden Kristus in den schoot an Maria. Deze drie stukken die elk op zyn schoonst eschildert, den roem van hun maker meldden; al ad hy niet meer als deze stalen van zyn Konst de 'erelt naargelaten, waren genoeg geweest om te oen zien, dat hy de Fenix onder de Schilders van ie eeuw geweest is. Straks hier op vloeide hem an alle kanten gelegentheit toe tot het schilde-n van pourtretten, die zoo wonder wel geluk-en, dat het scheen of hy daar toe geboren was, ılks dat de eerste luiden van aanzien hem daar om ınzochten: onder deze was Izabella Klara Euge-ia, Hartogin van Brabant enz. in Nonnekleeding oor hem geschildert, daar J. Vos dit vaars op maakte:

)us zietmen Izabell de hoofsche praal verdryven.
Zy leit het purper om de Nonnekleeding af.
'aar hoofd behaagt geen kroon, dan die van vreede-
olyven.
Zy kiest den palmtak voor den gouden paarelstaf.
)e toppen van haar Deugt gaan hooger dan de wolken.
)e Deugt der grooten strekt een baak voor alle volken.

In middels werd hy bekent by de Engelsen door 't hilderen van zyn overkonstige pourtretten. En 't ed niet lang of hy wierd door den Ridder *Digby*

verzocht, om naar Brittannien over te ſchepen
gelyk hy ook deed. Deze bracht hem by Konin
Karel, dien hy verſcheide malen ſchilderde, al
ook de Koninginne Henriette de Bourbon, en d
Princen Karel en Jakob, voorts de meeſte Lord
en grooten van Engelant, waar door hem de beur
vry wat dikker opzwol als wel voor heenen. Daa
by vereerde hem de Koning met de Ridderſcha
en een goude keten met 's Konings pourtret, om
zet met diamanten; en een jaarlyks inkomen
Waar door zyn yver en luſt magtig werden aange
ſpoort. Doch het is te beklagen dat veele van zy
ne beſte werken, die hy voor den Koning gemaal
heeft, verſtrooit en verbrant zyn.

'T is waar, zyn yver en luſt nam toe, terw
zyn beurs aangroeide, maar 't leed niet lang of h
wierd door 't ſchoon praten van een bedrieger, d
zig voor *Alchimiſt* of Goutmaker uitgaf, (daar de
menſen nogtans altyd goutzoekers zyn en blyve
zodanig betovert en misleit, dat hy een *Laborat-*
rium liet oprechten, en duizenden daar aan te ko
te lei zonder dat 'er eenig voordeel uit kwam; a
dat hy daar door geleert was zulks niet meer te o
dernemen, en klaar bevont dat zyn Schilderkon
de beſte en zekerſte goudmyn voor hem was.

Hy die nu dagelyks aan 't Hof verkeerde,
zoo menig behaaglyk voorwerp zag, liet zyn oo
vallen op de ſchoonſte, die hy (wyl hy op ge
andere wys, als door den weg van Huwlyken da
bezitter van worden konde) troude met goedke-
ring van den Koning. Dit was een van de ſchoo-
ſte en eerſte Dames van 't Hof, en van een ou
adelyk geſlacht uit Schotlant, Dochter van d
Lord Ruten, *Comte de Gorie*. Maar hy had m
haar niet ten Huwelik dan hare ſchoonheit en -
deldom.

Ik heb my niet genoeg konnen verwonderen als
k in Engelant zynde, zag, zoo menig pourtret
net een zelve jaarmerk beſtempelt : waar uit ik
eſluiten moet dat hy een ongemeen vaardig pen-
eel moet gehad hebben. De meeſte van de Ho-
elingen en grooten van dat Koninkryk zyn nevens
are vrouwen, als ook de Dames van Staat in dien
yd door hem geſchildert, waar van 'er verſchei-
len in print uitkomen.

Op *Winſingdon*, het Lanthuis van den Lord
Varthon heb ik 32 pourtretten, waar onder 14
en voeten uit, in een vertrek getelt, elk in 't be-
onder van hem op 't heerlykſt en konſtigſt ge-
childert, inzonderheit de beelteniſſen der Vrou-
wen : waar omtrent ik heb opgemerkt, dat hy een
olmaakt ſchoon model tot het ſchilderen van de
anden gehad moet hebben : als mede dat hy een
eker getal uitgekipte welſtandige buigingen en
grepen van handen doorgaans in zyne werken ge-
bruikt heeft; en dus een en de zelve handen aan
verſcheiden Beelteniſſen te pas gebracht. En ter-
wyl ik van zyne ſchoone en konſtig gevormde
handen ſchryf, ſchiet my in den zin, een grappig
antwoort dat hy de Koningin daar op toeſchoot.
Deze dan door zyn konſtpenceel een en ander-
maal afgemaalt, vraagde hem, waarom hy hare
handen, meer dan haar wezen had *geflatteert*; waar
op hy tot antwoort gaf : *Om dat ik van de zelve
belooning wacht.* Maar het is te beklagen dat zulk
een voorlichter in de Konſt zoo ontydig door de
dood wierd wechgerukt. Doch wat zal ik zeg-
gen? Hy had zig (dus is my in Engelant door
verſcheiden geloofwaardige menſchen verhaalt) aan
de vlam van Kupidoos fakkel gezengt, en de
Hulpmeeſters, om dien brand te koelen, hadden
zyn

zyn levensvuur met een uitgebluſt, zoo dat 't
geen verwarmen aan hem was. Koning Kare
die een groote zucht voor hem had, beval aan zy
geneesheer, geen koſten ontrent hem t'ontzien
maar alles wat helpen konde in 't werk te ſtellen
met beloſte van aan hem 300 *Guinea's* voor zy
herſtelling ten geſchenk te zullen geven. Dees de
dan een Rund keelen, de ingewanden in all
haaſt daar uittrekken, en hem (latende maar ee
weinig opening tot ademſcheppen) daar naakt
naaijen, om zyn bloed te verwarmen, en de l
vensgeeſten te doen opwakkeren: Maar 't was
vergeefs; hy leefde daar na noch maar een kort
tyd, en ſtierf in 't jaar 1641, en werd in de Ke
van St. Paulus te Londen begraven.

Alle de genen, die men wel wenſte dat lang lee
den, om dat zy nut geven, zullen veeltyts vro
ſterven: en de genen, die nergens goet toe zyn, l
ven 't langſt, zeit Gratiaan.

JODOCUS DE MOMPER, nevens ande
van zyne Konſt- en tydgenooten, wier levens be
gin en eind ons onbekent is, hebben wy agt
van Dyk geplaatſt, aan wien zy dank verſchuldig
blyven, voor dat hy hunne gedachteniſſen do
zyn Fenikspenceel heeft vereeuwicht. *K. va*
Mander gedenkt aan de Momper in zyn Boek o
p. 208 aldus; *Noch is t' Antwerpen een* Joos D
MOMPER, *die uitnement is in Lantſchappen, hee*
bende een geeſtige handeling. Zyn penceelwerken a
allen Konſtſchilderen bekent, geven te kennen dat h
een braaf meeſter in dien tyd is geweeſt. Zyn bee
tenis is door den grooten *van Dyk* met eygen han
op 't koper geëtſt.

Zoo ook de Haagſche pourtretſchilder JOHAN
NES VAN RAVESTEYN, en KORNELIS D

VO

OS *van Hulſt*, aan wiens vaſte wezens kken wel te zien is dat hy een ſchrander verſt is geweeſt.

ADAM DE KOSTER.

DANIEL MYTENS, die volgens zeggen van *orn. de Bie* een Hollander is geweeſt, en vele aanenlyke luiden met roem heeft geſchildert; aanzien hy een vleezige en vleyende wyze van ſchilren had.

ARTUS WOLFART Antwerpenaar: Die et alleen berucht is door 't ſchilderen van zedeelden, maar ook Fabelen en potzeryen. En

THEODORUS VAN LOON van Leuven, e aan de behandelinge van zyne kloeke beelden, noegzaam deed blyken dat hy Rome gezien d. Met dezen Kunſtſchilder zullen wy deze Eeuw uiten.

Dus gaan de Eeuwen en te gelyk de Jaren van Menſchen leeven voor by, en die, welke zig een na d'ander levendig op den Schouburg lieten en, zyn thans als achter de Toneelgordyn begraen. Op de ſpelling van dit woort word ik inachtig zeker bericht daar myne bedenkingen al oor lang van zwanger gingen, belangende het egraven der doode lyken, en de verſchillige beandelingen welke d'ouden daar omtrent gebruikten; angezien dat ik van tyd tot tyd opgemerkt heb, at de Konſtſchilders daar ontrent door onkunde ikwils misſlagen begaan hebben; en veel meer ntrent der Joden als der Heidenen oulingze geruiken. Want door dien de voornaamſte lyken der Grieken en Romeinen met groote pompe verbrant vierden, en eenen breeden omſlag met zig ſleepten, oo hebben hunne tydſchryvers, inzonderheit Hero-

rodianus het zelve niet alleen met alle omſtandig heit geboekt, maar is ook de gedachteniſſe daa van levendig gehouden door de beſtempelinge van dien toeſtel op de Keizerlyke muntſtukke: Hierom willen wy ons tot de Hebreeuwen (waar or trent het wat ſtilder in zyn werk gegaan heeft en dus de Schryvers zoo niet in 't oog geloopen heb ben) wenden. Onze pen thans vlot zal tot in Egipte uitweiden, om den oorſpronk der wyze hunne lykbeſtellingen na te ſporen. Leerbegerige jeugt de Konſtſchool van Pictura gewyd, laat dit u te geen laſt ſtrekken.

Al 't geen dat nut geeft, moet een leerling niet ver drieten.

De lichamen der afgeſtorvenen in ſpeceryen ge leit werden met een (*Sindon*) wit laken omwor den, en met windels of zwachtels omwoelt van de hoofde tot de voeten, uitgezondert het hooft 't geen met een byzonderen doek bedekt were Dit word van Herodoot beveſtigt, daar hy ſpre kende van d'Egiptenaren zeit : *Als zy den doode gewaſſchen hebben, bewinden zy zyn ganſche lichaan in een linne Sindon, met afgeſneden windels. Gely de Joden ook voor gewoonte hebben*, zeit de Euan geliſt Joh. in zyn 19 Hooftſtuk, 't geen nader in 11 Hooftſt. beveſtigt word daar de Text van La zarus zeit : *En de geſtorvene kwam uit, gebonde aan handen en voeten met grafdoeken.* Gelyk w 't dus ook in de groote Bybelſche figuuren, di door den Heere vander Mark ſtaan uitgegeven t worden, hebben vertoont.

De Prince *Radzivil* die Egipten bereiſt, de Gra ſteden met opmerkinge bezigtigt heeft, en by d lyke

ken kleene gevormde beeldekens ontdekt heeft, it van de zelve: *Die beelden zyn van kley of potrde, hemelsblaauw of roodagtich van koleur ter oote van een vinger, de gedaante van een Kint met wachtels omwonden, met lettermerken bestempelt. elyk nu die Beeltjes zyn, zoo zyn ook de lichamen et linnedoeken omwonden.*

Kircherus noemt verscheiden soort van dusdanige bakerde poppen: de groote die onder de draagare huisgoden getelt worden, werden van de Eptenaars *Serapes* genoemt. Deze (zegt hy) dat nder zienlyke armen en beenen, handen of voen, maar gans in windelen omwonden en bedekt aren, en men gelooft dat het de zelve waren elke de Hebreen *Teraphim* noemden; hoedanige achel haar Vader Laban ontstal. Zie Gen: 31. en kleinder zoort was 'er welke de Priesters aan in hals, en in hun gordels droegen; en noch n bysoort; welke d'Egiptenaren gewoon wan in de windzelen der Mumyen te naajen. ommige van die hadden een vrouwen aangezicht, dere hadden de gedaante van kinderen, dog 't hooft yd overkapt, gelyk wy straks vertoonen zullen, gelgt naar de printverbeelding die W. Goeree, in zyne *osaïze Histori der Hebr. Kerke* 't II D. p. 556. et zien. En om hier van noch klaarder beduit geven, zeit Byneus in het XX Hoofdst. van zyn ekruisten Christus, niet alleen, dat de doode lichaen der Egiptenaren en Hebreen van den hals tot voeten toe met windelen omzwachtelt wieren, zoo dat de armen langs het lichaam onder et zelve lagen, maar hy doet ook een printverelding uit *Chiffletius* (gevolgt naar een out marmeruk van Rome gebragt, daar P. P. Rubbens better af was) zien, verbeeldende een gebakert Kint.

Kint. Waar van wy het namaakfel, nevens ee
omzwachtelt Lyk- of Grafbeeltje in Pla

alhier vertoonen; om met een aan te duide
de tweederhande wyze van omzwagtelen by d'E
giptenaren en Joden gebruikt. Dus ftelt ook
Griekfe Schryver *Artemidorus* een gelykhe
tuffchen gebakerde Kinderen, en de lichamen va
de dooden met windelen omwonden, wanneer h
zeit: *Dat te dromen van kinderen in de luyer*
gewonden aan een zieken betekent dat hy zal fte
ven, en geeft 'er deze reden van: *om dat ook*
Dooden in gefcheurde doeken gewonden worden, *gel*
de kinderen enz. Overzulks hebben wy kla
genoeg aangeduid voor de leerbegeerige fchilde
jeugt (om alle miflagen diesaangaande te verme
den) dat de oude Egiptenaars en Hebreers hun
dooden in lywaat gelecht en omzwachtelt hebb
wanneer zy die in 't graf leiden. De Grieken da
en tegen lieten hun doode lyken door vuur ve
branden: doch dit was zoo algemeen niet in g
bruil,

uik, dat geen ſtalen tot het tegendeel zouden
onnen aangetoont worden, waar by blykt, dat
le derzelve ook wierden ter aarde beſtelt. Ho-
erus, wanneer hy zingt van *Patroclus* Lyk, gebruikt
ze woorden: *zy hebben hem bedekt met fyn lynwaat*
an den hoofde tot de voeten enz. Doch dit onder-
heit is'er in op te ſpeuren, dat'er van geene om-
vachtelinge gemelt wort. Dus is het doen der
ulken te beriſpen die het waardige lichaam van den
eere Kriſtus verbeelden op die wyze dat het naakt
o een laken, of, dat noch arger is, zonder het zelve
hulp by de beenen en armen getorſt in 't graf ge-
it wort.

Geen minder misſlagen zyn'er begaan in de ver-
eeldingen van het kruis. d'Oude Konſtſchilders
ebben hier in grootelyks gedoolt, en vele door
n voorgaan verleit, hebbende zig de minſte be-
oeit om het ware gebruik na te ſporen. Aan-
ezien dan dat zulks te verbeelden noch dikwils den
onſtſchilders voorkomt, en wy door leesluſt ge-
oort de waarheit daar van ontdekt hebben, wil-
n wy onzen Konſtgenoten die ook mee-
elen.

De kruiſſen hebben gehad een regt opgaande
out en een dwarshout, daar het opſtaande hout
et den top uitſtak, nevens een middelhout of uit-
k waar op de Leider zat, de beenen weder-
ds afhangende, wanneer hy door handen en
eten met nagels aan het zelve vaſt geklonken
ierd. Dit beveſticht *Irenæus*, daar hy zeit:
et kruis heeft vyf einden, twee in de lengte, en
ee in de breete en een in het midden, op welke die
t ſpykers vaſtgehecht wort, ruſt. En Tertul-
nus noemt die paal, welke in 't midden van het
ſtaande kruishout was, zeer nadrukkelyk *Sedi-*

lis excessum. Dat is: *Den uitstek van de zitban* En die middelste uitstek of zitbank, was aan d kruissen nootzakelyk; eerst op dat de lichame niet straks van de kruissen vielen, *welk zou* (gely Ant: Byneus wel aanmerkt) *geschiet zyn binn korten tyd, wanneer de leden beginnende te verre ten, en de wonden in de handen verder open te sche ren, de zwaarheit van het Lichaam geduurig n beneden zakkende, het zelve zou doen ter nea storten; tegen het oogwit en gebruik der Romeine, die de lichamen aan de kruissen lieten hangen, t dat zy door de vogelen gegeeten, of door de lucht ve teerd wierden.*

Ten tweede diende deze uitstek, op dat de ge die gekruisigt zoude worden, aan het kruis moc te worden gehangen, wanneer 't zelve opgerec stont, en niet op d'aarde leggende eerst aangenage, en daar na met het zelve opgerecht; gelyk't: Konstschilders van oudts af dus hebben verbee, verleid zynde door een verkeerd begryp welk v van de kruissen gehad hebben.

Door nasporing heeft men ontdekt dat de kruiss zoo hoog niet geweest zyn, als men dezelve ve tyts verbeelt ziet, 't is zeker dat deze doling haar oorspronk heeft genomen uit de eerste verbeeldi die anderen (zonder nazoek) flegts hebben g volgt. Gelykmen ook ziet dat de schilders hooge ladders bedacht hebben, wanneer zy de a neminge Kristus van 't kruis wilden verbeeld. Uit die zelve dwaling komt het ook dat *Rubbes* en anderen den krygsknegt die de zyde van Christi doorstak te paart zittende verbeelt hebben; aa gezien zy niet kosten goed maken, dat een so daat uit de Roomsche voetbende dit zouw hebb

kc-

:onnen verrichten met een lans, of korte worp-
pies. Eindelyk ten bewys dat de kruissen niet
oog uit den gront gestaan hebben, heeft men maar
gt te geven op 't geen Petronius, en andere daar
mtrent hebben geboekt, namelyk, dat de ge-
ruisigden door krygsknechten bewaart wierden
p datze niet van de kruissen zouden worden geno-
nen, niet alleen terwylze noch leefden, maar ook
a hun dood. *De Soldaat die de kruissen bewaar-
e* (wort'er gezegt) *op dat niemant de Lichamen
daar van aftrekken zou om te begraven.* En by Plutar-
hus in 't leven van Cleomenes, *weinig dagen daar
a hebben die genen die het gekruiste lichaam van
Cleomenes bewaarden enz.*

'T is waar dat de Roomsche Stedehouders zig
i dit opzigt hebben gevoegt naar der Joden ge-
woonten, en toegestaan, (verzocht zynde) dat de
ichamen der gekruissigden voor den ondergang der
onne afgenomen en begraven wierden, in welk op-
icht Ulpianus zeit: *dat de lichamen van de genen die
r dood veroordeeld worden, aan hun Vrienden niet
weigert worden*; ingevolge van het beleefde ant-
woord van Diocletiaan en Maximian: *Obno-
xios criminum digno supplicio enz.* dat is: *wy verbie-
en niet dat de schuldige behoorlyk gestraft zynde be-
aven worden.*

Doch dit maakt niet dat de kruissen niet altyd
o dezelve wyzen als van oudts hebben geweest.
Daarenboven wanneermen agt geeft, dat de ver-
ordeelden hun kruis moesten dragen of torschen
aar de gerigtsplaats, gelyk dus van de Evangelisten
opzicht van de Heere Jesus is geboekt, zoo is
aar genoeg te besluiten dat de kruissen van zulke
oogten en zwaarten niet zyn geweest als vele
childers hebben verbeelt, maar zoo datze van

een menſch konden voortgeſleept of gedragen worden.

Eindelyk beſpeurtmen ook doorgaans een grove vergiſſinge in de wyze van het kruis te dragen, alsmen ziet dat het kruis met deszelfs dwarshout, op en neer ſtaande op den ſchouder wort getorſt, daar blykt dat de misdadigen met de armen langs het dwarshout uitgeſtrekt, en de handen aan de einden van 't zelve vaſt gebonden, het lange hout met hun rug of ſchouders onderſchorende droegen: even als de *Patibulum*, of *Furca* werd gedragen, waar van Plautus zeit: *Diſpeſſis manibus patibulum cum habebis.* Dat is: *Als gy in uw uitgeſtrekte handen, een * Patibulum zult hebben*, waar van wy de gedaante, als ook de wyze hoe de kruiſſen gedragen wierden, hebben vertoont in het meergemelde boek *van den gekruiſten Kriſtus.*

Ook is 't een miſſlag alsmen Kriſtus, en Simon van Cereenen te zamen het kruis dragende, verbeelt; te meer als men ziet dat Kriſtus het bovenſte en Simon het agterſte, of onderſte end van 't kruis torſt, aangezien dat zulks niet kon dienen om dien laſt te verlichten maar om den voorſten drager daar door te bezwaren; daar de toeleg van de Krygsknechten was om den Heere Kriſtus, die het kruis dus veer door Jeruſalem alleen getorſt had, en door zwakheit, en door de zwaarte daar onder ſcheen te bezwyken, daar in te verlichten of daar van 't ontheffen. Dus zyn oulings Origenes, Athanaſius, Auguſtinus; en later Claudius Salmaſius, Gerardus Johannis Voſſius, en me[...] ande[...]

* Dit was een recht hout met twee ſchuins opgaande dwarshouten, als de letter Y. dog het neergaande hout was langer.

:dere van gedagten, gelyk zy ook uit de om-
:andigheid, en reden hebben beweert dat Kris-
is eerst, en Simon daar na alleen het kruis heeft
:dragen; 't geen ook duidelyk uit den text blyk-
:ar is; want by geen van de Evangelisten wort
:zeit dat Simon dien last heeft helpen onderschc-
:n of dragen: maar wel nadrukkelyk by
:ukas: *Datze het kruis op hem* (te weten
:mon) *leiden, dat hy het agter Jesus droeg.* Waar-
:n wy 't ook dus hebben verbeelt in de Bybelsche
:atereelen die eerstdaags staan in 't licht te komen,
:oor den Heere Hend. vander Mark Heere van de
:eur.

Iemant zal licht zeggen: de Evangelisten
:elden niet dat Kristus op dusdanige wyze (als ik
:ngetoont heb uit Plautus) het kruis gedragen
:eeft. Dit zy zoo; maar aangezien Kristus na de
:ebruikelyke wys gekruissigt is, zoo is het ook
:edenkelyk dat hy ook naar de gebruikelyke wyze
:et kruis getorst heeft. De Evangelisten ver-
:elden ook niet, dat boven de Moordenaars, die
:et Kristus gekruist werden, hunne beschuldi-
:ng geschreven stont: en nochtans is dit een
:aarheit; die ontegenzeggelyk is; om dat het dus
:e gewoonte was, en van velen is beweert. Een
:uidelyke plaats uit den Grieksen Schryver Dio ver-
:alt, bevestigt dit gezegde, waar in verhaalt
:ord dat de Zoon van Cæpio een slaaf heeft laten
:ruissigen, en daar by gezegt: *met een opschrift,*
kennen gevende de oorzaak waarom hy gedood
ierd.

Wil dan een Konstschilder ymant ter straffe ge-
:it op zyn Tafereel verbeelden, hy doet een
:rygsknecht een bordeken met het opschrift der
:eschuldiginge voor uit dragen, op dat het van

 yder

yder gelezen en gezien worde, aangezien het d
in dien tyd (zelf ontrent andere wyze van dooc
straffen) de gewoonte was. Dus leestmen b
Eusebius, dat de Martelaar Attalus eerst in d
Schouburg onder al het volk ront geleit, en ee
bordeken voor hem gedragen wierd, waar op i
het Latyn geschreven was: *Deze is Attalus d*
Kristen. Daar en boven werd de beschuldigin
zomwylen door den Tyteldrager voor het volk ui
geroepen.

Eer wy onze tusschenrede eindigen moete
wy nog iets tot onderricht, hier voegelyker als e
ders, omtrent de Grafteikenen der oudtydze vo
keren melden.

De onderzoekers der outheit beweeren (ze
Korn. van Alkemade in zyn bericht ontrent de Ly
begravenissen der oude volken) dat d'eerste Tomb
of Grafteeken geweest is die van Rachel, daar va
wy in 't 35 Hoofts. van 't *Boek der Schepp.* leezen
Jakob richte een gedenkteken op boven haar Graf.

Dit gedenkteken is geweest volgens de getuig
nis van *Bochart*, een verheven pyramide of gra
naalt, rustende met den voetstut op twaalf steenen
naar 't getal van Israels zoonen. W. Goeree do
ons twee byzondere afschetzingen daar van zien
het I Deel van zyn *Mosaize Outheden*; doch
derf die mynen Konstgenoten niet voor egte afbee
dingen aanpryzen; alzoo min als de penningbee
den van Gideon, Jephta, Barak, Debora, Haga
Ismael, Judas den verrader enz. in de *Werelt*
Kerkhistorien.

De oude Hebreen tot op den tyd van Kristu
en noch lang daar na maakten hunne Grafsted
buiten de Steden in steenagtige gronden, en stee

rotz

r:zen, waar van *Alkemade* deze rede geeft: *Dan, ydemaal het menschelyk vernuft nog geen doodvaтт, of kisten had uitgevonden, zoo waren de lyken ıderworpen om van het gedierte, in de aarde leven-ı, en voor al van de wormen geschonden en ver-ırt te worden. Om welk voor te komen heb-ınze in plaats van de zelve onder de aarde te ver-ırgen, uitgevonden zekere uitgeholde plaatsen in ..rgen en Steenrotzen, alwaar de lyken het gewormminder onderworpen zyn. En om de lichamen te ıeer voor het bederf te verzekeren, hebbenze daar ı boven uitgevonden en gebruikt sterkruikende kruiın, speceryen en olyen* &c. Zie zyn Boek van 't *remonieel der Begravenissen* p. 33. 't geen my ıet besluiten dat der Joden Grafsteden weinig uiırlyke versieringen gehad hebben. Alleen word ıtuigt van de Joden in later tyd, als ook van ıeerste Kristenen, *dat zy de welfsels, en wanden ır ingangen tot den Grafkelder of Grafsteden, et beeltenissen, en zinnebeelden van de sterffelykheit ıden beschilderen: wel te verstaan, door bloe-ıen, loof en dergelyk verbeelt; want de Joden verıochten niet eenig afbeeltzel van levendige schepzeın af te malen.*

De graven van min vermogenden werden jaarıks schoon gemaakt, en de ingang en 't wulfsel ıewit met kalk, gelyk by ons de muuren in de ıuizen, waarom zy de zelve noemden *Sepulchra ealbata*, geschilderde Graven. Deze Grafplaatın waren gemeenlyk overwelft, zes ellen diep, n vier ellen breed, en daar in acht of meer uitgeakte holten of Cellekens, om de dooden in te ggen, welke onderscheide holten met een steen esloten werden. Den Grafkelder of verwelfde speonk noemden de Hebreen *Magnara*, de byzon-

dere Graven *Cucim*, en den steen, die de mont va het Graf sluit *Golel*, Wentelsteen.

Ook hadden de Joden voor gewoonten dat z boven hunne Graffteden, dus of dergelyk dee schryven: *Dat de ziele ga in den Hof van Eden*, amen *Of in het bundelke der levendigen.* Sela.

Deze gewoonten is oud en al by de Trojanen i gebruik geweest als uit het zeggen van Homeri blykt, 't geen dus vertaalt word: Op dat uw broeders en medegezellen u bestellen ten gra ve, en met een grafschrift vereeren: dewyl d het loon is der stervenden.

Dit is overgegaan tot de Kristenen in alle lande en koninkryken en blyft noch in gebruik, inzon derheit ontrent mannen die om hunne dappere be dryven zulks hebben verdient. Onder alle aan d geletterde waerelt voldoende Grafschriften (ze *Alkemade*) munt om zyn kortheit en allerkragtig ste uitdrukfels, boven andere uit, dat van de Rotterdamschen Zeehelt Egbert Meesze Korte naar, die voor 't Vaderlant vechtende, op 't bed de van eer gestorven is, staande op zyn Tombe enz. Dit schreef den groote Historyschryver e Dichter Gerard Brand aldus luidende:

De Held der Maas, verminkt aan oog en rechterhand
En egter 't oog van 't Roer, de vuist van 't Vaderland
De groote KORTENAAR, *de schrik van 's Vyand*
Vlooten,
D'ontsluiter van de Zont, legt in dit Graf beslooten.

Inzonderheit geschiet dit (als ik gezegt heb) aan di om hun dappere bedryven zulks hebben verdient: en voor menschen daar iet zeltzaam van gezeg kan worden, als by voorbeelt dat een man drie

Eeu

Eeuwen gezien heeft, gelyk zulks John Bailes gebeurt is, op wiens Graf ik te Northampton in Engeland dus vond geschreven:

Here under lyeth JOHN BAILES, *Born*
in this towne; He was above 126 *years*
Old, and had his hearing, and sight, and
memory to the last. He lived in
III *Centurys, and was Buried the*
XIV *of April* 1706.

Dat is:

Hier onder leit Johan Bailes geboren in dit Dorp; hy was boven de 126 jaren oud, heeft drie Eeuwen beleeft, en had zyn gezicht gehoor en geheugen tot het laatste van zyn leven. Hy werd begraven den 14 van Grasmaand 1706.

De Grieken waren zoo overprachtig in 't bouwen van hun grafsteden en tomben, dat de Richters van Athenen daar een wet tegens maakten. De Romeinen bouden elk naar zynen staat een Tombe, van welke *Georgius Fabricius* de menigvuldige sieraden beschryft. Ook plachten de Grieken hunne graven te versieren met de kenteekenen van des overledens konst en oeffening: als blykt aan 't graf van den vermaarden Archimedes versiert met een Spheer en Cylinder volgens de getuigenis van *Cicero*. By *Homerus* bid Elpenor aan Ulysses, dat hy zyn graf vereere met een scheepsriem. En *Virgilius* zingt van de lykpragt van den Trompetter Misenus:

At pius Æneas ingenti mole sepulcrum Imponit, &c.

Dat door Vondel dus vertaalt is:

Maar dees Godvrugte Vorst Eneas bouwde voort
Den man een heerlyk graf, hangt 's mans Trompet en Wapen
En Gordel aan den berg.

Dus kan een weetluſtige vele oudtydſche gebruiken opſpeuren, welke de Hiſtoriſche verbeeldingen groot ſieraat byzetten. Maar ſchynen dusdanige voorwerpen een wakker konſtſchilder wat te gering om 'er acht op te geven: wel aan, dat hy verbeelde de beruchte Koningin Artemiſia in 't midden van hare pragtig uitgeſtreeken Hofſtoet in weduwegewaad, met een goude kelk, of ſchaal in hare hand, gereed om de gemengde Lykas van Mauſolus (een zeltzaam voorbeelt van vrouweliefde) in te drinken; om zelf een Tombe te verſtrekken tot haar mans gedachtenis: en vertoone in 't verſchiet de overprachtige Grafſtee, geſchat voor een van 's Waerelts wonderen, *Mauſoleum* genoemt, en ſpeur de Bouwgeſtalt na van dat groot gevaart uit d'oudſte ſchryvers. Of vertoone de begravenis van een Egiptiſchen Koning, en de prachtige uitvaart naar zyn Graf, verzelt met een groote Lykſtatie, Fluit- en Ratelſpel, en menigte van Fakkellichten, terwyl de Prieſters op het aankomen vaſt reukwerk en gebeden offeren aan de Zon op den kruin * van zyne hemelhoog opgemetſelde pyramide, in de valeien van Memfis.

On-

* Aangezien dat reyzigers van zommige pyramiden of grafnaalden een trapswyzen opgang van buiten hebben ontdekt, en op den kruin een breede oppervlakte, is de geleer

Omtrent de vertooningen der Bybelſche Hiſto-
en behoorde een konſtſchilder zig min, als om-
ent de Heidenſche te vergiſſen; aangezien
at zy doorgaans maar eenen ſchryver daar in heb-
en te volgen, daar en tegen heeft men tot de Hei-
enſche Hiſtorien en tytgevallen zomwylen ver-
cheide ſchryvers welke een en dezelve gebeurte-
iſſen verſchelig geboekt hebben, waar ontrent
e geloofbaarſte dienen gevolgt te worden om 't
ninſt te doolen. Maar wel meeſt zal een konſt-
childer het ſpoor der waarheit miſloopen, wan-
eer hy de Dichters daar ontrent navolgt; aange-
ien dat die de vryheit nemen van doorgaans de
aken te ſchikken naar hun oogwit, en zoo als het
un in hun kraam beſt en ſierlykſt te pas komt
m het oor van hun lezers te vleyen, zonder
ig eens te bekreunen of zy de waarheit of hunne
igen verdichtzelen volgen, als by voorbeelt.
Herodotus verhaalt dat Cyrus in een veltſlag te-
gens Tomiris Koningin van Schytien omkwam,
[illegible] dat

eerde *Spencer* zedert van gedachten geweeſt, dat deze groote
gevaarten, verſtrekt hebben tot geweide hoogten en
het oppervlak voor een Altaar, waar op de Prieſters oud-
tyds offerden; om dus nader by de Zon, die zy voor haar
God eerden te zyn: en tot Grafſteden der Koningen. Iſouf
(ſchryft de *Turkſche Spion*) heeft binnen een dezer groote ge-
vaarten geweeſt, en gevonden in het midden een groot vier-
kant vertrek, welkers muuren van Thebaiſch marmer ge-
maakt waren, en in het zelve een kiſt van denzelven ſteen.
Buiten twyffel (zeit hy) had het lichaam van den ſtichter
daar in geleegen. *Diodorus Siculus* Lib. 1 Cap. 5. geeft van
de ledigheit dier Grafſteeden deze rede: De minſte van de
lyken der Egiptiſche Koningen in die Pyramiden of Graf-
naalden gelegt, zyn daar in gebleeven; want het volk werd
door 't bouwen derzelve zoodanig belaſt en verbittert, dat
zy de doode lyken der Koningen daar uit wierpen;
waarom zommige Egiptiſche Koningen zig heimelyk in on-
bekende plaatſen lieten begraven.

dat zy hem onder de Dooden liet opzoeken, den kop afslaan en den zelve in een lederen zak met Schytisch bloed gevult steken, zeggende: *Bloedhont gy hebt myn Zoon en Volk met * list overrompelt en vermoort; zuip nu zoo veel bloed als gy kont.* Welk ook de groote *Rubbens* dus (alleen met in stee van een ledere zak een koper bekken of koelvat met bloed te vertoonen) verbeelt heeft. Maar die den Franschen Tooneeldichter *Monsr. Quinault* in zyn Treurspel van Cyrus volgt, zal hem verbeelden daar hy van Tomiris in den veltslag gevangen gekregen, zig zelven door drie steken in zyn grootmoedige borst, met een degen den wachters ontweldigt, om 't leven helpt, om dus het strafschavot, reeds voor de legertent van Tomiris opgerecht, te ontgaan. Welk wy ook (niet by vergissing, maar om zyn vertaalde Treurspel door W. den Elger, te sieren) op gelyke wys hebben vertoont.

Fontenelle (en hier mee maken wy een einde van onze tusschenreede) zinspelende in zyne t'zamenspraak der Dooden, op de vryheit die de Dichters zig toematigen, merkt aan dat Virgyl Eneas met Dido paart die 300 Jaren na hem eerst ter waerelt kwam: doch laat zulk doen door den sprekenden Geest van Stratonica spotswyze aldus tegens Dido verdedigen: *Hy was weduwenaar, gy weduw, beide zyt gy genootzaakt geweest uw Vaderlant te ver-*

* List] Cyrus deed een menigte vaten met wyn vullen, en week af als was hy bevreest voor de veldmacht van Tomiris, en liet die in zyn Legerplaats leggen. De Schyten, die hem vervolgden, dien drank ongewoon, slobberden daar zoo rykelyk van dat zy beschonken gins en herwaards neervielen, en in slaap raakten, waar op het leger van Cyrus zig in allereyl wendde, en de Schyten dootsloeg.

.laten : beide zogt gy uw geluk in vremde Landen;
.t zyn zaken die veel overeenkomst met malkander
.bben. Het is waar dat gy drie hondert jaren naa
.m ter waerelt zyt gebragt : maar Virgyl heeft zoo
.el reden gehad om u met malkander te voegen, dat
. oordeelde, dat die 300 Jaren, welke u van den
.deren scheyden, geen zaak van aanbelang was.

Maar
.e konsten staan aan eeuw noch tyd gebonden:
.ernuften gaan en komen op hun tyd:

.it de Prins der Nederduitsche Dichteren. Dit .assen wy tot een voorbereidsel toe op den be.oemden JAN LIS, anders *Pan*, konstig schil.er van Beelden en Historien; heel en half levens .root.

. Oldenborg zyne geboorteplaats heeft zyns ge.ken voor hem, noch na hem in de konst voortge.ragt. Naar dat hy den grond tot opbouw der .onst geleit had (by wien in die landstreek weet ik .iet) kwam hy afzakken naar Nederlant en begaf .ich by *Hendrik Goltzius*, welks wyze van schil.leren hy uitkeurde onder anderen tot zyn voor.verp, en kwam in korte jaren door vlyt en naar.tigheit zoo veer dat hy verscheide stukken zoo tot .Haerlem als t'Amsterdam heeft gemaakt, zoo ge.yk naar de handeling van zynen meester zwemen.le, datmen ze daar voor zoude aangezien hebben. Daar na vertrok hy naar Parys, Venetien en Ro.men, daar hy een andere wyze van schilderen aan.ving die hem gelukte.

Hy betuigde groote agtinge te hebben voor de *Antike* wyze, maar hy begreep met een, zoo hy daar geheel op wilde toeleggen, dat hy dan van

vo-

voren af aan zoude moeten beginnen. Waarom hy niet lang te Romen bleef maar weder naar Venetien vertrok, 't geen toenmaals de Bloem de konst van *Paul*, *Veronees*, *Tintoret*, *Titiaan* inzonderheit *del Fetti* bezat, om zig daar met vlyt en oplettentheit naar te oeffenen. Onderwyle schilderde hy in de Kerk *Alli Tolentini* te Venetien Hieronimus levensgroot, daar hy in de Woestyn met een pen in de hand zit te schryven, en nevens hem een Engel die op een Bazuin blaast naar welken de Grysaart zyn hooft omwend; al ook een Adam en Eva, daar zy de dood van Habel beschreyen; in welke wezens hy daar benevens een verwonderlyke verbaastheid (dewyl zy de eerstemaal een dood mensch zagen) had geschildert. Deze en andere stukken verspreiden zyn roem alom, zulks hy voornemens wierd de faam te vervolgen; trok naar Nederlant, en maakte daar verscheiden stukken zoo van Historien als vrolyke gezelschappen, daarmen de zang- en speelkonst oeffent, zynde de beelden op de Venetiaansche wyze gekleed. Maar hy bleef daar niet vele jaren, zoo om dat hy 'er niet kon aarden, als om dat hy de hulp van d'*Academie* miste; dus trok hy weder naar Venetien daar hy bleef.

Onder zyne stukken word inzonderheit geroemt de val van * Faëton om de geestige buitelinge en de

* Faëton was de Zoon van de Zon of Apol, en de Nimf Klymene, volgens schryven van Naso. Maar Pausanias en Hesiodus noemen hem den Zoon van Cefalus, en Aurora. Van zyn dwaze begeerte, en treurigen uitslag van dezelve zingt de brave Dichter L. Rotgans, in zyn *Zedelessen uit de oude verdichtzelen* aldus:

Klimenes zoon ontrust door Epafus verwyt,
Bezoekt zyn Vader in 't Paleis der Zonnestralen,

E

le konstig geschilderde Waternimffen, die daar ver met verbaastheit opzien. In dit stuk zyn de eelden ontrent drie spannen groot, gelyk ook dat vas 't geen ik by den Heere Gerard van *Hoogeveen* ot Leyden gezien heb, verbeeldende de Historie an den verlóren Zoon, 't geen braaf geschildert og meer op de *Moderne* wyze gekleed is als hy ewoonlyk deed; want hy anders d'*Antyke* en *Moderne* wyze van kleedingen heel bevallig wist door alkander te mengelen. De konstlievende Heer *iewert vander Schelling* heeft een veel gelukkiger eur gedaan: (*wel te vordeelen* zeit de spreuk *is een onst die al de waerelt niet verstaat.*) en een stuk an JAN LIS in zyn konstvertrek dat zoo heerlyk geteekent, kragtig en teer geschildert is, als f *Rubbens* en *van Dyk* t'zamen de hand daar in ge-

En klaagt dat anderen op zyn geboorte smaalen.
Betuigme, zegt hy, Godt, dat gy myn Vader zyt:
Vergun my eenen eisch. dien ik u voor zal draagen.
Apollo stemt zyn bêe. Vermeetle Faëton
Verzoekt, ter kwader uur, de paarden van de Zon
Te mennen eenen dag, en stygt op Febus wagen;
Schoon 't woord dien Godt berouwt om 't dreigende gevaar:
Hier volgt hy 't Zonnespoor hovaardig en vermetel,
Maar smoort in 't schuimend zout, geklonken van den Zetel
Door blixemschichten van Jupyn den donderaar.

Maar volmaakter afbeelding van Faëton is te vinden in het Treurspel van dien naam by den grooten Agrippiner, vaar aan Antonides gedenkt in zyn Lykdicht:

Vermetle Faëton, ten Zonnewagen op
Gestegen, en gevoert tot in des Hemels top,
Roost nu het Aartryk met zyn gloeiende gareelen,
Smelt dan de Starren zelfs, die met verbrande keelen
Om aemtogt hygen, steekt den Regenboog in brant,
En zengt de Goden, tot Jupyn met felle hant
Hem blixemt, daar hy uit de Zonnekoets geklonken
Van boven stort, en legt in d'Eridaan verdronken.

gehad hadden: over zulks ik hem op deze proe alleen wel derf onder de grootste meesters in d konst tellen.

Hy had zig aangewent (zeit Sandrart) lang t bedenken, maar als hy van eenig werk begin ha gemaakt ging hy 'er spoedig mee voort. Hy wa graag by gezelschap, en liet zig (als het spreekwoor zeit) met een stroo binden, waar door het dikwil gebeurde dat hy twee of drie dagen en nachten ag ter den anderen uitbleef zonder dat men wist waar hy was, tot dat zyn beurs leeg was. Wanneer hy da in den nacht t'huis kwam, maakte hy zyn verwe e alle toereedzelen tot zyn werk gereed eer hy zig zette om uit te rusten, of te bed te gaan; waar na hy dan met zulk een yver aanvang maakte van zyn werk, dat hy niet af hielt (schilderende zomwylen drie dagen en nachten zonder slaapen, zoo dat hy zig naau tyd gunde om te eeten) voor dat het voltooit, of ten minste zyn voornemen of oogwit voldaan, en hy vernoeg was. En schoon hem dikwils gezegt wierd da zulke wyze van leven hem schadelyk, en zyn gezontheit nadeelig was, 't mocht niet helpen Dus Sandrart hem van Venetien, en van zyn gezelschap zogt af te troonen, gelyk hy hem al zo veer had overgehaalt dat hy zyn woord had gegeven, en hem belooft te volgen naar Romen. Di was in den Jare 1629. Maar hier mee sleurde hy zoo lang (wie kan zyn nootlot ontgaan) tot dat de pest, die toen te Venetien toenam dit voornemen belette en hem in stee van naar Rome naar de eeuwigheit deed reizen, in den bloey van zyn leven. Hy liet geen Kinderen of Weduw naar want hy had zig gedragen naar de Italiaansche spreuk, welke op dezen zin uitkomt

Zo

Zoo lang men van melk voor gelt gerieft kan worden, hoeftmen geen Koey op stal te houden.

En aangezien wy den regten tyd van zyn geboorte niet weten, hebben wy hem hier geplaatst; om door hem en JOAN DE HEEM, een der beruchtste Bloem en Fruitschilders, het Jaar 1600 uister by te zetten.

Wy hebben ontrent het leven van zommige konstschilders aangemerkt, dat, gelyk der menschen levenstyd verdeelt wort in Lente, Zomer, en Herfst, de konst ook gelyk als van de kintsche jaren opklimt, hare hoogte heeft, en weder daalt: zoo dat die mannen in de konst waren, naderhand met den ouden dag kinderen daar in wierden. Maar daar van is het tegendeel in onzen DE HEEM gebleken; wiens konstzon, na dat zy eens ten kimme was verrezen, nimmer daalde; want het is bekent dat hy tot zyn t'zeventigste jaar geleeft en de konst geoeffent heeft; en echter zyn laatste penceelwerk het beste en konstigste was. Onder alle muntte uit zeker groot Tafereel gemaalt met een krans van allerhande Fruit en bloemen 't geen hy voor den konstminnende *Johan vander Meer*, die ook als konstschilder op zyn beurt ten Tooneel zal komen, schilderde, die hem daar voor betaalde de somme van 2000 gulden.

Dezen *vander Meer* die een Loodwitmakery en deffelyke woning buiten Uitregt hadde, trof het ongeluk, dat de soldaten in den jare 1672 dit alles tot den gront toe verwoesten, zoo dat hy daar door in een slechten staat raakte. Dit stuk ter naauwer nood voor de woede geborgen, scheen hem de eenigste hoop te wezen tot herstelling; des hy besloot met goedkeuring van den Heer van Zuile-

ftein dit ten prezent te fchenken aan zyn hoogheid den Prince van Oranje, naderhant Koning van Engeland, met verbeelding van eenig amp daar door te zullen verkrygen, en des te meer om dat de foldaten van den ftaat wel voornamentlyk de oorzaak van zyn bederf waren geweeft Dit gefchiedde. Doch hy liet voor af, om he te meer fmakelyk te maken aan den Stadhouder des-zelfs beeltenis in 't midden van gemelde Frui en Bloemkrans fchilderen. Maar *gelyk 'er* (als he fpreekwoort zeit) *niet eerder vergeten word als wel daden*, zoo verliep'er ook een geruime tyd dat d Prins aan hem niet dacht, niettegenftaande hy he zelve door voorfpraken en verzoekfchriften levendi hield. Anderen hebben aangemerkt dat het fter ven van den Heer van Zuileftein voor Woerden (di 't wel met hem voor had) zyn ongeluk was. Ein delyk ftelde de Prins hem in de Vroedfchap to Uitregt, dat hem even zoo veel dienft doen kond als 't vyfde rad aan den wagen. De Raad va Uitregt met hem verlegen zynde, aangezien hy i zyn oogmerk mifte, gaf hem het Tollenaars amp of *Controleurfchap* aan de Vaart anders Vreeswyk Dit was het loon voor zoo heerlyk Konftju weel 't geen ik niet weet waar zedert verva ren is.

Verfcheiden buitenlantfche Hoven hebben zyn konftwerken behaagt, en het teeken van de Ridderfchap dat hy droeg is een bewys van de agting die zyn konft gehad heeft, tot dewelke hy (be halve de natuurdrift) geene andere leidinge geha heeft als die van zyn Vader *David Davidze d Heem*, die te gelyk met zyn Zoon in den jar 1660 noch leefde, als uit dit Rym van Korn. d Bie te fpeuren is,

His

Hier leven twee door konst, de Zoon met zynen Vader.

Beider neiging liep tot het schilderen van allerlande soort van oog- en smaakstreelende vrugten, als Druiven, Persiken, Abrikoozen, Kersen, Oranje, Sitroene en Granaatappelen. Beyde waren zy afgericht op 't nabootsen der schoone natuur; zoo dat'er gezeit wort by gemelden de Bie:

De Zoon doorploegt zoo wel, zoo zuiver en zoo wakker,
Gelyk de Vader doet, Picturaas vruchtb'ren Akker.
Die 't werk van Vader en van Zoon stelt by malkander,
Kan geenzins onderscheit bespeuren.......

Doch inzonderheit word JAN DE HEEM geprezen, om dat hy het Goud en Zilver als schotelen, schalen enz. natuurlyk wist na te bootsen als of het waarlyk Goud en Zilver was. Op het een en ander ziet het volgende vaars:

Wanneer DE HEEM, *vol vuurs, op 't onbezielt paneel,*
't Nieusgierig oogh verschalkt door streken van 't penceel,
Verwondert zigh Natuur, die voor den gloet der verven,
Haar Ooft, hoe glansryk ziet verbleeken en besterven.
'T is ydel datmen van den vrekken Midas rept;
Hier heeft de Kunst de verf in klinkklaar goud herschept.

Zyn Beeltenis staat in de Plaat K onder *Ant. van Dyk*, wiens beelt van de Schilderjeugt met verwonderen word aanschout.

Hy ontweek in den jare 16.0 met zyn vier Dochters en twee Zonen den moetwil der Fransche soldaten, die kort daar aan het Sticht overstroomden naar Antwerpen, maar stierf 1674 na dat hy meer dan seventig jaren bereikt had. Beide zyn Zoonen oeffenden zig mee in de konst. Van KORNELIS die wel 't veerste gevordert was in de konst vintmen naam: maar van den anderen ziet men zelden stukken die met zyn naam gemerkt zyn, aangezien hun Vader voor gewoonte had hunne werken met zyn konstpenceel 't overloopen of over te polysten, gelyk ook de stukken van *Minjon* die eenige jaren by hem woonde om de konst te leeren. Men mag hem wel mee onder de gelukkige schilders tellen.

J. Sandrart verhaalt dat Tomas Keyzer t'Amsterdam hem voor twee kleine stukjes schildery aanbood de somme van 450 gulden; maar dat hy dezelve, schoon hy een vrint van hem was, niet geven wilde.

Behalven *Abrah. Minjon* (waar van wy naderhand melden zullen) word ook de Uitrechtze HENRIK SCHOOK onder de leerlingen van JOH. DAVIDSZ. DE HEEM geteld, alschoon hy eerst *Abrah. Bloemaart*, en *Jan Lievenze* den ouden tot onderwyzers gehad heeft, en in de Historien al een wyden stap gevordert was. De lust dreef hem (*wie kan zyn geneigtheit altyds paal zetten?*) om eens een Bloemstuk te maken, 't geen hy aan JAN DE HEEM, aan wien hy kennis had vertoonde, die het zoo fraay keurde dat hy hem ried op dien voet voort te gaan, en zig geheel daar aan te houden, sprekende openhartig (gelyk hy dus voor alle jonge Schilders gewoon was te doen) van de Konst, en de behandelinge der zelve met een gegrond oordeel,

waar

waar door gemelde *Schook* zig aan hem overgaf; te meer om dat hy bespeurde dat dit deel van de Konst hem lichter toeviel als de Historien.

JOHAN PARCELLES, wiens netten geboortetyd wy mee niet weten, plaatst de Bie by *Hendr. vander Borght* geboren 1583. en *Joh: Willens* geboren 1600, en op de lyst der Konstschilders, die wy in de beschryving van Haarlem vinden, staat hy by *Pieter Molyn*, *Karel de Hooge*, *Jakob Pinas* en *Salomon de Bry*, geboren 1597. Wy hebben het zeker voor het onzeker genomen, en hem geplaatst in 't begin van de XVI Eeuw.

JAN PARCELLIS, leerling van *Vroom*, schilderde natuurlyk en konstig Zeeschepen, Zeestormen, en Zeestrantjes, met fraje Beeltjes. Ik heb'er van hem gezien, verbeeldende, hoe de Visschers hunne pinken over rollen op 't strant slepen; en weer daar zy met hun vracht in manden op hun schoffen het Duin op torschen; maar inzonderheit steekt zyn penceelkonst uit in het natuurlyk verbeelden van Zeestormen, waar in hy de onweerwolken, die den dagh in een nacht zetten, en de geweldige bliksemstralen, die uit de t'zaamgeperste wolken doorbreken, zoo natuurlyk tegen rotzen stranden en in 't schuimende Pekel doet flikkeren, dat een Hannekemajer wel schrik zou krygen voor 't Zeewater.

Hy was, meent men, van geboorte uit de Kaag een Dorp in 't Meer by Leiden. Dog de Ridder *Karel de Moor* heeft my verzekert dat hy tot Leiden geboren is, en tot Leyerdorp begraven. Hy had een Zoon JULIUS genaamt, die hem zoo na by in die konst kwam dat'er dikwils in gedoolt wort, te meer om dat hy mee als zyn

 Vader

Vader J. P. onder zyne ſtukken ſchreef.

Onverſchelig was hy, en even natuurlyk in 't verbeelden van zyne voorwerpen : 't zy hy een geplaveid ſtrant met hooge ſantduinen ſchilderderden, daar in 't verſchiet de ſcheepjes voor en agter, met malkander ſpelemyen. Of een ſtille Zee daar de Dichters Galateé in een ſchulp, ontvluchtende den vreeſſelyken Eenoog Poleſemus, zonder ſchroom zouden durven overvoeren, of daar Eoö door zyn geblaas de Zee beroert, en de baren aan 't woeden maakt, even als

Wanneer de Tritions (als de Strantreus zwaar verbolgen
Door ſpyt en minneſmart zyn Galateé vervolgen,
In 't vluchten ſtuiten wil, en dwingen tot zyn min
De golven klooven met hun vinnen, om haar in
Dien nood te bergen, en met opzicht te verzellen;
Om ſpoedig over Zee na 't drooge ſtrant te ſnellen
Den Zeeweg vloeren voor de blonde Galateé:
Dan golven golf op golf elk naar een goede ree,
En ſtaap'len zig gezweept, op een tot hooge bergen
Die in hun woede zelf de lucht en 't onweer tergen
De Zeebulk gins en weer, gefoltert in dien drang
Maakt 't ſcheepsvolk angſtig en het hart des ſtuurmans bang,
Zig ziende in dezen nood geperſt aan alle zyden;
Nu 't ſtuur niet luiſt'ren wil om rots en klip te myden.

JAN EN JAKOB PINAS van Haarlem ſchilderden Beelden en Lantſchappen. JAN was wel 't veerſte in de konſt gevordert, en heeft in den jare 1605 met P. Laſtman geboren 1581 verſcheiden Jaren in Italien geweeſt om zich naar de beſte voorbeelden te oeffenen. Zyn penceelwerk

held

elde naar den bruinen kant, waarom vele geloo-
en dat Rembrant hem daar in na geaapt heeft.

Vondel gedenkt aan hem in zyn voorbericht oor 't ſpel van *Joſef* in *Dothan* met deze woorden: *'oſefs verkooping ſchoot ons in den zin, door het 'afereel van Jan Pinas, hangende nevens meer onſtige ſtukken van P. Laſtman, ten huizen van Docter Robbert vander Hoeven; daar de bloedige ok den Vader vertoont wort.*

PIETER MOLYN zyn tyd en ſtadtgenoot was een fraay Lantſchapſchilder, helder en lun in zyn verſchieten, als ook natuurlyk gloeend op de voorgronden.

Nevens hem verſchynt een geheel rot konſtchilders, zyne tydgenooten van verſcheiden oorden, dog meeſt Antwerpenaren ten tooneel: als *Warnard van Valkert*, *Remigius van Rheni*. *Lowys de Vadder*, *Marten Rykaard*, *Andries van Artvelt*, *Jakob van Es*.

WARNARD VANDEN VALKERT is geboren tot Amſterdam, maar in wat jaar van de vyftiende eeuw, weet ik niet, maar aan een groot ſtuk dat ik van hem gezien heb, waar op hy met eigen hand geſchreven had, dat hy het zelve had voltooit op den 10 van Herfſtmaand 1623 was wel te zien, dat het van geen Jongeling gemaakt was. Wy hebben hem daarom nevens andere zyne tydgenooten, welker geboorte tyd ons niet bekent is, geplaatſt. In dit ſtuk kwamen verſcheide Pourtretten levens groot, met nog andere beelden, en zyn eigen portret boven aan. En in 't verſchiet vertoonde zig St. Jan predikende in de woeſtyn. Dit beeltje was inzonderheit konſtig geteekent en ront geſchildert, gelyk ook het ander werk op de wyze

van Hend. Goltzius, by wien hy de konſt geleer had.

REMIGIUS VAN RHENI geboren te Bruſſel, was een groote yveraar, om na te ſpeuren al 't geen dienen konde om de konſt een groote kragt by te zetten, en had het veer gebracht als aan de konſtſtukken die hy voor Henrik Graaf van Wolfegh in Duitſlant gemaakt heeft, bleek. Hy heeft in 't jaar 1600 by dien Graaf gewoont op zyn ſlot, 't welk naderhant door de woede der Zwitzers, met al de konſt is verbrant. Ook is-'er in dien tyd geweeſt een uitſtekent meeſter in de konſt, PETER VAN LOON genaamt; doch deze had een heel andere handeling van penceel als de voorgemelde: doch was vernuftig in 't ſchilderen van *perſpectiven* en gebouwen, die hy loflyk en net uitvoerde. Hy is geſtorven daar hy geboren was, namelyk t'Antwerpen; maar in wat jaar weet ik niet.

LOWYS DE VADDER geboren te Bruſſel, was een fraay lantſchapſchilder en byzonder yverig in 't naſpeuren van den aart, en eygenſchap der boomen gronden enz. minder en meerder wykingen, naar mate van hunnen afſtant, en wat meer om een goed lantſchapſchilder te wezen dient in acht genomen te worden. Men zegt van hem; *dat hy* (eer Aurora met glans gehult 't hooft boven de kimmen ſtak om den komenden dag aan te kondigen) *al op de been was om agt te geven hoe de nachtdampen allengkens door haren gloed verdunt zynde, de dingen zich klaarder en klaarder aan 't oog ontdekken, tot aan 't uiterſte verſchiet.* 't geen hy met een konſtig oordeel in zyn ſtukjes heeft waargenomen. Daar by zietmen overal in zyn werk zulke zoete ſpiegelingen van boomen en gron-

ronden in de zoetvloejende beken, die hy doorgaans te pas bragt, dat zyn werk yders oog ſtreelen. Deze had tot zyn leerling

LUKAS ACHTSCHELLINKS mede van ruſſel, die een goed lantſchapſchilder was; en yn meeſters handeling heel wel wiſt na te bootsen.

Dat het zaad der konſt, eens in een vruchtbaen ſtamgrond geworpen, naderhand nieuwe ſpranen uitſchiet, is gebleken aan den lantſchapſchilder IARTEN RYKAARD, Broeders zoon van en ouden *David Rykaards.* Zyne handeling veemde na die van *Joos de Momper.*

Nu ſtelt zich voor onze oogen

ANDRIES VAN ARTVELT van Antwerpen. Deze was fraay in 't ſchilderen van water, inzonerheit van onſtuime Zee, tempeeſten daar de zou: plas door het bulderend geblaas van Eolus, het eeſchuim tot aan de zwarte wolken opjaagt, teen de ſchitterende blixemſtralen;

geen A R T V E L T *heeft zoo fraay geſchildert*
naar het leven
Natuurlyk, kragtig, en zoo na de konſt verzoet,
Of hy van Jongs af aan op zee was opgevoedt.

Hy heeft neven andere zyne tydgenooten d'eer ehad dat zyn Beeltenis door den grooten *A. van Dyk* in 't koper gebragt is.

JAKOB VAN ES, mede een Antwerpenaar, hilderde heel natuurlyk, Viſſchen, Vogels, loemen, inzonderheid alle zoort van ſmakelyke ugten, waar op dit vaarsje ziet:

.... Want ziet de Muscadellen
Hoe levendig zy ſtaan; men zou haar kernen tellen

Zyn Beeltenis is in print, van W. Hollar geſneden

GUILIAM EN GILIS BAKKEREEL, ſchilders van Antwerpen, waren twee gebroeders, gelyk in naam maar gans verſchelig in aart, geneigtheit en verkiezinge hunner konſtbehandelinge. Want de een was een lantſchapſchilder, de ander had zig tot het ſchilderen van groote Beelden gezet.

De een hield altyt den ſpot met 's Waerelds yd'le
pracht,
Maar d'ander heeft te meer den ſtaat en d'eer geacht
Zy bleven naa hun dood geſcheiden van malkand'ren
D'een ſtierf te Roomen, en t' Antwerpen ſtierf den
and'ren.

Daar is geen geſlagt bekent waar onder de konſt zoo vele jaren agter een heeft gebloeit als het geſlagt der *Bakkereelen.* Van ouds af heeft'er altyt een of twee te Romen gewoont; en de laatſte was niet geſtorven, of'er trok ſtraks weder een ſtuk of twee van Antwerpen na toe, om de plaats te vullen. Sandrart verhaalt: *dat hy'er in zyn leven 7 of 8 van gekent heeft, die veel gelt door hun konſt wonnen, maar ook alles weer in vrolikheit verteerden.*

JOANNES WILDENS was een lantſchapſchilder van Antwerpen. Zommigen hebben hem den naam van Portretſchilder gegeeven, misleid door dit volgende vaarsje:

was WILDENS, *welkers konst ontfing haar eerste leven*
Door Rubbens, *in dien tyd den grootsten in de konst,*
Zy heeft uit dankbaarheid ook eindelyk die gonst,
n zyne Beeltenis, aan hem weerom gegeven.

Maar dit is de waarheit dat *P. Paul. Rubbens* ezen WILDENS veel gebruikte om de gronen en agterwerken met lantschappen te beschileren, het geen deze volgende regelen zeggen villen:

Als WILDENS *had den grond aan Rubbens konst gebragt,*
Zoo kwam'er 't leven in, met een veel grooter kragt.

Wie zouw den tyd, indien hy wezentlyk was, niet met scheve oogen begluren, om dat zoo menig konstwerk, door den zelven zoodanig vergruisd is dat'er byna niets overblyft, om des werkmeesters roem te bestempelen? Gelukkiger zyn daarentegen geweest, zulke welker konstwerken de woedende klauwen der oproerige Beeldstormers ontrukt, of door byzondere voorzorge bewaart, voorhanden zyn: om den naam van hunnen maker in spyt van den tyd eeuwen te doen leven op de tongen der konstlievenden, en tot voorbeelden van naarvolging te strekken. Dus is het gegaan met de konststukken van den Hollantschen PIETER VAN DE PLAS, tot welkers loffelyke gedachtenis Korn. de Bie van hem zeit: *Hy verdient een groote eer, en afgescheiden te wezen van alle konsthatende berispers, als die in veel deelen van de konst anderen overtreft en te boven gaat, waarom de rede*

de vereist hier te gedenken aan de treffelyke ordonantien die Pieter vander Plas heeft in zynen tyd door zyn konstpenceel, tot verwonderinge van alle liefhebbers, voortgebragt, mits daar in is te bespeuren dat de natuur hem mild begonstigt heeft met de gaven van de uiterste volmaaktheit die in 't leven kan gezien worden, gelyk tot Brussel en in andere uitlantsche steden nog van zyne werken te vinden zyn welke getuigen dat hy zonder beroeminge niemant in onze eeuw in grooter volmaaktheit naar reden, proportie en eys van eenige schilderkonst behoefde te wyken. Hy is binnen Brussel gestorven.

Hier aan laten wy volgen den konstoeffenaar JAKOBUS DE GEEST schilder van Antwerpen, op welks dood den Dichter Jan Vos deze lykklacht gemaakt heeft:

Antwerpen, treur, ey! treur, uw kunst is nu in noodt:
Laat al de trânen vry langs uwe kaaken loopen.
Vraagt gy: om welk een reên? uw schilders Geest, is doodt.
Wie zynen geest verliest, heeft op geen kunst te hoopen.

Dit volgende paste dezelve dichter op de konstschilder Gerret Bartels, die door den val van een steen sturf:

Twee steenen rukten 't lyf van Bartels van ons af;
D'een die hem 't hoofd verplet; en d'ander op zyn Graf:
Men hoort zyn kroost vergeefs by deze steenen steenen.
De doodt verschoont Geen geest; zy lacht als and'ren weenen.

No

Nu volgt de Antwerpenaar
PIETER NEEFS. Deze schilderde Vorstelyke Paleyzen, en Galeryen in *perspectief*, maar inzonderheit gezichten van Tempels, en Kerken inwendig te zien, met al der zelver *ornamenten*, *Pilkons*, verheve Choren, Altaren, Predikstoelen, en wat inwendig aan en tot dat werk behoort. Een arbeidzame verkiezing, die ik liever wil zien dan zelf maken.

Hier by zal niet kwalik voegen de Hollander THEODOOR BABUER. Doch ik weet van hem niets te zeggen, als dat ik uit zekere omschryving begryp, dat zyn konst bestont in een dergelyk werk als dat van den voorgemelden.

'T geen niet minder als naar gewyde Tempels en Kerken geleek was de verkiezinge die KRISTOFFEL en JAKOB VANDER LANEN, tot hunne behandelinge in de Konst, hadden uitgekeurt, bestaande in het verbeelden van gezelschappen daar men vryt, speelt, drinkt, en allerhande vrolyke en zinstreelende tytverdryven oeffent.

Wy hadden byna overgeslagen, en vergeten HENRIK DE KLERK, die geroemd word om de zinryke Poëtize vindingen die hy in zyne penseelwerken heeft te pas gebracht; ook om zyn fraje zeedestukken, waar van 'er noch hier en daar te Brussel in Kerken te zien, en uitvoerig gemaakt zyn. Hy was een leerling van *Marten de Vos.*

Van ANTHONI SALART zyn mede noch eenige stukken te zien tot Brussel, daar hy geboren en ook gestorven is. Ook is GULIAM MAHUE, Pourtret Schilder, te Brussel geboren en begraven.

In dien tyt waren ook om hunne Konst in agting

ting AUGUSTYN BRUN, en HANS HOLSMAN Schilders van Keulen, mitsgaders FREDERIK BRENTEL, en JAKOB VANDER HEYDEN te Straatsborg geboren, welke om hunne Kunst by Vorsten geëerd werden. Gelyk ook DANIEL VAN ALSLOOT, van Hartog Albert.

Eindelyk komen mede op de naamrol de Antwerpenaars ABRAHAM MATTYS, en EGIDIUS VAN TILBURG, van deze weet ik niet te schryven, als dat de laatste Boerekermissen, en Markten schilderde, en de eerste een goet Lantschapschilder was. Gelyk ik ook niet van onzen Rotterdammenaar DAVID DE HAAN weet te zeggen, als, dat ik uit dit volgende rym besluit dat hy te Roomen geweest is;

Die uit het Hollants lant
Naar Romen was gevlogen,
Alwaar zyn groot verstant
Werd yv'rig opgetogen.

Deze vind ik alle ten opzicht van hunnen geboorte- en sterfdag ongemerkt, zoo dat 'er geen jaartal aan te bespeuren is. Wy willen hen ook ongemerkt laten deurgaan.

Het maakt my dikwils onlustig, als ik schryvers ontmoet, die meer dan een halve eeuw voor my, en gevolglik zoo veel nader aan den levenstyd der zulken, welker bedryf zy voorgeven te beschryven, geweest zynde, egter daar niet van zeggen dat 'er van gezeit moest wezen. Ja 't smart my nu ik zoo laat aankom dat 'er veele zaken in de vergetenheit geraakt zynde, ik gevolgelyk van de

zel-

ve, niet zoo ſchryven kan als ik wel wilde. Ik
b wel over meer als twintig jaren bedacht hoe
odig het was, dat ymant eens de pen verſneed
over die ſtoffe te ſchryven, en zedert my zel-
n gevleit dat 'er wel ymant zou opkomen, die
g het verlies der gedachteniſſe van zoo vele bra-
Konſtſchilders zoude ter harte nemen: maar
ar is niets van gekomen, als dat nu en dan deze
gene, een ſtukswyze verhandelinge van de zel-
in druk hebben gegeven in de Franſche taal,
lks wy 't ons moeten getrooſten, en de Lezer
et ons, dat het met velen mager uitkomt.

Als by voorbeelt met

JUSTUS VAN EGMONT, geboren tot Leiden
't jaar 1602, die zoo veer in de Konſt gevor-
rd is geweeſt, dat de Koning van Vrankryk
owis de XIV daar een welgevallen in gehad, hem
n lange wyl aan zyn Hof gehouden, en met
ffelyke geſchenken beloont heeft; nochtans vint
en van hem niets geboekt, by wien hy de
onſt geleert heeft, of wat behandelinge hy had-
; maar alleen dat hy een Hiſtorie-ſchilder was.

Dat wareltſche zaken in geſtadige verande-
ngen beſtaan, heb ik meer als eens gezegt. En
oe de wiſſelingen de ganſche levens jaren van
en eenen menſch met tegenſpoeden aancenſcha-
elen; en die van een ander in voorſpoed doen
itloopen, zoo dat al zyn tyd van het geluk zon-
er ebbe beſpoelt word, heeft de bevindinge ons
ok meer als eens doen zien. 'T laatſt gezegde
al door dit volgende levens verhaal beveſtigt
vorden.

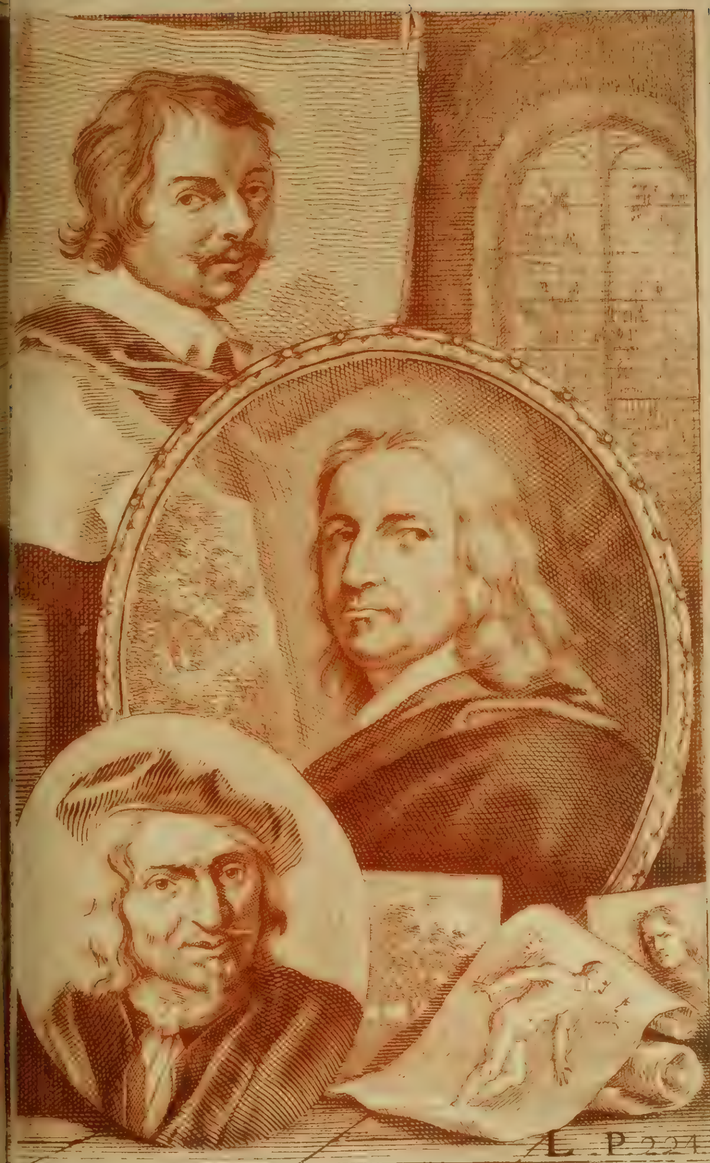
PHILIPS DE CHAMPANJE werd geboren
e Bruſſel in 't jaar 1602. Zyne ouders waren
van

van geringe geboorte, maar hadden veel geld en zynde een eenige zoon hadden zy veel met hem op. Zyn geneigtheit liep al vroeg op 't leeren van de Schilderkonst, 't geen zy hem inwilligden, doch deden daar ontrent geen goede keur, 't geen hem dikwils van meester deed veranderen, verdrietig maakte, en deed besluiten zig buiten eenig onderwys naar 't leven te oeffenen, 't geen wel gelukte.

Zyn borstbeeld vertoont zig aan d'overkant, tusschen de beeltenissen van *J.v. Bronkhorst* en *P.J. van Asch*, in de Plaat L. waar by zig een *Academie* beelt, afgeschetst op papier, nevens een pourtret doet zien.

Met zyn 19 jaar kwam hem het reizen in 't hooft; waar op hy besloot door Vrankryk naar Italien te trekken, maar bleef eenigen tyd in Vrankryk ten huize van een Duitscher, een gemeen schilder. Naderhant ging hy op zig zelf wonen in het *Collegie* van *Laon*, waar *Nikolaas Pousyn* toen een woning nam, en met Philips groote vrintschap onderhielt. *Chesne*, een Schilder maar een zottebol en windbuil, had aangenomen eenig werk te schilderen in het Paleis van Luxenburg, en gebruikte daar toe deze twee jonge konstenaren. CHAMPANJE maakte het groot, en *Pousyn* het kleen werk tot de sieraden van dat vertrek, en zy verstonden elkander daar in. De Koningin nam zeer groot genoegen in het werk, inzonderheid dat van CHAMPANJE van wegens des zelfs helderheit, in vergelyking van dat van *Pousyn*. *Chesne* die hier door bemerkte *dat hy zig uit het nest* (als men zeit) *gestooten had*, en hem licht geen ander werk meer zoude worden aanbesteed, werd nayverig op CHAMPANJE, en veroorzaakte moeylykheit. Maar CHAMPANJE die den vrede beminde

Vrank-

L. P. 224

ntging dit, en vertrok naar Brussel, om zyn
Broeder te bezoeken. Wanneer hy eenigen tyd
aar geweest hadde, werd hy andermaal voorne-
iens naar Italien te gaan, maar zyn reis niet door
Vrankryk maar door Duitslant te nemen: doch
er hy zig op reis begeeft komt de Abt van St.
Ambrosius, *Sur-Intendant des Bâtimens*, tot Brus-
el, met bericht dat *Chesne* die hem hatig was,
estorven was, en verzoekt hem weder te komen
ot Parys.

Champanje was niet zoo haast te Parys
ekomen of hy wierd opzichter gemaakt over de
Konstkabinetten van de Koningin, met een inko-
en van 1200 gulden jaarlyks. Zy liet hem ook
enige groote werken schilderen, in de Kerk en
Klooster der Carmeliten, in welken tyd hy
ok troude met de Dochter van meergemelde
hesne die veel gelt hadde. Zie hoe de gevallen
g van begin af aan schikten tot zyn geluk? en
e zommigen in deze waerelt altyt tegen stroom
n wind moeten oproeyen, terwyl anderen ge-
akkelyk voor den wind zeylen.

De Kardinaal de Richelieu zocht hem door
deren te lokken uit den dienst der Koningin,
et aanbiedinge dat hy zoo veel zoude eisschen
hy begeerde om voor hem te schilderen, maar
l sloeg dit op een beleefde wyze af, en voegde
ar by: *Dat hy den Kardinaal* (indien hy zulks
geerde) *wel een schilder zoude aanwyzen die hem*
noegen zoude geven, en verzocht vorder in zyn
nst te mogen blyven. Dit antwoort by den Kar-
naal overgebracht, was oorzaak dat hy te meer-
agtinge voor hem kreeg, om dat hy niet on-
uw wilde wezen aan die hem wel beloonden,
e liet hem zyn afbeelding op verscheiden wyzen
ilderen.

Hy was yverig en van een werkzamen aart, en heeft veel beroemde konſtwerken in dat Koninkryk gemaakt.

In 't *Cabinet des ſingularitez d'Architecture, Peinture, Sculpture, & Graveure &c. Par Florent le Comte, I. D. p:* 78. is een lyſt van al zyne beruchte werken, waar ontrent inzonderheit geroemt wort zeker ſtuk, waar in Louys de XIII, knielende voor een Mariabeeld, dat hy zyn Rykskroon aanbiedt, verbeelt ſtaat. Dit ſtuk had hy geſchildert voor de Zilverwinkelhouders te Parys, en 't is in de Kerk van *Notre-Dame*, of de Lieve Vrouwe Kerk, opgehangen; gelyk dezelve uit een oud gebruik jaarlyks gehouden zyn te doen; waar toe zy dan een der voornaamſte konſtſchilders uitkeuren. Welk konſtſtuk voor af op den Feeſtdach van Maria, van den morgen tot den avond, voor de Kerk te pronk hangt, om van allen beſchout te worden.

Monſr. Poncet Raadsheer in 't Hof der Aydes, kwam hem eens op eenen zondag bezoeken om van hem geſchildert te worden, maar hy weigerde zulks te doen (ſchoon hy een groot man en byzonder vriend van hem was); om dat hy zwarigheit maakte van de Kerkelyke beveelen, en het gemeen gebruik te overtreden; hoe gretig hy ook op winſt was.

In dien tyd werd de roem van *C. le Brun*, toenmaals noch in Italien, door geheel Vrankryk getrompet, en zyne aanhangers maakten zyne bekwaamheden noch veel grooter dan zy waren (gelyk het gemeenlyk gaat als men ymant gunſt bewyzen wil) om hem tot Hofſchilder van den Jongen Koning Louys den XIV in te dringen. Maar CHAMPANJE kreunde zig daar niet aan. *Hy*

had

ad (als het ſpreekwoort zeit) *zyn Schaapjes op 't 'roog*, en ſtorf in 't jaar 1674, oud 72 jaren.

Geen enkel, maar verſcheiden voorbeelden heb- en ons doen zien, dat het konſtzaad in 't ſtam- loed verſpreid, van d'eene tot d'andere Eeuw ieuwe konſtbloeizels heeft voortgebragt.

De Boeken van J. Sandrart doorbladerende vint : in het 3 Boekdeel van zyn **Teutſche Academie** p pag. 69. gemeld van eenen VAN AELST, die iet alleen een hoogvlieger in de Schilderkonſt, aar ook een voornaam Boumeeſter was; waarom y ook door den Magiſtraat van Antwerpen werd tgekeurt om de Eerepoorten, naar zyn beſtek, doen vervaardigen, tegens d'intrede van Filip- us den tweeden, zoon van Karel den vyfden, in en jare 1550. Van wien ook de Boeken:

iciliæ & Magnæ Græciæ Hiſtoria, ex antiquis numismatibus illuſtrata. (met Medaljes) en

'e Romanæ & Græcæ antiquitatis monumentis é priſcis Numismatibus erutis, per Hubertum Goltzium Herbipolitanum Venlonianum, civem Romanum, geſchreven zyn.

eze VAN AELST is de zelve dien K. v. Mander *ieter Koek van Aelſt noemt*, en die overleden is t Antwerpen kort na den jare 1550. Want zyne argelaten ſchriften van de Boukunde werden in n jare 1553 door zyn weduwe *Maayken Verbulſt* druk uitgegeven. Hy liet ook een zoon na ULUS genoemt, die ook de konſt oeffende, en trout is geweeſt, uit wien gelooft word (ſchoon *n Mander* alleen van zyne Weduw meld, en

P 2 zeit:

zeit: *Dat zy naderhand getroud is geweest aan Gillis van Koningsloo.*) dat van Aelst in de beschryving der Stadt Delf op 't jaar 1602 aangetekent (thans het voorwerp voor onze pen) zyn oorspronk heeft.

EVERT van AELST, is geboren te Delf in 't jaar 1602. Hy was een braaf schilder in allerhande soort van stilstaande leven, inzonderheit Fruit, dat hy heel natuurlyk wist te verbeelden, als mede yzere Harnassen, Stormhoeden, en alle soort van glansige Metalen, die hy hunnen behoorlyken glans en weerschyn naar vereys wist te geven. Hy stierf 1658 naarlatende tot naarvolger in de Konst WILLEM van AELST, zoon van zyn Broeder *Jan van Aelst*, *Notaris* te Delf, die deze Konst van zynen Oom zoo wel geleert heeft, dat hy noch jong zynde, hem te boven ging, ja zodanig in de Konst toenam, en het leven zo natuurlyk wist na te bootzen, dat zyn penceelwerk geen schildery, maar het leven zelf scheen te wezen. Hy heeft in zyn jeugt vier jaren in Vrankryk en zeven jaren in Italien de Konst geoeftent, en in dien tyd by Kardinalen, Vorsten en groote Heeren in aanzien geweest. In den jare 1656 weder in zyn Vaderlant gekeert, heeft hy zig met 'er woon eerst te Delf, daar na tot Amsterdam begeven, alwaar zyne Konst by alle konstkenners hoog geacht is geworden, en tot een hoogen prys verkocht. Waar uit men klaarlyk ziet, en daar uit besluit kan maken in 't algemeen hoe alle konsten en wetenschappen niet van eersten af aan in hare volkomenheit zyn uitgevonden; maar dat de vinder, of anderen op dien grond voortvarende trapswyze hebben ontdekt, en uitgevonden, 't geen daar aan ontbrak, om ze te bren-

lengen tot hare hoogste volkomenheit. Willem, aders Guilhelmo, was een man (na dat hy in Italien geweest had) die een grootmoedigen inborst bzat, en die niemant, inzonderheit als hy wat boven zyn peyl gedronken had, ontzag. 'T is gbeurt, dat de Borgermeester Maarzeveen met hem geschil kreeg, over d'eene of andere zaak, waar oor zy in woorden kwamen.

Van Aelst, die voor een Borgermeester van Amsterdam niet wilde 't zeil stryken, in een zaak daar hy meende recht in te hebben, stoof op, trok zyn boven rok open, en toonde op zyn borst den gouden penning, en keten die hy van den Groothartoog van Toskanen had gekregen, zeggende: *Gy zyt met een geltzak om uw hals geboren, en dat is 't al; maar dat ik ben, ben ik door verdienste.* Maar *of hem die worst* (als het spreekwoort zeit) *naderhand niet opbrak*, daar twyffelde zelf, die 't my verhaalt heeft, niet aan.

Een man (zeit Gratiaan) *verliest zyn agting door een hardnekkige verdediging; want zulks is niet de waarheit voorspreken, maar eer zyn koppigheit vertoonen.* En op een andere plaats. *Zommige vertrouwen zig zoo zeer op hunne verdiensten, datze geensch geen zorg dragen, om zich te doen beminnen.*

Schoon hy (gelyk ik even gezegt heb) een grootmoedigen inborst bezat, nochtans trof hem Venus zoon met zyn vlammende schicht, zoodanig, dat hy verslingerde aan zyn dienstmeit, dat een dikke moffekop was, de zelve troude, en de schoone kinderen by haar teelde. In dien tyd woonde hy op de Princegraft, by het Waale Weeshuys daar hy ook gestorven is, in 't jaar 1679: Maar het jaar zyner geboorte heb ik niet kon-

nen te weten komen, en heb daarom zyn levensbe dryf aan dat van zyne tyd en konstgenooten ge schakelt.

Jan Vos maakte op een zyner voornaamst bloemtafereelen dit volgende vaarsje:

Hier komt de lieve Lent by wintertydt verschynen.
Natuur, die al wie maalt door haar penceel ver dooft,
Begint, nu zy dit ziet, van enklen spyt te kwynen.
Aurora, *leg uw pruik vol roozen van uw hooft:*
Hier groeien roozen die uw hulsel overtreffen.
Zoo wort VAN AELST, *door kunst, de waere deur beroemt.*
Wie and'ren overwint behoort men te verheffen.
Zyn handt, vol geesten, heeft het bladt van dit ge bloemt
Beschildert met een glans, die nimmer zal verslense
Het loof dat heet en koudt verduurt zal eeuw staan.
Vrou Venus *zou haar krans om dit gewasch verwen sen;*
Om, als zy hoogtydt houdt, te pronken met de blaâ
Of als zy't hart van Mars *aanminnig komt bestryen.*
'T sieraadt der Vrouwen is de lyst der Schilderyen.

Zyn Weduwe vertrok na zyn dood met d kinderen (dit was in 't jaar 1680) naar haar lant, wa een Brouwer verlokt op de harde Ryksdaalders d zy mee gebrogt had, haar troude. Maar 't lee niet lang of een droevig ongeluk trof den oudste van de kinderen, zynde een welgemaakte jon gen, want hy viel in den Brouketel en verbranc de.

D

De bevindinge heeft den Landman doen zien dat de groeybaarheid niet alleen van de gesteltheit der zaden, maar byzonder van een wel doorbouden en gemesten grond afhangt.

De jeugt die zig tot d'oeffening der Konst begeeft by een Akker geleken, en de leerlessen van haar onderwyzer by het zaadt, zullen wy zien dat zy beide meer of min van een zelven goeden aart moeten wezen. Want zoo die gront niet is doorbout met oordeel; en doormest met vernuft, yver, en leerzugt, is 'er weinig hoop van eenen ryken oegst te maajen. In tegendeel als die grond goet is, gaat de verwagting zeker zelfs buiten verwagting. Dit is gebleken aan JAN VAN BRONKHORST, die door yver, aangeboren leerzucht, en aangewende opmerkinge (schoon hy maar een gering zaat van onderwyzingen in den akker van zyn begeerte ontfangen had) dat zaad zoo wel heeft gebroed, dat 'er van hem word getuigt, dat, al mocht ymant het geluk gebeuren van het doorluchtigste verstant, en den grootsten meester in de Konst tot zyn onderwyzer te hebben, zoo konde hy niet beter in de uiterste wetenschappen van de Konst ervaren wezen.

Elf jaaren was hy pas oud als hy besteed wierd by een Glasschryver geheeten *Jan Verburgh*, om de grondbeginzelen der Teekenkonst te leeren, alwaar hy een en een half jaar zig met grooten yver en naarstigheit heeft geoeffent, en daar na noch by twee andere gemeene Glasschilders, zoo lang tot dat hy in 't jaar 1620 lust kreeg om een reys naar Vrankryk te doen, om daar zyn Konst verder voort te zetten, dus nam hy de reis over Brabant, maar werd door zeker toeval in den voort-

gang gestuit; want tot Atrecht kwam hy geva
lig by eenen *Peeter Mathys* konstig Glasschilde
daar hy zig ophielt ontrent een en een half jaar
in welken tyt hy gelegentheit had om veel fraj
werken te helpen maken. Van daar trok hy naa
Parys, daar hy een heel bekwaam meester in
Glasschryven, *Chamu* genaamt, aantrof, daar h
eenigen tyd bleef en toen weer naar zyn geboor
testadt geraakte, alwaar hy als meester in die kons
de zelve met vlyt en yver voortzette; nochtan
altyt by zich zelven onvergenoegt, wyl dit doe
hem te gering scheen te wezen. Dit was de reg
te slypsteen om zyn brein te scherpen tot groote
ondernemingen; te meer werd dit voornemen in
hem opgewakkert, toen hy gelegenheit had van
met *Kornelis Poelenburg* om te gaan, en hem te
zien schilderen, welke aangename en bevallige
handelinge zyn gemoet zoodanig trok dat hy on-
veranderlyk by zich zelven besloot, tot het schil-
deren in Olyverf over te gaan, en op de handeling
van *Poelenburg* zich te zetten. Doch dit sleurde
noch al een tyd lang, zelfs na dat *Poelenburg* al
was naar Engelant getrokken. In 't jaar 1637.
heeft hy het Glasschilderen noch al gehanteert,
doch in het jaar 1639 ontsloeg hy zich geheel
daar van, yverende dagelyks zonder onderwys, en
bracht het zoo ver dat de tyd zyn roem niet licht
zal afmaajen. Hy was geboren t'Uitrecht in 't
jaar 1603.

De Nieuwe Kerk tot Amsterdam pronkt noch
heden neffens het Koor met drie van zyne konstig
beschilderde kerkglazen. Men ziet daar in ver-
beelt hoe de Vrede den Oorlogsgod Mars boeit,
en kluistert, en den Kryg en zynen aanhang ver-
treed. Hoe de welvaart van zee en lant bloeit,
als

ıls de met ſlangen geparuikte Twiſt verbannen wort. Zy wort vertoont door den Overvloetshooren, die ıllerhande ſlag van uitheemſche Koopmanſchappen ıitgeeft; gelyk ook door de Boeken te kennen wort gegeven, dat geleertheit, konſten en weten-ſchappen, in tyden van vrede 't ſchoonſte bloejen. En op de deuren van het Orgel zietmen door zyn :onſtpenceel met olyverf verbeelt, de Triumf van David over den verſlagen Goliat: de zalving van Saul tot Konink, en hoe hy van zyn troon Da-id voor hem ſpelende aan zyn ſpeer meende te pitten.

Zyn Beeltenis kanmen beſchouwen in de Plaat , boven aan daar zig nevens aan een beſchildert ıerkglas vertoont.

In dit zelve jaar 1603 kwam NICOLAES :NUFTER te Leipſig ter waerelt. Hy, als ın natuur tot de konſt geboren, deed van der ıugt aan in ſte van zyn ſchoollesſen te leeren niet ıders als zyn boeken met beeltjes, een beesjes ekladden. Waar over hy dikwerf van zyn mee-er gehekelt en gekaſtydt wert. Doch alles te ver-eefs; want wierd hem papier en inkt onthou-en, hy bediende zig van houtkool en betekende e wanden zoo hoog als hy ze bereiken kon: 'aar over hy van de huismeid dikwils heel onzagt ehandeld werd. Zyn Vader ziende dat alles wat hy nwendde zyn drift niet ſtuiten konde, dacht in 't rſt noch dat dit ontſtont, om dat hy geen ge-igtheit hadde tot het leeren van talen. Dus be-ıcht hy alle ambachten die hy konde, ſchreef die een blad papier, en leide dit zyn zoon voor, ggende, *hy konde een van alle verkiezen wat hy ilde*, dog hy verkoos niet anders dan 't ſchilderen te ren. Maar dit moet ik noch vooraf zeggen,

dat ook wel de voorname reden, waarom de me[l] over het begruizen der muuren hem zoo hard vi[el], was: dat hy zyne Beelden zoo Paradysagtig n[a]tuurlyk met kool overal door 't huis op de wa[n]den afſchetſte, dat zy al zoo wel als Eva kon[den] zien datze naakt waren. Gelyk hy onder ande[re] ook heel geeſtig had afgeſchetſt, daar Uliſſes naa[kt] by Nauſicae komt, gevolgt naar de beſchryvi[ng] van *Homerus*. Zyn Vader beſteedde hem dan g[e]volgelyk by eenen ſchilder genaamt *Emanuel A[l]ſen*, daar hy twee jaren by woonde; maar da[t] viel het niet tot zyn voordeel uit, terwyl hy in ſt[ee] van hem de konſt te leeren hem voor knecht g[e]bruikte om zyn mantel agter hem te dragen wa[n]neer hy uitging. Dit hem tegen de borſt zyn[de] liep hy weg, en kwam tot Maagdenburg daar hy e[e]nigen tyt zyn koſt won met penceelen te mak[en] voor ſchilders, dog daar hy weder[...]fraakte, [...] zig begaf by een kladder, daar hy by bleef tot h[et] jaar 1630, wanneer hy tot Uitrecht kwam, [en] gelegentheit aan de hand kreeg, om zyn groot[en] yver en zucht die hy tot de konſt hadde aan *Abr[a]ham Bloemaart* te kennen te geven, die ziende z[yn] natuurlyke drift, en hoe veer hy reeds meer do[or] zyn leerluſt als grondig onderwys gevordert wa[s], hem een plaats in zyn huis ſchikte, alwaar hy do[or] goed onderwys en naarſtigheit in korten tyd z[oo] veer kwam dat hy op eigen wieken konde dr[y]ven, ja zoo hooge vlucht in de konſt maak[te] dat hy d'eer gehad heeft van voor den K[o]ning van Denemarken te ſchilderen drie ſtukken, vertoonende veltſlagen, waar in des zelfs voorz[a]ten d'overwinninge bevochten hadden. Waar, [of] wanneer hy geſtorven is, heb ik niet konnen n[a]ſpooren.

In dit zelve jaar 1603 is tot Antwerpen geboren JOHANNIS COSSIERS een man daar de Brabanders veel van roemen, inzonderheit om een konststuk dat te Mechelen in de Kerk van het groot Begynhof hangt, 't geen alleen genoeg is om zyn roem te trompetten, zoo veer als 'er schilderkonstminnaars gevonden worden. Hy is na dat hy vele Hoven bezogt, en overal blyken van zyn konstpenceel gelaten heeft gestorven. Dat 's zeker, maar in wat jaar weet ik niet.

Dit jaar 1603 vrugtbaar in konstoeffenaars te teelen bracht ook voort den gedachteniswaardigen SIMON DE VOS. Deze was een man die zich op de fondamenten van de konst grondig verstont, en daar van met oordeel bedient heeft. Zyne stukken in Brabant inzonderheit bekent, getuigen wat vermogen zyn penceel heeft gehadt.

Van JOAN BYLERT, hunnen tytgenoot geboren te Uitregt, weten wy niet veel te zeggen, als dat hy, naar het ons heeft toegeschenen, eerst van een los en ongebonden leven is geweest, en naderhant een afkeer daar van gekregen hebbende, zig tot de oeffeninge der schilderkonst begeven, een gelukkigen voortgang daar in gemaakt, en in die keurwisseling roem behaalt heeft.

Eer wy dit jaar 1603 eindigen moeten wy ook gedachtig wezen den Delfzen Konstschilder PIETER JANZE VAN ASCH. Deze was een braaf lantschapschilder, inzonderheit in 't klein. Men ziet maar zelden van zyne penceelwerken, om dat hy niet veel gemaakt heeft: wyl hy op een andere wys (om zyn ouden Vader en Moeder te bezorgen) zyn tyd heeft moeten besteden; maar 't geen datm'er van ziet is goed. Hy was deugdzaam en vroom van

leven, en bereikte eene hoogen ouderdom. Wa[n]t de konstschilder Johannes Verkolje, geboren 165[0] nog omgang met hem gehad, en ook zyn bee[l]tenis in koper gebracht heeft, die wy (geen and[ere] voorhanden zynde) gevolgt hebben. Zy staat onde[r]aan in de Plaat L nevens een tafereeltje waar o[p] een lantschapje geschetst staat.

Na hem volgt

KRISTIAEN VAN KOUWENBERCH geboren te Delf op den 8 van Herfstmaant 1604. H[y] heeft tot leermeester in de konst gehad *Johan va[n] Nes*, is daar naa gereist naar Italien, van waar hy byzonder in de konst gevordert, wedergekeert i[s] in zyne geboortestadt Delf. Daar heeft hy vel[e] konststukken zoo Historien als naakte Beelden levensgroot geschildert en daar door veel roem behaalt. Behalven op andere plaatzen zietmen ook van zyne penceelkonst in de princelyke lusthuizen Ryswyk, en t'huis in 't Bosch. Daar na ging hy zyn Fortuin volgende te Keulen wonen, alwaar hy overleden is den 4 van Hooimaand 1667. Onder zyne stadt-, tyd- en konstgenooten worden opgetelt:

Leonard Bramer, *Pieter van Asch*, *Adriaan van Linschoten*, *Hans Jordaans*, *Kornelis de Man*, en *Johannes Vermeer*.

Deze alle waren, als Dirk van Bleiswyk Evertz in 't jaar 1667 zyn Boek, de beschryving van Delf, eindigde, noch in leven.

Nu eischt ook eene plaats

DANIEL VAN HEIL geboren te Brussel in 't jaar 1604. Gelyk dezes geboortestadt met die van den voorgaanden in tusschenstant verschilde, zoo verscheelden zy nog meer in de verkiezinge van hun penceelwerk. Want de voorgaande scheen

tot

it verluſtiginge van 't gezicht, deze op een ont-
eringe in de ziel der aanſchouwers toe te leggen.
/ant hy ſchilderde meeſt Brandſtigtingen en dier-
:lyke voorwerpen die yſſelyk zyn om aan te zien.
Nochtans('t geen tot zyn lof getuigt wort) was alles
oo natuurlyk dat'er niets als de hette aan ontbrak.
nder zyne voorname ſtukken worden getelt de
ndergang van Sodom en Gomora met de ganſche
ntſtreke, door een vuur uit den Hemel &c. en
et verbranden van Troje, daar men ziet, hoe,

Toen Sinons *toorts de ſtadt verdelgde door haar vlam*
De Koning Priam *lag voor 't oog van zyne maagen,*
Gebarnaſt op den grondt door Pyrrhus *zwaart verſlagen;*
Daar Hekuba *den val van haar beroemden ſtam*
Betreurde, op 't bloedig lyk van haar' gemaal gezegen;

Of daar Eneas *torſt* Anchiſes *op zyn ſchouders,*
En geeft Askaan *de hand in 't midden van 't gekerm;*

eekenen die diergelyke Hiſtoriſche verbeeldingen
kenbaar maken.

Wy hadden byna vergeten den braven Dor-
drechtze konſtſchilder JAKOB GERRETZE
KUIP, wiens penceelkonſt al vroeg de konſt-
minnende bekoort heeft, te gedenken; maar wier-
den hem indagtig als wy zyn zoon Albert Kuip
ten tooneel zoude voeren. Hy ſchilderden Osjes,
Koetjes, Schaapjes enz. De verſchieten agter de
zelve waren meeſt lant en watergezichten die zig
om en by Dort doen zien, welke hy tot zyn gebruik
naar 't leven afgeteekent heeft, en zyn wyze van
ſchilderen was helder gloejend en ſmeltende.

Deze

Deze JAKOB GERRETZ KUI, Dortenaar, leerling van *Abr. Bloemaa* IZAK VAN HASSELT, KORN. T. GELBERG beide lantſchapſchilders, en JAQU GRIEF, anders *Klaau*, die ſtil leven ſchilderd waren de hoofden of aanleiders welke in den ja 1642 het konſtgenootſchap van St. Lukas te Do drecht hebben opgerecht, na dat zy uit het Gil genoemt het Gilt van de vyf Neringen (volge beding als in de Acte van ſcheiding ſtaat uitg drukt) waren uitgegaan. Maar eer ik eenige by zonderheden (om den Lezer bericht te geven va 't geen van tyd tot tyd, rakende de Konſtſchi ders is voorgevallen) voortbreng, zal voor af dien ſtig wezen aan te wyzen hoe de Konſtſchilders i St. Lucas Gilt, en andere Ambagtgilden zyn be trokken: van wien de naam van St. Lucas Gild zyn afkomſt heeft; en hoe de Schilders in ver ſcheiden ſteden uit die Gildens uitgegaan, Broe derſchappen hebben opgerecht, welke beſton den uit enkele Konſtenaars, en Konſtlievenden.

Hoedanig oulings de Konſtſchilders en hunn werken by de grootſten van de waerelt zyn geach geweeſt, hebben vele ſchryvers breedwydig ge meld; het geen den leer- en weetluſtigen is bekent dus zal 't niet nodig wezen uit de twyffelachtig outheit menigte van voorbeelden op te delven maar wy zullen alleen van de zelve, en van late tyden zoo veel ontleenen, als tot aanleiding van ons oogmerk dient.

Leonard da Vency, was van wegen zyne Konſt zoodanig by den Koning van Vrankryk geagt, dat deze Vorſt verſcheidenmalen, hem, daar hy op zyn ziekbed lag, kwam bezoeken, en handrei-king aanbood, zulks hy ook eindelyk in 's Ko-

nings

ngs armen den geest gaf. Zie K. van Mander 57.

Den moordt van Polidoor heeft de Raad van omen zoo euvel opgenomen, dat den Moorder o swaren straf wierd aangedaan, als of hy eenen n den Raad om 't leven had gebracht. Dit merkt hilips Angels in zyn lof der Schilderkonst aan op 22. en voegt daar by, dat de Venetianen noch later eeuwen, zich door de Konst zoo vereert tten dat zy aan brave meesters jaarlyks 300 kroon ten geschenk gaven, op dat zy die binnen nne muuren mochten behouden. En hoe meer en in d'outheit te rug treed, hoe meer men zal tdekken de groote achtinge die men voor de onst en Konstenaars over hadde. 'T waaren pelles en Praxiteles die het geluk alleen hadden, t de grootste waereltvorst hunne konst beminde; aar op zeker Dichter zinspelende, zeit:

Apelles werd, uit veel', alleen gestelt,
e schilderen den grooten Alexander;
raxiteles, had oorlof, en geen ander,
Een marmer beeld te snyden naar dien Held.

'eerst gemelde schilderde daar nevens voor den orst een naakte Venus, *Anadyomene*, zeit Plinius t is, *vers uit Zee opkomende:* waar toe hem de hoone Campaspe, Alexanders byzit, tot een levendig model om naar te schilderen vergunt werd. laar wat gebeurt 'er? De ontvlamde drift, hoe zeer y ze trachtte te bedekkken was niet zoo te ontveinen, of het wierd van Alexander bemerkt. Die ziende yne grootmoedigheit hier door ter proef gestelt, esluit, daar hy tot dus veer de waerelt bedwonen had, ook zyn neiginge te bedwingen. Hy stapt

van

van zyn lieve Campaspe af, en ſchenkt die a
Apelles.

Gemelde Plinius merkt ook aan, hoe na d n
tyd een Grieks Vorſt, wanende de Konſt h r
door in eere en aanzien te houden, door een v t
gebood dat niemant de Konſt van ſchilderen v -
mogt te leeren, of de zelve te oeffenen, ten y
hy edel geboren was. En uit een even zoo -
deelig begryp, voor de Konſt was't, dat 'er zi
een hooge prys geſtelt wierd, voor die deze
begeerden te leeren. Want hier door werden b-
kwame geeſten, en de ſchranderſte vernufte,
om dat zy van een ſlegte geboorte waren, geſmo
en tot den ploeg gebruikt: daar en tegen vern-
teloozen als zy ſlegs van groote geboorte ware,
tot het penceel opgebracht: 't geen e
merkelyk verval in de Konſt veroorzaakte, t
dat Keizer Maximiliaan deze konſtbreuk he
de, by zeker voorval verklarende, dat hy van honde
Boeren wel hondert Edellieden, maar van honde
Edellieden geen een goet ſchilder maken kond
Dezelve Vorſt heeft met een de Konſtenaars in
algemeen geadelt; daar hun verkregen blazoe
(zynde drie zilvere ſchilden op een blaau velt) noo
de gedachtenis van draagt. K. v. Mander me
van dit voorval in 't leven van Albert Durer, c
pag. 131. B. Als ook een diergelyk in 't leve
van Hans Holbeen p. 143. Edoch hoe dit ge
melde wapen aan den naam van St. Lucas wape
komt, ſtaat t'onderzoeken.

De ſchryvers die zomwylen hun werk hebben ge
maakt van de oudtydze veranderingen, zoo Ke
kelyke als Wareltlyke, te doorſnuffelen, hebbe
aangemerkt; wanneer deze Landen, in mach
van Menſchen en Steden aangegroeit, de Roomſch
God

;odsdienst ; en het waereltlyk bestier gezetelt 'as, datmen toen voor de Ambagt- en Hantwerk-.eden Gilden of Broederschappen heeft opgerecht, ezelve met voordeelen en voorregten begiftigt, 1 dezen of genen Heylig tot patroon of bescherm-igel toegevoegt : als by voorbeelt het Timmer-.iiden Gilt aan St. Joseph : de Smits aan St. Elooi: : Schoenmakers aan St. Krispyn: de Kleermakers un St. Joan den Dooper:de Schilders aan St. Lucas, 1 zoo voort ; welke in de Kerke een byzonder .apel en Altaar hadden : en aan welke zy op :kere tyden Kerkdienst pleegden en offerhanden :den, van waar de spreekwyze : *St. Lucas moet zyn oud kleed een nieuwe lap hebben*, oorspron-:lyk is. Dus ook verscheydene andere Broeder-happen, als van St. Huibregt, die de vrye Jacht n voorrecht hadden, en diergelyke meer, welke :kere wyze van Godsdienstige plechtigheden, een meer d'ander min, volgens de instelling, ver-.icht was aan zynen patroon of patronesse ; als y voorbeelt de Konfraterniteit, of Maria's Broe-:rschap, welke volgens de instellinge verpligt was) de Feestdagen van Maria Missen te laten doen, : gebeden voor de afgestorvene Broederen op :zette tyden : 't welk zy,als de stadt 's Hartogen-)sch aan de Heeren Staten 1629 over ging, in : Kapitulatie bedongen onverhindert te mogen iderhouden ; gelyk het ook zoo gebleven is, uit-:zondert dat zulks in 't verborgen, om geene er-rnisse te geven, geschiedde, tot den jare 1642, anneer het meestendeel uitgestorven was, laten-zommigen die van den Hervormden Godsdienst aren zich daar by inschryven, 't welk van de eeren Predikanten in dien tyd euvel opgenomen 'erd, die daar *Classicale* handelingen over beleyd-

den in verscheide steden, en opstellen maakte, die zy aan de *Universiteiten* afvaardigden. De Pr-dikanten op het *Classis* te Gornichem vergadert in Juni 1643. waren de eersten die dit werk ter hand namen, en hunne voorstellingen en vragen daar omtrent den Professoren te Leyden in schrift te-zonden Jakobus Trigland, en Fredrik Spanhem waren toenmaals hoogleeraren in de Godgeleer-heit. Dien 't lust kan het Boekje, *Oordeel van verscheiden Leeraars enz. over de Mariaansche Broederschap, door een liefhebber der waarheit, enz.* gedrukt 1645, nazien: terwyl wy reeds te vee van 't spoor geweken, te rug stappen moeten, tot dien tyd, waar in Keyzer Karel de V. de landen bestierde, om te zeggen dat hy sommige steden met voorregten heeft begiftigt; als ook de Gilden der zelve, bevoordeelt met zeker recht, waar door zy al 't geen hunnen handel en hant-ringen hinderlyk en naadeelig was, buiten de ste-den hielden: zulks, die desselfs voordeelen wil-den deelachtig zyn, genoodzaakt wierden, 't Borger- en Gilderecht dier steden met gelt te ko-pen.

Nu was het by vele van de Konstschilders es tyds in gebruik gekomen, dat zy openbare w-kels, en verkoopdagen van Schilderyen hielden, en dus zig, om hun voordeel te bejagen, met het voorregt van een Gild dekten. Maar als met er tyd het Glasschilderen geheel ten onbruik wiert, in enkel Glazemaken verkeerde, en door de sle-te tyden gemeene Konstschilders mede tot den kla-pot vervielen, en het getal der Grofschilders hi-pen vermeerderen; en dus het Gildebroederschap meest in ambagtsgezellen bestond; hebben de Konstoeffenaars daar wat tegens aan gezien, en

wr

..aar het der Edele Konst oneer aangedaan, on-
er ambagtslieden geteld te worden. Waarom zy
an gelegentheit zogten om die Broederschap te
ntgaan, en een konfraterniteit van enkele Konst-
effenenden op te rechten. Ook heeft men in zommi-
.e steden de konstlievenden daar mede onder be-
.rokken; het welk die van Dordregt in den jare
641 werkstellig maakten, door een verzoekschrift
et geen zy aan de Eedele Heeren Borgermeeste-
.en en Schepenen dier stadt presenteerden, die hun
ie scheiding van den Gilde der Glazemakers, op
enige voorwaarden niet alleen hebben ingewilligt,
naar den Konstschilderen ten voordeel door een
lste, ondertekent *M. Berk*, in den X *Artykel*
.ergunt en toegestaan: *Dat niemant vermocht met*
.nige Schilderyen langens de straat te loopen, om die
..ngs de deuren te veilen &c. XI. Dat niemant
.an buiten in komende vermocht eenige openbare ver-
.oopingen van Schilderyen aan te rechten enz. En
. eene nader verklaring van dezen XI Art. verleent
.643. *Dat niemant wie hy zy van buiten ofte van*
.innen, onder wat voorwendzel het zelve ook zoude
.ogen wezen, op geenerhande wyzen eenige verkoo-
.ingen van Schilderyen zal vermogen te houden,
.ls alleen die van het Konstgenootschap van St. Lu-
.as, gezeit de Fynschilders, enz.

Dit spoor hebben de Konstschilders in verschey-
.e Hollandsche steden gevolgt.

Die van 's Gravenhage, als my uit de aanteke-
.ing, die daar van gehouden is, is gebleken, kwa-
.ien in den jare 1656 op den 15 van Sprokkel-
.naand by den anderen, om over de wyze van schei-
.ing te beramen, en een verzoekschrift diesaan-
.aande te presenteren aan den Raad dier plaats:
. waren de verzoekers 48 in getal, en onder

deze DIRK VANDER LIS, toen Regerende Schep.

In 't zelve jaar wierd hun verzoek van ſcheidi
uit het Gild van Glazemakers, Stoelemakers
Boekbinders toegeſtaan, en eerſt het bovenſte c
Boterwaag, naderhand vier vertrekken boven
Korenmarkt tot hun vry gebruik gegeven. H
grootſte vertrek dient tot de verkooping van Sch-
deryen, die uit ſterfhuizen, of anderzins voorv-
len, waar van de konfraterſchap zyn voordeelen tre.

De zoldering van deze zaal, van onder te zie,
is verdeelt in vier hoekſtukken met een ovaal in
midden, alle met beeldwerk konſtig beſchilde.
Het eerſte hoekſtuk door THEOD. VANDER SCHU
geſchildert, verbeelt de drie hoofdkoleuren. H
tweede door DANIEL MYTENS, daar de Deugt
Hiſtorien op den rug van de Faam ſchryft, e
door haar worden uitgebazuint. Het derde do
AUG. TERWESTEN, waar in de Perſpectief, Do-
zichtkunde en Architecture, of Boukonſt zig v-
toont. Het vierde door ROBB. DU VAL waar in de A-
tronomie of Starrekunde, en *Geometrie* of Meetko
gezien wort. Het middelvak, door WILL. DO-
DYNS beſchildert, vertoont de Haagſe ſtedemaag,
onder welker beſcherming zig de Schilderkon,
Beelthouwery, Glasſchildery en Graveerkon,
aanbieden. Hier nevens aan zietmen Pallas verzt
met de Konſtliefde, de Groſſchilders met ladr
en kladpot: De Boekbinders met ſchroef en pe,
en de Stoelmakers met hun gereedſchap, in y
ten konſthemel uytbonzen. En in het ſchoorſte-
ſtuk door MATT. TERWESTEN geſchildert, z
men de jeugt door Merkuur opleyden, tot e
konſtſchool, aangeſpoort door roem en beloning

Het tweede vertrek dient tot hun vergad-
plaats, en pronkt met een glazekas vol Kon-
be-

boeken met vergulde banden, by 't afſterven van dezen en genen tot hun gedachtenis aan de Konſtkamer vereert, als ook in twee lyſten, de Lykvaarzen, op d'uitvaart der beruchte Konſtſchilders Daniel Mytens, voorgevallen op den 19 van Herfſtmaant 1688, en Willem Doudyns, 't eene door J. Sterrenberg, 't ander door Silvius, berymt.

Het derde vertrek tot de gemeene Tekenplaats of *Academie* opgeregt in den jare 1682. Het vierde vertrek dient tot gebruik van den knecht van 't Konſtgenootſchap.

Haarlem, een der oudſte Steden van Hollant, heeft al vroeg een bloejende Konſtſchool, en talryk Konſtgenootſchap binnen zyn ringmuur gezien. Maar om niet alles op te halen, uit vreeze dat het den Lezer verdrieten mocht, zal ik maar alleen van het Konſtgenootſchap der Antwerpſe Schilders iets melden: eerſt om dat hun Konſtgenootſchap vroeger in tyd is begonnen, dan een der Konſtgenootſchappen van Nederlant: ten tweede dat ook geen der zelve met zulke voordeelen is begunſtigt, dan dat van Antwerpen. Inzonderheit heb ik de gedachtenis daar van willen ververſchen; op dat alle Stedebeſtierders door dit loffelyke voorbeelt geſpoort mochten worden, om dergelyke hulpmiddelen tot opbouw der Konſt, en roem der Steden aan de zelve te ſchenken.

Ik vind in het Memoriaal van de Schilders kamer tot Antwerpen geboekt, dat dezelve begin genomen heeft met het jaar 1450, en dat 1454 de konſtſchilders zig tot een voegden en een Konſtgenootſchap aanvingen, waar van Joan Snellaert en Joan Schuermaeker de eerſte Regenten of Overluiden waren. Sedert welken tyd de konſt daar met grooten luiſter gebloeit heeft, gelyk het konſtgenootſchap ook (op

dat de konſt zig meer en meer voortzetten zoude) een *Academie*, of oeffenplaats om naar 't naakte leven te teekenen, heeft opgerecht in den jare 1664. en in den jare 1695 een pleiſter-*Academie* waar toe zy de keurlykſte afgietſels der geachtſte Antiken hebben opgezocht. Welke *Academien* of konſtſcholen vergroot en verbetert zyn in den jare 1694 en 1695 ſedert welken tyd dezelve kamer pronkt met het marmere Borſtbeelt van den Hartog van Beyeren, toen Gouverneur van de Spaanſche Nederlanden en groot beminnaar van konſten, inzonderheit de Schilderkonſt, als ook een yverig voortplanter dier oeffening.

Het geldt tot onderhoud van gemelde twee *Academien* en verdere koſten die daar op loopen word gevonden uit 12 vrybrieven door de Gouverneurs uit order van den Koning van Spanjen aan het konſtgenootſchap vergunt, om de gemelde koſten tot opbouw der konſt goet te maken.

Yder der zelve word waardig geſchat 800 gulden meer of min, na die ſchaars te bekomen zyn en zy worden van het konſtgenootſchap verkocht aan gegoede Borgers; om van alle Borgerbeamtingen, die koſtbaar en laſtig vallen, vry te zyn voor hun leven: als Gildemeeſter- Kerkmeeſter- Wykmeeſter- Vaandrig- en mindere Officierſchappen van de Borgerwacht. Welke vrybrieven, de bevoordeelden overleden zynde, ſtraks weder vervallen aan het konſtgenootſchap dat de zelve weder op nieus aan anderen verkoopt, en tot onderhout der konſtſchole zig van die penningen bedient.

De twee laatſte der gemelde vrybrieven zyn hun door gunſt der Keurvorſt van Beyeren bezorgt, wanneer zy hem tot *Protector* van de konſt, en h

iet konstgenootschap inwydden. Dit geschiede op den 2 van Sprokkelmaand 1693. De schilders kamer was rykelyk behangen met penceelkonst van uitmuntende Meesters, en de Heer Jan Babtist Gryns oud Borgermeester, en hoofdman der konstkamers, en Dekens haalde den Vorst op, gelicht door menigte flambouwen, tot de konstzaal, daar een tafel met kostelyke spyze stont aangerecht om zyne Doorl. te onthalen. Waar by zig allerhande konstig snarenspel deed hooren, en naar het eindigen opende zig een tooneel, daar zig de Antwerpsche Steedemaagt treurig leunende op een waterkruik (verbeeldende de *Schelde*) op vertoonde. Straks verscheen Apol die haar naderende dus aansprak: *Hoe leit de Stedemaagt zoo treurig? wat reden zyn 'er die u de zilte tranen langs de bleeke wangen doen rollen? gryp moet; de Goden zyn door uw klachten bewogen. Als ik in het morgenkrieken* (vervolgde de Zonnegodt) *myn hengsten uit het pekel opmende, zag ik een Held uit het huis van Oostenryk tot u naderen; om u in zyne beschherminge te nemen, waar door de konsten weder als voorheen in vollen luister zullen bloejen enz.* Ook kwam een Beelthouwer en Schilder op het tooneel. Deze met een beschildert doek, daar de belegering van *Belgrado* op afgebeelt stont, en boven dezelve de Faam, die des Vorsten roem trompette: 't welk ook de voorname toeleg van dit spel is, 't geen ook *B. Ogier* huisvrouw van *Guil. Kerricx* die het zelve berymt heeft, te kennen geeft. En zeker dit spel verdient dat men 't pryze, te meer wyl het in zoo korten tyd opgeslagen is.

Tweemaal vier en twintig uuren,
Tusschen dag en tusschen nacht,
Heeft dit op 't tooneel gebracht.

Maar het geestigst in 't spel was dit, dat gemeld *Kerricx* het borstbeelt van den Vorst naar een ge schilderd afbeeltzel in marmer gemaakt had, zon der dat de Vorst daar iets van wist, en het zelve met pleister overtogen, werd als of 't een ruw blok steen waar, op het toneel gebracht. De beelthouwer die onder 't spel zomtyds den Keur vorst aanzag, als wilde hy zyn beeltenis in marme uithouwen, gaf zomwyl een slag met den hame op het zelve, waar door dan eerst een brok af spron die de bovenkruin ontdekte, dan eens het een oog, dan het ander, de neus en zoo voorts, to het beelt zig volkomen deed zien. Waar over de Keurvorst verwondert stont te kyken, en ver klaarde dat hem nooit zulk vermaak aangedaa was. Dit borstbeelt staat noch op de Konstka mer. Beter was 't voor de Konst geweest zoo h zelf waar tegenwoordig gebleven. Ja het is t beklagen dat verwisseling van staat zyn Kunst vuur gedooft heeft; want dat deed ook anderen ontvonken, zoo dat de Konst tot groote waard steigerde.

Hier mee willen wy onze Redenvoering eindigen en de Toneelgordyn openen met de Konstschilder

AALBERT KUIP geboren te Dordrecht in 't jaar 1605. Deze was de zoon van JAKOB GERRITZE KUIP een braaf schilder, by wien hy de konst geleert heeft, hoe wel hy in handeling veel van zyn Vader verscheelde; want hy wat meer aan den netten kant was: ook zoo ruw in zyne penceelbehandeling niet als zyn Neef BENJAMIN KUIP die een medeleerling met hem was: hoe-

hoewel ik'er dingen van gezien heb, die meester-
lyk aangetoetst waren. Daarenboven hield zig
zyn Vader aan eenerhande verkiezinge. Hem daar-
entegen scheen het evenveel te wezen wat hy ook
maakte. Ossen, Koeyen, Schapen, Paarden,
Fruit, Lantschap, stil water met Schepen; 't
scheen hem alles onverschelig te wezen, en daar
men zig over verwonderen moet, is, dat hy alles
even fraay en natuurlyk schilderde. Daarenboven
heeft hy inzonderheit wel in acht genomen de tyd
stonden waar in hy de voorwerpen verbeeldde,
zoo dat men den benevelden morgenstont van den
klaren middag, en dezen weer van den saffraan-
verwigen avondstont in zyn tafereelen kost onder-
scheiden. Ook heb ik verscheide maanlichten van
hem gezien die heel natuurlyk verbeelt waren, en
zoo geschikt dat dezelve een aangename spiegeling
in 't water maakten. Onder zyne konststukken
zyn wel de voornaamste, daar hy de Dortsche
Beestemarkt in verbeelt, als ook de Pikeurbaan,
daar hy dan de schilderagtigste Paarden die daar
gewoonlyk kwamen, in te pas bracht, zoo dat
men dezelve kost onderkennen. Dat 'er na zyn
dood geen modellen of teekenen van andere mee-
sters by hem gevonden wierden is een bewys dat
hy alleen de natuur tot leiding nam. 't Was ook
zyn aart niet gelt daar aan te besteeden, want hy
had altyt tot zinspreuk: *In harde Ryksdaalders
komt de mot niet.* Egter was hy een man van on-
besproken leven, en ouderling van de Gerefor-
meerde Kerk.

Hy heeft in zyn tyd menigte van lantschapge-
zichten zoo buiten Dordrecht als elders geteekent,
die met zwart kryt omgetrokken, en met sapjes
opgewasschen, geestig en natuurlyk behandelt zyn.

PIETER DANKERS DE RY is gebo-
ren t'Amsterdam in 't jaar 1605. Hy was ee
goed schilder van pourtretten Zyn penceelkon
was zoo in Nederland als in andere gewesten ge
acht, als aan dit onderstaande vaarsje, in zyn ty
tot zyn lof gerymt, blykt.

O wyd befaamde Konst die menig Ryk doorwandelt
Als gy uw eel penceel wel naar het leven handelt,
Gelyk aan 't Poolsche Hof heeft menigmaal gedaa
DE RY, *daar van zyn hand veel brave stukken staa*

Gelyk de luister der Zonne, die 's morgens u
den dageraad geboren is, uitgeschenen, in eene
benevelden avondstont wegzinkt: even dus is he
ook met het menschelyke leven. Het jaar 160
heeft verscheide Sonnen aan de kimme van de
konsthemel zien opgaan; en weer andere na zy d
waerelt alom beschenen hadden, zien ten grav
dalen. Onder deze was KAREL VAN MANDE
Konstig schilder, en Schryver van het leven de
Konstschilders. Ook zouden wy (om zyne verdien
sten) verpligt zyn geweest, hem onder de braafst
Nederlandze Konstschilders te gedenken, ten wa
re zyne levenswyze, en wat hy gewrogt heeft
uitvoerig ware beschreven, 't geen in den twede
druk van 1618. agter zyn werk geplaatst is. Dus w
van hem niet te zeggen hebben als (wyl door ver
zuym het jaar, en de maand waar in zyn sterfty
is voorgevallen, daar in is vergeten) dat hy zyne
levensloop geeindigt heeft op den 11 van Herfst
maand, in 't jaar 1606. oud 58 jaren, en dat d
puikdichter J. v. Vondel 't zyner eere dit vaars o
zyn beeltenis gemaakt heeft:

SIC ITUR AD ASTRA.

'len ziet den Geest van ouden KAREL *zweven,*
In deze prent, maar levender in 't werk
'an 't Schilderboek, waar in de Schilders leven,
Na hunnen tydt, zyn pen, in 't worstelperk
)er Schilderkunst, de leerb're jeught leert stryen
En worstelen, op 't voorbeeld van Natuur,
'n haar ontvouwt den zin der schilderyen
Van Nazoos Dicht, dat Jovis blixemvuur
)raveert met zyn gestalte wisselingen,
Zoo goddelyk en kunstiglyk verknocht
Als MANDER *haar ontknoopte, en op dat zingen*
D'Orakels van dien Helt te voorschyn broght.
Vat eischt dit beelt? geen gout, noch geen juweelen,
Een Schilders kroon van d'edelste penceelen.
MDCLVII.

Als mede dat hy een zoon naargelaten heeft KAREL genaamt, zyn Vader niet ongelyk in konst en vernuft. Inzonderheit was hy berucht door 't schilderen van Pourtretten, waarom hy ook door den Konink van Denemarken is ontboden geweest, daar hy zig door zyn konst en gedrag bemint heeft gemaakt, en van daar veel roem en voordeel weg gedragen. Dit bevestigt de Prins der Nederduitsche Dichteren in 't hooft van 't vaars dat hy op 't afbeeltzel van zyn Koninklyke Majesteit, te Denemark, Noorwegen en Gotten, Frederik den III, door onzen van Mander geschildert, gemaakt heeft, daar hy hem noemt Hofschilder van zyn Majesteit, en vorders zig dus laat hooren:

Den

Den geest van Mander, om de Majesteit te malen
Van Konink Frederik, ontbreekt geen verf, ma
vier,
Dat uit vier Kroonen gloeit met levendige straelen,
Of uit zyn Noortstar geeft een' goddelyken zwier.
Wat raet? de Schilder zit bekommert, en verlegen.
In groote zaeken mist de Konst haer kracht, en eisc
Penseelen zyn te licht om Scepters op te weegen;
Dies maelt hy in 't verschiet de Zee, en 't Zeepalai
De Sont, en Kroonenburgh, op dat men 't beelt mogh
kennen.
De flaeuwe schildergeest met merken van de Kroon
Zyne onmaght sterken moght, eer hy verflaaude in '
rennen.
Zoo strykt de Kunst haar vlagh voor 's Konings glan
en troon.

En gelyk deze alleen door de verstandige leer-lessen tot die hoogte in de Konst geklommen i geweest, zoo zyn 'er ook meer brave mannen doo zyn onderwys voortgesproten, als JAQUES DE MOSCHERO, KORN. ENGELSZ, HENDR. GERRETZ., FR. VENANT enz. inzonderheit FRANS HALS.

'T schynt my toe dat des ouden Karels zoons zoon mee een oeffenaar dier Konst geweest is, uit dit vaars, dat Vondel op zyn eigen Afbeelding door hem geschildert maakte, dat dus luid:

Ik sloot een' ring van tienwerf zeven jaren,
Toen Mander, wiens penceel, zoo ryk begaeft,
Op 's Grootvaêrs spoor en faem ten hemel draeft,
My schilderde, bezaait met gryze haeren,

Daer

Daer Fredriks Kroon ontzien wort, en benyt.
Zoo kan myn ſchyn noch leven na myn' tyt.
MDCLVII.

Wy hebben tot nog toe gezien dat Antwerpen wel de grootſte lyſt der Konſtſchilders heeft opgelevert tot onzen Schouburg; maar andere Steden brengen hunne vernuften mee op de Rol, gelyk Mechelen

PEETER FRANCOIS *Lucasz.* geboren in 't jaar 1606 op den 20 van Wynmaand. Hy heeft de Konſt eerſt by zyn Vader, daar na by *Gerard Segers* tot Antwerpen geleert. Zyn geneigtheit ſtrekte wel meeſt tot het ſchilderen van Lantſchappen met kleene Figuurtjes, die hy wonder net en zuiver ſchilderde, zoo dat ook de Aarts-Hartoog Leopoldus een goet behagen in zyne werken gehad heeft, en hem langen tyd in zyn dienſt gebruikt. Hy is geſtorven den 11 van Oegſtmaant 1654. en wy laten zyn Konſt haars meeſters lof melden.

In dit zelve jaar 1606 is ook tot Bruſſel geboren LUDOWICUS anders LOUIS PRIMO gebynaamt *Jentiel.* Deze, na dat hy dus veer in de Konſt gevordert was (maar onder wiens opzicht weet ik niet) *dat hy zig op zyn Konſt* (als men zeit) *bedroopen konde*, trok naar Romen, waar hy 30 jaren zig gehouden heeft. Zyne handelinge van ſchilderen was uitvoerig, zinlyk en net, daar het Brabants woord *Jentiel* zyne oorſpronk uit genomen heeft. Zyn konſt heeft d'eer van in des Paus Paleis, onder de beſte Konſt,geplaatſt te wezen. Hy was 1660 noch in leven.

Sandrard, die hem mede gedenkt onder de Konſtenaren, wil, dat hem de bynaam *Jentiel*, als hy hem

hem in den jare 1626 te Roomen in de Bend be
gaf, is gegeven; *om dat hy zig wel wist voor
doen, zig by groote luiden vervoegde, en als een ge
boren Edelman gedroeg.*

Dit jaar 1606 byzonder vruchtbaar in 't voort
brengen van brave Konstenaars deed ook op de
15 van Wiedemaand aan den Ryn buiten Leyde
REMBRANT te voorschyn komen.

Zyn Vader werd door de wandeling Herma
Gerritzen van Ryn geheeten, zynde een mulder op d
Korenmolen tusschen Leyerdorp en Koukerk aa
den Ryn, en zyn moeder was Neeltje Willems va
Zuitbroek genaamt, welke door dat beroep eer
lyk aan den kost konden geraken.

Onze REMBRANT VAN RYN een eenige zoo
zynde, wierden zyne Ouders voornemens van hem
de Latynsche taal te laten leeren, en hem tot d
geleertheit op te voeden, tot welken einde zy hem
te Leyden ter schoole deden. Maar de byzonder
drift, die hy tot de Teekenkonst hadde, deed he
van besluit veranderen, gelyk zy ook gevolglyk
hem bestelden om de fondamenten dier konst te le
ren by *Jakob Izakzen van Zwanenborg*, b
welken hy bleef omtrent den tyd van drie jaren, in
welken tyd hy zodanig gevordert was, dat yde
zig daar van verwondert hielt, en besluit maakt
dat uit hem wat groots te verwagten stont, de
besloot zyn Vader (om dat hem geen gelegenthei
zoude ontbreken van een vasten grond, tot opbouw
van de konst) hem by *P. Lastman* t'Amsterdam te
brengen, by den welken hy zes Maanden bleef
en na dien tyd nog eenige maanden by *Jak. Pinas* to
hy besluit nam van voortaan by zig zelven de konst
te oeffenen, 't geen hem wonder wel van eerst a
aan gelukte. Anderen willen dat *Pinas* zyn eerst

on

onderwyzer in de konst zou geweest zyn. En Simon van Leewen, in zyn korte beschryving van Leiden, zeit: *dat Joris van Schoten de leermeester van Rembrant en Jan Lievensz. geweest is.*

Terwyl hy dan yverig en met grooten lust by zig zelven aan zyner Ouders huis, dagelyks de Konst voortzette, kreeg hy nu en dan bezoek van konstlievenden, welke hem eindelyk aanwyzing deden aan een Heer in den Haag, ten einde hy zeker stukje 't geen hy toen gemaakt had aan den zelven zoude vertoonen en aanbieden. REMBRANT trok daar op met het zelve te voet naar den Haag, en verkogt het voor hondert gulden. Hy, wonderwel in zyn schik en niet gewoon zoo veel gelt in zyn buidel te hebben, verlangde straks om op 't allerspoedigste t'huis te komen, op dat zyne Ouders deelgenooten wierden van de verheugenis die hy daar over hadde.

Te voet gaan was nu te gering, met de Jachtschuit te varen te gemeen, des ging hy op de wagen zitten, die naar Leiden reed.

Wanneer zy nu aan 't huis den Deil pleysteren zouden, en elk van den wagen afging om zig te ververschen, bleef onze REMBRANT alleen op den wagen zitten, by zynen buit, vertrouwende den zelven niet alleen. Wat gebeurt'er? de kreb naau weg gezet, terwyl de wagenaar vast met de rest van 't volk aan kwam treden, raken de paarden op den hol, en rennen met hem voort, zonder zig aan 't keeren te steuren tot binnen de Poort van Leiden, en bleven voor hun gewone Herreberg met den wagen stil staan daar elk zig over verwonderende, hem vraagde hoe zulks waar by gekomen; waar tegens hy niet veel praat hielt, maar zig van den wagen en met den buit weg-

maakte

maakte naar zyne Ouders, wel vergenoegt dat hy dus voor niet en zonder eenige koften fpoediger als anders tot Leiden gebrocht was.

Thans deed hem dit blinkend beginfel de hoop van geltwinning vooruit zien, en zyn konftdrift op die wyze gefpoort nam zoodanig toe in de konft dat hy aan alle konftkenaeren genoegen gaf. *Dus kreeg hy* (als het fpreekwoort zeit) *de handen vol werk.* En dewyl hy naderhand, zoo om 't fchilderen van pourtretten als andere ftukken dikwils genootzaakt was tot Amfterdam te komen, vond hy goed (ziende dat die Stadt inzonderheit hem gonftig fcheen te wezen, en zyn opkomen daar in te voorfpellen) zig met 'er woon daar na toe te begeven, 't geen was ontrent den jare 1630.

Daar zynde vloeide hem het werk van alle kanten toe; gelyk ook menigte van Leerlingen, tot welken einde hy een Pakhuis huurde op de Bloemgraft, daar zyne leerlingen elk voor zig een vertrek (of van papier of zeildoek affchoten) om zonder elkander te ftoren naar 't leven te konnen fchilderen. En gelyk'er onder de Jeugt, inzonderheit als'er veel by een zyn, wel zomtyts iet klugtig voorvalt; zoo gebeurde 't hier ook. Want een van dezelve een vrouweleven tot model nodig hebbende, bragt het zelve in zyn afgefchoten vertrek. Dit lokte de anderen tot nieusgierigheit zoo dat zy op hunne koufen (om niet gehoort te worden) by beurten door eene kleine fcheur, met voordagt daar toe gemaakt, het fpel betuurden. Nu was het op een warmen zomerfen dag wanneer dit voorviel; des de teekenaar of fchilder zig zoo wel als het model moedernaakt ontkleedden. Wat dertele behandelingen en reden

d wiſſeling tuſſchen die twee voorvielen, kon-
dı de aanſchouwers van dit blyſpel melden. En
gbeurde 't op den zelven tyd dat REMBRANT
kam om te zien wat zyne leerlingen deden, gaan-
d om hen te onderwyzen naar gewoonte by den
e en voor en den anderen naa, tot dat hy ook einde-
l by het vertrek daar deze naakte gelieven by
e zaten kwam, dat hy wel dicht geſloten vond,
e van de zaak verwittigt eenigen tyd ſtil dit ſpel
dor de gemaakte ſplete beſchoude, tot dat hy on-
d meer woordenwiſſelingen hen hoorde zeggen:
ker nu is 't even of wy Adam en Eva waren in 't
radys, want wy zyn beide naakt. Waarop hy
t zyn ſchilderſtok op de deur klopte, en met
luide ſtem tot beider verbaaltheid hun dus
riep: *Om dat gy naakt zyt, daarom moet gy het*
radys uit, nootzaakende door bedreigingen zyn
rling van binnen de deur te openen; zoo dat hy
nen kwam, het ſpel van *Adam* en *Eva* ſtoor-
'tblyſpel in een treurſpel deed verwiſſelen, en den
waanden *Adam* en zyn *Eva* met ſlagen uitdreef,
dat zy ter naauwernood in 't afloopen van de
ppen nog een gedeelte van hunne kleederen om
yt kregen, om niet naakt op de ſtraat te ko-
n.

Hy was in opzicht van de konſt ryk van ge-
chten, waar om men van hem niet zelden een
nigte van verſchelige ſchetzen over een zelve
rwerp ziet verbeelt, ook vol van veranderin-
n zoo ten opzigt van de wezens, en wyze van
an, als in den toeſtel der kleedingen; waar
hy boven anderen (inzonderheit zulken, die de-
ve wezens en kleedingen, even of het al twee-
gen waren, in hunne werken te pas brengen) is
pryzen. Ja hy munte daar in boven allen

uit : en niemant weet ik dat zoo menige vera ring in afschetzingen van een en 't zelve voorw gemaakt heeft; 't welk ontspruit uit aandag bedenkingen der menigerhande Hartstochten, op zulk een zaak noodzakelyk bewogen, en g de gemaakt in der menschen wezens inzon heit door vaste kentrekken zig doen zien, en uit de onderscheidentlyke beweginge der licha zig vertoonen. Om een voorbeeld te stellen: Kristus zig door de brekinge des broods aan z Discipelen die met hem naar Emaus gegaan ren, doet kennen, zyn'er verscheiden sche (behalven de twee die 'er in druk uitgaan) by beminnaars van de teekenkonst bekent. En g minder getal afschetzingen zyn'er van de gest der twee Discipelen als Kristus uit hunne oogen dwenen was, waar door zy verzet, verbaast en verw dert stonden. Wy hebben een der zelve die best beviel, om den Hartstocht van verwonderi die daar in waar genomen is, en het verbaast s ren met het gezicht op den ledigen stoel, waar in K tus een oogenblik te voren gezeeten, nu daar uit v dwenen was, tot leidinge voor de noch onbedr schilderjeugt in plaat gebragt, en hier nevens v toont.

De bedrevenen moeten myn yver niet ten kw duiden; 't is om de jeugd aanleiding tot opm ken te geven, en die niet ondankbaar zyn zul myn moeite met dank loonen; want zulke vo beelden, *zyn* (gelyk de Spaansche zinspreuk z *als de hand die de Ossen met den muil by 't wa leid.*

Maar een ding is te beklagen dat hy zoo sch tig tot veranderingen, of tot wat anders gedrev vele dingen maar ten halven op gemaakt hee

P. 258.

;oo in zyne ſchilderyen, als nog meer in zyn geët-
te printkonſt, daar het opgemaakte ons een denk-
ɪeelt geeft van al 't fraajs dat wy van zyne hand ge-
ıad zouden hebben, ingevallen hy yder ding naar
ıate van het beginſel voltooit hadde, als inzon-
erheit aan de zoo genaamde hondert guldens print
n andere te zien is, waar omtrent wy over de wy-
e van behandelinge moeten verbaaſt ſtaan; om
at wy niet konnen begrypen hoe hy het dus heeft
veten uit te voeren op een eerſt gemaakte ruwe
:hets, gelyk blykt dat hy gedaan heeft
ın het pourtretje van Lutma dat men eerſt in ruwe
hets, daar na met een agtergront en eindelyk
itvoerig in print ziet. En dus ging het ook met
yne ſchilderyen, waar van ik 'er gezien heb, daar
ngen ten uiterſten in uitgevoert waren, en de
ſt als met een ruwe teerkwaſt zonder agt op tee-
enen te geven was aangeſmeert. En in zulk doen
as hy niet te verzetten, nemende tot verant-
oording *dat een ſtuk voldaan is als de meeſter zyn
oornemen daar in bereikt heeft*, zoo ver dat hy om
ne enkele parel kragt te doen hebben, een ſchoo-
: Kleopatra zouw hebben overtaant. Een ſtaal
ın zyne koppigheit omtrent diergelyke wyze van
handelingen ſchiet my te binnen. 'T gebeurde
t hy een groot pourtretſtuk onder handen had,
aar in Man Vrouw en Kinderen ſtonden; dit
ık ten deelen afgemaakt, komt onverwagt een
p dien hy had te ſterven. Hy geen anderen doek
reed aan de hand hebbende, ſchildert dien doo-
n aap in 't gemelde ſtuk, daar die luiden veel
gen hadden, niet willende dat hunne pourtretten
' dat van een affchuwelyken ſtervenden aap zou-
n te pronk ſtaan. Maar neen: hy had zoo veel
fde voor dat model van den doodenaap dat hy

liever dat ſtuk onvoldaan wilde aan zig houden dan hun ten gevallen de kwaſt 'er op zetten, ge lyk ook geſchiedde; waarom het gemelde ſtuk oo naderhant, tot een afſchutting gedient heeft voo zyne leerlingen

Egter zyn 'er nog vele van zyne konſtſtukke welke in 't geheel doorſchildert en uitgevoert zy in de voornaamſte Konſtkabinetten te zien, a ſchoon 'er eenige jaren verleden vele tot hooge prys opgekogt naar Italien en Vrankryk zyn g voert.

En ik heb opgemerkt dat hy in zyn vroeg tyd wel meer gedult gehad heeft om zyne kon ſtukken uitvoerig te bewerken dan daarna. Ond verſcheide bewys-ſtalen is dit inzonderheit aan d ſtuk te zien dat by den naam van St. Pieters ſchcep bekent is, 't geen veel jaren in 't kabinet van de Heere Jan Jakobzen Hinloopen, voorheen Scho en Borgermeeſter tot Amſterdam, gehangen hee Want de werking der beelden, en wezens tre ken zyn daar zoo natuurlyk naar de geſteltheit v het geval uitgedrukt als te bedenken is, daar b nevens veel uitvoeriger geſchildert als men gewoo is van hem te zien. Ook is ter zelver plaa een ſtuk daar Haman Heſter en Aſſwe vergaſt, door *Rembrant* geſchildert, waar van Dichter *Jan Vos*, als een verſtandig konſtkenne den inhout des zelfs, nevens de kracht der byzo dere gemoedsdriften, daar in te beſpeuren, d uitdrukt:

Hier zietmen Haman *by* Aſweer *en* Heſter eeten.
Maar't is vergeefs, zyn borſt is vol van ſpyt en ſmar
Hy byt in Heſters *ſpys: maar dieper in haar har*
De Koning is van wraak en raazerny bezeeten.

I

De gramschap van een Vorst is schrik'lyk alsze raast.
Die alle mannen dreigt, wort door een vrouw verbaast.
Zoo stort men van den top in 't dal der tegenspoeden.
De wraak die langzaam komt gebruikt de strengste roeden.

Dus is ook het stukje 't Vroutje in overspel bevonden, genaamt, by den Heere en Meester Willem Six oud Scheepen der Stadt Amsterdam. Als ook het stukje de predikinge van Johannes den Dooper, in 't graauw geschildert; verwonderlyk om de natuurlyke verbeeldingen der toeluisterende wezenstrekken, en veranderlyke bekleedingen by den Heere Postmeester Johan Six mede tot Amsterdam te zien. Waarom ik ook vast moet besluiten dat hy daar inzonderheit zyn werk van gemaakt, en op de rest zoo veel agt niet gegeven heeft. Hier in word ik te meer verzekert, om dat verscheiden van zyne leerlingen my hebben verklaart, dat hy somtyts een wezen wel op tienderhande wyzen afschetste eer hy 't zelve op paneel bragt; ook wel een dag of twee konde doorbrengen om een Tulleband naar zyn zinlikheit op te tuigen. Maar wat het naakt belangt daar ontrent heeft hy zoo veel voorbereidselen niet gemaakt, maar daar meetentyd flordig over heen geloopen. Zietmen een goede hand van hem 't is zeltzaam, wyl hy dezelve, inzonderheit by zyn portretten, in de schaduw wegdommelt. Of het mogt een hant zyn van een oude gerimpelde Bes. En wat zyn naakte vroutjes aanbelangt, de heerlykste voorwerpen voor 't konstpenceel, en daar alle berugte meesters van ouds af, al hun vlyt op hebben gelegt; die zyn (als het spreekwoort

zeit) *te droevig om 'er van te zingen, of te ſpelen.* Want het doorgaans vertoonzelen zyn daar men van walgen moet, en zig verwonderen dat een man van zoo veel vernuft en geest zoo eigenzinnig in zyne verkiezingen geweest is.

'T zal den Lezeren niet vervelen, inzonderheit den genen welke geneigtheit hebben om de behandelingen der konst volgens de rede en zekersten gront te kennen, 't zy om die tot gebruik te maken of daar van te konnen ſpreken, op dat zy weeten en verstaan de grontleidingen der onderſcheiden begrypen die groote meesters in het behandelen dezer konst hebben gehad, en die zy zig als een grondwet hebben voorgestelt; dat ik eens twee groote lichten in de Schilderkonst in opzicht van hunne wyze van doen in vergelyking breng, en dan myn oordeel, met dat van *K. v. Mander* gepaart, vryborstig uitzeg. Deze verhaalt dat *Michael Angelo* plag te zeggen: *Dat alle ſchilderwerk, 't zy wat, of van wien gemaakt, maar kinder- en beuzelwerk is, zoo niet alles naar 't leven geſchildert is, en datter niet goet of beter kan wezen, dan de natuur te volgen; over zulks hy niet eenen enkelen ſtreek deed, of hy zette het leven voor zig &c.* Van deze meening was ook onze groote meester REMBRANT, stellende zig ter grondwet, *enkele naarvolging van de natuur*, en alles wat daar buiten gedaan werd was by hem verdacht. Wat besluit nu *van Mander* op dit gestelde? Dit: *Dat het geen kwade weg is om tot een goed einde te komen: want naar teikening (of zy ſchoon na 't leven komen) te ſchilderen, is zoo gewis niet als het leven voor zig te hebben, en de natuur met al haar verſcheiden verwen na te volgen; doch behoeftmen eerst zoo verr gekomen te wezen in ver-*

ſtant

lant, dat men 't schoonste leven uit het schoon onerscheiden kan, en weet uit te kiezen. Hier leit e knoop : *Het schoonste uit het schoone te konnen verkiezen*, dien wy noch wat vaster zullen trachen te leggen.

Wy willen graag toestemmen dat naar 't leven e schilderen nootzakelyk en goet is, maar dat dit iet tot zoo een algemeenen grondregel kan gebragt worden, dat het leven enkel te volgen de eenige veg zoude wezen om volmaakt in de konst te worden; want dan zoude nootzakelyk moeten volen, dat de genen die zig meest gewenden naar leven te schilderen de beste meesters in de konst waren, dat niet algemeen doorgaat, maar in teendeel ontrent velen onwaar bevonden word. Want y zyn schilderyen voorgekomen, waar in alles het grooten arbeid, en met de uiterste uitvoerigeit naar 't leven was geschildert, en nochtans vas 'er in dezelve noch houding, noch wyking, och schikking, noch teekening. En weder anere die zoo stip niet naar 't leven gevolgt waren, naar daar de geest des schilders meer in doorstak, ie in allen deelen van de konst welstandig waren, n voor goede en deugtzame schilderyen konden oorgaan.

Daar beneffens is 'er een onnoemelyk getal van ingen, en voorwerpen, die yder op hun beurt n het schilderen te pas gebragt worden, daar het even niet toe gebruikt kan worden; als by voorbeeld vliegende, buitelende, springende, of loopende beelden, welker beweging en werking alle ogenblikken veranderen, waar door de schilder zig p die wyze daar van niet kan bedienen. Egter yn'er ten allen tyden meesters geweest die tot hun rooten roem diergelyke voorwerpen wonderlyk

naar de konſt hebben weten te ſchilderen, buiten behulp van 't leven. Ja hoe zouden zulke die groote vaſte ſtukken ſchilderen 20 of 30 voeten van den grond, op ſteigeringen en ſchragen, het leven hebben konnen gebruiken? by gevolge hebben zy hun vaſte denkbeelden, en modellen ten voorwerp moeten gebruiken om daar na te ſchilderen. Nog eens.

Stel eens, men moet vreugd, blydſchap, droefheit, ſchrik, toorn, verwondering, veragting enz. dat is, de menigerhande lydingen van de ziel door vaſte en kennelyke wezenſtrekken vertoonen Hoe zal men 't daar mee maken? gy zult licht antwoorden: men kan het levend model gebieden te lachen, te ſchreyen &c. en op dusdanige wyze 't leven gebruiken. Ja, maar dan is 't ook wel ſchreyen dat m'er om lachen zou, en treurig zien of m'er mee ſpotte, om dat het lichaam de vereiſte aandoening niet hebben kan zonder drift der ziele; en over zulks de wezenſtrekken niet natuurlyk zyn; dewyl zy niet door aandrift der geeſten, maar gedwongen het wezen ploojen. By gevolge kan door navolging van 't leven in dit opzicht onmogelyk voldaan worden aan de konſt, maar het werk moet noodwendig gebrekkig blyven; om dat in het voorwerp vermiſt wort, 't geen in 't konſtwerk wort vereiſt.

Ook blyven vele gemoetsdriften zoo lang niet in ſtant; want de wezenſtrekken ſtraks op de minſte veranderlyke aandoening van gedaanten verwiſſelen, zoo dat'er naau tyd is van naſchetzen, ik laat ſtaan van te ſchilderen, en by gevolge kan'er geen andere wyze bedagt worden waar door een konſtoeffenaar in dezen opzicht zig bedienen kan, dan door een enkele bevatting en vaſt denkbeelt:

of

of men moet zig bedienen van het vernuft van zulken, welke door vaste regelen en konsttrekken elke byzondere gemoetsdrift tot leiding voor de leerbegerigen in plaatdruk de waerelt hebben meegedeelt. Gelyk daar is dat pryslyk Boek: DISCOURS ACADEMIQUES, 't geen door de meesters der Koninklyke *Academie* te Parys aan *Monsr. de Colbert* opgedragen is, naar welks voorbeelt wy ook een proefje van dien aart, door andere ontleende voorwerpen hebben opgestelt, en in het tweede Deel van *Philaléthes* Brieven te pas gebragt.

Ymant zal licht zeggen, Rembrant heeft zig op het verbeelden der byzondere wezenstrekken wel verstaan, en wort daar in geprezen; heeft hy dit niet op vasten gront gedaan? Ik antwoort ja: maar op een gront welken ik niet tot een algemeene leiding kan stellen; naardien hy door een wonderbaar vast denkbeelt, de gemoetsdriften in dien oogenblik, wanneer dezelve zig in het wezen der voorwerpen vertoonden, heeft weten in te drukken, en zig daar van te bedienen: 't welk alleen een zeldzame natuurlyke hoedanigheid is; waar voor onze leerlessen niet noodig zyn: dienende onze leiding alleen om zulken die dat geluk niet bezitten, door beproefde weegen op te leiden; om daar toe bekwaam te worden.

Om deze zaak aangaande 't gebruik van 't leven, nu noch wat klaarder aan te duiden, zoo zeg ik I. Daar moet voorafgaan een vast denkbeeld over het gansche bewerp van 't geen men maken wil, waar van men geen volmaakt denkbeeld vormen kan, ten zy men weet en kent wat tot het maken van zulk een konstwerk als men zig voorstelt vereist wort: te weten de schikkinge der Beelden,

en voeglyke werking onder malkander; om het model voor of daar na te ſchikken eermen tot het na 't leeven ſchilderen komt. Zonder dit ſtaat al het werk op loſſe ſchroeven. Ik zal eens een voorbeeld van een minder beſlag voorſtellen. Om daar nu de proef op te maken, zeg ik: 'T is nootzakelyk dat men in de *Accademie* naar 't leven tykent; dit zal yder met my toeſtemmen, en licht daar byvoegen: *datmen uit het leven, het leven leert kennen.* 'T ſchynt fraay gezeit, Lezer, maar oordeelt niet te voorbarig; want de meeſte van de jeugt die hier in Hollant naar 't naakte leven teikenen, teekenen zonder dat het hun nut doet; om dat zy een zeker oordeel en kundigheit miſſen, dat voor af moet gaan, zoo zy de vrugt van het naar 't leven teekenen willen genieten; Hier in beſtaande, I. Dat zy zich niet genoeg gewennen het naateekenen van fraje Italiaanſche en andere Printen en teekeningen. II. Dat zy zich niet genoeg bevlytigen in het naateekenen van pleiſter, gevormt naar de fraaiſte antique, als ook boetzeerzels van de geagtſte meeſters, zoo veer, dat zy hier door het ſchoone van het gemeene leeren onderſcheiden. III. Dat zy de Menskunde in den gront niet verſtaan, dat is al de ſpieren in het menſchelyke lichaam niet kennen; om te weten hoe deze en gene ſpieren door beweging en rekking der armen of beenen van vorm veranderen, daar een pranging is opzwellen, daar een rekking is weder in een langwerpige of hoekige gedaante verkeeren. Het ſpreekwoort: *men moet beſlagen ten ys komen*, komt hier te pas. Want zonder deze voorbereidzelen kan 'er niet een voetſtap in de konſt gevordert, noch het oogmerk dat men voor heeft met naar 't naakte leven te teekenen bereikt worden. Wilje nu de rede weten waarom? de menſche-

:helyke lichamen verschelen van malkander hier
1, dat de *Musculen* of spieren zig in 't eene lichhaam veel duidelyker vertoonen dan in 't ander. Wàt zal nu iemant onbedreven in de Menskunde (wanneer de spieren zig door een flaauwe en twyffelagtige tint vertoonen) daar van maken? zulk een zal niet wetende wat hy ziet, ook op het papier brengen 't geen hy niet en weet wat het is, of waarom dat het zoo is, en by gevolge zoo onzeker of 't gedroomt ware. Daarentegen die zich des verstaat, en de spieren in hare bewegingeplaats, en gedaante kent, weet van de twyffelaggigste ontdekkinge zig te bedienen. Dusdanige leidingen tot de konst heeft *C. le Brun*, opziender van de *Academie* des Konings van Vrankryk, in gebruik gebragt, en veel fraje geesten en berugte Schilders daar uit voortgeteelt.

Vondel zegt zeer wel in de Aanleidinge ter Nederduitsche Dichtkunste: *Die van zynen geest naar den Parnas gedreven, in den schoot der Zanggoddinnen nedergezet, en Apollo toegeheiligt wort, dient zyne genegenheit en yver door hulp van de kunst, en leeringe te laten breidelen; anders zal zulk een vernuft, hoe gelukkig het ook zy, gelyk een ongetoomt paart, in het wilt rennen; terwyl een ander door kunst en onderwys getoomt, den hengst slacht, die, onder eenen goeden roskammer en beryder, met roede en sporen getemt en afgerecht zynde, overal by kenners prys behaalt.*

REMBRANT (om een einde van dit pleit te maken) wilde zig aan geene regelen van anderen binden, en noch min de doorluchtigste voorbeelden volgen van die, welke met het schoone te verkiezen zich zelven eenen eeuwigen roem gemaakt hebben; maar vernoegde zig met het leven te volgen, zoo als het hem voorkwam, zonder eenige keur

keur daar ontrent te maken. Waarom ook de brave Dichter *Andries Pels*, heel geestig van hem zeit in zyn *Gebruik en Misbruik des Tooneels.* p. 36 dat hy,

Als hy een naakte vrou, gelyk zomtyts gebeurde,
Zou schild'ren, tot model geen Griekse Venus keurde,
Maar eer een' Waster, of Turftreedster uit een schuur;
Zyn' dwaling noemende naarvolging van natuur,
Al 't ander ydele verziering. Slappe borsten,
Verwrongen handen, ja de nepen van de worsten
Des ryglyfs in den buik, des kousebands om 't been,
'T moest al gevolgt zyn, of natuur was niet te vreên,
Ten minsten zyne, die geen regels, noch geen reden
Van evenmatigheit gedoogde in 's menschen leden.

Ik prys deze vryborstigheit in *Pels*, en verzoek dat de lezer myn openhartig oordeel ook zal ten besten duiden, als niet geschiet uit haat tegen des mans werk, maar om de verschelige begrypen, en onderscheiden behandelingen der konst met elkander te vergelyken, en den leerbegerigen tot naarvolging van het pryssëlykste aan te sporen. Want buiten dit moet ik zeggen met den voorgemelden Dichter:

Wat was 't een schade voor de konst, dat zig zoo braaf
Een hand, niet beter van haare ingestorte gaaf
Bedient heeft! Wie had hem voorby gestreeft in 't schilderen?
Maar ag! hoe grooter geest, hoe meer hy zal verwildren,
Zoo hy zig aan geen grond, en snoer van regels bindt.
Maar alles uit zig zelf te weten onderwindt!

Doch

Doch dit alles overgeslagen; zyn konst werd zoodanig in zyn tyd geacht en gezogt, *datmen hem* (als het spreekwoort zeit) *moest bidden en gelt toegeven.* Vele jaren agter den anderen heeft hy het met schilderen zoo drok gehad dat de menschen lang naar hunne stukken moesten wagten, niettegenstaande dat hy met zyn werk vaardig voortging, inzonderheit in zyn laatsten tyd, toen het 'er, van na by bezien, uitzag of het met een Metzelaars truffel was aangesmeert. Waarom hy de menschen, als zy op zyn schilderkamer kwamen, en zyn werk van dichteby wilden bekyken, terug trok, zeggende: *de reuk van de verf zou u verveelen.* Ook wort'er getuigt dat hy eens een pourtret geschildert heeft daar de verw zoodanig dik op lag, datmen de schildery by de neus van de grondt konde opligten. Dus zietmen ook gesteente en paerlen, op Borstcieraden en Tulbanden door hem zoo verheven geschildert al even of ze gebootzeerd waren, door welke wyze van behandelen zyne stukken, zelf in wyden afstant, kragtig uitkomen.

Onder een menigte van roemwaardige pourtretten die hy gemaakt heeft, is'er een geweest by den Heere Jan van Beuningen, dat hy naar zyn eigen wezen had geschildert, 't geen zoo konstig en kragtig uitgewerkt was, dat het kragtigste penceelwerk van *van Dyk*, en *Rubbens* daar by niet kon halen, ja het hooft scheen uit het stuk te steken, en de aanschouwers aan te spreken. Niet min word ook, 't geen in de Galery van den Groothartoog van Florencen nevens de pourtretten, van F. KONING, F. MIERIS, G. DOU, B. VANDER HELST, FERDINANSUS VOET

van

van Antwerpen, M. MUSSCHER, G. SCHALKEN, G. LAIRES, A. VANDER WERF, K. DE MOOR, en VANDER NEER, hangt, om de kracht van 't ſchilderen gepreezen.

Dus veel oordeelen wy genoeg gezeit te wezen aangaande zyn penceelwerk. 'T luſt ons (ſchoon zyn levensrol zig al vry wyd en breed heeft uitgeſtrekt) noch van zyn natuurlyke en onnavolgelyke etskonſt wat te zeggen, 't geen alleen genoeg zoude geweeſt hebben om zyn roem op te houden. Van deze zyner ettelyke honderden onder de printkonſtlievenden bekent, gelyk ook geen minder getal van ſchetzen met de pen op papier, waar in de driften van 't gemoet ontrent allerhande voorvallen zoo konſtig en duidelyk zig in de wezenſtrekken vertoonen dat het te verwonderen is. Toren, haat, droefheit, blytſchap, en zoo voort, alles ſtaat zoo natuurlyk afgebeelt datmen uit de pentrekken lezen kan wat elk zeggen wil. Onder vele die onder die menigte uitſteken is de verbeeldinge van Chriſtus laatſte Avondmaal 't geen ik by den konſtminnenden vander Schelling heb gezien, thans in handen van meergemelden Heere Will. Six, het geen meer als twintig Ducatons waard geſchat word, ſchoon het maar een enkele ſchets met de pen op papier is. Waar uit men beſluiten moet: dat hy magtig is geweeſt op de beſchouwinge der menigerhande gemoetsdriften, zig een vaſt denkbeelt in te drukken.

Veel geeſtige Hiſtorien, Beeltjes, Portretjes, en een menigte van Manne- en Vrouwe-Kopſtukjes zyn door hem met de naald ten eerſten, en vele onder die heel uitvoerig in koper geetſt, die tot genoegen der liefhebbers door den druk verſpreit zyn.

Hy

Hy had ook een eige wyze van zyne geetste platen naderhant te bewerken en op te maken : 't geen hy zyne leerlingen nooit liet zien; 't is ook niet te bedenken op wat wyze 't zelve gedaan is; dus is die vinding (even als de wetenschap van het Glas te koleuren, gelyk het *Dirk* en *Wouter Crabet* van Gouda hebben gedaan) met den uitvinder ten grave gedaalt.

Men ziet van het Pourtretje van Lutma (om een voor alle ten voorbeeld te stellen) drie onderscheiden drukken : eene die ruuw geschetst is, een wat meer opgemaakt, met byvoeging van een glasraam, en eindelyk een uitvoerig en kragtig uitgevoert. Men ontdekt ook aan het portretje van Silvius, dat het op gelyke wyze eerst ruuw geetst is, de teedere tintelschaduwe en kragt daar naderhand is ingebragt, en zoo eel en zagt gehandelt, als door de schraapkonst kan gedaan worden. Dit doen bragt hem grooten roem en niet min voordeel by : inzonderheit ook het kunsje van lichte verandering, of kleine en geringe byvoegzelen, die hy aan zyne printjes maakte, waar door dezelve andermaal op nieu verkogt werden. Ja de drift was in dien tyd zoo groot dat zulke luiden voor geen rechte liefhebbers gehouden wierden, die het Junootje met en zonder 't kroontje, 't Josepje met het wit en bruine troonitje en diergelyke meer, niet hadden. Ja het Vroutje by de kachel, schoon van zyn geringste, moest elk met, en zonder 't witte mutsje, met, en zonder het sleutelkacheltje hebben,'t geen hy door zyn zoon Titus (kwamsuis te gering voor hem) liet uitventen.

Daar benevens had hy zoo groot een menigte van Leerlingen die hem yder jaarlyks 100 Gulden opbragten : dat Sandrart die omgang met hem gehad heeft,

heeft, getuigt *dat hy konde berekenen dat* REMBRANT, *jaarlyks van zyne leerlingen meer dan* 2500 *Gulden inkomen had.* En nochtans was hy (geltgierig luid niet wel) zoo geltliefdig dat zyne leerlingen dit bemerkende, by wylen uit potzery op den vloer of elders, daar 't hem in 't oog moest komen, stuivers, dubbeltjes, schellingen enz. schilderden, daar hy dikwerf de hand vergeefs naar uitstak, dog verlegen zynde, daar van nooit iets deed merken.

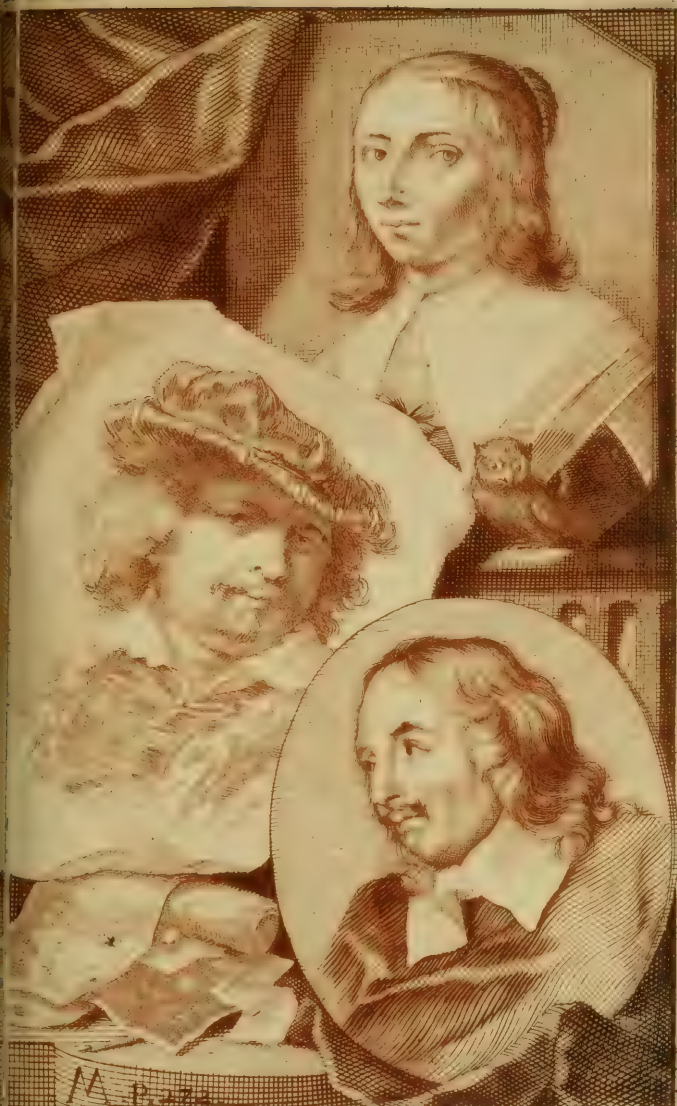
Gelt stopt geen begeerten.

Doe hier by het geen hy met het penceel won, want hy zich voor zyn schildren wel liet betalen. Zoo moest hy noodwendig een grote somme gelt opgeleit hebben; te meer noch dewyl hy geen man was die veel in de kroeg of gezelschappen verteerde, en noch min binnens huis, daar hy maar borgerlyk leefde, en als hy aan zyn werk was, dikwils met een stuk kaas en broot, of met een pekelharing zyn maaltyd deed. Niettegenstaande dit alles, heeftmen van zyn groote nalatenschap niet hooren trompetten, na zyn dood, welke voorviel in 't jaar 1674.

Hy had ten Huisvrouw een Boerinnetje van Raarep, of Ransdorp in Waterlant, wat klein van persoon maar welgemaakt van wezen, en poezel van lichaam. Haar Pourtret zietmen nevens het zyne in een van zyne printjes, daar wy ons van bedient hebben, en zyn Beeltenis doen zien in de Plaat M. onder Ann. Mar: Schurmans.

Hy verkeerde in den herfst van zyn leven wel meest met gemeene luiden, en zulke die de konst hanteerden. Misschien dat hy de wellevenswetten, door Gratiaan beschreven, gekent heeft; want

die

M. P.

e zeit elders : *Het is goet met uitstekende Persoo-n te verkeeren, om zoodanig te worden, maar anneermen dat is, moetmen zig by middelmatige vegen.* En hy gaf 'er deze rede van : *Als ik myn est uitspanninge wil geven, dan is het niet eer die zoek, maar vryheit.*

yne wyze van doen ontrent de konst (schoon in vele eelen te mispryzen) doet my besluiten dat hy zulks oordachtig gedaan heeft; want indien hy zig een yze van schilderen, die naar die van anderen geleek, d aangewent, of zyn penceel op den voet van eenige rugte Italiaanen, of andere hoogvliegers ge-hoeit, zoo zouw de waerelt, uit vergelyking van een met het ander, zyne verdienste hebben kon-n opmaken, daar hy nu, met het tegendeel te een, die proefneming heeft vooruit geloopen, gedaan als Tacitus van Keizer Tiberius zeit : *at hy alles vermydde waar uit het volk gelegentheit nde nemen van vergelykingen tusschen hem en Au-gstus te maken, wiens gedachtenis hy zag dat hy r aangenaam was.*

Onder de menigvuldige leerlingen, die hy in de nst heeft opgekweekt, worden ook deze vol-nde genoemt, die, om dat wy den tyd van hun-geboorte niet weten, voeglykst staan agter n meester geplaatst, als

PAUDIS, een Nedersakx (ook by Sandrart meld) die naderhant geschildert heeft by den Har-g Albert van Beyeren.

FRANS WULFHAGEN, geboren te emen, heeft de behandeling van zynen meester t veel roem weten na te bootzen, en zig ook ar aan tot het einde van zyn leven gehouden.

JURIAAN OVENS. Deze was een braaf eester in Historien en Nachtlichten, en bracht

groote kracht in dezelve. Van hem is een gro stuk te zien in de Gaandery van 't Amsterdam Raathuis, verbeeldende de t'zamensweeringen d oude Batavieren in 't heilig of Schaaker Bosc daar Claudius Civilis de voornaamste Hoofden [illegible], op een gastmaal genoodigt, in zyn b lang overhaalt, om 't juk der Romeinen van hu ne halzen af te werpen. Hy was 1675 noch leven en schilderde voor den Hartoog van Holste in Frederikstadt. Zyn pourtret, door *G. Dou* g schildert, hebben wy in de Plaat N geplaatst ond *Adr. Brouwer*.

Ook worden inzonderheit zyne pourtretten g prezen.

Vondel laat zig op de Afbeelding van den Ede geboren Heer *Godart Baron van Amerongen*, He van *Ginkel* enz. door *J. Ovens* geschildert d hooren:

De schilder mengelde, om Heer Godart af te maale
Oprechte rustigheit, en Ridderlyken zwier (le
In d'oogen, daar men d'eer van Uitrecht uit ziet stra
Gelykze Frederik ontvonkten met hun vier,
Toen hy op 't Baltisch Hof den borstschilt hem vereerde
Nu bruist hy moedig door den Spaanschen Oceaa
Naar Flippus, die in Oost en Westen triomfeerde
En blixemt op den vloek der Turksche halve Maa
Madrid zal juichen op den glans van Amerongen
En 't Bisschoplyke Sticht, wanneer de staatgezan
Onthaalt op 't groot Paleis, door eene straat van tonge
Het bontgenootschap strekt van 't vrye Nederlan
Dan welkomt d'aventstar de zevenstar der staate
Op 's Helts getrouheit magh de vryheit zig verlaate
MDCLX.

s'Gravenhage heeft vroegtyts al mee brave Konstenaars voortgebracht om dien roem niet alleen aan bemuurde steden te laten.

MONNIKS, OF MONIX (dus spelt hy zyn naam) is geboren in 't jaar 1606. De reislust en zucht tot vermaarde konstwerken te zien, dreef hem naar Rome, waar hy dertien agter een volgende jaren, in dienst van den Paus, met schilderen en teekenen heeft doorgebragt.

Hy schilderde Gezelschapjes op de wyze van *Swarts*, maar men ziet die zelden hier te lant: maar van zyne teekeningen vintmen 'er nu en dan een by de liefhebbers. Hy stierf egter in den Haag ontrent 80 jaren out zynde.

Zyn jaargenoot JAN VANDEN VELDE weet ik niet waar geboren is. Hy is wel meest bekent door de fraje Lantschapjes die van hem in print uitgaan, en alzins onder de printkonstlievenden bekent zyn.

Deze had een Broeder, maar of die ouder of jonger dan hy was, daar heb ik niet konnen agter komen. Deze was genaamt

ESAIAS VANDEN VELDE, en schilderde Bataljes en andere Ruitergevegten, en strooperyen.

Hy heeft ook veeltyts zyn konstpenceel geleent op de werken van andere meesters met beeltjes paarden en troepen van Ruitertjes op de Spaansche wyze gekleed te sieren.

Hy woonde in den jare 1626 te Haarlem, en 1630 te Leiden. Zyn penceelkonst was in dien tyd geacht, en werd duur betaalt.

Men gelooft dat *Willem vanden Velde*, de pentekenaar, Vader van *Adriaan* en *Willem vanden Velde* geboren 1610, de Broeder van beide de voorgemelde is geweest.

JOACHIM SANDRART Laurenszoc is geboren te Frankfort aan de Mein, den 12 va Bloeimaand 1606. Deze (na dat hy in het leeze en schryven, als ook in de eerste beginzelen d konst was onderweezen door Theod. de Brie e Math. Nierian) heeft, door begeerte tot de kon gedreven, in den ouderdom van 15 jaren zig te vo naar Praag begeven, om de Graveerkonst te le ren by den beruchten Gillis Sadelaar, die he zulks af-, en in tegendeel het schilderen aa ried, waar ontrent hy zig liet geze gen. Hy is daar op naar Uitrecht gereist, da hy zig begaf om onderwezen te worden van Ge ard Honthorst, die hem mede nam (van den K ninck ontboden zynde) naar Engelant, alwaar h gelegentheit vont om brave konstwerken te zie gelyk onder andere de XII Keisers en Keiserinn van Titiaan meer dan levensgroote geschildert, zelve welke in koper gesneden zyn door gemeld G. Sadelaar; welke konststukken na de dood v den Hartog van Buckingham, nevens meer and re stukken tot een hoogen prys verkocht werd aan Keizer Ferdinand den III; om daar mee z Paleis te sieren. Hier door gespoort nam hy zo danig in konst toe, dat de Koning (te weten K rel Stuart) hem verscheide stukken liet schilder en hem voor zyn yver een geschenk gaf. En geen hem aan 't Hof meer bemint maakte, wa dat hy voor den Graaf van Arondel de Beelten sen van Koning Henrik den VIII. Tom. Moru Des. Erasmus en andere meer, naar de schildery van H. Holbeen, zoo konstig wist na te boo zen.

De geneigtheit die hy had om Rome te zi groeyde dagelyks aan, des hy in den jare 1627

E-

Engeland scheepte naar Venetien, daar hy door den Konstschilder *Jan Lis* anders *Pan*, en *Nicolaas Ringnerus* verwelkomt werd, als ook geleid om al het fraay dat Venetien bezit, te zien, inzonderheit de weergalooze konstwerken van *Titiaan*, en *Paul. Veronees* in de Kerk van St. Sebastiaan.

Van daar vertrok hy naar Bolonie daar hy minnelyk ontfangen wert van *Mich. le Blon* vermaard Plaatsnyder, zyn vollen Neef van Vaders kant, dewelke hem verzelde eerst tot Florence, en daarna tot Rome, daar hy onder de Konstschilders verscheiden vond welke hy kende, als onder andere *Piet. van Laar*, of *Bamboots*, met den welken hy wel meest omgang hielt.

De eerste stukken die hy te Rome maakte, waren Hieronimus, en Maria Magdalena, welke door een Kardinaal Barbarini gekogt, ten geschenk gezonden werden aan den Koning van Spanjen, naderhand een Altaarstuk in de Kerk van de Heilige Maria, verbeeldende de 12 Misterien van den Rozekrans, waar door zyn naam berucht wert. Zoo dat als toen de Koning van Spanjen gelast had 12 stukken schildery van twaalf der voornaamste schilders die te Romen gevonden werden te koopen, hem gezonden wierden een van Guido, Guerchin, Josepin, Massimi, Gentileschi, Pietre de Cortone, Valentin, Andre Sacchi, Lanfranc, Dominikin, Poussin, en een van Sandrart.

Naderhant gaf hem de Hartog Justiniaan het bewint over de graveerders der beelden van zyn Galery.

Eenige jaren te Romen in 't oeffenen der konst besteed hebbende, vont hy zig geneigt om andere steden van Italien te bezien. Tot dien einde

vertrok hy eerst naar Napels in Sicilien, daar hy verscheiden konstwerken maakte, en teffens zig verlustigde met verscheiden afschetzingen te maken van den vuurbrakenden Berg Vesuvius, en den ingang tot de Elizeesche velden, daar Virgyl aan gedenkt. Van daar vertrok hy naar Malta daar zyn konst byzonder geacht werd: en schoon hy daar door veel benyders kreeg, wist hy dezelve door beleefdheit en gedienstigheit tot zyn vrienden te maken.

Ons lust geen lyst te maken van al de steden welke hy bereist heeft, maar wy zeggen alleen in 't voorby gaan, dat hy allerwegen in dien waereltoort alles naar 't leven afteekende, waar van d'oude Dichters zoo vele vertellingen te boek geslagen hebben: Als de Vulkaansche Eilanden, den Berg Etna, en de gevaarlyke klippen Scilla en Caribdis. En na hy nu alles tot zyn genoegen beschout had, keerde hy weder naar Frankfoort en troude met Johanna de Milkau.

Maar aangezien de Pest en Hongersnood meer en meer daar omstreeks in Duitslant toenam, en reets zyn zwager door een deel hongerige boeren in zyn huis overvallen was die hem meenden te verworgen, en dan voorts alles weg te stroopen, dagt het hem daar niet veilig te wezen, over zulks vertrok hy in aller yl met zyn Huisgezin naar Amsterdam, daar hy gelegentheit vond om zyn konst te oeffenen. Gelyk hy dan behalven meer andere konststukken; in 't Gasthuis op den Kolveniers Burgwal de inhaling van Maria de Medicis geschildert heeft, en voor den Heer Bikker, en Spieringer gezant van Zweden de pourtretten hunner Huisgezinnen, en hielt zig eenige jaren daar op tot dat hem eene erffenis te Stockau by

In

ngolstadt in 't Hartoogdom van Neubourg te eurt viel. Maar bewust dat het Lanthuis en de uustgaarden byster vervallen waren, verocht hy al 't gene hy tot Amsterdam beat, zoo van schilderyen, teekeningen als andere rajigheden, te weten aan gemelde Spieringer 2 Boeken met Italiaansche Teekeningen voor de somne van 3500 gulden. Noch is in een openbare erkooping voor zyne Teekeningen gekomen 4555 ulden, en van zyne Schilderyen 40566 gulden, m het zelve weder te herstellen. Maar toen het aaulyks was herbout, en de Landeryen in staat gebracht om vruchten te geven, werd het ten eenaal verbrant door de Fransen. Doch hy boude aet zelve weder op, schooner dan het geweest vas, en beducht voor een tweeden inval, verkocht het, en ging zig nederzetten tot Augsburg, daar hy vele konstwerken voor Maximiliaan Keurvorst van Beyeren, en Keizer Ferdinant (die hem een goude keten met een medalje vereerde) gemaakt heeft, als inzonderheit verscheiden Martelisatien van Heiligen, en de vindinge van 't Heilig Kruis † door Helena § te Brinna in Moravia.

S 4 In

§ Helena.] De Vrou van Flavius Valerius Constantinus Chlorus, en Moeder van Constantyn den Grooten geboren in Brittanje in 't jaar 272 na de geboorte van Kristus.

† Heilig Kruis] Sulpicius Severus verhaalt deze wonderbare Kruisvinding dus: Dat Helena, boven gemelt, in 't omgraven van den heuvel, of slechten van den Berg Kalvaria, om een Tempel op die plaats te stichten, drie kruissen vond, van welke zy door openbaring het Kruis van Jesus, hier door uit die der Moordenaren wist te onderkennen, dat een doode door het zelve aangeraakt, aanstonts levendig wierd: hoedanig een vermogen in de andere twee kruissen niet gevonden werd. Dit zouw volgens des schryvers zeggen voorgevallen zyn in 't jaar 326 na Christus geboorte.

Doch

In dien tyd nam hy ook onderhanden zyn Boekwerk, de *Duitsche Academie*, waar aan hy bezig is geweest tot in zyn ouderdom.

In den jare 1672 (zyn Vrouw overleden zynde) verliet hy Augsburg, en ging wonen tot Neurenberg, en troude in dat zelve jaar den 5 van Slachtmaand met Hester Barbara Dochter van den Raadsheer Wilh. Bloemaart.

De voornaamste inhout van zyne Boeken, daar wy van gemelt hebben, behelst het levensbedryf van de Schilders, waar in hy Vasari en Rudolfi in opzicht van de Italianen, of anders K. van Mander in zyn geheele schikking en orde gevolgt heeft, en daar hy in zyn tyd omgang met veele schilders had, heeft hy der zelver leven en konstwerken beschreven, daar aan toegedaan, en dus het getal veel vergroot, in de Latynsche en Hoogduitsche tale doen drukken: welk nut een prysbaar werk, be-

Doch de geloofbaarheit van dit verhaal is door P. Rabus, die het kantschrift op gemelde boek van Sulpicius gemaakt heeft uit Salmazius genoegzaam vervdelt, met aan te toonen dat, gelyk de genen die gekruissigt zouden worden hun kruishout naar Golgotha droegen, ook de kruissen met de doode lichamen wierden wech genomen. En neem, zy waren niet wech genomen, maar blyven leggen, en men heeft 300 jaar lang tot aan Konstantyn zulke straf op die plaats geoeffent, hoe is het dan by gekomen dat 'er maar drie kruissen onder 't puin van den Berg zig hebben laten vinden? Wil dit egter ymant gelooven, hy doe dit zonder betwisting, mits hy my daar in drage, dat ik het niet geloof, 't welk de rede en billikheit eyst; aangezien ik niet weet dat ymant recht vergunt is van over een anders 'begryp te heerschen, veel min zyn evenmens te verketteren om een verschelig begryp, als Korn. de Bie, in zyn Schilderboek op pag. 269 in diergelyk geval doet.

Die meer van deze stof belust is te weten, zie na Ant. Byneus *Gekruisten Kristus* XVII. Hoofd. p: 484. en Wil. Goeree in zyn Waerelt en Kerkhistorie op pag. 401.

ehalven het aankleven van dien, en de menichte er konstplaten, alleen genoeg is om zyn naam onder de gedenkwaardige mannen te tellen.

Wat arbeit, moeite, en yver,
En nazoek dat een Schryver
Steets doen moet, weet niemant;
Als die 't zelf neemt ter hant.

Zyne laatste penceelwerken (ten bewys dat zyn oordeel en yver tot de konst met de jaren niet afgenomen hebben) worden byzonderlyk van zynen Levensbeschryver, in den Latynschen druk, geprezen.

Deze waren de verbeelding van de laatste sterfuur van Christus, waar by vertoont stonden, Maria de Moeder des Heeren, Johannes, en * Longinus

* Longinus],is by de Romeinen voor een naam gebruikt nu als blykt aan Velius Longinus Grammaticus, en Dionisius Longinus Rhetor. 't Is gelooflyk (zeit Byneus) dat het verdichtzel van Longinus zynen oorspronk genomen heeft uit het Grieks woort, 't welk het scherp van een Lans, Speer of Spies beteekent: gelyk dit woort dus by Xenophon Strabo en anderen gebruikt wort. Of uit de beteekenis van lang; alzoo tot de bende der Spiesdragers (even als by ons) de langste persoonen gekeurt werden. En overzulks loopen zy de meening der Euangelisten mis, welke hier eenen Longinus verdichten, die zwak van gezicht, door het bloed uit de zyde van Kristus bespat genezen werd, en naderhand als Martelaar om de Kristelyke belydenis gedoot is. Dewyl zy alleen zeggen dat een der krygsknechten zyn zyde doorstak enz. en wel inzonderheit uit de beteekenis van 't Grieks woort, een uit de krygsknechten te voet.

In het Persisch Euangelium van Xaverius, en in de Boheemsche vertaling leestmen dat het een Ruiter is geweest. Doch deze misvatting is ontsproten, om dat de ouden door onkunde en verkeerde beeltenissen misleit, de kruissen veel hooger gewaant hebben te wezen, als men naderhant door naspeuringe heeft bevonden. Waar van wy boven op pag: 194 hebben gesprooken.

nus met gebogen knien. Ook het laatſte oordeel, waar aan hy in zyn zeven en zeventigſte jaar de laatſte hand leide, en kort daar aan uit deze waerelt verhuisde.

Gelyk der menſchen aangezichten van den anderen in kennelyke weezenstrekken verſchillen, zoo verſchilt ook hun aart, en geneigtheid, naar mate dat d'een meer of min beſtier over zyne Hardstochten oeffent, en nog meer wanneer de gemoedsdriften niet alleen de volle toom word gegeven, maar ook wanneer zy in haren aart gevleid worden; waar ontrent

EMANUEL DE WITT uitſtak, die als een tweede Diogenes Cynicus, elk in de veeren zat, en als Momus elks doen beſchimpte, en laſterde.

Hy is geboren tot Alkmaar in 't jaar 1607. zyn Vader was een Schoolmeeſter geoeffent in de Meetkonſt en een goed Redenaar, in welke wetenſchap EMANUEL in zyn jeugt zig ook geoeffent heeft, waar door hy de Redenkonſt boven het gemeen verſtont: maar ook daar door menigmaal zintwiſten en onluſten in gezelſchappen veroorzaakte, inzonderheit wanneer 'er van een Bybelſtof geſproken wierd, zig niet ontziende die wyze van Redenvoeringen te dwarsboomen, en het zakelyke in twyffel te trekken, zeggende: *dat met zyn vyftiende jaar, hem de ſchellen al van d'oogen gelicht waren.* En ten waar de brave konſt die hy bezeten heeft zulks niet vorderde, zyne levenswyze had ons niet bekoort, om hem een plaats onder de konſtenaars in te ſchikken. Trouwens hy ſtaat 'er niet alleen; wy hebben meer ſchurfte Schapen onder de kudde ontdekt. Zyn waarde penceelkonſt

onst moet ten voorbeeld van naavolging, maar yne levenswyze tot een afkeer en verfoeyzel trekken.

Hy heeft de konst geleert te Delf by *Evert van Aelst Willemsz.*, waar van wy op pag. 228. gesproken hebben. Als hy zig der gronden van de konst verstont oeffende hy zig in 't schilderen van Beelden, Historien en Pourtretten, gelyk ook noch het pourtret van de Vrouw van *Juriaan van Streek* door hem geschildert, by deszelfs zoon te zien is. Doch hy begaf zig naderhand geheel met 'er woon tot Amsterdam, en tot het schilderen van Kerkjes, waar in niemant hem gelyk was, zoo ten opzicht van de geregelde Boukonst, geestige verkiezinge van lichten, als welgemaakte beeltjes. De meeste Kerken binnen Amsterdam heeft hy van binnen op verscheiden wyze naar 't leven afgeteekent, geschildert, met Predikstoel, Orgel, Heere- en gemeene gestoelten, Grafsteden en andere versierselen, zoo dat dezelve te kennen zyn. In zommige heeft hy den Predikdienst, in andere daar het volk te Kerk komt, vertoont, elk in zyn gewoone drachten.

Het voornaamste zyner konstwerken is geweest het ingezicht van het Koor en dat gedeelte van de Nieuwe Kerk daar de Tombe, of Marmere Grafstee van den Admiraal de Ruiter staat. Dit stuk was hem door Jonker Engel de Ruiter voor een goede somme geld aanbesteed, maar die stierf eer het gelevert was. De Predikant Bernardus Somer met de Dochter van den Admiraal getrout, niet veel werk van schilderyen maakende, bood onzen *Emanuel* 200 en eindelyk 300 gulden voor het zelve, maar hy bleef styfnekkig staan op het recht van zyn gemaakt verding, en schold den Pre-

Predikant voor al wat leelyk was, die hem daar voor zoo lang liet naloopen, dat hy van kwaadheit een mes nam, (niettegenſtaande hy geen een ſtuiver in zyn zak had) en ſneed het ſtuk aan riemen. *Het is ſlegs een kleen gebrek* (zeit een wys man) *dat uwe bejeegeningen ruw zyn; en nochtans is dat genoeg om een yder afkeerig van u te maken. In tegendeel is de vrindelykheit yder bevallig.*

Zyn brave konſt maakte hem al dikwils goede vrinden; *maar hy wiſt zig* (volgens de Spaanſche ſpreuk) *daar zoo lang niet van te bedienen, tot hy dezelve niet meer noodig had.* Hem werden in zyn tyd twee ſtukken voor den Koning van Denemarken aan beſteed. De tyd binnen dewelke zy gedaan moeſten wezen, lang verſtreken, kwam des zelfs *Conſul* daar na omzien, zeggende dat zyn Koning onvergenoegt was; dien hy met een norſchen kop dus toegraaude. *Als de Oſſenkoning die ſtukken niet begeerde, dat hy dezelve wel aan een ander verkoopen konde.* Dus maakte hy door zyn onbeſnoeyde tong zyn vrinden tot vyanden; *en werd van elk* (als men zeit) *met den nek aangezien*: zelf van de Konſtenaars, door dien hy van elks doen met veragting ſprak. De ſchilderyen van *Lares* vergeleek hy by de prinſe vlag, ja de beſte konſt was niet vry van belaſtering.

'T gebeurde op een laten avond dat *Lares* in de herreberg kwam daar de *Wit* zat, een ſtuk kryt nam en eenige lynen op de tafel trok; om de *Wit*, die gewoon was op zyn meetkunde te ſnorken, te trotzeeren. De *Witt* die zulke ſchuld niet lang borgde, maakte met kryt op de tafel een ſchets van 't kanon, waar mee hy zeide *dat hem zyn neus afgeſchoten was.* 't Welk *Lares* euvel opnam; en *Emanuel* kwam niet onge-

ge-

geteiſtert daar van daan. s'Morgens vroeg met den dag ontmoette hem een van zyne bekende, die hem eerder aan zyn kapot als wezen kende, want hy twee blauwe oogen, een dikke neus, en verſcheide krabben in zyn aangezigt had. Dees zeide tot hem: *wel hoe vader de Witt! hoe dus geteiſtert, en waar zoo vroeg na toe?* die tot antwoort kreeg, *zie: dit portret hebben zy my giſter avond dus mismaakt in den donker gedoodverft, en daar gae ik weer na toe, om het by den dach te laten opmaken.*

'T ſchynt of de *Wit*, naar de verkeerde zinſpreuk, *De minſte vrede beſt*, leefde. Wat noodwendigheit was het dat hy *Lares* zoo ſtekeligen antwoort toeſchoot, daar de zinſpeling geen gront van waarheid had? Want de Venusziekte had zyn neus dus wanſtaltig niet herſchept, maar hy was met dezelve dus geboren, als my gebleken is aan zyn afbeeltzel door hem zelf geſchildert toen hy 17 jaren oud was.

Als hy dan te laat (als men zeit van de Mollen) *oogen kreeg*, en zag dat de Fortuin hem den nek gekeerd had; dat elk ſchuw van hem was, dat hy als een vremdeling in zyn eigen lant met het oor wierd aangezien, en tot armoede verviel, wierd hy mistrooſtig by zig zelven, inzonderheid toen zyn Huiswaard hem zomwylen laſtig begon te vallen om betaling van ſchuld, met verwytingen dat hy zelf oorzaak van zyn ongeval was, en dat hy, als hy naar raad had willen luiſteren, zulks wel had konnen voorkomen.

Meer ſtalen van zyn levensbedryf zouden wy konnen beſchryven. Doch het zouden maar als voren bewyzen wezen van zynen weerborſtigen aart. Een ſtaal moet ik noch aanhalen, dat men zeit van de beleefſte bejegeningen te wezen die ymant

van

van hem heeft ontmoet. Zeker jong konſtenaar, *Janſſens* genaamt, had dan een ſtukje geſchildert dat hem dacht wel het beſte te wezen dat hy gemaakt had. Des verzocht hy de *Witt*, als een oud ervaren meeſter, om het zelve eens te komen zien, in verwagting dat hy zyn yver zoude pryzen, den miſſtandt aanwyzen, en hem moed geven om daar in voort te gaan Als het hem dan wierd voorgeſtelt, en gevraagt wat hy van hem docht; antwoorde de *Witt : ik denk dat gy een vergenoegt menſch zyt; om dat deeze prullen u behagen :* en ging wech.

Gelyk zyne levenswyze van alle andere verſchilde, zoo verſchilde hy ook van andere in de wyze van ſterven; want door dien de rede elk leert, dat hy zonder zyn wil of toedoen in de waerelt komt, en niemant keur, of macht gegeven is dit leven te ſlaken, maar dat dit van 't welgevallen des Scheppers afhangt; heeft hy zig naar allen ſchyn daar ontrenr vergrepen, zoo uit de omſtandigheden, welke op dien tyd voorvielen, als uit de getuigen, die het uiteinde beſchout hebben blykbaar is.

Ik heb van de onluſten tuſſchen hem en zyn huiswaard gemeld. 't gebeurde den laatſten avond van zyn leven dat'er hooge woorden tuſſchen hun beide kwamen. Zulks de Huiswaard met een dieren eed zwoer dat hy hem niet langer onder zyn dak wilde hebben. Waar op hy opſtondt, en zeide : Dat hy daar al in voorzien of een middel bedacht had dat hy hem zulks niet meer zoude zeggen, en ging de deur uit. Twee van 't gezelſchap die daar tegenwoordig waren ziende dat de *Witt* van gelaat verandert miſtrooſtig ſcheen, volgden hem van veere na om te zien waar hy mocht

mocht belanden, maar verloren hem door den duister ontrent Korsjes brug uit hun gezicht. Dien zelven avond begon het sterk te vriezen, en 't ys bleef elf weken in 't water, in welken tyt niemant wist waar hy vervaren was; dan wanneer 't ys brak, werd hy ontdekt by de Haarlemmersluis. Hy werd dan opgevist, en men bevond dat hy een touw om zyn hals had, waar uit men besluit gemaakt heeft, dat hy zig aan de leuninge by het sekreet aan de Korsjesbrug heeft willen verhangen, het touw gebroken, en hy verdronken is.

Men bracht het Lichaam in 't Gasthuis, en van daar naar 't Pesthuiskerkhof, op den Overtoomzen weg, daar het begraven werd, in 't jaar 1691, in den ouderdom van 85 jaren.

Wanneer een Konstschilder door zyne levenswyze sticht, en door zyne penceelverbeeldingen t'effens 't oog vermaakt en den aandacht door waarde beschouwingen opbeurt, door voorwerpen welke leerzaam en stichtelyk zyn, zoo gaat vermaak en nut gepaart.

Beelden en Schilderyen zyn Boeken voor de leken zeit de Concieliespreuk, maar ze moeten'er ook na wezen. Een dartel Bachus Feest, daar men de geile Satyrs volgezopen, de Veldnimfen snoeplustig ziet na jagen, om den sluyer die heur naaktheit dekt te rooven, of uit geilheit hun hoofd onder 't hemd steken, hoe konstig verbeelt, zou weinig aanleidindinge geven tot godvruchtige gedachten.

Het pryssélyke heeft de Konstschilder PIETER VANDER WILLIGEN van Bergen op den Zoom, in acht genomen, die door zinnebeelden en beeltenissen, op zyne tafereelen heeft afgebeelt de ydelheid der aardsche schatten, de ver-

vergankelykheit van 's menschen leven, en den onwissen wissen sterftyd. Men moet waarlyk zeggen van zulke geschilderde Beeltenissen en teekenen van de sterflykheit:

Elk is een Doods Herout, die zeit:
Gedenk ô mensch, dat eens uw luister,
Uw schoonheit, roem en heerlykheit,
Zal worden in het graf geleit,
En door een zark bedekt in 't duister.

Heeft het konstpenceel geltzakken tot barstens toe opgevult, Juweelen en andere waereltschatten verbeeld, de aandacht daar in spiegelende, en door de rede den aart dier zaken beschouwende, onderwyst het gemoed uit de gevolgen, dat

Die zig aan 't blinkent goud vergapen,
En zoeken hunne rust in 't gelt,
Steeds onrust vinden die hun kwelt:
Zoo wel in 't gretig zamenschrapen,
Als in 't bezitten van hun wensch;
Doch schoon het zelve noch genoegen
Noch rust, maar onrust baart na 't zwoegen,
'T blyft egter 't doelwit van den mensch.
Dus was 't voorhenen, en noch heden.
De Muntgod word steeds aangebeden.

'T is zeker, zeit Isidorus, *dat de leerzame vonden van 't menschelyk vernuft ontspruiten uit goede opvoedinge, of uit natuurlyke gesteltheit. En daar een deugdzame geest het penceel geleid, is de verbeelding leerzaam.* Hier in word ook LEONARD VAN ORLY geprezen, als mede een DAMMORI VAN LUIK welke door hun konstpenceel meest

heeft Emblematische Tafereelen, en zeedebeelden vertoonden, die een aandagtig gemoed tot deugd konden opwekken.

ABRAHAM VAN DIEPENBEEK wert geboren in 's Hartogenbosch. Den tyd wanneer hy geboren is, weet ik niet, maar hy leefde noch in den jare 1662. Hy heeft van der jeugt af, en voorts den meesten tyd van zyn leven met het behandelen van doorluchtige voorwerpen doorgebracht, dat is glas, 't welk hy zoo konstig met beeldwerk en historien heeft weten te bewerken door 't penceel, dat hy in zyn tyd voor den besten meester in die konst wierd geacht. Korn. de Bie zeit:

Hy wierd in Nederlant genoemt de kloekste geest:
Was mals in 't schilderen, heel los en poezelagtig,
Ook vast geteekent: en zyn kleuren wonder kragtig.

Hy heeft de schilderkonst geleert by den grooten Pet. Paul. Rubbens; en van een edelmoedigen geest zynde heeft hy zig niet vernoegt met den lof dien hy door 't glasschilderen behaalt had, maar begaf zig ook tot het tafereelschilderen. Hier by ('t geen wy in de beschryving van Gouda gevonden hebben) kwam noch een tweede reden, te weten (nademaal het glas na het beschildert is, in een oven moet gegloeit worden) dat dit hem in Italien zynde verscheide malen mislukte, waar om hy 't zelve vervloekte en zig geheel tot het paneelschilderen begaf, 't geen hem zoo wel gelukt heeft, dat de Prins der Nederduitsche Dichteren, J. vanden Vondel, zyn Portret door hem zelf geschildert, met dit vaars vereerde:

Dus teekende ABRAHAM *zig zelven naar het leve*
Wy kennen hand en geest aan ommetrek en stree
Zy vloeyen evenryk, gelyk een DIEPE BEEK.
'T wel schikken van natuur aan weinigen gegeeve
Is 't velt waar in hy weidt met zyn begaaft pence
De vond van 's mans vernuft ontziet geen zonnestral
Noch zelfs Apelles oog in Kerken en in Zaalen.
Laat tuigen print en doek, en koorglas en pane

Hier aan laten wy volgen deszelfs tydgeno JAN THOMAS, geboren te Iperen. De had met den voorgaanden een zelve konstzog g zogen. De reislust en drift om in de konst vo komener te worden, dreef hem al vroeg naar It lien, berucht door zyne uitstekende meesters in konst. Door gestadigen vlyt en yver in de kon opgeklommen, is hy schilder geweest van den Bi schop van Ments. En in den jare 1662 was h schilder aan 't Hof van den Keizer Leopoldus.

Op hem volgt zyn yverige tytgenoot THEODOOR VAN TULDEN. Deze heeft doo zyn onvermoeit blokken genoeg te verstaan ge geven dat het hem om een onverwelkelyken roer te doen was; gelyk hy daar van ook proeven ge geven heeft, welke ten spyt zyner hateren, zy vermogen in de konst melden zullen, zoo lang z in wezen zyn. Hy heeft vele roemwaardige Al taarstukken geschildert: dog daar zyne neiging wel meest naar helde, was het verbeelden va Boerekermissen, Bruiloften, en alle soort va geestige bootzeryen. Hy heeft ook een goed handelinge van 't etzen gehad, als men zien ka aan den Ulisses van Primatisco van Bolonien, die hy te Parys gemaakt heeft. 1662 woonde hy i

s'Har

'Hartogenbos, zyne geboorteplaats, en was om
yne konst by yder geacht. Zoo ook
JUSTUS ZUSTERMANS van Ant-
verpen; die om zyn brave konst by den Groot-
artoog van Florencen in groot aanzien is geweest,
n by alle de hovelingen bemint. Zoo werd ook
JAKOB SANDRAART van Amster-
am, zyn tyd- en konstgenoot, om zyn welstan-
g ordoneren, en bevallig schilderen aan 't Keur-
orstelyk Hof van Beyeren geacht, en geëert.
Nu verschynt de beruchte
AULUS DE VOS, geboren te Hulst in
laanderen. Deze is door de fortuin, alwaar zy
g wendde, zoo in Spanjen als andere Konink-
ken en andere Vorsten Hoven, gevolgt, en met
unst en voordeelen bekroont. Hy was een uit-
ekend schilder in Beestejachten, waar mee hy
rscheiden zaalen versiert heeft voor den Har-
og van Aerschot, daar hy in 't jaar 1662 noch
zig was. Zyn Beeltenis nevens die van Theod.
n Thulden en Just. Zustermans, gaan onder de
ourtretten van van Dyk, en Diepenbeek door
ontius gesneden in print uit.
In dit zelve jaar 1607 den 19 van Slachtmaant
dat groote licht in de konst ERASMUS
UELLINUS tot Antwerpen geboren. De-
was eerst in talen en letterwetenschappen zoo
er gevordert dat hy *Magister Philozophiæ* was,
ch hy begaf zig naderhant tot de oeffeninge der
hilderkonst, en was van wegen zyn klock pen-
el en ordoneren van Historien beroemt, gelyk
t Antwerpen in de *Reefter* of Eetzaal van de St.
ichiels Heeren, welke hy geheel beschildert
eft met Historien uit het Nieuwe Testament
ar men eet en drinkt; (als onder anderen daar
T 2 Kris-

Kriſtus aan tafel leit en Maria hem de voeten zalft te zien is. Deze als ook andere zinryke verbeeldingen die hy met een volgeeſtig oordeel, en konſtige behandelinge op de voorwerpen heeft weten toe te paſſen, doen ons zien dat hy een groot meeſter in de konſt is geweeſt.

Dit, en niet anders heb ik van den grooten PEET. PAUL. RUBBENS zynen onderwyzer in de konſt konnen zeggen; ook weet ik niet dat zyne verheve konſt, die van zynen meeſter overkraait; gevolglyk agt ik voldaan te hebben aan den lof dien hy verdient. Waar en tegen Korn. de Bie het zeil van zynen luiſter zoo hoog in top vyſelt; dat het bezwarelyk den windt van tegenſpraak zal konnen uithouden. Dus zegt hy:

Zoo dunkt my dat de geeſt van Zeuxis of Urbin
Gemengt is met de ziel in 't lichaam van Quellin
Uit reden dat zyn konſt heeft zulk een kragts vermogen
Of hy het eerſte zog had uit Pictuur gezogen
Zoo wonder ſchemeroogt zyn konſt op 't punt van d'eer;
....

Dit is onzen ſchryver niet genoeg maar hy vervolgt aldus deszelfs konſt ten roem

Daar Griekenlant voor zwygt, zoo het op konſt wil ſtoffen,
En meent de waerelt door zyn ſchilders te overpoffen
Om dat Protogenes in niet een Koninkryk
(Zoo 't ſcheen) in 't konſtpenceel vond ymant zie gelyk.
Maar neen, Erasmus kan hun roemluſt ſtil doen zwygen,

Waar

Wanneer zyn waarde hand een proefstuk toont........

Dit gaat een toon te hoog.

De marmere beelden (de schilderyen zyn door de tyd uitgewist) welke uit Griekenlant naar Romen vervoert zyn, zyn stalen die onwederspreekelyk toonen dat de konst te dier tyd tot den hoogsten top geklommen was.

Al 't geen d'ouden tot roem derzelve geschreven hebben voor blaaskakery te achten, en QUELLINUS konst zoo hoog op te heffen, dat niets van al 't geen d'oude konstenaars berucht gemaakt heeft daar by ophalen kan, schynt my wat naar snorkery te zweemen. Had *de Bie* gezeit: dat QUELLINUS konststukken in konst en kragt, dat waard geschatte tafereel dat St. Lucas naar de Heilige Maria geschildert, veer overtroffen heeft, dewyl het tegen de zyne niet konde ophalen, 't waar lichter te gelooven; want het is gebeurt dat aan een konstkenner een tafereel van St. Lucas geschildert (zoo men voor gaf) vertoont wierd, die het zelve met aandacht beschouwende, eindelyk zeide: *Lucas, Lucas! wat zyt gy gelukkig dat gy doodt zyt; want zoo gy thans leefde, en den kost met schilderen winnen most, gy zoud naau droog brood konnen verdienen.*

Het eerst gemelde stuk van St. Lucas was in dien tyd, als myn meester S. v. Hoogstraten aan 't Hof te Weenen was, zoodanig door ouderdom uitgesleten, dat het zyne kracht byna geheel verlooren had: om welke rede Keizer Ferdinant het hem deed copieren. Maar waarom getwist? onze schryver is een Dichter, en de Latynsche spreuk van Horatius gelt hier:

.... Pictoribus atque poëtis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Zyn zoon Joannes Erasmus Quellinus was in 't jaar 1660 te Rome, toen pas 27 jaren oudt, daar hy grooten opgang in de konst maakte.

Onze ERASMUS wiens Beeltenis zig in de Plaat N onder aan doet zien, heeft ook een Broeders zoon gehad Artus Quellinus genaamt, welke de Beelthouwers konst oeffende. Vondel noemt hem *het licht der Beelthouwery*, *en Nederlantschen Fidias*, en laat zig dus op zyn Beeltenis door Helt Stokkade geschildert hooren:

STOKKADE *maalde aldus de helft van 't zichtb're deel*
Van Artus Fidias. Waarom hem niet geheel,
Of t'effens lyf en ziel, zyn konst met al haar vonken?
Zo heeft QUELLYN *zig zelf in marmer uitgeklonken.*

De Lezer zal licht wel opgemerkt hebben, dat ik in 't begin van Quellinus levensbeschryving, wanneer ik den inhout van eenige zyner penceelwerken aantoonde, gezegt heb: *aan tafel leit*; om aan te duiden dat de Joden voor gewoonte hadden, op bedden aan te leggen in hunne maaltyden: egter zal het niet ondienstig wezen dat myn pen hier omtrent wat breeder uitweid; op dat de schilderjeugt zig daar van bediene, wanneer zy dergelyke voorwerpen vertoonen wil, en het dwaalspoor van velen hier in myden.

Van waar, en wanneer de gewoonte van op de maaltyden aan te leggen onder de Joden ingekropen is, kan niet zeker gezegt worden. Hugo de Groot is van gevoelen dat deze gewoonte onder de Joden gekomen is, door naarvolging van de Assyriers

riers en Persen; want dus lezen wy Esth. 7 vs. 8. Dat *Haman was gevallen op 't bedde daar Esther op lag.* 'T kan ook wezen dat zulks eerst tot de Grieken, en van die tot de Joden over gegaan is. By Plato leestmen: *Jongens trekt Alcibiades de schoenen uit; op dat hy aanlegge.* Dus, de voeten ontschoeit, en achterwaarts van het bedde afstekende, en Kristus die wyze van aanleggen volgende, is het gemakkelyk te begrypen hoe Maria de zuster van Lazarus de voeten van Kristus gezalft heeft.

Wy vinden by A. Byneus een opmerkelyke plaats aangetrokken uit Aristofanes, alwaar de oude Philocleon onder andere diensten die hem bewezen wierden optelt: *En voor eerst myn dochter wast my, en zalft myn voeten; en kustze nederbukkende.* Dus zeit ook Lucas in zyn Euangelium Kap. 7 vs. 38. *Ende staande* (te wete Maria) *agter aan zyne voeten, begon zy zyne voeten nat te maken met tranen, en zy droogdeze af met het hair van haar hooft, en kuste zyne voeten, en zalfdeze met zalve.*

By de Joodsche meesters word ook gewag gemaakt van 't zalven der voeten. Johannis Lichtforus heeft een plaats uit het *Tractaat Menachot*, waar uit dit te zien is. *De Meit* staat'er, *bracht een gouden vat vol oly; daar mede hy gezalft heeft zyn handen en voeten.*

Wy hebben ook niet ondienstig geacht de wyze van aanleggen aan tafel aan te wyzen, door een schets getrokken uit een zeer ouden marmersteen, waar op verbeelt is een beddeke by een tafel met drie pooten, waar aan een man met zyn vrouw leggen, welke *Fulvius Ursinus* doet zien. En wy hebben dezelve na geboottst in de Plaat N nevens

de Beeltenis van Eras. Quellinus. Waar nevens wy ook een uitgedompte graflamp doen zien; ten zinteeken dat die bovenstaande konstlichten door den tyd, hun roem benydende, uitgedooft zyn.

Om dezen tyd vinden wy ook gemelt van eenen KAREL ERPARD, en van de Bie in zyn *Gulde Kabinet* pag. 520. geprezen.

Doordien zyn kunstpenceel vol levensaardigheit.
Den geest verlokt, en door bevalligheit verleit.

Leiden, dat nevens andere Hollantsche steden mede heeft konnen roemen over het voortbrengen van stedelingen, die als heldere fakkels in de schilderkonst uitflikkerden, bracht ook in den jare 1607

JAN LIEVENSZ. op den 24 van Wynmaand voort. Zyn Vader Lieven Hendrikze, was een konstig Borduurwerker, naderhant een Pachter. En ziende de groote geneigtheit, en drift die zyn zoon tot de schilderkonst hadde, bestelde hem noch maar acht jaar oud om de gronden en beginselen dier konst vast te leggen by eenen JORIS VERSCHOTEN. Toen hy ontrent tien jaar oud geworden was, zyn Vader ziende dat hy in die drift volhardig bleef, nam besluit van hem daar in te laten voortgaan, en bracht hem by den vermaarden schilder PIETER LASTMAN tot Amsterdam; by welken hy twee volle jaren bleef, en braaf in de konst vorderde.

Naa dezen tyd heeft hy de konst by zig zelven geoeffent, gebruikende het leven tot zyn onderwyzer, en bracht het zoo veer door vlyt en naarstigheit, (en 't geluk viel hem toe) dat alle konstkenners zig verwonderden dat een jongen van twaalf

twaalf of weinig meer jaren, zoo veel door de konst vermocht. In dien tyd schilderde hy den Democriet en Heracliet van KORN. KORNELISZ van Haerlem na, zoo even gelyk, datmen geen onderscheit tusschen die beide konde bespeuren.

Tot een staal van zynen byzonderen yver, en onophoudelyke drift, verhaalt de beschryver van Leiden, dat wanneer in den jare 1618, binnen Leiden op den 4 van Slachtmaant een groote oproer ontstont tusschen de Remonstranten, Waertgelders en andere borgers, zoodanig dat de Borgermeesters genootzaakt waren, de Schutters in de wapenen te doen komen, om de beroerte te stillen, hy met dusdanigen yver zat te teikenen, dat hy daar geen acht op gegeven had, of zig des bekreunde.

Hy heeft al vroeg fraje pourtretten gemaakt; als inzonderheit dat van zyn Moeder Machtelt Jans van Noortzant, dat verwonderlyk konstig geschildert was: als mede fraje ordonantiestukken. Onder deze was'er een verbeeldende een Student, geestig van muts en kleederen toegetakelt, zittende by een brandend turfvier in een boek te lezen. Dit was levensgroot, en zoo konstig geschildert dat de Prins van Oranje 't zelve dede koopen, en vereerde 't aan den Ambassadeur van Engelant, die het wederom vereerde aan zyn Koning, die daar groot gevallen in had. Dit was ook de reden wel, als hem de geneigtheit om andere landen te bezien aankwam, dat hy zig naar Engelant begaf, daar hy wellekom was; en den Koning, Koningin, Prins van Wallis, en veel van de grootste Lords schilderde, daar hy rykelyk voor beloont werd. Dit was in 't jaar 1631. als hy ontrent 24 jaren oud was.

In Engelant ontrent drie jaren geweeſt zynde is hy wederom te rug gekomen op Calais; van daar op Antwerpen, daar hy zig neerſloeg met'er woon, en met de Dochter van den berugten Steenebeeld-houder Michiel Colyns troude. Vele roemwaarde groote ſtukken heeft hy in dien tyd voor Kloo-ſterpapen, en byzondere perſoonen, gemaakt: gelyk ook in den jare 1640, voor den Prins van Oranje, en Borgermeeſteren van Leiden twee groote ſtukken, waar van het eene verbeelt de beruchte daad van den Roomſchen Scipio Africanus, daar hy de ondertroude Princeſſe hem aangeboden haren Bruidegom ongeſchonden te ſchenk weder geeft.

Hy heeft ook de eer gehad van op 't Raathuis te Amſterdam (nevens GOVERT FLINK, en FERDINANDUS BOL) een voornaam ſtuk te ſchilderen, daar J. v. Vondel dit volgende byſchrift (door den beruchte pen- en penceelſchryver Koppenol daar onder geſchreven) gemaakt heeft.

*De * Zoon van Fabius gebiet zyn eigen Vader*
Van 't paart te ſtygen, voor Stadts eer en achtbaarheit.
Die kent geen bloet, en eiſcht dat hy eerbiedig nader.
Dus eert een man van ſtaat, het ampt hem opgeleit.

Dit ſtuk hangt in Borgermeeſters kamer voor den ſchoorſteen.

Zyn

De Borgermeeſter * Sueſſo gebood zyn eigen Vader G. Fabius Maximus, door den Raad van Romen als gezant aan hem gezonden, van 't paart te ſtygen, door dien 'er een wet was, dat niemant te paart zittende een Borgermeeſter mocht naderen, om aan te ſpreken. De Vader gehoorzaamde dit bevel met eerbiet, en bewees zyn Zoon dien plicht welke hem als Borgermeeſter toekwam.

Zyn brave ſchilderkonſt is ook door de Fenix-
n van denzelven Vondel vereeuwight. In zyne
bſdichten op Schilderyen &c. op pag. 340 hebj'er
n op de beelteniſſe van den Borgermeeſter Lamb.
leinſt, en Mevrouw Alida Bikkers &c. en noch
n zynde een geſprek tuſſchen Schilder en Poeët,
den Leeuw door hem geſchildert,

oeët. *Wie voertme nu in een Woeſtyn?*
Hier leit een Leeuw, en niet de ſchyn.
Hy vlamt op roof en Menſcheſpieren.
child. *Hy heeft zyn' wilden aart verleert.*
Zoo temt de Konſt den Vorſt der dieren,
Die over alles triomfeert.

Hy heeft ook d'eer gehad dat hy de Afbeeldin-
en van Michaël de Ruiter, Opper Admiraal en
ornelis Tromp, Onder Admiraal van Hollant
oor zyn konſtpenceel heeft afgemaalt, op welk
atſte Vondel zig dus laat hooren:

ls Jurk, de Britſche Turk, de Zee wil overgapen,
En vlooten ſlikken in zyn onverzade maeg,
an voert hy op den maſt den Bezem tot een wapen,
En dreigt uit nieu Algiers de maght van s'Gra-
venhaeg.
oe lange toch? tot dat de Zeeleeu TROMP, *verwildert*
Geterght van wrake, met gevangensmoordend bloet,
en ſchoone waterverf, zig naar het leven ſchildert,
Om 's Vaders doot ontvonkt van nimmerbluſchb'ren
gloet.
y vaeght in Ooſt en Weſt met 's roovers bezemroeden
De beide ſtraten van dit havenſchennend ſlyk,
ngeeſſelt het, dat borſt en lenden vreeslyk bloeden,
Ter ſtraffe van gewelt, geleên in Chriſtenryk.

Dan

Dan hoort men Askué, en Monken, en Barklaien
Geweldenaren van de vrye en ope Zee,
Zig t'enden adem op 't schavot der baren schreien.
En deerlyk jammeren om 't afslaan van den Vrê
Wie beezems voeren wil, geef TROMP *de roên i*
handen.
Dees voert het Scherprecht uit, in 't aanzien van twe
stranden.

En 't blykt aan dit volgende vaars dat hy onder anderen ook de beeltenis van Jan Vos geschildert heeft,

Dus maalt my LIEVENZEN, *om na myn doodt te leeven*
Ik poog de doodt vergeefs 't ontvluchten door myn
schacht.
'T penceel is magtig om de verf een ziel te geeven.
Een die de doodt verwint, heeft overgroote kracht
Ik word door LIEVENS *handt onsterfelyk geschapen.*

Philips Angels die in den jare 1642, het lof der Schilderkonst schreef, melt van hem met roem aangaande zyne bedrevenheit in Historykunde, pryst ook onder andere een stuk waar in hy de geschorte offerhande van Izak volgens de beschryving van Fl. Josefus, welke zeit: *na Godt het voornemen van den aardsvader gestuit had, zy malkander ombelsden en kusten*, natuurlyk en konstig afgebeelt: als ook zynen grooten geest, en zyne vernuftige bedenkingen die hy ontrent de verbeeldinge van Bathseba heeft doen blyken, daar hy 't alles naar de bedenkelykste wyze, en zoo als het waarschynelyk zig ontrent het geval heeft toegedragen, heeft afgebeelt. Maar hier in tast onze schry-

Schryver mis, als hy ook het byvoegſel, te weten een Kupido ('t welk hy noemt *het Waereld-beroerend kind*, in de lucht van 't ſtuk gemaalt, *met een vlammende pyl in ſtee van een geſcherpte flits, in welkers dunne rook men de teere leden zoetelyk ziet wemelen*, pryſt. Aangezien dit wel een zinnebeeldige beduiding van den ontſteken minnebrand in 's Konings hart aanduid, maar die in Bybelſtof nooit te pas komt. Maar 't gaat gemeenlyk als Junius zeit: *Dat de Schilders en Dichters van eenen geest gedreven, veeltyds iet nieus plachten te ondernemen.* Zyn beeltenis ſtaat in de Plaat N, op de hooge zy van Pallamedes. Volgt

FERDINANDUS BOL. Dezen (alzoo ik zyn geboortejaar niet heb konnen opſpeuren) heb ik voeglyk gedacht agter zynen konſt- en tytgenoot te plaatſen. Dordregt matigt zig de eer van zyn geboorte, gelyk Amſterdam die van zyne opvoeding aan. Hy was twee of drie jaren oud, als hy in Amſterdam kwam, waar hy tot redensgebruik gekomen, en zig geneigt vindende tot de Konſt, onder den Grooten REMBRANT zig daar in geoeffent heeft. De natuur en de fortuin waren hem beyde gunſtig. Dus hy grooten roem, en veel gelt, tot dienſt van zyn ouden dag overgewonnen had; want hy ſtierf in een goeden ouderdom, op 't jaar 1681.

Nevens een groot getal pourtretten, natuurlyk en krachtig geſchildert, ziet men ook menigte van zyne roemwaarde konſtſtukken, zoo in Godshuizen als anderzins, die zyn konſtroem wel altyd zullen ſchragen.

Inzonderheyt gedenkt de groote Agrippyner een zyner Konſtwerken, 't welke hy in zyne Lofdichten op Schilderyen enz. noemt het heerlyke ſtuk

ſtuk van FERDIN. BOL, voor den doorluchtigen Zeeraat te Amſterdam, in 't Reisjacht geſchildert aldus:

De groote Zeevoogdin bezweert den water heilig
En Opperammiraal, in haren dienſt getreên,
Dat hy de Zeevaart voor 's lants Vrede en Vryheit veilig,
En zeegene den bou en koopvaardy der Steên.
De Zeevoogt om dien laſt gehoorzaam uit te voeren,
Neemt daatlyk Sterkheit, en Voorzigtigheit te baat.
Nu durft geen rover, noch geen ſtorm de vinnen roeren.
Dus groeit de handel aan, ten wasdom van den Staat.

Ook zietmen nevens het grootſte gemelde groote ſtuk, noch verſcheiden Konſtſtukken van hem, op 't Amſterdamſche Raadhuis, als een op de Raadkamer, boven den ſchoorſteen, waar in verbeelt ſtaat de verkiezing der oudſten in Iſraël, om neffens Jetro den ſchoonvader van Moſes, het volk te richten. En in der Schepenen Kamer, daar Moſes de Wet in ſteene tafelen op Sinai ontfangen hebbende, afbrengt, en die het volk voorhout, daar dit vaers op ziet:

Hebreeuſche Moſes heeft de Wet van Godt ontfangen,
Waar mede hy naar 't volk van boven wederkeert:
Dat hem eerbiedig groet, en welkomt met verlangen.
De Vrye Staat luikt op, als 't Volk de Wetten eert.

Noch een proefſtuk van zyn penceelkonſt ziet men in 't Borgermeeſters Vertrek, waar onder meergemelde Vondel dit byſchrift tot verklaringe van den inhout gemaakt heeft:

* *Fa-*

* *Fabricius houd stant in Pyrrhus legertenten.*
Het gout verzet hem niet, door schandelyke zucht,
Noch Elefants gebriesch, en felle dreigementen.
Zoo zwicht geen man van Staat voor gaven, noch geschenken.

Nevens deze verschynt
PALAMEDES PALAMEDFSZ STEVERS. Deze word onder de Konstschilders van Delf getelt, alhoewel hy te Londen gebooren is. Zyn vader die een Vlaming, en konstig werkbaas, om kroezen, koppen, vazen, enz. van Jaspis, Porphier, Agaat en diergelyke kostbare gesteenten te maken, was, woonde te Delf, als hy wegens zyn koning Jakob van Schotland, wierd ontboden; en alzoo hy eenen geruimen tyd aan 't hof opgehouden wierd, kwam zyn vrouw die hy mee genomen hadde, in de kraam van dezen PALAMEDES, doch hy kwam met zyne ouders weder te Delf, daar hy voorts is opgevoed, en zyn leven lang is blyven wonen. Hy is genoegzaam zonder meester, meester geworden, hebbende zig alleen geoeffent met de konststukken van den vermaarden ESAIAS vanden VELDE, na te schilderen, waar door hy met den tyd zodanig, niet alleen aan die hande-

† Cajus Fabricius werd na den Veldslag by de Rivier Liris van wegen de Romeinen in Gezantschap aan Achilles, Naneef van Pirrhus en Koning van Epieren, gezonden, die zyn aanbrengen toestont, doch zocht hem op zyn zyde te trekken, eerst door geschenken, door dien hy gehoort had dat hy arm was, daar na door bedreigingen des doods, door een vervaarlyk briessenden Olyfant, maar de Romein bleef standvastig en onverzettelyk, niettegenstaande hy hem het vierde deel van zyn ryk aanbood, zoo hy by hem wilde blyven, en toonde dat een edelmoedig Romein, de deugd en getrouheit meer dan 's waerelts schatten acht. *Zie Livius in zyn Rom. Hist.*

handeling, maar ook aan dezelve wyze van ordonantien, gewent werd, zoo dat hy Ruitergevegten roerende en ſtilſtaande legers, en andere krygsgevallen zoo wel heeft weten te verbeelden, dat hy by alle konſtkenners in zyn tyd roem behaalde.

In de Plaat N ſtaat zyn Beeltenis op de lage zy van J. Lievenſz.

Hy had zoodanigen zucht, en begeerten om grooter te worden in Konſt, dat hy altoos voor een ſpreekwoord hadde: *noch eerſt te zullen beginnen*, doch zyn edelmoedig voorneemen is door de alvernielende dood voor altoos belet geworden, op den 26 van Lentemaant 1638, noch maar 31 jaar oud zynde. Hy liet een ouder broeder na, ANTONY PALAMEDESZ STEVERS genaamt, die ook een goed ſchilder was, zoo in Pourtretten, als gezelſchappen. Deze kwam in 't jaar 1636 tot Delf in 't St. Lucas Gild, en was 1673 voor de laaſte maal Hooftman van gemelde Gild.

NAARDIEN wy met een verandert tooneel ſtaan te beginnen, en die toeſtel een weinig tyd tyd vereiſt, willen wy den aanſchouwer, op dat het wachten hem niet verdriete, ondertuſſchen met een korte redenvoering onderhouden: dienende tot meerder bericht van 't geen wy op pag. 97.98. gezegt hebben, van de Offerhanden der Heidenen met der zelver gereedſchappen, en byvoegzelen: te weten, dat een Konſtſchilder moet bedacht wezen, wanneer hy eenige Heidenſche offerhanden met hun aankleven verbeelden wil, daar by het Beeld van die Godheit aan, en voor wie het offer geſchiet, op een verheven voetſtal, of in een holle nis te plaatzen: 't zy naakt, of bekleed, daar een konſtoeffenaar vryheit toe heeft;

aan-

angezien de ervarenheid ons doet zien, dat de Heidensche Godenbeelden, 't zy man of vrouw, maakt verbeelt of gevormt, in hunne Tempelen by e altaren stonden, ook zomwylen met sluiers, pragtige kleederen en andere kostbare versierselen omhangen wierden. Om dit eerste gezegde te bevestigen dienen deze regels uit Statius Papinius:

De gryze Koormaagd voed ter haardste 't waakvièr
aan,
En zal geen oog op de geheime schaamte slaan.

h tot het tweede ontbreken geen getuigenissen ie zulks bevestigen. Trebellius Pollio verhaalt, at de Dwingelant Celsus met den purperen sluyer an de Godinne Celestis versiert wierd. En Voskus, dat de Tyran Saturninus, wanneer hy van e soldaten tot Keizer uitgeroepen was, het purer kleed van Venus nam, en in 't byzyn der ygsknechten met een vrouwen rok bekleed, ierd aangebeden. De Kerkroover Dionysius ıkte Jupiter Olympius den gouden mantel van de houderen, onder voorgeven dat die des zomers zwaar, en 's winters veel te koud was; en gaf em eenen van laken in de plaats, die des zomers kken, en des winters verwarmen konde.

Ook moet een konstschilder weten, wanneer hy e Feestvieringen van Mars en Venus zal schileren, dat de afgodendienaars dezelve hebben geert met verwisselde kleederen: Dat de Vrouen een mannen lyfkolder of panzier aantrokken, n helmet op 't hooft zetten, en de mannen zig vrouwengewaad verkleedden. Dus deden inonderheit de Assyriers volgens de getuigenis van ılius Firmikus: en Herodoot verzuimt niet dus-

danige dingen van de oude Babiloniers en Egipt
naren aan te teekenen, welke gewoonte naderhar
tot de Grieken, en voorts tot de Romeinen ov
gegaan is. Door welke wyze van doen zy de der
openzetten tot dartele onkuisheit. Waarom oc
Israëls wetgever het Hebreeusche volk, geneig
tot de afgodery der nabuurige volken, zulk doe
scherp verbiedt, als uit menigte van bewyzen
zien is.

De reden waarom de oude Heidenen tot ge
melde Godsdienst-pleging hunne kleederen ve
wisselden, willen zommigen dat deze geweest is
dat zy waanden in dusdanig gewaad die God
heden aangenamer te zyn. Maar andere ve
nuften hebben op zekerder gront besluit ge
maakt, dat zulks uit loutere onkunde, en om d
zy onzeker waren of hunne Godheden die zy dien
den tot het mannelyk of vrouwelyke geslacht be
hoorden, ontsproten is. Hier van daan is de
twyffelagtige aanspraak welke in dusdanige offe
handen plag gebruikt te worden, by Arnobius
boek geslagen: *Sive tu Deus es, sive Dea?* d
is: *Het zy gy een God, of een Godinne zyt?* ja de
ze dwaling ging zoo veer, dat zy zelf zommig
hunner Godenbeelden in de gedaante van beide d
geslachten gevormt, offerdienst toegebracht heb
ben. Onder deze mag men de Cyprise Venus w
de eerste tellen.

Deze was (volgens de getuigenis van Makro
bius) met een vrouwenbekleeding en met ee
mannenbaart afgebeelt, en werd van de manne
in vrouwen gewaad, en van de vrouwen in man
nenkleederen gedient. Dusdanig had het blind
Heidendom oulinx ook de Fortuin (in het boek
van den Heer Spon, van den Altaar der onbeken

e Goden aangewezen) afgebeelt. Men kan die eeltenis, gevolgt naar het marmer by W. Goeree n het II Deel van zyne Mosaische Historie pag. 579 ien, met dit byschrift.

FORTUNÆ BARBATÆ &c.
DE GEBAARDE FORTUIN.

Dus dient een konstschilder acht te geven in bedanige gedaante de Afgodsbeelden by de onerscheiden oudtydsche volkeren verbeeld wieren; want in een heel andere gedaante werd Jupiter by de Lydiers, als by de Sicioniers afgebeelt. Deze verbeeldden hunnen Jupiter in de gedaante in een van onderen breed vierkant, en gedraaide ts opgaande piramide, daar mede te verstaan gende, dat het natuurlyk verstant (by de *Basis* geen) niet machtig is om de Godlyke en Hemelsche dingen te doorgronden, als die niet anders als oor scherpziende verlichte oogen (door 't scherp gaande spits afgebeelt) konden beschout weren: en wanneer de Priesters 't zelve wilden raadgen, droegen zy dat Beeld met veel plechtight en gevolg (in een vergult schip omhangen t zilvere kroezen en drinkschalen) op hunne houderen door de straten om, zingende eenige lige liederen.

Anders werd zyn Beeld in Lydie gezien; te ten met een Geitevel, *Diphtera* genoemt, in lk binnenste men schryven konde, om aan te den dat Jupiter al de bedryven der menschen aarde in zyn geheugen (even als door letteren Perkament) houdt; op dat hy de goeden op beurt beloone, en de kwaden door zyn blixem ffen zoude.

Ook werd zyn Beeld by hen zonder blixſem in de vuiſt vertoont, hebbende een byl in de hand waar van Plutarchus deze reden geeft: Herkules hebbende Hippolite de Koninginne der Amazoonen gedood, heeft nevens andere wapenen van di overwinninge ook een byl mede gebracht, welk byl hy ten geſchenk gaf aan zyn beminde *Omphale* die van het geſlachte der Lydiers was: die dezelve als heilig bewaarde, gelyk ook de Koninge een namaakſel daar van hebben gedragen, tot o de Regering van Candaulus, die dezelve van ee dienaar zich achter na liet dragen. En dus hac den de Lydiers tweederhande Beelteniſſen van Ju piter, waarom zy hem *Jupiter Labradus* genoem hebben, want in die ſprake wierd de Byl *Labrou* geheeten, en met een Degen op de zyde, *Cari* genaamt.

De Thebaners, en verſcheide Afrikaanſche vo ken verbeeldden hunnen Jupiter Hammon me Ramshoornen aan beide zyden van 't hooft; e zoo wy met Servius, dien grooten uitlegger va Virgilius, over de reden van dit vreemd Hoof ſierſel raadplegen, hy zal ons zeggen: Dat Jupi ter Ammon daarom met Ramshoornen afgebee wort, om dat zyne Antwoorden of Godſprake zoo veel draaijingen en wendingen hadden a zulke Hoornen. En die van Creta eerden Jupit (volgens zeggen van Euſebius) in de vuurſtenen en zwoeren by hem, dus: *Zoo ik wetende bedri ge zoo moet my de Vader van den dach (alz zweer ik by dezen ſteen) uit alle myne goederen ui werpen.*

Anders was de Beeltenis van Mercurius gevorm of van houdt of ſteen gebeelthout, als hy voor de God der welſprekentheit geëerd wierd. Ande

als zy hem dienden als begunstiger der vrye konsten. En weder anders, wanneer zy hem aanzagen voor bevrediger der geschillen: Dan zagmen aan zyn voeten leggen een witte roede, om welke twee slangen gevlochten waren, ter gedachtenisse dat hy twee slangen vechtende ziende, dien stryd door het tusschenkomen van zyn roede hadde gescheiden. Waarom oudtyds de gezanten tot het maken van vrede afgezonden, diergelyk een teeken met zig droegen. Om dezelve reden werd ook zyn beeltenis in de Galeryen en Twistscholen der oude Filosoofen geplaatst, nevens het beeld van Minerva. Van welke beeltenis zig dan een konstschilder (als een noodwendig bysieraad) wanneer hy een school of gezelschap van oudtydsche Letterwyzen, en Redenaaren verbeelden wil, zig bedienen kan.

In een andere gedaante is Diana verbeelt geweest by de Heidenen, daar zy dezelve eerden voor Beschermgodin van de Jacht en Bosschen: Anders als zy voor de Maan genomen, als de Lichtbrengster by nacht geëert wierd: want dan werd zy verbeeld met een brandende fakkel in beide handen. Gelyk men haar beeld dus bestempelt ziet op een penning van Faustina, met het byschrift DIANA LUCIFERA.

Weer in een heel andere gedaante stont haar beeldt te pryken by die volken welke haar hielden voor voedster, en voortbrengster van alle levendige schepselen. Dus werd zy geëert van de Epheërs. Waar af het ruggestuk des pennings van Keizer Klaudius de bestempeling draagt, waar op men haar ziet in een Tempel portaal staan, met dit byschrift DIAN. EPHE. Waar van ons Mr. Perrier een duidelyke afteekening, (gevolgt

naar een uitgehoudent marmersteen, uit Griekenlant te Romen gebracht) in print, onder zyne Roomsche Statuen doet zien. In welk opzicht ook Hieronimus in zyne voorreden van den Brief tot de Ephesers zeit: *dat zy niet Diana de Jagerinne, maar die met de veele mammen eerden.* Dit was om de kracht der opvoedinge te beteekenen; gelyk door de omzwagtelinge van den navel des beelts, benedewaards, (daar tusschen zig verscheiden koppen van dieren doen zien) dat zy door 't ontsluiten van den band der geboorte de schepselen te voorschyn doet komen. Waarom Diana ook van de Grieken Genethlios genoemt werd, om dat zy het bewind over de geboorte heeft.

Licht zullen myne konstgenooten zeggen: wie zal daar juist zoo naauw acht op geven, zoo alles zoo stipt naar de oudheitkunde niet is waargenomen? Ik antwoort: niemant dan zulken die daar in geoeffent zyn. En dus is het ook met de Historische verbeeldingen gelegen: niemant zal de misslagen daar in begaan opmerken dan die, welke in de Historien ervaren zyn, van wien men de berispingen te wachten heeft, en naar wiens opmerkingen de onbedrevene luisteren. Meer zouden wy ter zake dienende konnen zeggen, zoo de Tooneelgordyn reeds opgeschoven ons niet gebood af te breken.

Tot noch toe heeft de Schouburg niet als Konstschilders vertoont. Voortaan zullen ook de beruchte Schilderessen daar op verschynen, en op heure tydbeurten nevens de Mannen ten tooneel komen; om den lezer door die veranderinge op nieuws te verlustigen, en zynen yver door wakende begeerten tot het gene zy zeggen zullen op te wakkeren.

De

De oude gedenkschriften melden van eene *Vestaalse* maagt *Lala* 1 genaamt, die de konst van schilderen verstont. Maar wat hoeven wy in de 2 twyffelagtige oudheit voorbeelden op te zoeken? de voorgaande eeu levere ons 3 *Marietta* Dochter van den beruchten Italiaanschen schilder *Tintoret*, in dezelve konst tot verwonderinge van

1 *Lala* van *Cyzicus*, of *Spiga*. *Deze* (zeit Plinius) *was zoodanig bedreven in de penceelkonst dat haar werk ongelyk waardiger geschat wierd, als dat van den schilder Sopilos: schoon dit tot een hoogen prys verkocht wierd.*

2 *Twyffelagtige oudheit.* Wy spreken dit niet tegen, noch min den volgenden roem der doorluchtige vrouwen, maar zeggen dat de Dichters zomwylen de palen van vryheit wel wat veer uitzetten, en gevolgelyk zoo heel veel staat niet op dezelve is te maken: terwyl wy ondertusschen gedachtig zyn aan de spreuk van Gratiaan: *De waarheid komt zelden zuiver voor onze ooren, voor al wanneer zy van veere komt; want dan vat zy eenige verf van de hartstochten, die zy op haren weg ontmoet.*

3 *Mariette Tintorett* geboren te Venetien, leerde de konst by haar Vader, waar toe zy zoodanig geneigt was; dat zy gewoon was zig, toen zy noch jong was in jongens gewaat te verkleeden, om by haar Vader (wanneer die groote werken buitens huis schilderde) te mogen wezen, welke haar ook inzonderheit lief hadde, zoo dat zy voor zyn zoon wierd aangezien. Zy heeft uitgesteken in het schilderen van pourtretten, schilderende veel *Dames*, die graag by haar waren, wyl zy dezelve, door heur zang en snarenspel, waar in zy beroemt was, wist te vermaken. 'T geen haar inzonderheit berugt maakte was het portret van den Bisschop Marco, en dat van den Opperhofmeester van Keizer Maximiliaan: welk portret zy aan den Keizer vereerde, en zich daar door zoo beroemt maakte dat zy daar door gelegentheit kreeg om Philippus den tweeden Koning van Spanje, en den Aartshartog Ferdinand te schilderen. Zy stierf in 't jaar 1590, oud zynde maar 30 jaren, en wert begraven in de Kerk van *Sante Maria dell Horto.* *Dus melt Sandrarts Duitsche Academie*, pag. 170.

alle die het zagen gevordert. 4 *M. Propertia de Rossi* beeltsnydster van Bolonien, die konstig in Persiksteen en marmer gesneden heeft: gelyk de Roomsche 5 *Claudia Stella* onverbeterlyk in koper deed. Andere hebben weder haar brein gescherpt op taalgeleertheit, of andere prysselyke wetenschappen. Vele Vrouwen hebben de eedle zwaneschagt gevoert, en de wysheit boven alle vergankelyke schatten bemint en uitgekozen.

Men leest van 6 SAFFO,*en haar hooggeroemde Dichten,*
Zoo lang als Febus *blyv' de pronkpraal aller lichten.*
7 ASPASIA *bezat de gaven van verstant.*

8 THE-

4 *Propertia.* Deze schoon en welgemaakt van lichaam, en van de natuur begaaft met een schoone zangstem, verstont zig meesterlyk op de behandelinge van 't snarenspel, en andere fraje konsten en wetenschappen, maar het geen haar meest berugt gemaakt heeft, was haar graveerkonst op een Perziksteen. Anderen zeggen op een porfier steen, de grootte van een persiksteen. Daar tot verwondering van getuigt wort: *dat zy de gansche Passie, of het Lyden van Kristus en elk deel deszelfs onderscheidentlyk daar had op afgebeelt.* Zy maakte ook portretjes heel uitvoerig en konstig in marmer, Paus Clement de zevende van dien naam was begerig om haar te zien, en zond om haar, maar te laat, want zy een week te voren was overleden. Zie J. Sandrarts, Academie p. 203.

5 *Claudia Stella.* Weergaloos in 't behandelen van 't graafyzer, aan de bekende print, naar de Schildery van N. Pouzyn (verbeeldende de slangebeet) te zien.

6. SAPPHO, geboren te *Mitylene* een voorname stadt, op het Eyland *Lesbos.* Zy werd in haar tyd genoemt de tiende Zanggodin. Zy leefde ontrent de vierenveertigste *Olympiade*, ten tyde van *Pittacus* den tyran. Zie *Basilius Kennet*, in de *Levensbeschryving der Grieksche Dichteren*, op p. 90.

7. ASPASIA, van *Mileten*, muntte niet alleen uit in konst van Welsprekentheit, maar heeft vele door hare leydinge daar in tot volmaaktheit gebracht, waar onder was ook Socrates, die zig niet heeft geschaamt zulks zelf te bekennen. Zie *Thomas Stanley, in zyn boek van de oude Wyzen* p. 78.

8 THEANO *hield het school van haren man*in stant.*
9 ARETE *heeft haar zoon geleerdlyk onderwezen.*
TERENTIA *de vrouw van* Cicero *geprezen,*
Om haar verstand, is door de snelgewiekte faam,
En tallooze andere, roemrugtig door heur naam;
De Deugd van vele bralt op elpenbeene troonen,
Zy leven na de dood gecierd met schoone kroonen,
Als eertyds in triomf de groote Vorst August;
Der Vrouwen deugd is aan geen volken onbewust,
Al d'aard verheft haar lof ten trots van 't lastrend drukken.
10 MARIA *brak de fles met Narduszalve aan stukken*
En gootze vrolik uit op 's Heilands heilig hooft.

Al deze pryſſelyke hoedanigheden, konſten en wetenſchappen, in zoo veele voorbeelden aangewezen, en die yder op zig zelf genoeg zyn, om de bezitters der zelve een berugten naam te maken, en in roem te doen leven, bezat onze waardig gedachte Juffrouw ANNA MARIA SCHUURMANS

V 5 MANS

8. TEANO van *Creta*, thans Kandia, vrouw van *Pythagoras*, nam het beſtier der School na de dood van haren man waar, tot dat zy *Ariſtæus* troude, die *Pythagoras* in de wyze van leeren gevolgt heeft. Dezelve p. 306.
9. ARETE, van haar vader *Ariſtippus* volkomen in de wysheit onderwezen, leerde het zelve voort aan haren Zoon. Zie den voorgemelden ſchryver op p. 134.
10. Dit ziet op het gebeurde te Bethania Mark. Cap. 14 v. 3. beſchreven. Waar aan zig Judas ſtiet: waar op zig N. van Brakel dus heeft uitgelaten.

Godvrugte Maria, uw weldoen kan dien snooden,
Den buideldrager niet behagen; waar toe is 't?
Blaft hy haar toe, waar toe is dit verlies van noden;
Waarom deze Oly, dus zoo reukeloos verkwist?
Men kon de zelve tot een hoogen prys verkoopen.
De Lydende Kriſtus, p. 9.

* Pytagores.

MANS te gelyk. Sulks alsmen ziet dat zy de Schilderkonst, graveeren in koper, 't beeldsnyden, en Bootzeerkonst verstond, inzonderheit ook de Taal geleertheit en Godvrucht bezat. Men met reden besluiten moet dat de milde natuur, of om beter te zeggen de schikking des Hemels, heeft gewilt dat alle gaven van 't vernuft in haar te gelyk zouden uitsteken.

Zy is geboren te *Uitrecht* in 't jaar 1607. tot grooten luister dier Stadt. Met haar 3 jaren kon zy onderscheidentlyk lezen, en op haar 6 jaaren konstig met de schaar velerhande dingen snyden. Met hare jaren groeiden haar begryp, geneigtheit en zucht tot geleertheit, en geagte wetenschappen, rustende zy niet voor zy hare beooginge verkreeg; waar omtrent zy zonder voorbeelt gelukkig was, om dat zy een vernuft bezat dat fix alles begreep, een geheugen dat zonder missen alles onthielt, en handen die tot alle behandelingen zig wisten te voegen. Wy hebben haar beeltenis konstig geetst en voort met het graveeryzer opgemaakt, op haar XXXIII jaar CIↃ. IↃ. CXL. door haar zelf in koper gebracht met dit Latyns vaars:

Cernitis hic picta nostros in imagine vultus:
Si negat ars formam, gratia vestra dabit.

Dat is:

Gy ziet myn wezen op dit tafereel gemaalt.
Uw gunst voltoit het werk, indien 'er kunst aan faalt.

Welke printverbeelding wy voor d'andere hebben gekeurt om na te volgen in de Plaat M boven aan, staande op het voetstuk, welk het Tafereel schraagt, Pallas vogel. Al

Al vroeg had zy zig een behandeling met het penceel aangewend, en schilderde allerhande soorten van Bloemen heel natuurlyk, als ook velerhande soort van gedierten, als Slangen, Hagedissen, Rupsen en Flintertjes; het welke zy doch maar voor uitspanningen hielt, wanneer heur geesten door 't veel blokken in vremde talen haar eene ademhalinge vergden. Vorder word van haar gezegt, dat zy alleen met een mes, (zonder ander Beeldhouwers gereedschap te gebruiken) van Palmhout heeft gesneden haar Moeders, Broeders, en haar eigen pourtret, zoo konstig en met zoo goede gelykenis dat yder daar van verwondert stont te kyken. Ja men vertelt dat de Konstschilder Honthorst dat van haar Broeder inzonderheit heeft geschat op 1000 gulden. Hier beneven had zy ook haar beeltenis halver lyf van was geboetseert waar door zy veel roems behaalde. Maar het gene haar boven alle berucht gemaakt heeft, was haar weergalooze taalgeleertheit. Want men zegt dat zy negen talen in den grond verstont, en spreken konde. Daar en boven was zy dooroeffent in de Natuurweetkunde, Bybelstof en Redenkonst. Ja zoo dat zy het fynste der talen begreep, en 't pit en merg der Filosofy en Bybelschriften bevatte, en daar over met de geleerde Mannen van hare eeuw brieven wisselde. Maar al dezen roem dien zy van wegen hare konst en geleertheit bekomen had, heeft zy eensplots versneden, wanneer zy onder voorwending van den nederigen Jezus in eenvoud te willen dienen, tot de Labadeesche dweepery verviel; die haar ook van Uitregt, en hare vrinden aftrok naar Altena, daar een zamenlevinge van eensgevoelende opgeregt werd. Op welke wyze van verandering de Dich-

ter

ter onder haar pourtret, dat door Munnikhuizen gesneden is, aldus zinspeelt.

Hier ziet gy d'eedle Maagt, genaamt weergadeloos,
Eer zy voor 's Waerelts lof het beste deel verkoos.
Zy was als zaamgestelt van Wysheit, Geest en Deugd:
Haar liefde was gekruist, het kruis was hare vreugd,
Konst, Talen, Wetenschap, Geleertheit, Grootheit, Eer,
Met blyschap ley zy 't al voor Christus voeten neer.

Zy is gestorven te Altena in 't jaar 1678 in den ouderdom van 71 jaren. En haar roem voor het grootste gedeelte met haar.

Nevens haar verschynt MARGARITA GODEWYK ten tooneel.

De Lezer wil het niet kwalyk nemen, dat ik voor eene enkele reis myn voorgestelde perk overtredende, MARGARITA GODEWYK schoon jaren later geboren nevens haar ten Tooneel breng. Dit geschiet, om dat al 't geen ik tot roem van Anna Maria Schurmans gezegt heb, en de loffelyke voorbeelden daar toe aangehaalt, teffens, op beide te gelyk zouden konnen toepast worden.

MARGARITA werd in den jare 1627, op den 31 van Oegstmaand te Dordrecht, (alwaar heur Vader in dienst van de Latynsche School was) geboren. Zy van de milde natuur met veel vernuft beschonken, was zonderling ervaren in de Griekse, Latynsche, Italiaansche, Fransche en Engelsche tale; begrypende mede de Hebreeusche Boekstave, en rymde geestig op Dichtmaat. Zy wist konstig met de naalt te stikken, Lantschappen, Hoven, Huizen, Bloemen en allerlei slag van Scheepsgevaarten, gelyk ook alles door Oly- en Watervert konstig af te malen. Tot welke Pen-

Penceeloeffening zy Nicol. Maas, tot onderwyzer gehadt heeft. Zy wist ook geestig met de Pen en Potloot alle voorwerpen pryslelyk te verbeelden: kon ook geestig op glas schryven, en verstont zig de Maatzang en Klavecimbalspel. Daar en boven begreep zy ook de Hemelloopkunde, en wat des meer is.

Math. Balen die van haar in zyne beschreiving van Dordrecht melt, getuigt dat hem na haar dood vertoont zyn verscheiden van hare geschreven Boeken, als hare Latynsche, Franse, en Nederduitsche zinnebeelden, met beeltenissen, door haar vernuft en konst opgesiert: hare Latynsche gedichten van verscheiden stoffen, ook hare Latynsche brieven aan geleerde Mannen, inzonderheit aan den Heere Arnoldus Senguerdius Professor in de Filosofy tot Amsterdam, over verscheiden stoffe geschreven. Deze drie ingebonde stukken nevens hare losse nagelaten schriften, en verscheide stalen van hare Konst, berustten ter dier tyd in het Kabinet van den Heere Samuel vander Heiden.

Gemelde Balen heeft ook zyn Boek van Dordrechts afkomst met de beeltenis van die schoone paarl (gelyk zy die zelf naar 't leven gemaakt had) gesiert. Waar onder zig dit volgende byschrift doet zien, gedicht door den Heer Samuel van Hoogstraten:

Dus maalde Margariet *haar uiterlyken schyn,*
Als stontze voor ons: maar om haren geest in taalen,
In konst in kennis, en in godvrucht 't achterhaalen,
Scheen Nestors levenstyd noch wel te kort te zyn.

Zy stierf te Dordrecht op den 2 van Slachtmaand 1677.

Hoe

Hoe verſchillig men de menſchelyke geaartheit, en gevolgelyk de neigingen bevint, is min te verwonderen, alsmen opmerkt dat dit aan de menſchelyke natuur eigen is, zoo veer, dat zelf tweelingen van eener dragt, niet alleen in geaartheit zullen verſcheelen, maar zelf door een gans ſtrydige genegenheit gedreven worden; een vaſt gevolg dat de onderſcheidene driften uit de verſchillige natuurs geſteltheit voorſpruiten, en over zulks de uitwerkingen door verſchillende en byzonder geaarde gemoedsdriften aangevoert, ook verſchelen. Egter hoe verſchillig iets is, zoo is 'er niets dat meer het genoegen ſtreelt, als het opvolgen van de natuurlyke geneigtheit; noch zyn de lichamelyke werktuigen (in opzicht van eenige behandelinge of uitwerkinge) gereeder, om dat het werk van zelfs zich vlydt. Het levensbedryf van ADRIAAN BROUWER zal ons gezegde als in een ſpiegel doen zien. Deze zyne genegenheit opvolgende, die tot boerterye helde, heeft niet anders beoogt als de zelve op het natuurlykſt door 't penceel af te malen, ('t geen hem boven anderen gelukt is) en daar door den eernaam van een groot meeſter bekomen.

Potſig was zyn penceelkonſt, potſig zyn leven.
Zoo de man was, was zyn werk.

Zommigen willen dat hy geboren is te Oudenaarden in 't jaar 1608. Maar een geſchrift door den Heere *Nicolaas Six* leerling van den Leidſchen Ridder en puikſchilder *Karel de Moor*, onder de papieren van zyne voorzaten gevonden, en my ter hand geſtelt, doet my zien dat hy een Haarlemmer van geboorte is. En als men op waarſchynlykheit bou-

wen

wen mag, wanneer 'er geen zekerder bewyzen voor handen zyn, moet het hier plaats grypen; aangezien dit geschrift eene zekere handleiding daar toe aan my ontdekt.

Voor eerst dat hy een leerling van *Frans Hals* is, die te Haarlem altyt gewoont heeft. Immers my is nooit gebleken dat Hals in Brabant gewoont of zyn konst geoeffent heeft, en BROUWER hier door gelegentheit zou gehad hebben om van hem de konst te leeren.

Ten tweede om dat my toeschynt dat hy van geringe ouders geboren, en by gevolge niet van Oudenaarden tot Haarlem gezonden is, gelyk luiden van vermogen wel gewoon zyn te doen, wanneer 'er in hun stadt geen bekwame meesters daar toe gevonden worden: maar het tegendeel blykt; want BROUWER wert van *Frans Hals* die een vluggen geest in hem bespeurende in genomen en tot de konst gebracht, waar omtrent dat meer gemelde geschrift onder meer omstandigheden meld: dat BROUWER nog jong zynde van zyn moeder wierd gehouden om loofwerk en vogeltjes met inkt op lywaat te trekken, het welk hy dan naderhant overstikte met de naalt, en tot mutzen en borstlappen gesneden, aan de Boerinnen verkocht.

Dat *Frans Hals* gevallig daar voorby komende en ziende hoe los en geestig hy dit werk behandelde, hem vraagde: of hy niet wel zin zou hebben om een schilder te worden? daar hy straks ja op antwoorde, indien zyn moeder zulks wilde toestaan. F. HALS vraagde het zyn moeder, die zulks inwilligde, mits hy haar jongen den kost geven wilde.

FRANS bespeurende in korten tyd dat'er een groote

groote geeſt in den jongen ſtak, en dat hy dagelyks in de konſt buiten gemeen toenam, zette hem op den zolder, afgeſcheiden van zyn andere leerlingen, alleen. Maar de nieusgierigheit de jeugt eigen dreef hen om ter ſluik zomwyl by hem te komen; om te zien wat hy maakte, en zy verwonderden zig telkens over zyn vaardigheit, geeſtigheit en vindingen, waarom zy verding met hem maakten van heimelyk voor hun wat te ſchilderen, 't geen hem in de gedachten kwam; gelyk hy dan voor hun maakte de vyf Zinnen, de twaalf Maanden, en dergelyk, daar zy een ſtuiver of twee voor 't ſtuk aan hem voor betaalden. Deze dingen los en geeſtig opgeſmeert bevielen hun zoo wel, dat zy hem ſpoorden om wat meer tyds daar aan te beſteden met beloften van het loon te verdubbelen.

Maar alzoo BROUWER veel voor zyn meeſter werken moeſt, en weinig te eeten kreeg (want het wyf van FRANS, BROUWERS hollen romp wel met wind zou hebben willen opvullen) werd hy verdrietig by zig zelven, en opgeſtookt door de andere leerlingen, waar van OSTADE een was, beſloot hy van zyn meeſter weg te loopen, gelyk hy deed. Maar niet wetende (naar dat hy de ſtadt doorkruiſt had) waar te belanden; aangezien zyn moeder toen al geſtorven was, en hy vriend nog kennis had, liep hy met den avondſtont in de kerk en zette zig onder het Orgel (daar men des winters avonts gewoon is, tot vermaak der Borgers, op te ſpelen) bedroeft en radeloos neer, daar hy van ymant die hem kende (terwyl die wel aan t'huis van zyn meeſter kwam) gezien werd, die hem ziende zoo bedrukt en met de tranen op de wang, vraagde wat hem ſcheelde.

e. Brouwer biegte zuiver op, deed beklag
ver zyn mishandeling, toonde hoe weinig hy om
ı aan had, en dat het van binnen noch schraal-
er gestelt was, dat hy daarom van zyn meester
as weg geloopen, dat hy nu niet wist waar te
raken, en egter niet weder dorst t'huis komen
duch t voor stokslagen. De goede man met den
ngen verlegen, bood zig ten voorspraak voor
m aan, en beweegde hem onder zyn geleide
eder te gaan naar 't huis van zyn meester, die
ft aan alle hoeken van de stadt naar hem had doen
eken, om hem wederom te lokken; dewyl hy
eds groot voordeel van hem trok; want elk even
etig werd om een stukje schildery van dien vrem-
n meester (dus wist *Frans* het werk te doopen)
hebben.

Brouwer kwam dan met hangende vlerken
eder in zyn huis. Frans toonde zig gestoort
gebood hem uit zyn gezicht naar boven te ver-
ekken, met bedreiging in dien hy zulks weer
vam te doen, hem dit en dat te leeren. Maar
iderwyl wist onze vrient, Frans zoo wel zyn
icht ontrent den jongen aan te wyzen, dat hy
loften daar ontrent deed. Voor Brouwer werd
k een pak op de voddemarkt gekocht, maar 't
as zoo nieuwerwets of 't met Noaghs Ark van
eerste waerelt was over gebleven, en 't paste
m (want hy kleen naar zyn jaren was) als David het
rnas van Saul. 't Moest wel passen; want
rans zey: 't kleed staat wel, en of 't aan je
gefchildert was. Brouwer kreunde 't zig
k niet veel, was 't wambus hem te wyd, hy
efde 't weer niet te ontknoopen wanneer hy 't
n, of uit trok.

Hy met dit pak wat te vrede gestelt, begon

weer naarstig te schilderen, en FRANS deed groo te winst met zyn penceelwerk; aangezien alle lie hebbers even gretig waren om wat van dien nieu wen meester (daar FRANS alleen bezitter van wa te hebben.

Dog dit duurde niet lang, aangezien zommig van zyne meedeleerlingen, welke agter dien ge heimen handel van FRANS, als ook agter de prys gekomen waren, hem dagelyks opstookter zeggende: dat hy een groote zot was, indien h zig langer dus door zyn meester liet blintdoeke Dat hy te groote meester in de konst was, en te groot voordeel aanbracht, om zoo slecht b handelt te worden. Zy rieden hem eindelyk ande maal uit de slaverny te ontvluchten, en zig na Amsterdam te begeeven, alwaar zy wisten dat z ne stukken tot een hoogen prys verkocht wierde BROUWER nam zyn slag waar als FRANS u was, en peurde voort naar Amsterdam, zonder zig v eenig bericht aan den eenen of anderen konstminna te voorzien. Zulks hy daar gekomen zynde ni wist tot wien hy zig zoude wenden: maar ve nemende naar eenig konstkooper of ymant die har del met schilderyen dreef, geraakte hy by eene *van Zomeren* toen waard in 't schilt van Vrankryk die in zyn jeugt de konst geoeffent had, en ze een zoon had HENRIK VAN SOMERE genaamt die fraje Historien, Lantschappen e Bloemen schilderde. Deze nam hem in, en zette he te schilderen. Hier kreeg onze BROUWER ee vetter keuken dan hy gewoon was te hebben, geen hem wonder wel geleek, en naderhant ve klaarde oogen, om de waardy van zyn penceelkon te zien.

Nu schilderde hy met grooter lust en yver e

n

ige kleene ſtukjes: dog zyn huiswaart ziende dat
ulks zoo gemakkelyk ging, beſloot daar uit dat
y tot grooter ondernemingen bekwaam was. Des
edt hy hem, iets van meerder beſlag op een ko-
ere plaat te ſchilderen, om daar mee aan te too-
en wat hy in de konſt vermocht, gelyk hy deed.
Hy ſchilderde een gevecht tuſſchen Boeren en Sol-
aten, ontſtaan (zoo 't ſcheen) uit het ſpe-
n met de kaart, waar van de bladen alzins
ver den gront verſtrooit lagen. Hier
aat de een den anderen met een bierkan op den
op, daar leit'er een op den gront geſlagen, die
e doodverf al gezet heeft, egter zig ſchynt te
illen wreeken door zyn degen, welken hy tracht
nder 't worſtelen uit de ſchee te trekken. Aan
en anderen kant ziet m'er een in volle gramſchap,
et het mes in de vuiſt van zyn ſtoel opryzen,
wilde hy tuſſchen de kampioenen indringen.
In 't verſchiet ziet m'er een in allen haaſt met een
ug in de hand den trap af komen, enz.

Alles was zoo natuurlyk naar den aart der hardstoch-
ten, in de wezenstrekken verbeelt, en zoo verwon-
derlyk vaſt geteekent, en los geſchildert dat het wel
te een proefſtuk van zyn konſt kon verſtrekken.
Ondertuſſchen had het gerucht al verſpreit dat
BROUWER die nieuwe meeſter was, welkers
konſt een tyd lang door FR. HALS was uitge-
vat, en dat die van hem weggeloopen zig tot
Amſterdam onthielt, daar ſtraks de liefhebbers van de
ſchilderkonſt jacht op maakten, om na te ſnuffe-
len in wat hoek hy tot Amſterdam zat. 't Lekte
eindelyk uit dat hy by *van Someren* t'huis lag. Des
de Heer *du Vermandois*, die groote begeerte had
om een ſtuk van hem te hebben hem daar kwam
opzoeken, en het gemelde konſtſtuk ziende

X 2 ſtraks

ſtraks bevallen daar in had, en naar den prys vraag de. Nu had zyn huiswaart hem voor af al berich dat'er zoo een Heer, die ook al verſcheidenmale had komen vragen om iets van hem te moge zien, komen zoude, en dat hy 100 Ducatons voo 't gemelde ſtuk eiſſchen moeſt, 't welk hy me ſchroom deed, niet denkende dat ymant hem voo een ſtuk zoo veel gelt zou geven: waarom hy ook wanneer gemelde Heer 't hem vraagde, een lang wyl ſtont te dralen, zyn knevels op te ſtryken en dikwerf te zeggen: *ik hebb'er veel arbyd aa beſteed*, eer 't 'er wilde uitkomen dat hy 'er 10 Ducatons voor hebben moeſt, 't geen gemeld Heer *du Vermandois* hem ſtraks bewilligde, e verzocht hem mede te gaan aan zyn huis, om zy vollen eiſch in Ducatons te ontfangen, ADRIAA ſtont te kyken, denkende als nog dat de Hee met hem ſpotten wilde, dog *Zomer* knikte hem toe, dus nam hy de ſchildery onder zyn arm e ging met den Heer mee, die hem zyn gelt, we vergenoegt met dien koop zynde, aantelde. D ſtuk heeft naderhant gehangen in 't kabinet va den konſtminnenden Keurvorſt van de Palts.

Hy niet gewoon zoo veel gelt te handelen wi van blydſchap niet hoe hy ras genoeg met die buit zou gaan ſtryken, en ſtortte (t'huis gekome zynde) het gelt uit op zyn bed, en wentelde zi daar in.

Eindelyk verzamelde hy de zilvere ſchyven wee by een, en ging daar mee ten huis uitſtryken zonder dat men wiſt waar hy vervaren was. N 't verloop van negen dagen kwam hy zingende e fluitende in den laten avond weer thuis, en ge vraagt: hoe hy zoo vrolyk was, en of hy zy gelt nog had? gaf hy tot antwoort: *dat hy* z

vi

van dien ballast ontslagen had. Op deze wyze leefde hy doorgaans, en was zig niet magtig, als hy gelt had, van drinken, zwelgen en Boerteryen te onthouden.

Deze nette verhandeling bepleit genoegzaam het geding over Brouwers geboorteſtadt, en wyst die aan Haarlem toe: egter willen wy geen uitſpraak daar over doen, om geen onrecht vonnis te wyzen, en d'een of ander ſtadt hare geboortelingen ontwringen, terwyl hy ook in vroeger tyd met zyne ouders kan uit Vlaanderen in Hollant vervoert wezen: of 't kan wezen dat *Frans Hals*, Brouwer met zich uit Vlaanderen heeft mee gebrogt; aangezien wy uit de aanteikeningen, welke *Vincent vander Vinne* de oude, op de achterzyde der Begraafnisbriefjes van *Frans* en *Herman Hals* gehouden heeft, zien, dat zy te Mechelen geboren waren. Dat hy in Brabant geſtorven is, en over de wyze van zyn ſterven en begraven daar over valt geen geſchil, wyl alle gedenkſchriften en geheugeniſſen daar in eens zyn, uitgezondert dat de een in zyne aantekeninge wel wat netter is, gelyk ik meer gemelde geſchrift in dit opzicht bevind en dat op 't end aantoonen zal.

Hy was van der jeugt aan tot boerteryen geneigt, en beluſt om allerhande potzen uit te voeren. 't Gebeurde dat hy voorby een wolſpinders winkel komende (hoedanige winkels gewoon zyn des zomers met open veinſters, en 's winters met dooroliede papiere raamen geſloten te worden) zyn kop door den raam ſtak, om te vraagen, hoe laat het aan de klok was, doch zig zonder antwoord af te wachten voortpakte. Deze aart groeide in hem met de jaren op. Nochtans was hy niet misdeelt van verſtant, maar heeft dikwils zyn vernuft

onder zyne potzemakeryen doen blyken. Waarom wy een Aap nevens zyn Borstbeelt vertoonen in de Plaat N. Men kan niet zeggen dat de fortuin zig ontrent hem als een stiefmoeder gedragen heeft, maar dat hy zelve door zyn losse veranderlykheit, en verwareloozing in armoede is vervallen die hem heeft doen omzwerven. 't Is gebeurt (verhaalt *Korn. de Bie*) dat hy tot Amsterdam eens naakt en bloot (op Zee van roovers geplondert) aangeland, het penceel te hulp nam om aan gelt te geraken. Dus voornemens iets uit te voeren waar by hy lang bedacht kon blyven, laat hy een ruw linnen kleed en mantel maken, beschilderende dezelve met vremde looveren en bloemen; zoo dat het een nieuwe stof scheen te gelyken, hier ging hy na dat het wel glanzig met fernis overstreken was mede langs de straat, daar straks 't oog van de Juffrouwen (die gemeenlyk op wat nieus gezet zyn) op viel; gelyk ook in den Schouburg. Maar dit scheen hem niet genoeg te wezen dat hy de waerelt dus stilzwygende bedroog. Wat doet hy? Hy maakt juist als de Komedie eindigde op het *Theater* te wezen, en treed in dat gewaad met een natte doek in zyn hand voor 't oogh van al de aanschouwers, die heel verwondert toezagen, in verlangen wat daar van komen zoude.

Als hy zig dan dikwerf had om en omgekeerd, zoo dat zy hem genoeg van achteren en van voren bekeken hadden, sprak hy hen alle op dusdanige wyze aan: *Dames en Heeren, gy staat met verwondering te zien naar dit vremde kleed, ja vele Juffrouwen hebben reeds al in de winkels doen vernemen of diergelyke stof ook ergens te bekomen is; maar gy moet weten dat ik'er de maker af ben, en niets meer daar van is dan gy ziet. 't En is zulks niet als gy*

waant

O P 326

waant dat het is : want als gy wist wat het was gy zoud het niet begeren : Hy nam daar op den natten doek, veegde al de met waterverf geschilderde loovers en bloemen van het zelve af, en vervolgde met zyne aanspraak aldus : *Gy alle meende dat het een kostelyke gefigureerde stof was, maar ziet nu dat het is een rouw linnen kleed. Dus is het ook met des waerels schoonheit, daar yder zoo na tragt, gelegen. Haar glans is maar blanketsel van bedrog en ydelheit, en die afgevaagt, is zy niet anders dan dit slegte kleed, dat niemant van u zouw begeren.*

Mundus exteriora rerum ostendit, interiora tegit.

Des waerelts schoonheit is maar schyn,
Van binnen vals en vol fenyn.

Korn de Bie, na dat hy van onzen schilder gezeit had dat hy

Was traag in 't schilderen, en mild in het verteren.

mengt in zyn Rym een verhaal, wat wyze Brouwer zomtyts gebruikte om aan gelt te komen (als hy in de kroegen door de waarden gekerkert wierd) en zig zelven te lossen; te weten dat hy dan inkt en papier deedt komen, een schets of teekening maakte, en hen daar mee by den een of den ander konstkenner zond, om 'er twee of drie hondert guldens voor te halen; en wanneer 't gebeurde dat'er minder voor geboden wierd, het liever aan de vlam opofferde, dan dat hy zyn vollen eys daar niet voor zou genieten. *Non credo.* Dog zoo ik 't gelooven moest, wil ik 't eerder gelooven als 't geen hy voor de waarheit verhaalt

op pag. 269. te weten. *Dat een Petrus Cavallinus, Roomsch schilder* (doch van een Heilig en Godvrugtig leven) *een gekruisten Kristus geschildert heeft, die in St. Paulus Kerk te Roomen opgehangen, tegens de Heilige Brigitta gesproken heeft.*

Dit wort verhaalt voor waarheit, en geen wonder, 't staat aangeschreven en gedrukt, *Nelle vite de sancti del ordine de F. Seraf. Razzi.* Maar dit overgeslagen.

Zyt gy belust lezer, om te weten den inhoud van zyn konststukken die hem zoo veel roems nadragen, ik heb de moeite genomen om ze na te schryven.

Zyn schilderkonst bestont in snakery en boetzen,
Die hy zoo geestig wist met zyn penceel te toetzen,
Dat niemant zyns gelyk, in deze tydt en is.
Dies 't werk komt over een met zyn gesteltenis.
Hier staat een lompe boer van dronkenschap te spouwen,
En 't wyf met eenen stok gereed zyn huit te touwen,
Daar zietm' een bootsgezel met 't pintje in zyne vuist,
En hier een fielenrot dat met de kaarten tuist.
Daar zuipt een gulzigaart den pot uit onder 't pypen,
Of wil de huiswaardin kwanzuis na 't voorschoot grypen.
Daar veghtmen om 't gelag met bezem bank en stoel,
Daar zietmen boers gevry, en diergelyk gewoel.

Na dat Brouwer dan eenige jaren tot Amsterdam gewoont en zyn konst met veel roem geoeffent had, kreeg hy geneigtheit om zyne konstgenooten tot Antwerpen te gaan bezoeken, en begaf zig in die drift op de reis, zonder eens in acht te nemen dat de Staten toen met de Spaan-

Spaansche Nederlanden in oorlog waren, en zig van een vrye pas te verzien. Waarom hy ook zoo haast hy te Antwerpen kwam van de Spaansche soldaten voor een spion aangezien, opgevat, en op 't Kasteel gevangen gezet wiert. Menigmaal zuchtte hy over zyn los bedryf. Menigmaal beklaagde hy zyn voornemen, en wenste zig te vergeefs in Amsterdam. *Dog geen ongeluk zoo groot* (zeit de spreuk) *of daar is een geluk by.*

Wat gebeurt'er? de *Hartog van Aerdenborg* zat in dien tyd ook op 't Kasteel gevangen, dog egter zoo dat hy vryheit had om binnen den ringmuur, verzelt met twee soldaten te mogen gaan waar 't hem lustte. Deze op een tyd voorby de tralien der gevangenis waar in BROUWER zat wandelende, wierd van hem wanende dat hy de Gouverneur was, toe gesproken, en om zyn verlossing gebeden, aangezien hy daar onschuldig gezet was. De Hartog vraagde hem wie, en van waar hy was, en wat hy in Brabant kwam doen. 't Antwoort was; dat hy een schilder was, en van Amsterdam was gekomen om zyn konst tot Antwerpen te oeffenen. *'t Eerste* (antwoordde de Hartog) *moet ik gelooven, maar van het laatste zal ik de proef nemen, en vervolgde, ik zal u verwe, en al 't geen daar toe meer noodig is bezorgen*, waar mee BROUWER in zyn schik was, hopende dat dit een beginsel tot zyn verlossing mocht wezen: gelyk het ook gebeurde.

De Hartog die dagelyks van groote luiden bezogt werd, ook van PET. PAULUS RUBBENS, welke dien zelven naamiddag hem kwam bezoeken, nam dit waar, en verzocht aan RUBBENS dat hy door een van zyne leerlingen schildergereedschap wilde laten brengen, alzoo daar een schil-

der gevangen zat dien hy tot zyn vermaak wat wilde laten maken dat RUBBENS ſtraks inwilligde en daags daar aan vroeg morgens het verzogte deed brengen.

BROUWER was niet traag om zig tot een begin te ſchikken, en 't geval wilde dat hem een voorwerp in 't oog kwam waar van hy zich bediende. Zommige Spanjaarden die zich om een hoek neerzetten om een kaartje te ſpelen, plaatſten zich juiſt zoo dat zy hem tot model verſtrekten, van welke hy ſtraks een afſchetzing maakte, (den yver in 't ſpelen, en den ernſt der wezenstrekken prente hy voorts in zyne gedachten) en voorts met de penceel aan 't werk in weinig dagen een konſtig tafereel voltoide, waar in de Hartog groot gevallen had; om den ernſt dien zy in 't ſpeelen betoonden, en de natuurlyke verbeelde magere getaande Spaanſche troonien. En inzonderheit om een die in 't verſchiet zat te kakken, waar in het drukken, als wilde het zich niet gemakkelyk ontlaſten, zoo natuurlyk en potzig vertoont was, dat men 't zelve zonder te lachen niet konde aanzien.

RUBBENS die (als ik gezegt heb) kennis aan den Hartog had, kwam hem kort daar aan bezoeken, en vergat uit nieusgierigheit niet te vragen: wat die arme ſchilder voor hem gemaakt had? 't geen de Hartog hem vertoonde. Die dit ziende ſtrak uit verwondering zeide : *op myn ziele... 't is van* BROUWER! en bood den Hartog ſtraks 600 gulden voor 't zelve, dog die wilde het om de geeſtige verbeelding tot zyn vermaak, en ter gedachtenis van dit voorval, behouden.

RUBBENS, die niet dulden kon dat zoo brave konſtenaar zoo ſlecht gehandelt wierd, ging ten

eerſten

eersten naar den Gouverneur, welken hy te kennen gaf, dat'er een konstig schilder, uit Hollant gekomen, op enkel vermoeden dat hy een bespieder mocht wezen door de soldaten was aangehouden, en in de gevangenis gebracht: dat zy te onrecht vermoeden op hem hadden opgevat, dat zyn Hoogheit daar ontrent wel gerust mocht wezen, dat hy met dien toeleg niet tot Antwerpen gekomen was: maar alleen om zyn konst te oeffenen, en over zulks, dat hy mocht in vryheit gestelt worden, 't geen de Gouverneur op 't woord van RUBBENS toestont. Dus werd hy uit het gevangenhuis gelaten, en was bly over zyne verlossing. RUBBENS nam hem mee naar zyn Huis, liet hem straks een pak kleeren maken, zette hem nevens hem aan zyn tafel, en nam hem mee by braaf gezelschap, dat geregelt leefde, en toonde met dit doen dat hy groote agting voor hem had. Maar onzen losaart, strekte dit niet alleen tot een last, maar 't scheen hem een veel enger gevangenis te wezen dan waar uit hy gered was. Des ontweek hy RUBBEENS, en volgde het oude spoor van zyn ongebonden leven.

'T leed niet lang of hy verliefde op de Vrouw van een Bakker die konstminnende was en ook handel daar mee dreef. Deze maakte verbant met BROUWER dat hy hem in zyn huis zou nemen mits hy hem in de konst onderwees. Dit was een recht koltje (als men zeit) naar zyn hand; om gemelde reden. BROUWER onderwees hem niet alleen in de konst, zoo, dat hy een goed schilder wiert (gelyk wy van hem zullen melden) maar maakte ook dat hy pluimgraat wiert. Zy waren knapen van eenderhande leven, en voerden te zamen menige pots uit, waar onder waren van dien aart,

aart, waar voor de Schout gewoon is een theater op te rechten. Des nam hy voor, wanneer de kerfſtok vol was, een reys naar Vrankryk te doen, denkende dat ondertuſſchen die ſchult wel vergeeten zou worden. Zyn Reistoeruſting was ras vaardig; aangezien hy niet anders met zig nam dan zyn goudtgevende penceelen. Hy verliet Antwerpen, maar niet zyn loſſe wyze van leven. Na dat hy eenigen tyd te Parys en elders om gezworven had; en Venus en Bacchus teffens te yverig gedient had, kwam hy ziek zynde te rug tot Antwerpen, en arm zynde tot het Gaſthuis, daar hy na verloop van twee dagen kwam te ſterven, en voorts by de dooden in den peſtput geworpen met ſtroo en kalk gedekt wert. Dit viel voor in 't jaar 1640 wanneer hy pas 32 jaren oud was, en liet meer na dan hy konde mee dragen: en wilje weten (Lezer) wat?

Men hoorde na zyn dood niet om het goed krakeelen;
Want hy niet agter liet als morſige penceelen,
En Ezel, en Palet......

Een leerling van RUBBENS, die by geval het overlyden van BROUWER hoorde verhalen, maakte dit terſtont aan zyn meeſter bekent, de welke zulks met ontſteltheit en tranen in de oogen aanhoorde. Zyn edelmoedige inborſt, tot medelyden bewoogen (hoe wel BROUWER zig des onwaardig gemaakt had) gaf ſtraks order dat het doode lichaam opgegraven en in een kiſt gelegt wiert, niet konnende dulden dat zulk een groot konſtenaar zoo onwaardig gehandelt wierd, en liet het zelve in de Kerk der Karmeliten begraven.

Gelyk zyn levenswyze van die van anderen verſcheel-

ſcheelde, zoo was ook de wyze van zyn begraven, want hy twee maal begraven wierd; eerſt veragtelyk, daar na van een deftige Lykſtatie gevolgt in een ander graf (daar dit Vlaams gedicht op zinſpeelt) geleit:

Niet om zyn edeldom of dappere oorlogsſlagen,
Wierd BROUWER *na de Kerk van 't Kerkhof heen*
gedragen.
Maar d'eerſte grafſteê was voor zynen roem te kleen.

Men verhaalt dat RUBBENS voornemens wierd om ter gedachtenis hem een aanzienlyke *Tombe* te laten oprechten, en dat het *Model* daar toe al gereed was; maar alzoo die beruchte Konſtenaar zelf kort daar aan kwam te ſterven, is zulks agter gebleven.

Niemant moet zig verwonderen als ik zeg, dat 'er in des menſchen geeſt eene *ſympatie* is of verborgen trekking ingeſchapen tot zulke die van een gelykgeaarde natuur zyn. Dit willen wy niet alleen door het gemeene ſpreekwoort, *Elk mint zyns gelyken*; maar klaarder door dit volgende voorbeeld beveſtigen. Van

JOOST VAN CRAASBEEK. Deze was van zyn ambacht een Broodbakker, te Bruſſel, maar door de dagelykze verkeering die hy met *Adr. Brouwer* en *Brouwer* met hem had, wierden zy als Broeders met malkander, zoo dat in wat drink-winkel de een was de andere daar ook moſt wezen. Want als JOOST zyn dagwerk verrigt had, was hy ſtraks by *Brouwer*, welken hy dan onder 't ſmooken van een pypje en potteke bier gezelſchap hield, tot dat *Brouwer* dan mede zyn

zyn penceelwerk volbragt hebbende, zy te zamen naar de kroeg gingen om wat te kouten, en de een of de ander pots aan te regten.

JOOST die een oplettenden geest moet gehad hebben, ziende hem dagelyks zyn werk beginnen, aanleggen, en voltoojen, kreeg een bevatting van 't zelve, en sloeg de hand mede aan 't penceel.

Brouwer dit ziende ondersteunde dit beginzel door vaste leerlessen, en stookte dit konstvuur noch sterker aan; dat zoo veer ging dat *Brouwer* in hem zyn regte Beeltenis in stee van een spiegel konde zien; want hy was hem niet alleen gelyk geworden in slordig leven, drinken, bootzemakeryen, maar ook in de penceelkonst zoo veer dat het den konstkenneren genoegen gaf. In Brabant zietmen noch op verscheide plaatzen van zyne stukjes die om hunne koddige vindingen en wyze van schilderen geacht zyn by zulken die niet vies vallen om ze aan te raken uit vrees van zig te bevuilen. Want al wat uit zyn penceel kwam waren schyters, spouwers, dobbelaars, tuisschers, bordeelders, luizeknippers en diergelyke walgelyke drolligheden, daar de kamer van *Rhetorica* dit vaars op *gecomponeert* heeft:

Al 't gen' wierd afgemaalt door 't konstpenceel van
Brouwer,
Was eenen satterick, een schyter ofte spouwer,
En zoo de meester was zoo was ook zynen knecht,
Want GRAASBEEK *schilderdemee tuisschers of gevecht.*

Men verhaalt onder de potzen die hy uitgevoert heeft, dat hy vermoedende dat zyn vrouw wel liever een ander dan hem zag, daar op deze

wys

wys proef of nam. Hy trok zyn wambes open en beschilderde zyn bloote borst even als of hy zwaar gewond was, en zyn lippen en wangen met wit bestreken, maakte een luid moort geschreeu en ging voorts op den grond als of hy dood was uitgestrekt neer leggen. Zyn vrouw daar op boven toe geschoten maakte groot misbaar, viel huilende op het lyk zoo zy waande neer, waar na hy straks oprees, zeggende : *Nau ghy zottinne houdt u bakhuis, ik zie wel dat gy my lief hebt, ik ben niet doot.*

Zulke en diergelyke potzen heeft GRAASBEEK meer gespeelt, waar door hy *Brouwer* niet alleen in zyn konst, maar ook in zynen klugtigen handel van leven heeft willen naarvolgen. Ik verwonderde my dat niet een der Brabantsche Plaatsnyders zyn Pourtret in koper gebragt hadde, tot my bericht wierd, dat hy dat zelf met verf beter heeft gedaan, dan de beste Plaatsnyder, want die konde maar het weezen verbeelden. Maar hy maalde by het wezen zyn aart, en gansche levensbedryf. Want zomtyts heeft hy zig geschildert gapende, spouwende, 't aangezigt getrokken als of de brandewyn op zyn tong beet, of ook wel met een plaaster op 't oog. Waar door zyne gedachtenis levendig blyft. Had GRAASBBK aan den Dichter *Jan Vos* kennis gehad en zulke tafereelen aan hem vertoont, hy zou wis gezeit hebben, als hy deed aan L. den Schilder, wanneer die hem zyn schildery vertoonde :

Ik min dit Beelt; want 't is heel losgemaakt : maar gy,
Dat haat ik, zyt zoo los als uwe schildery.

JAKOB BAKKER (want die volgt nu) is geboren te Harlingen, maar heeft den meeſten tyd zyns levens te Amſterdam doorgebracht. *Joach. Sandrart* gedenkt aan hem in zyn *Duitſche Academie*, doch zonder eenig tydmerk. Hy is geſtorven in den jare 1638. op zyn dertigſte jaar als uit dit vaars af te leiden is, 't welk zeit: dat hy

Was dertig jaren oud als hy ley 't leven af;
Als hem de bleeke dood kwam rukken in het graf.

en dus geboren in 't jaar 1608. Volgens ſchryven van *K. de Bie*. Maar onder zyn Beeltenis door *T. de Keyzer* geſchildert, en door Theod. Matham geſneden ſtaat: OBIIT XXVII AUG. Anno MDCLI. ÆT. XLII. by gevolge geboren in 't jaar 1609. welk afbeeltzel van ons gevolgt, wy vertoonen in de Plaat M nevens *Rembrant*. Hy is berucht geweeſt, inzonderheit van wegen 't ſchilderen van Pourtretten, welke hy konſtig, met een goede gelykenis en vaardig opmaakte.

'T is byna niet te gelooven 't geen van zyne uitſtekende vaardigheit in 't ſchilderen verhaald wort, namelyk: dat hy een vrouw van Haerlem gekomen om uitgeſchildert te worden, met kraag, kleederen, twee handen levensgroote ruim halverwegen en wel geſchilderd, op eenen dach voltooyde, en zy met het ſtuk voor den avont naar Haerlem vertrok.

Hy heeft ook by de Konſtbeminnaars veel roem behaalt met het ſchilderen van Hiſtorien, tot ſchoorſteenſtukken, als anders.

Jan Vos heeft op een zyner Konſtſtukken verbeeldende een Harderin, die van *Chimon* begluurt word, geplaatſt in de groote zaal van Abrah. van Baſſe, dit volgende vaars gemaakt:

VAN

VAN BASSEN *hou toch ſtant; de Nimf die gy ziet ſlapen,*
Is niet door 't groot penceel, maar door natuur geſchapen.
Laat Cimon toch bezien, wie hem de borſt doet braân.
Men kan den luſt, by wyl, door d'oogen ook verzaan;
Dies zyt een weinig ſtil; hier moet geen voetzool kraken.
Gy zult, zoo gy u rept, de Veldnimf wakker maken.
Zy brand ons nu zy ſlaapt; indien zy wakker wert,
Zoo maaktze ons heel tot aſch; want 't oog ontſteekt het hert.

En *Lud. Smids* laat zig op d'*Iphigenia* van *Cyprus*, door J. BAKKER gemaakt, dus hooren:

Mars, tredend in een zaal, die men verkeeren zou
In eenen Heemel, door de geeſtigſte penceelen,
Zag op een veldtapyt, een ſluimerende vrou.
Hy boog zig, en begon haar witte borſt te ſtreelen,
En ſchoof zyn gladden helm van 't voorhoofd, om die mond
Te kuſſen, daar Natuur voor opgetogen ſtond.

Vrou Venus! ſprak hy: (doch het was een Herderinne,
*Dien * Cimon vind in 't Boſch) hier is den Oorlogsgod!*
Waak op; gun hem de vrucht eens van uw wederminne;
Met week hy, ſchamende zig het gewaand genot!
Hy meende Venus lagh hier voor zyn dartele oogen:
Maar was, door BAKKERS *konſt, en verf, en doek, bedrogen.*

* *Bokkatius* in 't 19 Cap. zyner vertellingen zeit: dat *Cimon* een plompaard, dog van grooten huize, door het gezicht van deze ſchoonheit, veranderde in een verſtandig minnaar.

Ik had byna vergeten(en zou dus zyn roem by verzuim benadeeld) van zyne uitſtekende wyze van teikenen te melden. Zeker hy heeft zyne Academiebeelden, inzonderheit de vroutjes zoo konſtig op blaau papier met zwart en wit kryt geteekent, dat hy daar door de kroon van alle zyne tydgenooten heeft weg gedragen. 't Is ook haaſt aan de zucht der papierkonſtminnaars, wanneer 'er van zyne teekeningen op een verkooping komen, te zien wat agting zy voor dezelve hebben.

BARTRAM DE FOUCHIER geboren te Bergen op den Zoom, by gelegentheit dat zyn Vader Paulus de Fouchier, die uit Vrankryk kwam om de Nederlanden te bezien, en de belegering van Ooſtende by te wonen in den jare 1596, komende te Bergen op den Zoom, verliefde op de Doehter van Joan Spruit die een eenige Dochter was en veel gelt bezat, en met dezelfde troude; uit welk Huwelyk onze BARTRAM ontſproot op den 10 van Sprokkelmaand 1609. die al vroeg door zyn geneigtheit blyken deed dat hy tot de konſt geboren was; waarom zyn Vader hem beſtelde by den beruchten Ant. van Dyk die toen te Antwerpen woonde, by wien hy zoo veer in de konſt vorderde dat hy een goed pourtret konde ſchilderen. Maar alzoo gemelde van Dyk door zyn veelvuldig werk, en bezoek van groote Heeren, zig zoodanig in zyn tyd bezet vond, dat hy weinig acht op zyne leerlingen geven konde, ſcheide hy van hem af, en begaf zig in den jare 1634 naar Uitregt by Joan Bylaert, by welken hy twee jare bleef, wanneer hy naar Bergen op den Zoom, tot zyn ouders trok met voornemen om de konſt by zig zelven te oeffenen. Doch 't leed niet lang of de Reisluſt dreef hem na Rome, daar

hy

hy zig naar brave voorbeelden, inzonderheit de penceelwerken van Tintoret oeffende.

In dien tyd ſtont het Roomſche Kerkbeſtier aan Urbaan den achtſten die Konſtminnende zynde veel gelegentheit gaf tot het aankweken en voortzetten van jonge meeſters, daar hy zekerlyk groote opgang gemaakt zou hebben, zoo niet een tuſſchenval hem en zynen konſtgenoot JOAN FREDERIK VAN YSENDOREN, door een gevecht tegen twee Spanjaards, die hen voor Ketters hadden uitgemaakt, en gedreigt aan den Raad der *Inquiſitie* aan te klagen, van dat voordeel had berooft; want zy zig hier door genootzaakt vonden Rome in alleryl te verlaten, en zig ſtil naar Florence te begeven, daar zy een wyl hun verblyf hielden, en hun konſt oeffenden. Van daar reisden zy naar Parys, en kort daar aan naar Antwerpen, alwaar zy afſcheit van malkander namen. YSENDOREN begaf zig naar Wyk-te Duerſtede in 't Sticht, (daar hy naderhant noch Opperſchout geweeſt, en geſtorven is in 't jaar 1684.) en FOUCHIER naar Bergen op den Zoom daar hy vele jaren de konſt geoeffent heeft; dog ziende dat zyne behandeling op de wyze van Tintoret geen deurgang vont, ſtapte hy in tyts daar van af, en ſchilderde gezelſchappen op de wyze van Adr. Brouwer, daar hy veel beter by ſtont. Ook oeffende hy het glasſchilderen daar hy veel gelt mee won, en dus mee onder de gelukkige mag getelt worden.

Hy ſtierf, na hy eenige dagen ziek geweeſt had, en werd in de Groote Kerk van zyne geboorteſtad begraven in 't jaar 1674.

De zon in 't prilſte van de lieve lent uit de blaaubenevelde ooſterkim opgerezen, verbeelt de

jeugt; in vollen luister aan den Hemel opgeklommen, de volkome jaren van begryp en oordeel; en hellende naar de westerkim, den avond van het menschelyke leven, die eindelyk in den donkeren nacht van de dood verdwynt. De konst heeft mee haar jeugt; dat is haar beginzel en opgang, die met de jaren aanwast, tot in hare volle hoogte, waar na zy weder, of door gebrek van kragten of oordeel, allengskens afneemt, min of meer na zy eenen korten of langen levens avond heeft. Dusdanige verschilligheit heeft men konnen bespeuren in het penceelwerk van

HERMAN ZAFTLEVEN. De stukken van zyn eersten tyd waren eenvoudig, zynde de natuur, zoo in schikking als koleur gevolgt, ik heb 'er gezien die my wonder wel gevielen. Maar naderhant, zoo 't schynt, niet te vrede met de schikkinge der natuur; dat is de voorwerpen te schilderen zoo als ze hem in 't leven voorkwamen (wyl die zig allezins niet even behaaglyk voordoen) zoo heeft hy een eige schikking, of om wel te zeggen een byeenschikking, van verscheiden behaaglyke voorwerpen te gelyk in zyn werk gebragt; uitgezondert eenige gezigten die hy aan den Ryn vlak naar 't leven gevolgt heeft, die ook door kenbare teekenen de plaatzen aanduiden, en van zyn ander werk duidelyk te onderscheiden zyn. Dit zeg ik niet, om dat ik oordeel dat hy met zulks te doen tegen de konstregelen misdaan heeft, geheel niet; in tegendeel moet ik zyn groot vernuft en fraje vindingen in dit opzicht pryzen, dewyl hy al het schone heeft weten uit te kiezen, en by een te schikken, zoodanig dat zyne penceelkonst (de mode mach hare rol daar mee onder spelen zoo alsze wil) altyts plaats zal ingeschikt worden in

de

de beroemste konstkabinetten. Ja ik moet tot zynen roem zeggen, dat my onder de Nederlantsche Lantschapschilders geen bekend is, die zyne verschieten zoo helder en dun, als ook de graden of trappen van wyking, beter: en bevalliger heeft waargenomen, of ook zyn werk woeliger, en sierlyker gestoffeert, te weten dit zy gezegt van stukken die van zyn besten tyd zyn; want zyn laatste werken voldoen myn oog zoo wel niet, om dat zy al te bontkleurig zyn. Hy was buiten zyn schilderen ook by uitnementheit vlytig in naar 't leven te teekenen dat hy op een vaardige dog vaste wyze met zwart kryt wist te doen. Hy is geboren te Rotterdam in 't jaar 1609. maar heeft den meesten tyd van zyn leven te Uitrecht gewoont daar hy ook gestorven is.

De Puikdichter *J. v. Vondel*, die (nevens andere van zyne tydgenooten) ook kennis aan hem had, en vermaak daar in vond, als hy eens zyn konstboek met zyne voornaamste teekeningen doorbladerde, maakte daar op dit volgende vaars tot zyn lof:

Lust het iemant ZACHT TE LEVEN,
Lucht te scheppen naar zyn wil,
Die blyf t'huis, gerust en stil:
Hy kan stil den Ryn opstreven,
Van out Uitrecht, en den Dom;
Tusschen d'oevers van de stroomen,
Tusschen wynberg, bosch, en boomen,
Zig verlustigen alom,
Sloten, steden, en landouwen,
Kudden, vee, en dorp, en vlek,
Akkers, en gebuurte, en hek,
Bron, en waterval aanschouwen,

In zyn kamer, zoo hy maar
Opsla deze konstpapieren,
Zoo vol levens, zoo vol zwieren,
Dat natuur by wylen daar
Stom staat, toornigh, en verbolgen,
Over dat, en over dit,
Over zwart, en over wit,
Licht en schaduw, snel in 't volgen
Van haar wezen: kan de kunst.
Kan de hant van dezen trekker
My dus volgen tot den Nekker?
Heeft hem Pallas met haar gunst
En genade dus bescheenen?
Zeker laat de vlugge Faam
Dan braveeren met zyn' naam:
Laat hem dan zyn' naam vry leenen
Van het LEVEN*: want hier leeft*
Wat hy trekt met duim en vingeren,
Los en levendig in 't slingeren,
Dat de bladen leven geeft.
Wien verdriet het op dees blaren,
Dus den Rynstroom op te vaaren?

KORNELIS ZACHTLEVEN, de broeder van HERMAN, schilderde konstig gezelschappen van boeren en soldaten. Ik heb Kordegaarden met soldaten van hem gezien, elk in zyn byzonder bedryf natuurlyk los, en geestig geschikt, en geschildert. Daar drie of vier speelende met de kaart, ginder weer die met malkander zitten te kouten, of een pypje onder den schoorsteen smooken, op de wyze van Adr. Brouwer. Dog doorgaans ziet men dat hy op den voorgrond byeen geschikt heeft allerhande soort van krygsgereedschappen, als vuurroer, degen, pick, hellebaard, vaandel, trom,

P. P. 31.

trom, ook wel een gepluimden hoed, en geborduurden draagband of zyde sluier met goude franje enz. 't welk hy alles naar 't leven schilderde, en ook natuurlyk wist na te bootzen. Dus ziet men ook boerewooningen van binnen in te zien, en allerhande huis- en bougereedschappen op gelyke wyze als voor byeen geschikt en geschildert, gelyk ik ook dergelyk van Dav. Teniers heb gezien, wiens wyze van schilderen hy nabootste.

Ik gis dat hy ouder geweest zal hebben als zyn Broeder, aangezien men zyn beeltenis mee telt onder de pourtretten van Ant. van Dyk; waarom wy hem ook in de Plaat P boven zyn broeder hebben geplaatst, wiens borstbeelt op een ovaal tafereel gemaalt, door een kindje wort opgeheven, aan wiens voeten een kleen tafereel wort gezien, waar op een Ryngezigt, gelyk hy dezelve dikwerf verbeelt heeft, afgeschetst staat.

Onder de beste Discipelen van *Herm. Zachtleven*, wort getelt WILLEM VAN BEMMEL, geboren te Uitregt. Deze trok naar hy zyn werk redelyk wel vertoondt, naar Romen, zoo om de konst naar brave voorbeelden voort te zetten; als om dat zyne geneigtheit helde tot het verbeelden van Italiaanse Gezigten, of Landschappen. Overzulks teekende hy met grooten vlyt en yver te *Tivoli*, en bragt de afteekeningen daar na op paneel, zoo geestig en natuurlyk dat hy grooten roem daar door te Romen kreeg. Van daar trok hy naar Duitslant, daar zyne meeste werken zyn, inzonderheit te Norenburg; hy heeft alzins in zyne stukken, de wyking, licht, en schaduw wel weten waar te nemen; en egter wort 'er getwist, of zyn vernuft en zinryke geest, of zyn penceel meest geroemt moet worden.

SALOMON KONING is geboren te Amſterdam, doch van Brabantſe ouders, want zyn vader Peeter Koning was een Juwelier van Antwerpen van geboorte, en der Schilderkonſt genegen, waarom hy ook zyn zoon tot zyn twaalfde jaar gekomen, namelyk in 't jaar 1621 (want hy was 1609 geboren) beſtelde by *David Kolyn*, tot Amſterdam, om in de teekenkonſt onderwezen te worden. Naderhand om de Schilderkonſt te leeren, by *Francois Vernando*, en eyndelyk by *Nicolaas Mooyaart*. Naa welken tyd hy de konſt voort by zig zelven met veel vlyt en naarſtigheit oeffende: en kwam 1630 in 't Schilders Gild tot Amſterdam. Hy was een goet Pourtret Schilder, doch van natuur meer genegen, tot het ſchilderen van Hiſtorien, zoo in 't kleen, als levens groot. Tuſſchen dezen tyd en den jare 1660, heeft hy verſcheyde brave konſtwerken gemaakt; als voor den Heere Johan Huidekoper, een ſtuk verbeeldende Tarquinius en Lucretia. Voor Ludowyk van Ludick, een David en Batzeba, welk ſtuk naderhand de Ambaſſadeur van Portugal heeft gekogt. Voor Jan Pieterſe Bruyning, daar Judas de dertig zilverlingen voor des Hoogenprieſters voeten nederwerpt. Voor den konſtlievenden Gerard Luiken, de verbeelding van *Salomon* den afgoden offerende, en meer andere. Ook verſcheide ſtukken voor den Koning van Denemarken: waar door zyne gedachtenis noch eeuwen lang zal leven.

JAN BAPTIST VAN HEIL, geboren te Bruſſel, in 't jaar 1609. was een braaf Schilder in devote ordonantien, en pourtretten. Hy werd de beſte, in vergelyking van zyne Broeders DANIEL en LEO in Konſt geacht. Van zyne werken word

word getuigt, dat zy geestig van vinding zyn.

Want in uw werken, kort gezeit,
Is geest in overvloedigheit.
Zeit K. d. Bie.

Zy waren alle drie 1661, noch in leven, dus wort 'er gezeit, dat de dood niet licht zal

VAN HEILENS *luister doen vergaan*
Die in drie levens noch bestaan.

Zyn tytgenoot, ROBERT VAN HOEK, geboren te Antwerpen, schilderden by uitnementheit klein en net, heele legers, met hun aankleven, als kanon, legerwagens, en tenten, alles in zyn kleen bestek, dat het bezwaarlyk door d'oogen was na te speuren, 't welk in dit tweeregelig Referein wort te kennen gegeven,

Zeldzaam en veel, al even eel.
Veel en klein, even rein.

't Is veel, zegt Gratiaan, *als de menschen zig over ons verwonderen; maar noch meer als zy ons beminnen. Het goet gestarnte helpt daar toe iets, maar het vernuft doet het overige; dit voltooit, 't geen 't ander alleen begonnen heeft.* Dit kan in allen deele toegepast worden, op den braven Konstschilder

DAVID TENIERS den Jongen, geboren te Antwerpen 1610. Deze werd door de gelukstar van zyn Vaders vernuft en konst van jongs af aan voorgelicht, waar door hy naderhand agt gevende wat aan zyn Vaders penceelwerk nog ontbrak,

het zelve in zyne tafereelen, volkomender naar de konst gewrogt heeft. *Facile est inventis addere*, men kan licht by een anders vinding wat toe doen, zeit de spreuk, waar door zyne penceelkonst haar beminnaars en begunstigers heeft gevonden.

De Koning van Spanjen is zoodanig op zyn Konst verlieft geweest, dat hy een lange Galery aan zyn Hof liet maken, enkel en alleen om vol te hangen van zyn penceelkonst. Koningin Kristina heeft zulk gevallen in zyn konst en persoon gehad, dat zy hem ten bewys van hare gonst beschonk met een goude keten en medalje, daar hare beeltenis boven op gestempelt was. Met gelyke gift beschonk hem ook de Aartshertog Leopoldus, die hem daar en boven Edelman van zyn bedkamer maakte.

De Graaf *Fonsoldani* zond hem naar Engeland om de beste Italiaanse Konst op te koopen, die hy bekomen konde, en schonk hem voor zyne moeite een swaare goude keten. Ook was hy byzonderlyk gelieft van zyn Hoogheit Don Jan van Oostenryk. Om kort te gaan, de fortuin heeft hem met veel gedult gedragen, zulks hy wel onder de gelukkige Konstschilders mag getelt worden. Hy had een teekenagtig en vleyend penceel, en wist zyn beelden een levendigen zweem by te zetten. En wat de verkiezinge zyner voorwerpen aanbelangt, dit geeft K. de Bie in dit volgende rym te kennen:

In al de stukken die gemaakt zyn van zyn hand,
Is 't Boersche keukengoed, of geestige aperyen
Of beesten of gespook van helsche razernyen,
Of dronkemans gevegt, byzonder in het klein,
Het werkt natuurlyk, en vertoont zig even rein.

Na-

Natuur en brengt niets voort dat aaugenaam kan wezen;
Of 't komt als levend uit TENIERS *penceel gerezen.*

Zyn Beeltenis ſtaat in de Plaat P onder aan.

Na deze verſchynen ten Toneel

ADRIAAN en IZAAK VAN OSTADE. Deze waren, zoo ik 't wel heb, Lubekkers van geboorte, maar hebben hunnen meeſten levenstyd tot Haarlem gewoont. ADRIAAN is geboren in 't jaar 1610, en geſtorven 1685. *Adr. Brouwer* en hy waren op een tyd leerlingen van *Frans Hals*, en IZAK VAN OSTADE een Leerling van zyn broeder; doch ſtierf eer hy de hoogte van den konſtberg beklommen had, waar zyn broeder de laurieren voor zyn yver en moeite plukte. Deze maakte in den jare 1662 al zyne konſt en huisraad, dien hy had tot geld, en kwam van Haarlem met dien buidel naar Amſterdam, met voornemen, om daar mee (beducht voor de geweldenary der Franſen) naar Lubek te vluchten; doch de Konſtminnende Konſtantyn Sennepart wiſt hem zoo ſchoon te belezen, dat hy by hem bleef in zyn huis, alwaar hy die konſtige gekoleurde teekeningen, die de Heer Jonas Witzen naderhand nevens eenige Teekeningen van Battem kocht, voor 1300 gulden gemaakt heeft: die ik verſcheide malen met groot vermaak beſchout heb.

Boere hutjes, keetjes, ſtalletjes, inzonderheit binnehuisjes, met al hun bouvalligen huisraad. Herbergjes en kroegjes, met hun gantſchen toeſtel, heeft hy zoodanig geeſtig en natuurlyk weten te verbeelden, als ooit ymant gedaan heeft. Als ook de beeltjes in hunne bekleeding, en allerhande bedryven, zoo natuurlyk boers en geeſtig, dat

dat het om te verwonderen is, hoe hy 't heeft weten te bedenken. Met een woort, hy heeft het gansche boere leven zoo natuurlyk door 't penceel, als L. Rotgans door de pen afgemaalt. 't Lust ons hem te hooren, daar hy in de Kermisvreugt het danssen van een boere meid beschryft, en dus vervolgt:

.... en danste voort op 't klinken van de snaren.
Een jonge boer, noch glat van kin, en zonder hairen,
Bekleed haar linke zy, en leidt haar met de handt.
De hoed rust op een oor. 't Bekwylde pypje brandt
Al smookende in zyn mondt. Zy hupplen op en neder,
En draajen als een tol, en glippen heen weder.
Kees Rootneus strykt de veel, en vult terwyl zyn darm
Met bier. De dansser vat de vryster in zyn arm:
Zy vangt den adem van boer Tewis aan de tippen,
Na 't sluiten van den dans, van zyn besmookte lippen:
Den adem die noch stinkt naar 't ingezwolgen nat
Uit boere kroezen, to en hy op de bierbank zat.
Beschonke Tewes bloost, en voelt zyn boezem blaken.
De kinkel schurkt en grynst, na 't drukken van haar kaken,
Gelyk een Sater, die, op snoepery belust,
De Veltgodin verrast, en met haar weêrwil kust.
Het krielt in 't dansvertrek van Vrouwen en van Mannen.
Myn ooren worden doof door 't klappen van de kannen:
Daar zitten in een hoek twee liefjes zy aan zy,
En koozen mond aan mondt, verwart in vryery.
Gins klinkt een dorpmusiek van meer dan dertig keelen;
En witzang zonder zin verminkt in alle deelen.
t' Wyl loome Lammert zit op radde Wyburgs schoot,
En zingt van Velzens wraak, en lantheer Floris doodt.

Zyn

Q. P.348.

Zyn Beeltenis kan men zien in de Plaat Q waar
y zig zommige van zyne geetste printjes doen
en, nevens een kintje dat zig over der zelver
eestigheit schynt te verwonderen. Dus hebben
y om dat zyne levensbeschryving (by gebrek van
eerder bericht) wat schaars uitkomt, het met de
rint willen goet maken.

KORNELIS BEGA was zyn eerste en
este leerling die hy in de konst opgekweekt heeft.
yn Moeder was Maria Kornelisz. Dochter van
en vermaarden *Korn. Kornelisze van Haarlem*, die
aai teekende en schilderde, en zyn Vader een
oute beeltsnyder Pieter Janze Begyn genaamt.
Hy werd een groot meester in 't schilderen van
Boere gezelschapjes, maar teffens een losse knaap,
oo dat zyn Vader hem niet meer voor zyn Kint
ennen wilde. Toen wilde hy ook niet langer den
aam van Begyn voeren, maar veranderde die in
Bega. Zeggende: myn Vader zeit tegens my
Bega, *Bega*, maar.... In wat jaar hy tot Haarlem
geboren is weet ik niet, maar wel dat hy in 't jaar
1664. op den 27 van Oegstmaand aan de Pest ge-
storven is. By welke gelegentheit my verhaalt is
dat hy een Juffertje had daar hy byster op verlieft
was, zoo dat als die door de Pest besmet wierd,
hy zig van haar niet wilde onttrekken; schoon
zyn Moeder en de Heelmeesters hem zulks met
gewelt trachtten te beletten, en ernstig afrieden
dicht by haar bedstee te komen. Zy op het ui-
terste van haar levens tydstip gekomen, stelde hy
zig door liefde verrukt als ontzinnig aan, en wil-
de haar op 't laatst vaar wel kussen, doch zulks
werd hem belet: dus nam hy den stok van een
Raagbol, en stak die haar toe, 't welk zy aan
eene eind, en hy aan 't ander einde drywerf kuste,
ne-

nemende dus van elkander het laatſte afſchei Doch hy wierd mee door het peſtvuur beſmet, e volgde haar in kort door dien zelven wech in prilſte van zyn levenstyd.

Zyn penceelkonſt geſchat onder de beſte ſoo van dien aard, pronkt in de geachtſto konſtkab netten van Nederlant, enz.

Zyn Beeltenis door zyn ſtadtgenoot *L. vande Koogen* in zyn jeucht geteekent, gevolgt, ſtaat i de Plaat O neven *J. Ovens.*

Zyn tyd, ſtadt, en konſtgenoot LEENDERT VANDER KOOGEN afkomſtig van 's Moeders zyde van de Beereſtein (waar onder groote begunſtigers en voorſtander van de konſt oudtyts zyn geweeſt, daar *van Mander* ook met roem van melt in zyn Schilderboek heeft de konſt geleert by Jaques Jordaans, to Antwerpen.

Onze VANDER KOOGEN, van zyn meeſte t'huis gekomen, maakte inzonderheit konfraterſchap met Korn. Bega ſporende elkander aan tot den opbou van de konſt, en zy tekenden met malkander dikwils naar 't leven. Hy had dezelve zuivere, vlakke, of breede behandeling van de teekenpen als *Bega*: doch kloeker, en eenen weg gearceert. Ook ſchilderde hy zyne Beelden grooter, en veeltyds levens groot. Hy heeft ook eenige platen geetſt in koper, redelyk fraay en kloek maar wat ruuw op de wyze als die van *Carrats.*

Doch aangezien hy niet om den broode (als het ſpreekwoort zeit) behoefde te ſchilderen, heeft hy zig zelf ook niet hard aangeport, maar alleen als zyn luſt hem daar toe van zelf aandreef, en dus ook zoo veel niet gemaakt dat hy buiten zyn geboor-

oortestadt Haarlem (daar hy ook overleden is in jaar 1681) is berucht geworden. By gevolge onnen wy weynig van hem aanschryven; doch it zullen wy weer aan den Lezer goed maken met en vreemd potzig en geestig voorval, dat hem in yn leven ontmoet is, daar ik zelf om lachen moet, erwyl ik het schryf.

Hy leefde buiten Huwelyk op dien tyd te Haarlem in de Schachelstraat by ymant zyner bloedverwanten in den kost, wordende van de Huisgenooten in 't gemeen *Leendert Oom* genoemt, gelyk men dikwils bedaagde vryers dus noemt. Wy willen hem ook voorts *Leendert Oom* noemen.

Wat gebeurt 'er? op een Avondstont komt zekere Juffrou, hun allen wel bekent, aanschellen, en vragen of de Heer VANDER KOOGEN t' huis was? 't antwoort van de meid die opende was ja; waar op zy vervolgt hem wel eens te willen spreken. De meid met die boodschap agter komende, had elk straks het oog op *Leendert Oom*; terwyl de meit spottende (niet wetende dat zy een waarzegster was) zeide: *Leendert Oom daar komt een vryster om u te vryen.* Men had de Juffrou dan in een kamer laten gaan. *Leendert Oom*, die wat verzet stont over dit voorval, en gehoort hebbende van de meit, dat de Juffrou zoo net aangedaan was, wou ook zoo ongezien niet voor 't licht komen, kemde zyn lokken uit, haalde zyn kouzen op, en streek met vinger en duim de kreuken uit zyn breeden bef, zoo goet als hy kon, trad na vore, en groette de Juffrouw. Deze wilde zoo straks haar boodschap niet zeggen, maar maakte eerst een voorbereyding, waar in zy hem vergde belofte van zwygen, en 't geen zy hem zeggen zoude aan

geen

geen mens te openbaren : 't welk hy haar beloofde. Doch onderwyl wert alles door de Huisgenooten, zonder dat zy zulks wiſten, afgeluiſtert.

Haar aanſpraak was dan dus : *Myn Heer, gy zult vremt op hooren, dewyl myn bootſchap heel buiten gemeen is, en hoedanige gy bedenkelyk van uw leven nooit ontmoet zult hebben. Mogelyk zal ze ook van u voor onbetamelyk worden opgenomen. Doch voor my, ik vind'er geen onvoegzaamheit in. 'T ſpreekwoort zeit : 't is evenveel wie 't vraagt, als 't wel ſlaagt. Gy zyt een Jongman, die by my, en myn vrienden altyd voor hups en eerlyk gehouden is : gy kent my, en weet ook wie ik ben. Ik, en gy, leven beide buiten belemmeringen geruſt van 't geen onze Ouders ons hebben naagelaten. Een geruſt leven is een gewenſt leven. Maar ondertuſſchen gaan onze jaren de een voor en de ander na voorby, en wy worden niet jonger of jeugdiger. Onze vrienden gaan al mee de een na den ander uit de waerelt, en dat het ergſt van al is, de beſte ſterven 't eerſt, en wy miſſen hun gezelſchap en aanſpraak. Deze van onze vrienden zyn te groots om ons aan te zien, genen leven wy te lang, om dat zy graag aan 't grabbelen waren. Dit bemerkende trek ik my meer en meer van hun af; maar dus wort dit leven hoe langer hoe eenzamer. Dit zoude my te eer doen beſluiten een gezellig leven aan te vangen, en indien gy ook zulks van zin wierd, gy zoud my niet ongenegen vinden.*

Leendert Oom, die nooit zulk een predikatie gehoort had, noch ooit een bootſchap ontfangen welke zyn ingewanden zoo ontroert had, zeide, met een bevenden mond, en lillende beenen. *Wel Juffrou! wel Juffrou dat komt my vremt voor!*

Dit heb ik (antwoorde zy) *voor af wel geweten,*

en

en daarom zeide ik van 't eerste af dat het u vremt zou voorkomen. Maar neem uw beraad, ik verg u niet dat gy my op staanden voet uw besluit zeggen zult. Onze staat en afkomst zal niet veel van malder verschillen, gy kont het overleggen. 'K heb u myn hart geopenbaart, gaa gy nu met het uwe te rade: en hoe gy het goet vint, wy willen altyd even goede vrienden blyven: en gy weet de gewone wegen, en middelen (indien gy 't goet vint) waar door die zaak moet behandelt worden, enz.

Hy meer en meer verlegen met dus onverwagt aangeklampt, en overrompelt te worden, was zoo bedeest, dat hy niet konde spreken als stamerende, en met afgebroken woorden: *Wel Juffrou! wel hoe! ik weet niet, trouwen! wel ja, ik kan 't niet zeggen. Het komt my zoo vremt en onverwagt voor.*

Zy, bemerkende hoe byster zyne hersenkas door deze boodschap ontzet was, zeide eindelyk met bedaartheit en op haar vriendelykst, om hem tot bedaren te brengen, en zyn ongerustheit te stillen: *dat zy niet kwam om over die zaak te besluiten, maar alleen om die voor te stellen, en dat hy zoo langen tyd van bedenken konde nemen, als 't hem goed dacht.* Hier mee brak zy af, en hy liet de Juffrou heen gaan naar haar huis.

Zoo haast hy nu agter in de keuken kwam, ging het kluchtspel aan. Want zy hadden alles afgeluistert, en spotten met die vryery. Doch *Leendert Oom* wilde niet zeggen, hoe zeer zy hem op alle wyze zochten uit te halen, maar zat dien ganschen avond als een stokbeeld, kon ook dien ganschen nacht niet rusten, en nam vast voor zig uit dien strik te ontwarren.

'T geviel als hy voormiddaags uit ging, gelyk

hy gewoon was, naar de markt of elders, dat juist deze Juffrou als of 't wezen wilde; dwars over zyn wech komt. Hy neemt kort beraad, roept, *hem:hem Juffrou.* Die daar op stil staande, van *Leendert Oom* met bestorve lippen haar paspoort kreeg, met deze woorden: *Juffrou daar gister avond af gesproken is daar zal niet in gedaan worden. Heel wel, myn Heer*, antwoordde de Juffrou, en daar mee groetten zy malkander. 't Is zedert onder dat geslacht altyd gehouden voor een spreukje: *Daar gister avond af gesproken is, daar zal niet in gedaan worden.* Hier mee eindigde dit kluchtspel.

Hoe door verscheiden wegen en toevallen vele tot de konst gekomen zyn, heeft van Mander en na hem S. v. Hoogstraten door verscheide opmerkelyke voorbeelden aangewezen; onder welk getal ook de konstige Scheepteekenaar

WILLEM VANDEN VELDE wel mag betrokken worden. Hy werd tot Leiden geboren in 't jaar 1610. en tot de Zeevaart geneigt, vond naderhant gelegentheit om in dienst van den Staat met een Zeejacht de Oorlogsvloot in dien tyd te verzellen, en door af- en aanvaren berichten over en weer te brengen.

Hy die nu den Scheepsbou, en der zelver toerusting in den gront verstont, ondernam door de pen allerhande zoo groote als kleine vaartuigen op papier en gewitte paneelen te teikenen, zelf Admiraalschappen en heele vloten volgens het Zeegebruik in 't zeilen te verbeelden, en dus aan de Staten een zichtbare vertooning nevens zyn woorden tot verslag te geven, welke hem byzonder daar voor loonden, gelyk hy ook tot hun dienst daar toe gehouden wert. Als Opdam in 't jaar 1665

met

met zyn Zeehulk (Dit gebeurde door verzuim van agtgeving op de Boskruidkamer) aan flarden sprong, had hy den laatsten maaltyd aan boort by hem gegeten, die zig verwonderde dat ymant uit konstliefdigheit zig zoo na by 't gevaar dorst begeven: en Gerard Brand in zyn Levensbeschryving van Michiel de Ruiter op 't jaar 1666 teekent aan op pag. 476. *Dat de vermaarde Scheepteekenaar* WILLEM VANDEN VELDE *in de vloot kwam met voornemen om de voorvallen van 't aanstaande* * *Zeegevecht naar 't leven af te beelden: ten welken einde zeker Galjootschipper hem rondom zou voeren, of ter plaatse daar by het beste gezicht voor zyn teekenen zou vinden.*

Naderhand geraakte hy in dienst (ik weet niet by wat toeval) van Koning Karel, en gevolgelyk van Jakob, voor welke hy vele konstige afteekeningen van Zeeslagen, Zeegevallen en andere ontmoetingen, op gewitte paneelen, en opgeplakte doeken geteekent heeft. Hy ondernam ook met olyverf te schilderen in zyn ouderdom.

Zyn juisten sterfdach weet ik niet, maar wel den dach van zyn graflegging, uit een Begraafnisbriefje by de Dochter van Adr. vanden Velde ter gedachtenisse van haar Grootvaders overlyden bewaart, waar op dus (omsiert met verbeeldingen van de dood, wyze van begrave, opstandinge, en Hemelvaart in plaatdruk) te lezen staat *Mr. Wm. V. Velde Senior, late painter of Sea-Fights to their Majesties King Charles II. and King James.* En dat hy gedragen is uit zyn huis *in Sack Fieldstreet in Pickadilly, to the Parish Church of St.*

* Dit gevecht viel voor op den 11. 12. 13. en 14 Juni 1666. tusschen M. de Ruiter, en Monk Adm. der Engelschen omtrent Ostende, &c.

James's. En daar begraven op den 16 van Wintermaand 1693.

Nu volgt JOHANNES MYTENS, geboren te Brussel in 't jaar 1612 den 17 van Bloeimaand. Deze had in zyn jeugt de konst geleert, eerst by den vermaarden konstschilder *Ant. van Opstal*, naderhant by *Nicol. vander Horst*: daar hy door zyn natuurdrift, vlyt, en gestadige oeffening (dingen die te zamen moeten gaan, om in eenige betragtinge, als *Aristoteles* zeit, door te steken) zoo hoog ten top der konst steeg dat hy in zyn tyd bekwaam gekeurd wierd om de Beeltenissen van Graaf Hendrik van Nassou, en des zelfs Gemalinne de Gravinne van Stirom, den Graaf van Bentem en meer grooten te schilderen, waar door hy grooten roem behaalt heeft. Doch hy begaf zig naderhant geheel tot den printhandel. Hy had een zoon *Korneiis* genaamt, die een braaf plaatsnyder was, als inzonderheit aan 't pourtret van zyn Vader door hem in koper gesneden te zien is.

Hem volgt de groote Lantschapschilder ..... EMELRAAD. Deze heeft lange jaren te Roome gewoont. Hy was een groot meester in die konst. De meeste en beste van zyne werken zyn met beelden van *Erasmus Quilinus*, en met beesten door anderen opgesiert. Verscheide zyner voornaamste tafereelen hangen in de Kerk van de Karmeliten (*Descalters* genoemt) by andere brave konst te pronken.

Nevens hem verschynt de konstige Glasschilder PIETER JANSZEN geboren tot Amsterdam in 't jaar 1612. Hy was een leerling van den braven Glasschilder *Jan van Bockhorst* van Haarlem

lem die zyn levensloop eindigde in 't jaar 1672. van wien noch verſcheiden geſchilderde glazen in de Kerken van Nederlant te zien zyn.

PIETER JANSZEN eerſt genoemt was een konſtig teekenaar op papier, van welkers waarde wy in het levens bedryf van zyn leerling *Jan Pietersze Somer* zullen melden. Hy ſtierf in een goeden ouderdom in 't jaar 1672.

Hier aan volgende verſchynt

THOMAS WILLEBORTS BOSSAERT geboren te Bergen op den Zoom. Deze was een goet ſchilder van groote beelden en pourtretten. Hy heeft in zyn tyd Romen, Duitslant, Spanje en Engelant zyne konſt doen zien. Inzonderheit was hy om zyn verſtant gedrag en konſt geëert by den Prins van Oranje Hendrik Frederik (naderhant verwiſſelt in Frederik Hendrik) en zynen Zoon Prins Willem. Gerard Segers was zyn leermeerſter in de konſt geweeſt. Hy is geboren in den jare 1613, en woonde 1660 in Antwerpen daar hy de konſt met yver oeffende.

Daar is geen reden van te geven, ja ik ben dikwils verwondert over de verſchillende geneigtheit der Konſtoeffenaren in opzicht der verkiezingen hunner voorwerpen. De een valt op droevige, de ander op vrolyke verbeeldingen. Deze op het waardigſte, gene op het veragtſte, en op afſchuwelyke voorwerpen, als

OTTO MARCELIS die byna niet anders dan vergiftige ſlangen, padden, en hagediſſen ſchilderde: en egter heeft hy 'er altijd (om dat hy dezelve zoo natuurlyk wiſt na te bootzen) wel by geſtaan, zoo in Engeland als in Vrankryk daar hy voor de *Reine Mere* ſchilderde, die hem

een vrye kamer, tafel, en een *pistolet* voor vier uuren daags schilderen gaf. Hy heeft ook lang in dienst van den Groothertog van Florencen geweest, en Napels en Romen bezocht, daar Guelhelmo van Aelst die een Discipel van hem geweest is, met hem verkeerde, en menige klucht met hem uitvoerde.

In de Bent doopten zy hem met den bynaam *Snuffelaar*; om dat hy allerwegen naar vremd gekleurde of gespikkelde slangen, hagedissen, rupzen, spinnen, flintertjes, en vremde gewassen en kruiden omsnuffelde.

Zyn reislust voldaan, kwam hy weder in zyn Vaderlant, en na dat hy twaalf jaren getrout was geweest, overleed hy in 't jaar 1673 ruim 60 jaren oudt.

Zyne Weduwe, die na hem noch twee mannen overleeft heeft, thans nog in leven, heeft my verhaalt: *Dat hy die dieren buiten Amsterdam op een stuk laag lant daar zy best konden aarden, tot dien einden omheint, dagelyks spysde: als ook een hok agter zyn huis had, om de zelve gereed tot zyn dienst aan de hant te hebben, en dat zommige slangen door den tyd zoodanig aan hem gewent wierden, dat, wanneer hy de zelve wilde naschilderen, hy de zelve door zyn maalstok op zulk een wyze schikte, als hy die noodig had, en zy dus bleven leggen tot hy de zelve geschildert had.*

Zyn Beeltenis staat in de Plaat R onder aan, en nevens het zelve eenige kruiden waar onder zig een slang vertoont.

De menschen (zeit de gemeene spreuk) *leven by veranderingen.* 't Kan den lezer niet onaangenaam wezen dat wy zomwyle eens van persoonen verwis-

R. P. 358

wisselen, op 't voorbeelt van den Schouburg, die niet altyt rimpeltrekkende Katoos ten tooneel voert, maar by beurten ook Democriten die de waereltsche dingen belachen. Droevige speien gaan gemeenlyk met een vrolyke klucht verzelt: of men gebruikt bootzemakers om de opgespannen geesten verfrissing te geven. Dus schikt het zig ook veeltyts in onze beschryving van 't leven der Konstschilders. Dan voeren wy eens ernstige bedryven ten tooneel, dan weder kluchten. Dog de volgende levensrol loopt verkeert uit; want zy verandert van blyspel in treurspel.

PIETER VAN LAAR, anders *Bamboots*, is geboren te Lare buiten Naarden, van eerlyke ouders, die hem zedig borgerlyk en beleeft hebben opgevoed. De Zon van zyne geneigtheit straalden al vroeg door de kimmen van zyn vernuft, en de uitwerkselen zyner eerste begrypen deden al vroeg zien waar toe hy in de wieg gelegt was; want daar was niets of 't wierd door hem met kool en kryt beschreven. Van dit beginsel tot een bekwame handeling zoo van de tekenstift, als 't penceel aangegroeit (doch ik weet niet wie zyn leermeester in de konst geweest is) had hy het geluk van zig een vast denkbeelt te konnen inprinten van alle voorwerpen, of verschynselen die hem voorkwamen. Ja 't was hem genoeg die maar eens gezien te hebben, om daar na die op zyn tyd te pas te brengen. Waarom ook de Italianen die met hem verkeert en ommegang met hem gehad hadden, naarmaals getuigden dat hy meer in zyn vernuft als op papier geschetst heeft, ja dat hy de menigvuldige schilderagtige veranderingen, die in Velden, Valeyen, Bergen, Boomen, enz. door min en meerder Zonnelicht veroorzaakt worden,

zoo natuurlyk in agt nam even of hy diergelyk voorwerp ten model voor zig gehad hadde.

Hy begaf zig al vroeg, eerst naar Vrankryk, en voorts naar Romen, daar hy 16 agtereenvolgende jaren gebleven heeft, yverende dagelyks tot het voortzetten van zyn konst, dewyl hy aangespoort wiert door zoo veele fraje voorbeelden die Romen in die tyd hadde. Waardoor hy 't eindelyk zoo veer bragt dat hy op de lyst der braafste konstenaars getelt, en by hen ook om zyne welleventheit en potzemakerye geliest wiert.

Hy was, wanneer hy aan zyne bezigheden was, stil, en zat heel opgetogen van gedachten. De reden daar van was, gelyk ik al heb begonnen te zeggen, om dat hy onder 't schilderen geen gebruik van 't leven maakte, zelf niet ontrent zyn beeltjes, maar zig van het denkbeelt dat hy daar van gevormt had bediende. Waarom hy ook gewoon was wanneer zyne geesten, door gestadig bedenken, schenen vermoeit te wezen, de zelve weder door een vrolyk deuntje op zyn viool te spelen te ververssen.

De Romeinen gaven hem t'en bynaam *Bamboot-zio*, een naam daar zy zulke luiden, die zig op 't maken der Italiaansche grappen, vremden aart van buigingen of vervringingen der lichamen, en geestige figuurmakeryen verstaan, mee benoemen.

Nu had hem de natuur in zulk een vorm geschapen dat die hem maar aanzag, om zyn wanstaltige figuur moest lachen, want zyn onderlyf was driemaal grooter als zyn bovenlyf, hy had een gans korte borst daar 't hooft tusschen de schouders inzonk, en over zulks geen hals. Daar benevens was hy van een vroliken en potzemakenden aart, gelyk wy door zommige stalen zullen aantoonen.

Men

Men verhaalt dat hy eens uit enkel klucht zig toetakelde met een schorteldoek tot onder de okzelen gebonden, en zig dus in een winkel daar veel gegang voorby was aan de post van de deur stelde, zoo dat die voorby gingen hem voor een grooten baviaan aanzagen, daar hy zelf hartelyk om lachen konde. Doch ik denk dat het diergelyke vernuftelingen geweest zullen hebben, als die te Amsterdam voor by een kruitmengers winkel kwamen, daar een gekleede Aap op 't venster zat, dien zy vraagden, Manneke, wat weg moeten wy gaan naar het Raathuis?

Maar een geestiger en geloofwaardiger kluchtspel door hem bedreven verhaalt *Joachim Sandrart* in zyn **Teutsche Academie** op pag. 311. daar hy aldus (in 't Nederduits vertaalt) zeit: *Bambootzio* Wist zyn bovenlyf noch veel korter in te dringen dan het was, zoo dat het scheen wanneer hy danste dat het alleen een menschenonderlyf was, daar een hooft op stond, en nochtans was hy zoo ras en gezwint met zyn lange beenen, dat het voor hem geen werk was over een ander heen te springen. 'T gebeurde op een tyt dat hy, *Pouzyn*, *Glaude*, *Lorene*, en ik (zeit gemelde *Sandrart*) uit reden om ons wat te verlustigen te *Tivoli* gekomen waren; en dat hy ziende een regenbuy opkomen, in aller yl zonder dat wy daar agt op gegeven hadden 't gezelschap was ontduikt, en weg gereden.

Nu gelyk hy potzig van aart was, zoo had hy wanneer hy de Poort van Romen zoude inryden zig voorover gebukt gehouden, en het paardekleed over kop en bult heen gehaalt, en was dus op een galop ter stadt in gereden.

Wy waren dan verlegen niet wetende waar hy vervaren was, en vraagden zoo haast wy aan de

Poort kwamen aan de Schildwacht, of zy niemant voor ons hadden zien binnen ryden, die tot antwoort gaf, dat hy het paart van *Viterinno* wel had zien loopen, doch zonder man daar op, alleen met een bedekt Valies, en weerzyds laarzen.

Des wy by malkander gekomen, t'elkens ons niet konden onthouden van te lachen, als wy 'er maar aan gedachten, dat hy voor een overdekt Valies was aangezien, en de wacht dus bedrogen had. Diergelyke potzen ſpeelde hy meer waarom elk graag in zyn gezelſchap wilde wezen. Maar hoe kluchtig en potzig hy was zoo zal nochtans het einde van zyn levensrol doen zien dat het zeggen van *Vosmeer* in Vondels Gysb. van Amſtel:

Ik ben een Goojers Kint, vervallen in Gods toren,
Te Laren opgevoed;

op hem kan toegepaſt worden.

Ondertuſſchen verlangden zyne ouders en vrienden om hem eens andermaal te zien, en lieten niet af met brieven op brieven aan hem te ſchryven, waar onder ook waren eenige Hollantſche konſtminnaars, die hem toonden (terwyl de faam zyn roem al had over gekraait) dat hy in Nederlant immers zoo wel zoude ſtaan met den prys voor zyn werk als te Romen. Waar op hy beſluit nam om van daar te vertrekken, gelyk hy dan gevolgelyk in den jare 1639 te Amſterdam aanlandde, en van daar te Haarlem by zyn Broeder, die een Schoolmeeſter was, ging inwonen, daar hy vele konſtſtukken geſchildert heeft, die naderhant tot een grooten prys en meer dan hy te Rome daar voor hadde gekregen werden verkogt, zulks dat zyn werk in Italien wierd opgekogt, en naar Hollant verzon-

zonden, om een voordeel daar mee te doen. Vele ſtukken heb ik van hem gezien die hoewel bruin, en droevig egter heel natuurlyk verbeelt waren. Gelijk ook andere die my wonderlyk wel bevielen.

Hy ſchilderde veeltyts ſtruikrooverye, en Italiaanſche pleiſterplaatſen. En al 't geen 'er in verbeelt was, zoo paarden als menſchen, was wonder geeſtig van gedachten, en konſtig geſchildert. Verſcheiden van zyne voorname ſtukken komen in print uit, waar onder ook een ſtruikroovery in een rots, en de zoo genaamde Kalkoven.

Tot zyn zeſtigſte jaar gekomen zynde, wierd hy geplaagt met een benaude borſt, 't geen hem den moet uitbluſte. De droefgeeſtigheit, daar hy zig aan overgaf, verzwaarde zyne kwaal, zoo dat hy wars van langer te leven zig zelven in een waterput verdronken heeft. Dit ſchijnt S. v. Hoogſt. niet duiſterlyk te beveſtigen, als hy in zyn Boek op pag 311. zeit: *dat Francisko Framenko, door Bernyn verbluſt, miſtrooſtig door middel van een ſtrop naar 't huis der ſchimmen voer, daar hem Bamboots, zoo men zeit, naarmaals ging zoeken.*

Dus is het kluchtſpel van 's mans leven in een treurgeval verkeert.

'T is gebeurt dat als *Bamboots* te Rome was, hy met noch vier Hollanders geſterkt, zekere Paap, (die hen beſtraft en gedreigt had over het eeten van vlees in den Vaſten) op een eenzame plaats ontmoetten, en den zelven in 't water ſmeten, daar *Andr. Both* mede by, en daadplegtig aan was. En het is opgemerkt, en nageſpoort dat de zelve alle vyf hun einde in 't water hebben gevonden.

De nette tyd van zyn geboorte weet ik niet, maar 't een en ander dat ik van hem weet, doet

doet my besluiten dat hy al vroeg in de zestiende eeuw geboren is; want hy leefde tot zyn zestigste jaar, en in den jare 1675, als S.v. Hoogst. zyn schilderboek schreef was hy al dood, als blykt uit het even aangehaalde. Dus hy om de streek van 1613 geboren is. Zyn Beeltenis staat in de Plaat R boven aan, aan zyn opgekrulde knevels te kennen.

Deze *Bamboots* had ook een Broeder jonger dan hy, die zig ook in de schilderkonst oeffende, en met hem in Italien was: maar deze, wanneer hy over een brug van balken en horden gemaakt, om van den eenen rotsagtigen heuvel tot de anderen, over een kaskade, of waterval, te komen, met zyn Ezel meende te ryden, stortte de zelve in, zoo dat hy verdronk met zyn Ezel.

Gelderlant, hoe wel op veere na zo vrugtbaar niet in 't voortteelen van penceelkonstenaren als wel andere Nederlantsche Provincien, heeft egter mee in der tyd konstoeffenaars voortgebracht, die door hunne fraje uitwerkselen verdienen, dat zy om hunne gedachtenisse levendig te houden, nevens anderen eens weder ten toneel worden gevoert. Onder deze was

NIKOLAAS DE HELT STOKADE, geboren te Nimwegen in 't jaar 1613. Weinig van zyn pryselykste werken zyn hier te land te zien, aangezien hy zyn besten tyd te Rome en Venetien heeft doorgebragt. Des moeten wy den lof dien zyne konst verdient, uit het gerucht van Vrankryk (daar hy met *J. Sandrart* verscheide groote werken voor den Koning gemaakt heeft) en Zweden herwaarts over gebracht, afleiden.

Zyne Beelden waren vast geteekent, en zacht, poe-

poezelig en bevallig geschildert, waarom die ook het oog van Koningin Christina, en 't keurig Hof van Vrankryk behaagt hebben.

Hy was 1662 noch in leven.

Van hem wort getuigt dat hy altyds de voorwerpen, schoon de zelve menigwerf door anderen waren afgebeelt, in een andere gedaante door zyn konstpenceel vertoonde, ook daarom voordachtelyk een ander * Tydstip in de voorwerpen heeft bespiegelt; als by voorbeelt in zyn Andromeda Doch-

* Tydstip) Oudtyts hebben de Konstschilders geen tydstip in acht genomen; maar dikwerf de Historien in haar gevolg verbeelt, als by voorbeelt, verscheiden Adammen en Evaas, in een zelve tafereel: hier, daar zy door den Schepper gevormt worden, daar waar hy zig aan de verboode vrucht bezondigen, ginder daar zy zig uit verlegenheit verschuilen. Verder daar zy uit den lusthof worden uitgedreven, en eindelyk in 't verschiet, daar Adam den Akker boudt. Zoo heb ik ook gezien Cain daar hy offert, daar hy zyn Broeder Habel doot slaat, en daar hy vlucht, in een zelve stuk. Zelf van ***Abr. Bloemaard*** een van onze oude vermaardste meesters heb ik een stuk gezien waar in Juno verbeelt stont, opgaderende de oogen, uit den afgehouwen kop van Argus, om de staarten van heur Paauwen mee te sieren. En in 't verschiet was Argus slapende, en Merkuur met opgeheven zwaart gereed om den slag te geven verbeelt. Maar de later konstoeffenaars hebben den tydstip in acht genomen; dat is, van een Historie alleen vertoont, 't geen in een oogenblik daar in voorgevallen is; en dus gelegenheit gevonden, om van andere omstandigheden, naar mate der menigerhande veranderingen daar in, en by voorvallen, andere tafereelen op te slaan.

Dierhalven zeit de Heer Gerard van Loon in zyne *Inleiding tot de penningkunde* pag. 99. *zyn ook zoodanige penningen als wanschepsels van de hant te wyzen, op welke de verbeelde zaaken van dien aart zyn, datze op een eenigen tydstip niet zouden hebben konnen voorvallen. By voorbeeld; zoo mag men nooit op een en den zelfden penning, het aanvangen van een beleg, het overgaan der stadt, en het uittrekken van de vyandlyke bezettinge verbeelden; dewyl dit alles op geen eenen tydstip kan voorvallen.*

Dochter van Cefeus der † Mooren Koning, en Kassiope, om welker hoogmoed, zy dat droevig lot moest ondergaan.

De meesten hebben Andromeda, met betraande oogen ten Hemel geslagen, of als met de doodverf op de lippen naar het Zeemonster omziende en dus klagende verbeelt:

O Rots! o Rots! verhoor myn zuchten; en ontsluit
Dees ketenen, of spuw die yzre krammen uit.
Ik zie 't gedrocht van verr' het ruime pekel scheuren.
Help! help! ag! ag! van wien zal my noch hulp gebeuren!

Maar onze Helt verbeeldde haar, van de rots verlost, schaamrood voor zich neerziende, waar op Lud. Smids ziet, en Perseus dus sprekende invoert:

Andromeda! vergun dat ik uw zagte hand
Van dit hard yzer vry: het monster is verslagen,
En dobbert hier, met door gekorven ingewand.
Reyk toe. Gy zult in plaats van yzer paerlen dragen.

Schaam u voor Perseus niet. Hy slaat zyn oogen neer,
Om die niet, met den glans der naakte leedematen
Te kwetzen. Ween ook niet, o schoone, ween niet meer.
Dwing doch de droefheit, en de schaamt' u te verlaten.

Ook

† Andromeda was een Moorinne. Doch niemant van de oude of nieutydsche Konstschilders heeft myns wetens zig van de waarheit der Historie, in dat opzicht bedient; maar alle hebbenze Naso, welke zeit: ten waar een Zeekoeltje haar hairen verwaaid hadde, en Perseus de laauwe tranen over hare wangen had zien leken, hy zou gedacht hebbe dat het een marmer beeld waar geweest, &c. Veel licht om dat zy 't alle niet geweten hebben; of die vryheit aan zich genomen; aangezien een getaande huid zoo oogvleyende niet is, als een blank vel.

Ook heeft J. v. Vondel, der moeite waart geacht, zyn pen te versnyden, om eenige van zyne konststukken onder zyne Rymoeffeningen te gedenken: als namentlyk de Klelia by den Heere Hoogenhuis. Waar op hy dus zeit:

De Roomsche Klelia ontzwom met d'eedle maagden
De gyzeling: en 't oog der schiltwacht en de doot:
Waarom zy zulks Porsenne en al den Raat behaagden,
Dat d'eerste, op 's Vyants eisch, een Riddersbeelt genoot.

En op het uitdeelen der graanen door Joseph in Egypten.

Geheel Egypte brengt den Ryksvooght schat en have
En leeft nu zeven jaar by 't uitgereikte graan.
Het vrye volk door noot wort 's Konings eigen slave.
Een mans voorzichtigheit kan duizenden verzaân.

Dus ook J. Vos, op 't zelve stuk in de Trezory:

De honger dryft het volk naar Josefs schuur om graan.
De voorzorg is een burg voor landt en onderdaan;
Men zorgt aan 't Y, in weeld, tot steun van andre tyen.
De Schatbewaarders zyn tot heil der Burgeryen.

Zyn Beeltenis zietmen in de Plaat R boven aan, op de linkerhant van Bamboots.

'T word voor een van de bevattelykste stellingen der Natuurweetkunde gehouden. Dat de eigen aard en geneigtheit, even als de gelykheit der wezenstrekken en andere kenteekenen in, of door

de

de voorttellinge van Vader, tot kint overgaan; om dat de dagelykse voorbeelden zulks bevestigen.

Adam Willaerts waar van wy op pag: 60 gedacht hebben, was een braaf Schilder en zyn Soon ABRAHAM WILLARTS was daar mee toegeneigt, van der jeugt af aan. Hy is geboren tot Uitrecht in 't Jaar 1613, heeft de eerste fondamenten van de Konst by zyn Vader geleert; daar na nog een jaar by *Jan Bylert*. Na dien tyd by *Simon Voët* te Parys, daar hy zyn tyd zoo wel heeft waargenomen, en zoodanig in de konst door yver en naarstigheit gevordert is, dat hy weder tot Uitrecht gekomen by Graaf Maurits tot Brussel ontboden wierd, om voor hem zommige dingen te teekenen en te schilderen. Maar wat 'er aan scheelde, of wat de reden was, dat hy voor soldaat met de Vloot die toenmaals naar Africa zeilde, en te lant gezet mee naar de Stadt St. Paulo in Angola trok, is wat twyffelagtig. Doch men zeit dat hy weder gekomen, meer aangezien was by den Graaf dan wel voorheen. Naderhant heeft hy langen tyd de Konst geoeffent te Amesfoort; ook op de plaats van *Jakob van Kampen*, die een vermaart Boumeester, en konstkundige was: daar en boven geneigt, om de jeugt waar in hy een goeden geest zag, voort te helpen, en haar van zyn vernuft gulhartig mee te deelen. Gelyk wy hem daar over ook in 't levensverhaal van *Mathias Withoos* zullen pryzen. Willarts was 1660 noch in leven, en woonde binnen Uitrecht.

Dit zelve jaar 1613 werd ook geboren te Brussel JACQUES VAN ARTOIS. Deze was vermaart om zyn natuurlyke, losse en zagte behandelinge, zoo ontrent luchten, verschieten, als boomen, welker stammen met mos begroeit of

met

of met klimop bewoelt hy geestig wist te schilderen, gelyk ook zyn Lantschap met welgevormde Beeltjes op te sieren.

Hier zagmen Celadon by zyn gewolde schapen.
*Daar zagmen Koridon by * Amarillis slapen.*
Hier wert het Lant geploegt omtrent een boers gehucht.
Daar maayt men 't koren af, of and're zomervrucht.
Hier spoeitmen tot de Jacht, op 't brommen van den horen
Daar zietmen wind en brak den Haes op 't spoor nasporen.
Hier zit een Harders knaap, geruft in 't gras, en speelt
Een veldtdeun op zyn fluit, terwyl zyn makker kweelt.
Hier staat een boere meit, naar stem, en fluit te luist'ren,
Vergeet bykans haar vee (den Dach reeds aan 't verduist'ren)
Naar stal te dryven voor het vallen van den Nacht.

De berichten, die in twyffelachtige zaken maar gehouden moeten worden voor gissingen, zouden my al dikwils (zoo ik geen voorzigtige overweginge gebruikt had) in verwarring gebracht hebben; als by voorbeelt omtrent den beruchten Konstschilder Bartolomeus Breenberg. Hier van wilden zommigen my verzekeren, dat hy tot Uitrecht geboren, en de Meester van Korn. Poelenburg geweest zoude zyn.

* *Amarillis*, is niet zoo zeer een eigen naam als wel een naamgeving tusschen gelieven in gebruik geweest. Waarom ook L. Smits, in 't kantschrift op de Minnedichten van Naso zeit: *Dit zeit kwanzuis op het Amarilletje van den kuisschen Mantuaan; zynde een liefhebber van Kastanjen, gelyk hy zelf verhaalt in het tweede Herdersgez. &c.*

Het eerſte kon waar wezen, maar het laatſte heeft geen waarſchynlykheit; aangezien dat Poelenburg geboren zynde 1586, en Breenberg geſtorven 1660, al vry veele jaren in dien tuſſchentyd verloopen zyn voor eens menſchen leven. Wy hebben daarom liever hem voorby geſtapt, tot wy klaarder bericht van hem bekomen: en hebben alleen zyn naam geſpelt, op 't einde van dit eerſte Deel; om de Lezers met ernſt te verzoeken, dat, zoo zy iets mochten weten aangaande zynen geboortetyd,en leven,(als mede van Gabr. Metzu.Ger. Terburg,of Gerard van Siil, Konſtſchilders, waardig een groote Rol op onzen Schouburg,my mondeling, of zoo de zelve buiten de Stadt wonen, door een brief daar omtrent berichten. Gelyk wy ons ook na 't zig toeſchynt met ſchaarſe berichten zullen moeten behelpen, ontrent Bartolomeus vander Helſt, die met Gerard Dou, twee lichtende fakkels in de Konſt, met het openen van ons tweede Deel, nevens hunne Beelteniſſen ſtaan ten Tooneel te komen.

WY hebben reeds een goed getal konſtſchilders ten tooneel gevoert, veler verſchelige wyze van penceelbehandelinge gezien, en hunne kluchtige levensrol hooren ſpelen. Zeker Picturaas konſtſchool heeft al menigerhande ſlag van konſtkinderen aangekweekt.

Men mag in 't algemeen van deze konſtſchool zeggen: dat zy is een ſchatkamer, waar in alle de Beelteniſſen van de zienlyke Natuur, levendig nagebootſt, en de menigerhande bedryven der waereltlingen zyn opgeſloten, waar uit alle konſtlievenden, hoe verſchelig van neiging en zucht, hun keur en genoegen konnen vinden. Zommige

ge schryvers verkiezen waardige stof, anderen weer beuzelingen tot hun voorwerp : zommige versnyden hun pennen om Heldenlof te brommen, en hunne beroemde bedryven voor de vergetenheit op duurzaam perkament te printen: andere in tegendeel hebben zich afgesloofd op ik weet niet wat, zelf op den lof van den Ezel, en den Uil te beschryven. Beide bereiken zy hun oogwit, meer of min, na dat zy die stoffe volgens haren aart, en vereisten schryfstyl hebben weten voor te stellen.

Het een en ander, zoo wel het Heldhaftige, als het potzige, kan den lezer om de geestige vindingen vermaak geven, nochtans verdienen de eerste, naar mate van hun waardiger bespiegelingen, meerder roem.

'T lust ons *Joan Passerats* den schryver van *het ware lof des Uils*, van wegen zyn geschildert Uiltje te hoore : dat dus in vaarzen gebracht is.

Een Uiltje (wie zout zoo verzinnen?)
Zat geestig op zyn gat te spinnen
Als d'oude Besjes by den haart:
'K dacht by my zelf 'k wou wel een webben
Van dezen draad gesponnen hebben.
Zulk was my immers zoo veel waart,
Als 't geen van Herkules gesponnen,
Of van Sardanapaal, verwonnen
Door lichte vrouwen, was gewrocht.
Bekoorlyk Uiltje! geestig, aardig,
En by de Athenienzers waardig
Geschat, als Heiligdom gekocht,
Om hunne Tempelen te sieren,
En uit Godsdienstigheit te vieren;
'K verwonder my niet dat gy spint;
Maar lach steets als ik gae bedenken

Dat Pallas u die kunst kwam schenken,
En boven alle Vooglen mint.

Dus is het ook geleegen met de Konstschilders. zommige zetten zig tot het verbeelden van grootse en deftige waereltsche gevallen : andere leggen enkel toe op klucht. *Dav. Teniers* heeft meer als eens zulk huisselyk bedryf, als het spinnen en diergelyke soort van handwerk door Apen verbeelt, zoo geestig dat die alzulk tafereel beschouden zig van lachen niet onthouden konden, terwyl zy onder die verbeeldingen, het menschen levensbedryf zoo geestig zagen afgeschetst. Ik heb een soldaten kortegaard door Apen van hem verbeelt gezien, en een weerga tot het zelve, waar in verbeelt werd een misdadige die voor zyn Hopman te recht gestelt wort. Deze Rechter zat in een kindere kakzetel zoo parmantig als een Boere Schout onder zyn Dorpraaden te pryken in de Nacht, gelykerwys de ouden plegen te vonnissen. Zyn Gerechtsstaf vertoonde een lange Bengaalze geschilderde Tabakspyp: voor den zelven verscheen de misdadige, die zoo eenvoudig langs zyn neus heen zag, als of hy 't niet had konnen gebeteren: Hy wert van twee Apendienders geknevelt met soldatelont, weerzyds vast gehouden, tusschen deze en den Richter stont de beschuldiger met een lange gefronste bek, als de verkens het stroo eeten. Vorders was het soldateleven, de gansche toestel, en elk op zig zelven zoo potzig gekleed en toegerust, in deze tafereelen vertoont, dat zelf een *Kato* zou gekokermuilt hebben, zoo hy zulks gezien had. Dus konnen ook de menigerhande potzige vertooningen van den koddigen *Jan Steen*, van wien wy in 't vervolg stalen zullen aantoonen, de aanschouwers doen lachen. Men

Men mag van gemelde Konstenaars zeggen als *Junius* van *Pyrcicus*, *dat hy schynt verstants genoeg te hebben om het groote in de konst te volgen, ten waar zake dat hy zig willens tot allerlei geringe dingen begeven hadde. Daar waren weinige die Pyrcicus in de konst te boven gingen* (zeit *Plinius*) *maar ik weet niet of hem zyn voornemen bedorven heeft; want alhoewel hy een grooten lust tot slechte geringe dingen hadde, nochtans verkreeg hy hier in den grootsten lof. Hy schilderde Baartscheerders, Schoenmakers winkels, en Ezeltjes, en diergelyke dingen meer: zynde in deze dingen uit der mate vermakelyk, zoo dat de alderstatelykste tafereelen van andere konstenaars, minder plachten te gelden dan deze grollen van Pyrcicus.* 'T is even dus ook met de penceelkonst van de voorgenoemde *Teniers* en *Jan Steen* gelegen. Hunne potzige tafereelen worden gretig gezocht en wel betaalt, terwyl andere konst traaglyk aan den man wil. En wy zyn ook met *Junius van gedachten dat zulken geen vernuft ontbreekt om waardiger voorwerpen met roem te konnen verbeelden, wanneer zy zig daar toe stelden*; daar wy ook al stalen van gezien hebben. 'T is waar dat dusdanige tafereelen met potzige voorwerpen, den eenen tyd min, en den anderen tyd meer beminnaars aantreffen, en dat al de geenen die op een onsterfelyken naam hebben gedoelt, altoos zig met groote gedachten, en waardige verbeeldingen hebben opgehouden: maar wie kan de Natuurdrift paalen zetten? wy willen de zelve ook geen wet voorschryven; aangezien de konstlievenden zoo wel met het een als het andere gedient zyn, maar willen wel ten beste raden. Onderwyl denken wy aan 't zeggen van *Longinus*: *Het en is niet onmogelyk dat die genen welke den geheelen tyd hunnes le-*

levens ontrent geringe en gans slaafagtige bekommeringen verslyten, iets zouden uitrechten het welk de verwondering der volgende eeuwen kon verduuren. En dat een vrolyk gemoed (naar 't zegge van *Cassiodorus*) *altyd iets ongemeens uitwerkt*, 't geen beide op onze kluchtigen *J. Steen* kan toegepast werden, als die altyd vrolyk van geest, door zyn vernuft en penceel dingen heeft konnen uitdrukken, zoo in opzicht van de natuurlyke verbeelding, als wyze van schilderen, die verwonderinge verdienen. Van het eerste gezegde is elk die zyn konst kent bewust, en het laatste wort bevestigt door twee stukjes, waar van de Heer de Meester tot Middelburg in Zeelant bezitter is die zoo uitnement (naar het getuigen van den Konstschilder Nicolaas Verkolje) doorwrocht, en konstig uitgevoert zyn, als ooit *Ger. Dou* gedaan heeft, waar door hy een eeuwigen naam gemaakt heeft.

Beide zyn zy groote Meesters in de Konst geweest, en die elk in het byzonder hunne voorwerpen natuurlyk hebben weten te verbeelden. Maar ook is het te beklagen dat zulke groote Mannen in de Konst niet hebben toe geleit tot het verbeelden van waardiger voorwerpen, wat prys zou groot genoeg geweest zyn om de zelve te betalen?

De Historyschryvers die de gebeurde zaken aan de geheugenisse der volgende eeuwen schakalen, leveren ons menigte van grootmoedige bedryven, en gedachtenswaardige gevallen op, welke verdienen dat de grootste Konstenaars hun vleit, en konstpenceel daar op afslooven. By voorbeelt, verbeelt u eens *Zenobia* Koninginne van Asia, daar zy met haar twee zonen, gevangen te Rome gevoert, den Zegewagen van *Aurelianus*

moet

moet verzellen, om de menigerhande gemoetsdriften die in zulk een vertooning zich opdoen. De moet des Triumfeerders: *Zenobiaas* ſtantvaſtig en onverzetbaar gemoet, in heur wiſſelvallig lot, waar van zy al voorens gezegt had, dat zy daar in niet konde overwonnen worden: de beweeglykheit der genen welke haar ongeval bejammeren: Anderen zyn 'er weer die haar val met een grimlach beſchouwen, wanende dat de luiſter der verwinning als erfpacht Rome alleen toekomt.

Of Martius Coriolanus, daar zyn Vrou en Moeder (bewogen door 't gekerm en de tranen der Romaninnen) hem te voetvallende ſmeeken, dat hy dog het verwoeſten dier Stadt en volk ſtaken wil; en daar tegens over Martius in dien toeſtant, dat hy niet weet tot welken kant, of tot zyn ſtaatzuchtig voornemen of tot het verzoek van zyn Vrou en Moeder, hy overhellen wil.

De Schilder kan zig daar in ook een ander tydſtip voorſtellen, of verbeelden (als by voorbeelt daar de Dichter zeit:

Hy heft zyn Moeder op, omarmt zyn Vrouw....)

zyn grootmoedig voornemen in zyn krachtigſte drift geſtuit. In afſtant buiten de Legertent van den Veltoverſten, kan men ook Roomſche Kerkmeeſters en Prieſters, (het gezantſchap dat hy gehoor weigerde, en 't geen een wezentlyk deel van de kenbaarheit van die Hiſtorie helpt uitmaken) vertoonen, als verlangende wat uitſlag de voorſpraak van *Volumnia* en *Virginia* tot behoudenis der Stadt geven zal, en Rome in 't blaau verſchiet.

Of verbeelt Berenice, daar zy door laſt van den Roomſchen Raadt geboden het Vorſtelyk Hof

te verlaten, van Titus Vespasianus afscheit neemt, Daar in de krachtige Hartstocht van liefde zich vertoont, op het punt van scheiden, en hoe Titus henen gaande zyne gemoedsdrift, en tranen, strydende tegen de Vorstelyke grootmoedigheit, voor het Hofgezin tracht te verbergen.

Strekt de genegenheit van den konstoeffenaar tot het bewerken van een woeliger tafereel, hy verbeelde *Eteokles* en *Polinices*, zonen van Edipus Koning van Theben, uit *Jokasta* geboren, met de degens in hun vuist, twistende over 't Ryksbewint, en geef acht op de hevige drift van toorn en wraakzucht in de wezenstrekken en 't gansche gelaat. Aan den anderen kant de bezorgtheit van 't Hofgezin om het woeden te stuiten, en onder dat gewoel *Antigone* met *Jokasta* haar moeder, zoekende hare zonen tot stilte te brengen met dus te smeeken:

Ach, Polinices daagt ge uw' broeder uit ten stryd!
Laat u door 't schreien van Antigone bewegen;
Myn Zoon, omarm, omarm uw' Broeder, en verblyd
Uw' droeve Moeder; stort zyn bloed niet door uw' degen.
Kom, kom Eteokles voldoe uw' woord en pligt:
Vergun me dat ik weêr twee Zonen mag verëenen.

De Konstenaar kan het tafereel voorts vullen met het vertoonen van een Koninklyk Paleis, en bywoegzelen die zulke Historische verbeeldingen grootsheit en luister byzetten; wanneer zy volgens de konst tot redding en welstant van de beelden geschikt worden. En om een denkbeelt van de verschelige gemoetsdriften in zulk een voorval te bevatten, wil ik den weet en-leergierigen raden met aandacht, voor hy 't penceel in de hand neemt,

neemt, het treurſpel door *Racine* berymt te doorlezen.

Of heeft een Konſtſchilder luſt tot verbeeldingen die van een ſtilder aart zyn, en waar in de gemoetsdriften zoo kragtig niet doorſteken, hy maale op zyn tafereel den Macedoner waereltvorſt, daar hy aan *Apelles* tot belooning voor zyn konſtwerk zyn geliefde *Campaspe* ſchenkt. Hy verbeelde *Alexander* als den voornaamſten perſoon in 't midden van 't ſtuk, *Apelles* nevens hem, die hy zyn ſchoone aanbied, houdende met zyn linkerhand de rechterhand van *Apelles*, en wyzende met de andere op *Campaspe*, die op een pragtige zetel gezeten, verbaaſt over dit vremd voorval *Apelles* aanziet, die zig voor over bukt, en Alexander met een eerbiedig en neêrgeſlagen wezen zyne dankbaarheit voor het waardig geſchenk te kennen geeft.

Zeker een zeltzaam voorval; dog ik wil het den lezer te rade geven, wie van beide, of Alexander, of Apelles beſt by dezen handel geſtaan hebben? immers dit is'er van, dat de meeſte Konſtſchilders thans liever zouden willen dat hun Konſtwerk met harde Ducatons geloont wiert, dan met een halfſlete Hofpop.

Doch dit overgeſlagen zeggen wy, om den afgebroken draadt van onze redenvoering weer t'zamen te knoopen:

Indien nu zulke of diergelyke verbeeldens waardige gevallen (gelyk'er by menigte in de oudtydſe ſchryvers zyn) met hunnen vereiſten zwier, en onderſcheiden gemoetsdriften door vaſte en kenbare wezenstrekken, door een penceel van zulk vermogen als dat van *Jan Steen*, was afgemaalt, in die uiterſte uitvoerigheit en kracht als dat van *Gerard Dou*, en aan elk deel in 't byzonder zoo veel tyd en ge-

dult aangewend was als hy aan zyn tapyten en teenwerk doorgaans besteet heeft: men zou op een tafereel, de konst, in vele wyzen van schilderen verdeelt, en de volmaaktheit in vele voorwerpen verspreit, in een enkel konstwerk zien te zamen gevloeit.

Maar wat zal ik zeggen? de gaven der konst zyn zonderling gedeelt. De een bootst de natuur in 't ruw, de andere in 't net na. Deze verkiest het waardigste, gene het geringste voorwerp der natuur, elk daar zyn drift hem na toe leid, en dat hem best ter handstaat; en die daar van afstapt loopt gevaar van zyn roem te verliezen, even gelyk ymant die niet zwemmen kan, en zig van grond begeeft gevaar loopt.

In de Redenmeesters en Letterwyzen vind men het even dus gestelt. Zommige hebben de gaaf van wel te schryven, andere van wel te spreken. *Asclepius* onder de Argiven, *Demosthenes* onder de Atheniensers, *Eschines* onder die van Rodus, *Cicero* by de Romeinen, waren boven mate welsprekent, doch wilden nimmer hunne *Oratien*, of Redenvoeringen in geschrift over geven, zeggende: *Dat zy de pen niet dorsten vertrouwen den roem dien zy door hunne tong verkregen hadden.*

Om weder tot de Konstschilders te keeren, zeggen wy: dat wy niet alleen hebben ondervonden, dat dezelve doorgaans voorwerpen tot hun bespiegelingen gekeurt hebben, die met hun aart over een quamen: maar stemmen ook met *Fr. Junius*: *Dat de konstenaars hunnen arbeid ontrent zoodanige dingen gelukkiglyk hebben besteed, tot welke zy door een heymelyke toegeneigtheit der natuur wierden geleit*, waar van wy 't bewys niet veer hoeven te zoeken, maar gereed aan de hand in *J. Steen* bevestigt zien.

De

De ouden hebben daar doorgaans acht op genomen, en uit de werken geoordeelt, van wat aart den maker was. *Parrhasius* schilderde doorgaans niet als tafereelen van ontucht, (van welke stukken by *Suetonius* in 't leven van *Tiberius* gemeld wort) waar uit hy beslooten heeft, dat hy zyn gansche vuile wyze van leven daar door te kennen gaf. Doch ik wil dit tot geen vasten regel te boek stellen, zoo min als om dat *Androcydes* by zyn *Scylla* de visschen zoo wonder natuurlyk hebbende afgemaalt, hy daarom voor een grooten visvraat gehouden wiert, en de byzondere lust dien hy daar toe hadde, hem te pas gekomen was in 't schilderen van dezelve. 't Welk *Plutarchus* aanhaalt Sympos lib. 4 quaest. 1. Maar wel, dat onder alle voorwerpen, dat gene, waar op de geneigtheit krachtigst werkt, volmaakter dan eenig ander verbeelt wort. *Plinius* geeft ons daar een zoet voorbeelt tot bestempeling van 't geen wy zeggen aan de hand in zyn XXI Boek daar hy zeit: *Pausanias verlieft zynde op Glycera heeft een schildery naar gelaten die Stephanoplocos, dat is, kransvlechteresse genaamt wiert, en om dat hy de zelve met een zonderlinge toegeneigtheit tot Glycera had gemaakt, zoo geviel dit elk, en wert onder alle zyne konstwerken het beste gekeurt, en hoog geroemt.*

Dewyl het dan dus gelegen is, dat door de verschelige neygingen, deze op dit, gene op wat anders doelt, en dat het geen van ymant uit een natuurlyke geneigtheit verricht wort, 't best gedaan wort; zoo willen wy (als gezeit is) ons daar niet tegen zetten, willen alleen de schilderjeugt die het noch onverschillig is, tot wat voorwerpen zy zig wend, en noch niet door gewoonte aan geringe dingen verslaaft is, raden, zig tot waardige

dige bespiegelingen te gewennen, naar het voorbeelt van *Aristoteles, die niet afbield van Protogenes aan te manen dat hy de daden van den Grooten Alexander zoude afmalen; ten aanzien van de eeuwigduurende roem dezer dingen*, enz.

Of eindelyk willen wy aanpryzen Bybelsche geschiedenissen die menigvuldig in getal menigerhande keurstoffen opleveren, als aan de menigvuldige geschilderde en in printverbeelde tafereelen te zien is: inzonderheit het nieuwe Testament, daar een Konstschilder een open velt vint om in te weyden, en uit te keuren zulke voorwerpen waar aan hy toonen kan wat zyn penceel in de konst vermag, zoo ontrent de Historien, als de natuurlyke verbeeldingen van den veranderlyken aart der tydstonden van den dag en nacht, welke naar mate der verschelige lichten de voorwerpen met verandering van koleuren temperen; een waarneming dienstig om aan te duiden op wat tydstont zulks 't geen de kunstenaar verbeelt is voorgevallen. Of lust hem grazige valeien, Lantschappen, stille wateren, onstuimige Zeen, Bergen met groen bewosse kruinen, die hoe veerder hoe meer door de tusschenlucht als met een blaau floers bedekt worden te verbeelden, daar's keur t'over. Of dunne wolken waar in de voorwerpen allengs door verdikking of afstant verflaauwen. Als in opzicht van dit laatste de Hemelvaart van Christus; waar aan ik gedenkende, teffens ook gedenk aan die fraje gelykenis die een Dordregtse Dichter daar op gemaakt heeft, waar door hy met zyn pen, als door verven, het verdwynen van den Heilant Jesus uit het oog van zyne jongeren dus afschildert:

Gelyk een Adelaar zyn wieken
Met vreugde klapt, wanneer hy 't licht

Der

Der Zonne met een hel gezicht,
Ziet in het nuchtere oosten krieken,
Dat moedig naar het zuiden klimt,
Wyl hem door de uitgespreide schachten
De zonnestraal in de oogen glimt.
Hy vliegt het naa met snelle krachten.
Tot hy allengs al klynner schynt.
En eind'lyk voor ons oog verdwynt.

In een andere Redenvoering zullen wy ter proef brengen wat de leiding vermag ontrent zulken die van een lagen geest zyn, en of die door deftige voorbeelden aangespoort bekwaam gemaakt konnen worden tot groote ondernemingen in de konst.

BERECHT.

De Beeltenis des Schryvers, die by dit eerste Deel niet konde gereedt zyn, zullen de Liefhebbers (welker begeerte en verlangen niet langer mocht opgehouden worden) ten toegift by het laatste Deel hebben. Dan kan zy in het eerste Deel voor de Opdragt ingebonden worden.

Tot dienst van den Lezer hebben wy hier agter aan gevoegt een NAAMLYST der KONSTSCHILDERS en Aanwyzing tot byzondere zaaklykheden de Konst betreffende: geestige Antwoorden, potzeryen enz. in de levensbedryven der Konstschilders aangemerkt, in dit eerste Deel: als ook een NAAMROL van de Beeltenissen der Schilders, gelyk de zelve volgens de letteren A B C, en de Bladwyzing volgen, en van de byzondere platen; dienende inzonderheit voor de Boekbinders, om de zelve op hare rechte plaats in te voegen.

NAAM-

NAAMLYST

DER

Schilders en Schilderessen.

A.

B.

C.

D.

Dirk

Philip

LYST der voornaamste zaken en byzonderheden in dit eerste Deel van den *Schouburg der Konstschilders* beschreven ; om alles op zyn plaats te konnen vinden.

Naam-

NAAMROL

Van de Beelteniſſen der

Konſtſchilders en Schildereſſen.

In het I. Deel.

Plaat

Plaat Q Pag. 348.

ADRIAAN VAN OSTADE.

Plaat R Pag. 358.

OTT. MARCELIS. PIET. V. LAAR. NIKOL. DE HELT STOKADE.

Pag. 104.

Alle de gereedſchappen, Slachtbyl, Vilmeſſen, Kroezen, enz. van de Heidenen in hun offerdienſt gebruikt, in Print vertoont.

Pag. 258.

Printverbeelding van de mannen van Emaus.

DRUKFEILEN.

Pag. 6. Reg. 13. *Konſtoeffenarars*, lees *Konſtoeffenaars.*
Pag. 12. Reg. 21. *onling3*, lees *oulings.*
Pag. 18. Reg. 7. *Biiſſchop*, lees *Biſſchop.*
Pag. 25. MICHIEL COIXI, lees COXI.
Pag. 46. *Portrait*, lees *Pourtret.*
Pag. 84. Reg. 8. *geleert heeft by*, lees : *geleert by*
Pag. 130. Reg 4. ALEX. KIERINGS, lees KEERINGS.
Pag. 214. Reg. 12. *Tritions*, lees *Tritons.*
Pag. 224. onder aan. *Vrank-* lees *ont-*
Pag. 239. Reg. 29. *bedekkhen*, lees *bedekken.*
Pag. 288. Reg. 15. *vergapeu*, lees *vergapen.*
Pag. 303. Kantſ. *in gezantſchap aan Achilles naneef van Pirrhus* enz. lees : *in gezantſchap aan Pirrhus naneef van Achilles* enz.
Pag. 312. Kantſ. (*verbeeldende de ſlange beet*) lees : *daar Moſes de Rots ſlaat*)

